

TAMPEREEN KAUPUNKI

TALOUSARVIO 2017

taloussuunnitelma 2017-2020

KAUPUNGINVALTUUSTON HYVÄKSYMÄ 14.11.2016

JULKAISIJA: TAMPEREEN KAUPUNKI, KONSERNIHALLINTO

Kannen suunnittelu: Tampereen kaupunki, Hanna Leppänen

Paino: Juvenes Print Suomen Yliopistopaino Oy

UUDISTUSTEN JA KASVUN VAUHDITTAMISEN VUOSI

Vuoden 2017 talousarvion valmistelua ovat leimanneet epävarmat talousnäkymät, kaupungin sisäiset uudistukset sekä valtakunnalliset uudistukset. Talouden tasapainoa ei vielä saavuteta, mutta kaupunkilaisten palvelut turvataan ja kasvaneeseen palvelutarpeeseen vastataan toimintatapoja uudistamalla. Vastaamme tulevaisuuden haasteisiin luomalla investoinneilla edellytyksiä kasvun jatkamiselle ja sitä kautta myös tulojen kasvattamiselle. Investointien avulla mahdollistamme kaupungin myönteisen kehityksen jatkuminen.

Muutoksen tuulet ovat voimistuneet vuoden 2016 aikana. Sote-uudistus on laajentunut maakuntauudistukseksi ja uudistuksen valmistelut ovat päässeet hyvään vauhtiin. Vaikka edessä on vielä lukuisia ratkaisemattomia asioita, valmistaudumme uudistukseen huolellisesti ja aloitteellisesti. Tampereen kaupunki haluaa erityisesti painottaa suurten kaupunkiseutujen roolia elinvoiman edistämisessä ja kumppanuutta tulevien maakuntien kanssa.

Ensi vuonna jatketaan rakennemuutosten toteuttamista palvelutuotannossa. Lähtökohtana on painopisteen siirtäminen perustason palveluihin ja ennaltaehkäisyyn. Vauhditamme digitalisaatiota ja haemme sillä ja palveluprosessien kehittämisellä asiakaslähtöisemmäksi yhdessä henkilöstön kanssa merkittäviä parannuksia palvelujen sisältöön ja myös tuottavuuteen.

Kaupunki on mukana työllisyydenhoidon kuntakokeilussa, jonka avulla etsitään keinoja työllisyydenhoidon palvelujen tehostamiseksi ja työttömyyden vähentämiseksi. Matkailumarkkinoinnin yhteistyön ja toiminnan tehostamiseksi Tredea Oy:n matkailutoiminnot, Tampereen kaupungin tapahtumatoimisto sekä Tampere Convention Bureau yhdistyvät vuoden 2017 alussa uudeksi Visit Tampere Oy:ksi.

Smart Tampere -kehitysohjelma käynnistyy ensi vuonna. Ohjelmalla tuetaan elinkeinorakenteen uudistumista ja haetaan älykkään kaupungin innovatiivisia ratkaisuja ja uusia työpaikkoja. Hiedanrannan uuden kaupunginosan suunnittelukilpailun tulokset ratkaistaan vuoden 2016 lopussa ja alueen jatkosuunnittelu käynnistetään kilpailussa menestyneiden ehdotusten pohjalta ensi vuonna. Kaupunki edistää aktiivisesti Tampere 3:n toteuttamista, eli Tampereen yliopiston, Tampereen teknillisen yliopiston ja Tampereen ammattikorkeakoulun yhdistymistä uudeksi, kansainvälisesti vetovoimaiseksi yliopistoksi.

Suomen 100-vuotisjuhlavuosi tulee näkymään eri tavoin kaupungin toiminnassa ja tapahtumissa. Kulttuurivuoden yksi kohokohta on uuden Muumimuseon avaaminen Tampere-talossa.

Kaupungin uusi toimintamalli käynnistyy täydellä teholla vuoden 2017 aikana. Kaupunkiorganisaatio on uudessa toimintamallissa jo vuoden alusta poliittisia toimielimiä lukuun ottamatta. Keväällä pidetään kuntavaalit ja valitaan uudet kuntapäättäjät seuraavaksi nelivuotiskaudeksi. Nykyiset hyvinvoinnin palvelualueiden johtokunnat lakkautetaan vuoden alusta alkaen ja lautakuntarakenne uudistuu kuntavaalien jälkeen. Uudella toimintamallilla tavoitellaan vaikuttavampia ja kustannustehokkaampia palveluita. Toimintamallin uudistus ei ole vain organisaatorakenteen muutosta vaan toimintatapojen uudistamista. Muutoksen keskiössä on asiakas, johtamisen selkiyttäminen, henkilöstö kehittäjänä -periaate ja vahva yhteisöllisyys.

Vuoden 2017 talousarviossa kaupungin menojen kasvu on edelleen maltillista. Valitettavasti talouden taantuma on heikentänyt verotulojen kasvua ja valtionosuuksia on leikattu. Niinpä tilikauden tulos pysyy edelleen alijäämäisenä. Vuosikate on 88 miljoonaa euroa ja tilikauden tulos 18,8 miljoonaa euroa alijäämäinen. Kun nettoinvestoinnit ovat 204,9 miljoonaa euroa, kasvaa lainamäärä ensi vuoden loppuun mennessä noin 85 miljoonalla eurolla. Asukaskohtainen lainamäärä nousee noin 2 500 euroon, mikä on kuitenkin suurten kaupunkien matalinta tasoa. Pitämällä toimintamenojen kasvu jatkossa tulorahoituksen sallimissa rajoissa saadaan talous taloussuunnitelmakaudella tasapainotetuksi. Talouden sopeuttamista on siis jatkettava tulevinakin vuosina.

Palvelutarpeen kasvu näkyy erityisesti talonrakennusinvestointien korkeana tasona. Ensi vuonna talonrakennusinvestointeihin menee yhteensä 82 miljoonaa euroa. Summasta lähes puolet osoitetaan peruskoulujen ja päiväkotien rakennushankkeisiin. Taloussuunnitelmakaudella varaudutaan peruskoulujen ja päiväkotien talonrakennushankkeisiin panostamaan vuosittain lähes 40 miljoonaa euroa.

Kaupunkiympäristön palvelualueen investoinnit ovat 67,4 miljoonaa euroa ja Tampereen Veden 16,7 miljoonaa euroa. Kaupunkiympäristön palvelualueen investoinneissa Keskustahankkeen osuus on 12,4 miljoonaa euroa ja Rantaväylän tunnelin viimeistelytyöiden osuus on 9,6 miljoonaa euroa. Raitiotiehankkeen rakentamisesta kaupungin talousarvioon sisältyy hanketoimiston 1,5 miljoonan euron kustannukset sekä 13,5 miljoonan euron oman pääoman sijoitus Raitiotiehankkeeseen. Vastaavan suuruinen summa on varattu investointien rahoitusosuuksiin, sillä perustettava yhtiö toteuttaa hankkeen. Kaupunki varautuu myös Kannen ja monitoimiareenan rakennustöiden alkamiseen.

Edunvalvontaa Tampereelle tärkeiden asioiden edistämiseksi jatketaan. Kasvavien kaupunkiseutujen rooli niin talouden kuin kestävän yhteiskunnan kehittämisessä on keskeinen. Sen tulee näkyä myös aluehallinnon uudistuksessa siten, että kasvukeskusten pääkaupungeille turvataan työkalut alueiden elinvoiman edistämiseen.

Elämme maailmassa, jossa muutokset seuraavat toisiaan entistä tiheämmin. Olemme onnistuneet uudistamaan toimintamalliamme muuttuneen ympäristön vaatimuksiin sopivaksi. Uudistuminen on välttämätöntä ja uudistusten avulla selätämme meitä vaanivat talouden ongelmat. Kireään kuntatalouteen ei ole luvassa juurikaan helpotuksia, mikä korostaa virka- ja luottamushenkilöiden yhteistyön tärkeyttä. Vain yhteistyöllä voimme ratkaista edessämme olevat lukuisat haasteet ja turvata jatkossakin tamperelaisille laadukkaat palvelut.

Anna-Kaisa Ikonen
Pormestari

SISÄLLYS

ESIPUHE.....	3
YLEISET LÄHTÖKOHDAT.....	7
Tampereen kaupungin toimintamalli ja organisaatio	9
Talous- ja strategiaprosessi.....	9
Toimintaympäristö.....	11
Väestö	11
Työ.....	12
Asuminen	14
Taloudelliset lähtökohdat	15
Talouden kehitysnäkymät	15
Kuntatalous.....	15
Kaupungin talous	16
Talousarvion rakenne, sitovuus ja seuranta.....	18
Talousarvion osat.....	18
Talousarvion sitovuus	19
Tilivelvollisen seurantavastuu	21
Henkilöstö.....	22
Kaupunkistrategian toteuttaminen.....	24
Yhteinen Tampere – näköalojen kaupunki -kaupunkistrategia.....	24
Strateginen johtamisjärjestelmä.....	24
Vuoden 2017 toiminnan tavoitteet	24
Kehitysohjelmat.....	31
Smart Tampere	32
Viiden tähden keskusta.....	33
Hiedanranta	34
Raitiotie	35
Kehittämisen painopisteet.....	36
Riskienhallinta ja turvallisuus	37
Kaupungin hankintojen periaatteet ja strategiset painopisteet	38
KÄYTTÖTALOUSOSA JA INVESTOINNIT YKSIKÖITTÄIN	41
Hyvinvoinnin palvelualue.....	42
Sivistys- ja kulttuurilautakunta	43
Varhaiskasvatus ja esiopetus.....	45
Perusopetus	46
Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut.....	47
Sosiaali- ja terveyslautakunta	48
Lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut	50
Perusterveydenhuollon avopalvelut.....	51
Aikuisten sosiaalipalvelut ja päihde- ja mielenterveyspalvelut	52
Vammaispalvelut.....	53
Sairaala- ja kuntoutuspalvelut.....	54
Kotihoito ja asumispalvelut	55
Elinvoiman ja kilpailukykyyn palvelualue.....	56
Elinvoima- ja osaamislautakunta	57
Ammatillinen koulutus	59
Lukiokoulutus	60
Työllisyydenhoidon palvelut	61
Yritys- ja yhteiskuntasuhteet.....	62
Kehitysohjelmat.....	63
Viiden tähden keskusta -kehitysohjelma	63
Hiedanrannan kehitysohjelma	63
Asunto- ja kiinteistölautakunta.....	64
Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka	65

Kaupunkiympäristön palvelualue.....	66
Yhdyskuntalautakunta.....	68
Kaupunkiympäristön suunnittelu	69
Kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito.....	71
Kestävä kaupunki	72
Raitotie-kehitysohjelma	73
Joukkoliikennelautakunta	74
Joukkoliikenne	75
Konsernihallinto.....	78
Yhteiset erät.....	80
Konsernipalveluyksikkö Koppari	81
Taseyksiköt	83
Pirkanmaan pelastuslaitos	84
Vahinkorahasto	86
Liikelaitokset	87
Tampereen Vesi Liikelaitos	88
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos.....	92
Tampereen Infra Liikelaitos	94
Tampereen Voimia Liikelaitos.....	96
Tampereen Tilakeskus Liikelaitos.....	98
LASKELMAT	113
Tuloslaskelma	114
Verotulot.....	117
Valtionosuudet.....	120
Korkotulot ja -menot	121
Muut rahoitustulot ja -menot	122
Investoinnit.....	123
Rahoituslaskelma.....	127
Antolainauksen muutokset.....	129
Korollisten velkojen muutokset	130
LIITTEET.....	131
Konserniin kuuluvat tytäryhtiöt ja -yhteisöt.....	132
Talonrakennushankkeiden vuokravaikutukset	143
Täydentäviä tietoja.....	146

YLEISET LÄHTÖKOHDAT

Tampereen kaupungin toimintamalli ja organisaatio

- Talous- ja strategiaprosessi
- Tampereen kaupungin organisaatio

Toimintaympäristö

- Väestö
- Työ
- Asuminen

Taloudelliset lähtökohdat

- Talouden kehitysnäkymät
- Kuntatalous
- Kaupungin talous

Talousarvion rakenne, sitovuus ja seuranta

- Talousarvion osat
- Talousarvion sitovuus
- Tilivelvollisen valvontavastuu

Henkilöstö

Kaupunkistrategian toteuttaminen

- Yhteinen Tampere - näköalojen kaupunki -kaupunkistrategia
- Strateginen johtamisjärjestelmä
- Vuoden 2017 toiminnan tavoitteet
- Kaupunkitasoiset sitovat toiminnan tavoitteet
- Kehitysohjelmat
 - Smart Tampere
 - Viiden tähden keskusta
 - Hiedanranta
 - Raitiotie
- Kehittämisen painopisteet
- Riskienhallinta ja turvallisuus
- Kaupungin hankintojen periaatteet ja strategiset painopisteet

TAMPEREEN KAUPUNGIN TOIMINTAMALLI JA ORGANISAATIO

Tampereen kaupungin toimintamallin uudistusta koordinoiva Tampere 2017 -projekti käynnistyi maaliskuussa 2015. Tampereen kaupunginvaltuusto on linjannut toimintamallin uudistuksen tavoitteista ja etenemistä 15.6.2015 ja 14.12.2015. Uusi toimintamalli otetaan käyttöön vaiheittain ja se on kokonaisuutena toiminnassa vuoden 2017 kesäkuusta lähtien.

Kaupungin uudessa toimintamallissa tamperelaiset asukkaat, yritykset ja yhteisöt ovat toiminnan keskiössä. Muita toimintamallin keskeisiä elementtejä ovat pormestarimalli ja selkeä johtaminen sekä uudenlainen kumppanuus- ja kehittämiskulttuuri. Uudistumisen tavoitteena on asiakaslähtöisyyden, kuntalaisten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien sekä kumppanuusajattelun vahvistaminen, johtamisen kehittäminen sekä toiminnan taloudellisuuden, tuottavuuden ja vaikuttavuuden lisääminen.

Uudessa toimintamallissa kiinnitetään huomiota erityisesti toimintatapojen ja -kulttuurin uudistamiseen. Kumppanuus- ja kehittämiskulttuurin peruselementtejä ovat mahdollistava johtaminen, henkilöstö kehittäjänä ja vahva yhteisöllisyys. Tampereen kaupungille on laadittu sekä johtamisen periaatteet että henkilöstö kehittäjänä -periaatteet, joita viedään käytäntöön vuonna 2017.

Uudessa toimintamallissa painotetaan kuntalaisten verkostomaista alueellista osallistumista. Kuntalaisten, yritysten ja järjestöjen kanssa kokeillaan uusia tapoja palvelujen ja innovatiivisten ratkaisujen kehittämiseen. Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia edistetään.

Talous- ja strategiaprosessi

Vuoden 2017 talousarviota on valmisteltu kevästä 2016 alkaen. Kaupunginhallituksen suunnittelukokous käsitteli 25.4.2016 talousarvion laadinnan pohja-aineistoa. Suunnittelukokous hyväksyi taloussuunnitelmakauden liikkumavaran, kuluvaan vuoden talouden tasapainottamisen tavoitteet sekä vuoden 2017 strategiset painopisteet toiminnan tavoitteiden jatkovalmistelun

Pormestarimalli on myös uudessa toimintamallissa kaupungin johtamisen perusta. Sisäinen tilaaja–tuottaja-malli korvataan uudella tulos- ja vaikuttavuustavoitteita korostavalla johtamisella.

Uuden toimintamallin mukainen organisaatio aloittaa toimintansa vuoden alussa. Kaupunginvaltuuston päätökseen perustuen kaupungin palvelut jakaantuvat hyvinvoinnin palvelualueeseen, elinvoiman ja kilpailukyyn palvelualueeseen sekä kaupunkiympäristön palvelualueeseen.

Poliittiset toimitelimet ovat vuoden alusta alkaen siirtymävaiheessa: hyvinvointipalvelujen johtokunnat lakkaavat, mutta muut toimitelimet jatkavat siihen asti kunnes kevään kuntavaalien perusteella valittavat uudet toimitelimet aloittavat toimintansa kesällä 2017. Kokonaisuutena 1.6.2017 voimaan astuva organisaatio ja poliittiset toimitelimet on kuvattu talousarvion sivulla 10.

Kesäkuussa 2016 kaupunginhallitus päätti siirtää kaupungin tapahtumatoimiston toiminnot henkilöstöineen Kaupunkiseudun kehitysyhtiö Tredea Oy:n omistamaan Visit Tampere Oy:hyn. Vuoden 2017 alusta lähtien Visit Tampere Oy kehittää Tampereen tapahtuma- ja matkailutoimintaa ja -palveluja sekä niihin liittyvää markkinointia.

Hatanpään sairaalan ja Tays:n välillä on viime vuosien aikana tehty yhteisesti sovituksi ja suunnitellusti merkittäviä työnjaollisia ja toiminnallisia muutoksia. Työnjaon kehittämistä on tarpeen jatkaa myös siirtymävaiheessa ennen vuoden 2019 alusta tapahtuvaa hallinnon uudistusta.

pohjaksi. Kaupunginvaltuusto käsitteli talousarvion valmistelua talous- ja strategiaseminaarissaan 6.6.2016.

Kaupungin johtoryhmä valmisteli talousarviokehystä seminaarissaan 7.-8.6.2016. Kaupunginhallitus hyväksyi 22.8.2016 talousarviokehyksen, joka sisälsi esitykset toiminnan tavoitteista, liikkumavaran kohdentamisesta lautakunnittain, menojen

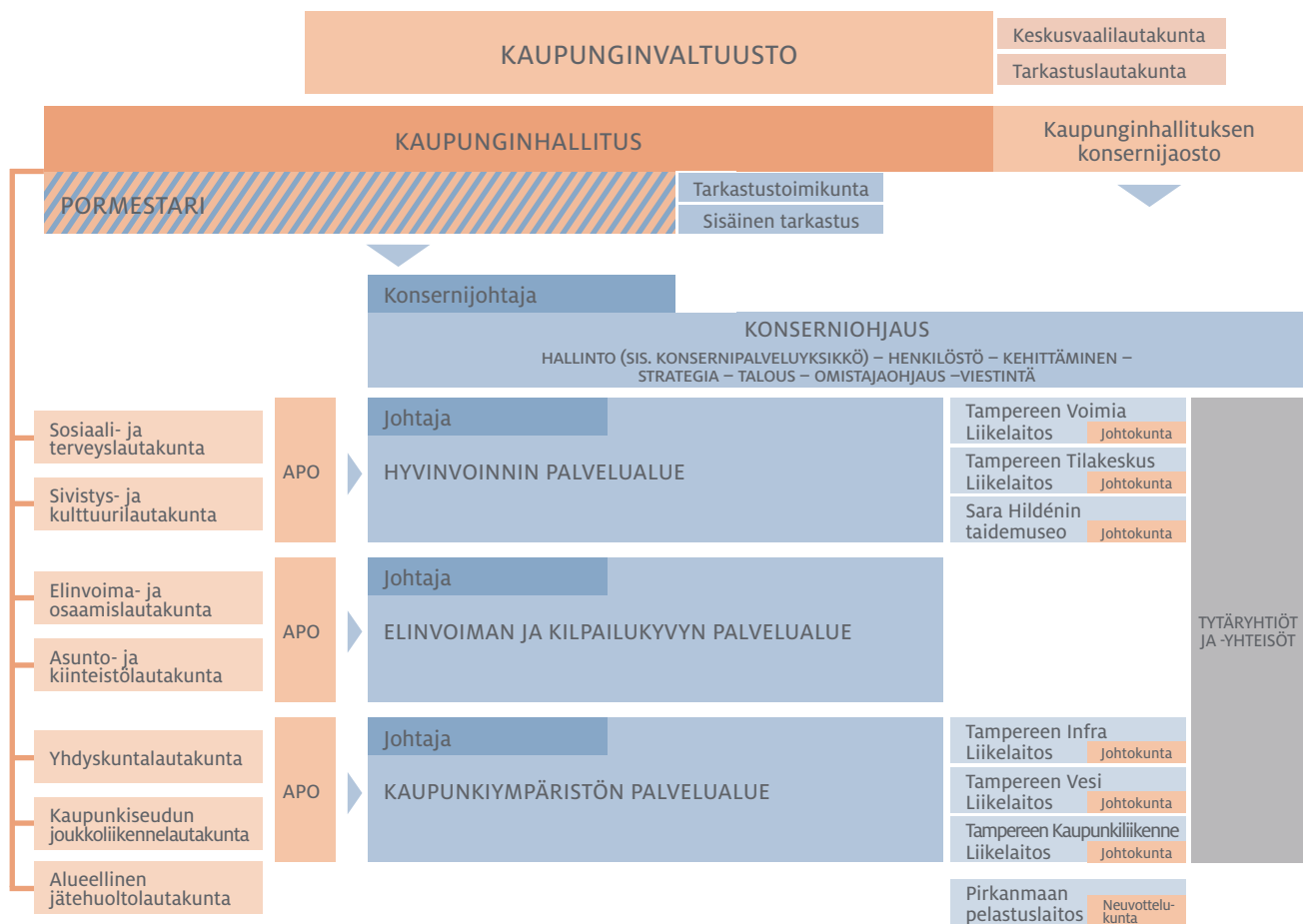
Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta ja siihen liittyvää maakuntahallinnon perustamista valmistellaan sosiaali- ja terveysministeriön ja valtionvarainministeriön yhteisessä hankkeessa. Hallituksen linjausten mukaisesti Suomeen perustetaan 18 maakuntaa, joilla on omat vaalit ja valtuustot. Vuoden 2019 alusta alkaen maakunnat järjestävät kaikki alueensa sosiaali- ja terveyspalvelut. Maakunnille kootaan lakiluonnosten mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi myös muita tehtäviä: työ- ja elinkeinopalvelut sekä aluekehittäminen, ympäristöterveydenhuolto, liikennejärjestelmäsuunnittelu, maaseudun kehittäminen ja pelastustoimi. Valtio rahoittaa maakuntien toiminnan. Jatkossa kunnilla ei ole enää vastuuta sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä tai rahoituksesta.

Pirkanmaalla tehtävää valmistelutyötä ohjaavat sote- ja maakuntauudistuksen esivalmistelun johtoryhmä, esivalmistelun hallitus ja valtuuskunta. Maakunnan muutosjohtaja, sote-projektijohtaja ja maakuntauudistuksen projektijohtaja ovat aloittaneet työnsä 1.9.2016. Pirkanmaan liiton palveluksessa työskentelevä kolmikko vastaa Pirkanmaan sote- ja maakuntauudistuksen ja uuden maakunnan toiminnan käynnistämisen esivalmistelusta siten, että uudistukseen liittyvä valmisteleva työ ja tulokset valmistuvat 30.6.2017 mennessä. Esivalmistelun johtoryhmä on nimennyt valmistelua tekevät projekti- ja teemaryhmät, joissa on mukana kaikkiaan noin 250 pirkanmaalaista eri alojen ammattilaista.

kasvusta sekä investointien tasosta.

Lautakunnat hyväksyivät omat talousarvioesityksensä syyskuun aikana. Kaupungin johtoryhmän talousarvioseminaarissa 30.9.2016 sovittiin tehdyt esitykset ja toiminnan tavoitteet kaupunginhallituksen antamaan talousarviokehykseen. Pormestarin talousarvioehdotus esiteltiin valtuustolle ja tiedotusvälineille 24.10.2016.

TAMPEREEN KAUPUNGIN ORGANISAATIO 1.6.2017

TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Väestö

Tampereen väkiluku oli vuoden 2015 lopussa 225 118 asukasta. Viime vuonna väestö kasvoi 2 114 asukkaalla (0,9 %). Väestö kasvaa edelleen tasaisesti, mutta kasvu ei yllä vuoden 2013 tasolle, jolloin saavutettiin yli 3 000 asukkaan lisäys ensimmäisen kerran sitten 1990-luvun kotikuntalain muutoksen. Tilastokeskuksen ennakotietojen mukaan väkiluku oli elokuun 2016 lopussa 227 113 henkilöä. Väestön kasvun tasaantumisen vuoksi arvioidaan, että vuoden 2016 lopussa asukasmäärä on noin 227 600.

Tampereen kaupunkiseudun väkiluku oli joulukuun 2015 lopussa 376 971 asukasta, mikä oli lähes 3 400 asukasta enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Valtaosa väestön kasvusta kohdistuu Tampereelle.

Kaupungin oman väestösuunnitteen mukaan vuosikasvu lähivuosina on 2 200–2 500 asukasta, jolloin vuonna 2020 tamperelaisia olisi 237 500. Ensi vuosikymmenellä kasvu vääjäämättä vähenee kuolleisuuden nousun myötä, jollei muutoliikkeessä tapahdu muutoksia. 250 000 asukaan rajan odotetaan ylittyvän loppuvuonna 2026 ja vuonna 2030 tamperelaisia arvioidaan olevan 257 300.

Väestö ikääntyy

Uusia tamperelaisia syntyy keskimäärin 200 kuukaudessa eli noin 2 500 lasta vuodessa. Vuosikymmenen loppua kohti syntyvyyden odotetaan lisääntyvän.

Päivähoitoikäisiä on ollut 2000-luvulla vuosi vuodelta enemmän. Vuonna 2015 kasvu tasaantui ja päivähoitoikäisten määrä väheni vajaalla sadalla lapsella ollen yhteensä 15 900. Kouluikäisiä oli vähiten vuonna 2011, jonka jälkeen heidän määränsä on noussut yli 700:lla. Alle 16-vuotiaita asui Tampereella vuoden 2015 lopussa 32 606 eli 14 prosenttia väestöstä.

Viime vuoden lopussa oli 65 vuotta täyttäneitä 41 360 eli 1 100 enemmän kuin vuotta aiemmin. Heidän osuutensa väestöstä on noussut 18 prosenttiin. Tampereella oli sataa työikäistä kohti 47 alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyttä. Huoltosuhde säilyi Helsingin (44) jälkeen maan toiseksi parhaana. Koko maan väestöllinen huoltosuhde oli 58.

Vuonna 2020 arvioidaan päivähoito- ja kouluikäisiä olevan 36 100, joten päivähoito- ja koulupaikkoja tarvitaan lisää vajaalle 3 500 lapselle. Samanaikaisesti vuoteen 2020 mennessä ikäihmisten määrä nousee

ENNAKKOVÄKILUKU

230 100

(31.12.2017)

MUUTOS

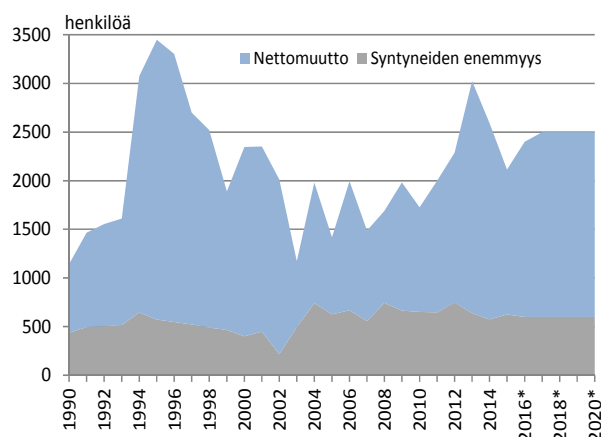
+ 2 500

45 900 asukkaaseen. Vuoden 2020 jälkeen 65–74-vuotiaiden määrä alkaa laskea. Vuoteen 2030 mennessä on 75 vuotta täyttäneitä yli kaksi kertaa ja 85 vuotta täyttäneitä lähes kolme kertaa enemmän kuin vuosituhatteen vaihteessa.

Tampere houkuttelee muuttajia

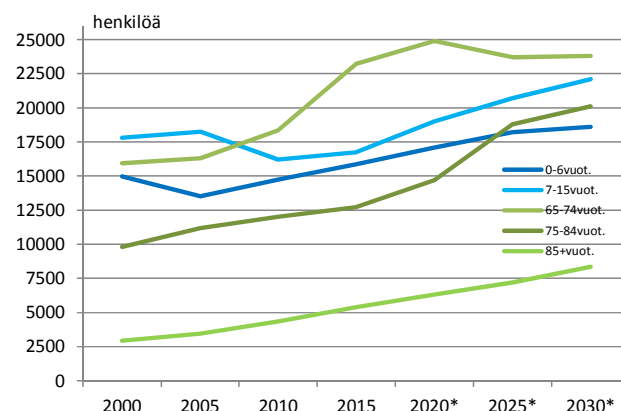
Vuonna 2015 Tampereen nettomuuttovoitto oli 1 500 asukasta. Määrä ei yllä kahden edellisen vuoden tasolle, mutta on yhä enemmän kuin 2000-luvulla keskimäärin. Yli 90 % kaikista tulijoista muuttaa Tampereelle muista Suomen kunnista ja vajaat 10 % ulkomailta.

Väestön muutokset

Lähde: Tilastokeskus, 2016–2020 kaupungin oma väestösuunnite

Lasten ja ikäihmisten ikäryhmät 2000–2030

Lähde: Tilastokeskus, kaupungin oma väestösuunnite

Tampereelle muutetaan pääasiassa muiden maakuntien keskuksista sekä lähiseudulta. Suurin osa vuoden muuttovoitosta muodostuu elo-syyskuussa opiskelijoiden saapuessa opintajoihinsa.

Tampereelta muutetaan edelleen kehyskuntiin ja pääkaupunkiseudulle. Muuttotappio kehyskuntiin on ollut kahtena viime vuotena noin 1 000 henkilöä, kun ennätysvuosina se on ollut yli 2 000 asukasta.

Tampereelle muuttaa enemmän nuoria, opiskelijoita ja työttömiä kuin täältä lähtee pois. Suurin osa kaikista kaupunkiin muuttajista on kuitenkin työllisiä. Vuonna 2013 työllisten nettomuutto palautui nollan tuntumaan vuosia jatkuneen negatiivisen trendin jälkeen. Kaupungista lähtevät puolestaan ovat opintonsa suorittaneita, työn perässä muuttavia nuoria tai päivähoitoikäisten lasten perheitä, joista jälkimmäisten muutot ovat selvästi vähentyneet. Vastaavasti kouluikäisten lasten perheitä on jo useana vuonna muuttanut Tampereelle enemmän kuin pois täältä.

Koulutus ja vieraskieliset

15 vuotta täyttäneistä tamperelaisista 76 prosenttia on suorittanut peruskoulun jälkeisen tutkinnon, mikä on enemmän kuin koko maassa keskimäärin (70 %). Keskiasteen koulutuksen saaneita on Tampereella 41 prosenttia ja korkea-asteen koulutuksen saaneita 35 prosenttia. Tampereella opiskelee 58 000 opiskelijaa peruskoulun jälkeisessä koulutuksessa, mikä on toiseksi eniten koko maassa Helsingin jälkeen.

Työ

Taloudellisen taantuman pitkittyminen on iskenyt vientivetoiseen Pirkanmaahan erityisen lujasti eikä pikaista elpymistä ole vielä luvassa. 2000-luvun alin työttömyys, 9,5 prosenttia, kirjattiin huhtikuussa 2008. Vuoden 2011 lopulla ja alkuvuodesta 2012 näytti jo paremmalta, kunnes kesällä tapahtui käänne huonompaan ja tilanne on siitä asti vain pahentunut vuosi vuodelta. Heinäkuussa 2016 työttömyysaste nousi jo 20 prosenttiin. Edellisen kerran Tampereen työttömien osuus työvoimasta oli 20 prosenttia 1990-luvun synkimpinä vuosina.

Vuoden 2015 lopussa Tampereella asui 9 700 ulkomaan kansalaista, mikä on 260 henkilöä enemmän kuin viime vuonna. Eniten kaupungissa asui Viron, Venäjän, Kiinan ja Afganistanin kansalaisia. Venäjän kansalaisia oli pitkään eniten, mutta kahtena viime vuonna heidän määränsä on vähentynyt Suomen kansalaisuuden myötä. Vierasta kieltä puhuvia asui kaupungissa vajaat 15 600 ja heidän määränsä kasvoi vuoden aikana noin 650 henkilöllä. Puhutuimmat kielet olivat venäjä, arabia, persia, eesti ja englanti.

Köyhyyden väheneminen marginaalista

Tamperelaisten tulonsaajien veronalaiset keskitulot olivat vuonna 2014 noin 28 000 euroa. Tulonsaajista 33 prosenttia ansaitsi alle 15 000 euroa vuodessa. Asuntokuntien käytettävissä oli 21 261 euroa kulutusyksikköä kohti, mikä on 165 euroa vähemmän kuin vuonna 2013. Mediaanitulo oli pienempi kuin Tampereen seutukunnassa, Pirkanmaan maakunnassa tai koko maassa. Tuloja pienentää opiskelijoiden suuri määrä.

Vuonna 2014 tamperelaisista 17,9 prosenttia oli pienituloisia. Seutukunnassa heidän osuutensa oli 13,7 prosenttia ja koko maassa 13 prosenttia. Koko 2000-luvun jatkunut pienituloisuuden lisääntyminen taittui vuonna 2012 ja suuntaus jatkuu edelleen maltillisena. Pienituloisiksi on määriteltä ne asutokunnat, joiden käytettävissä oleva tulo jää pienemmäksi kuin 60 prosenttia kaikkien asutokuntien me-

ULKOMAAN KANSALAISIA

9 700

(2015)

VIERASTA KIELTÄ PUHUVIA

15 600

(2015)

diaanitulosta. Pienituloisuusraja vaihtelee asutokunnan koon mukaan. Esimerkiksi yhden aikuisen kotitalous on pienituloisen, jos käytettävissä oleva rahatulo on 14 300 euroa vuodessa eli alle 1 191 euroa kuukaudessa.

Lasten pienituloisuusriski on pysynyt ennallaan vuosina 2013–2014. Vuonna 2014 alle 18-vuotiaiden ikäluokasta 15,2 prosenttia asui pienituloisissa asutokunnissa. Pitkittyneesti pienituloisia eli henkilöitä, jotka ovat kuuluneet pienituloisiin kotitalouksiin tilastovuoden lisäksi kahtena vuotena kolmen edellisvuoden aikana, oli yhteensä lähes 21 400 (9,9 %). Vaikka pitkittyneesti pienituloisten määrä on vähentynyt liki 500:lla vuodesta 2013, on heidän määränsä 2000-luvulla yli kaksinkertaistunut.

Tampereella oli vuoden 2015 lopussa yhteensä 119 334 asutokuntaa, joista yhden henkilön asutokuntien määrä oli lähes puolet. Asutokuntien keskikoko oli 1,8 henkilöä, kun se koko maassa oli keskimäärin 2,0. Perheistä yli puolet on lapsettomia.

Kouluvuoden alun myötä työttömyysaste laski elokuussa 18,3 prosenttiin, mikä oli 5,3 prosenttiyksikköä koko maata korkeampi. Työttömiä työnhakijoita oli Tampereella 20 991. Vaikka määrä pienentyikin heinäkuusta 2 872 henkilöllä, ei 20 000 työtöntä ole ennen kuluva vuotta kirjattu kuin 1990-luvulla. Tampereen työttömyysprosentti oli korkein kuuden suurimman kaupungin vertailussa, 20 suurimman kaupungin vertailussa heikompi työllisyystilanne oli vain Kotkassa. Ennen elokuuta 2016 heikoin sijoitus on ollut kolmas.

Työmarkkinoiden kaksijakoisuus kiihtyy myös Tampereella. Työntekijöiden ammatitaito ja avoimet työpaikat eivät kohtaa. Työttömien määrä on kasvanut, vaikka avoinna on entistä enemmän työpaikkoja. Elokussa 2016 oli avoimena 3 335 uutta työpaikkaa, kun esimerkiksi 1990-luvulla määrä oli vain muutama sata. Uusien avoimien työpaikkojen määrä on kasvanut vuoden 2016 tammi-elokuun aikana keskimääräisesti 36 prosenttia vuoden takaiseen. Huhtikuussa paikat lisääntyivät jopa 70 prosenttia.

Elokuussa 2016 yli vuoden työttömänä olleita tamperelaisia oli 8 587, mikä on 29,7 prosenttia enemmän kuin vuosi sitten. Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työnhakijoista oli 41 prosenttia. Pitkäaikaistyöttömyys kääntyi selkeään nousuun vuoden 2015 lokakuussa, jolloin vuosikasvu oli 25 prosenttia. Vuoden 2016 tammi-elokuun aikana vuosikasvu oli keskimääräisesti jo 32 prosenttia.

Nuorisotyöttömyys kääntyi nousuun elokuussa 2014. Tilanne on näyttänyt välillä elpymisen merkkejä, mutta työttömyys nousi kesä-heinäkuussa ennätyslukemiin, 3 800 nuoreen. Elokuussa määrä pienentyi koulujen alkamisen myötä selkeästi, 500 henkilöllä, mutta kasvua vuoden takaiseen oli 7 prosenttia. Yli 50-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2012. Työttömyyden kasvu on kuitenkin hieman hidastunut kesäkuusta lähtien, mutta yhä useamman työttömyys on pitkittynyt. Etenkin yli 60-vuotiaiden työttömyys on pitkittynyt, 80 prosenttia on pitkäaikaistyöttömiä.

Työvoimaan kuului vuoden 2014 lopussa 114 468 henkilöä, joista 83 prosenttia oli työllisiä. Työttömien määrä kasvoi hieman enemmän kuin työvoiman määrä (1 365 ja 1 209 henkilöä). Työllisten määrä puolestaan väheni vuoden aikana noin 160 henkilöllä. Näin ollen myös taloudellinen huoltosuhde heikkeni edelleen, vuoden

2014 lopussa sataa työllistä kohti oli 136 työtöntä tai työvoiman ulkopuolella olevaa. Lähes puolet (49 %) tamperelaisista oli työvoiman ulkopuolella ja heistä lähes puolet oli eläkeläisiä.

Tampereella oli työpaikkoja vuoden 2013 lopussa 116 750, mikä oli 2 047 työpaikkaa vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Vuonna 2009 menetetyistä 5 700 työpaikasta saatiin seuraavina vuosina korvattua 4 800. Tämän jälkeen myönteinen vire katosi kaksoistaantumaa. Vuoden 2008 työpaikkamäärää (lähies 120 000) ei ole vielä saavutettu, koska suurina irtisanomisten vuosina 2013–2015 uusia työpaikkoja ei ole syntynyt riittävästi menetettyjen tilalle. Työpaikkaomavaraisuus oli 123,3 prosenttia, Helsingissä 129.

Kaupunkiseudun kunnissa oli yhteensä 161 416 työpaikkaa, joista 72 prosenttia sijoittui Tampereelle. Kaupunkiseudun työpaikkojen määrä väheni melkein 2 600, 78 prosenttia vähennyksestä koski Tampere-ta. Kuntien rajat ylittävä työssäkäynti pysyy edelleen korkeana, mutta on hieman hiipunut viime vuodesta (800 henkilöä). Tampereella kävi muista kunnista töissä 40 700 henkilöä. Työssäkäynnin netto oli 22 080 henkilöä.

Ajantasainen työpaikkojen lukumäärän seuranta saatava mukaan valtuustolle toimitettavaan informaatioon (KV).

TYÖTTÖMYYSASTE

18,3 %
(8/2016)

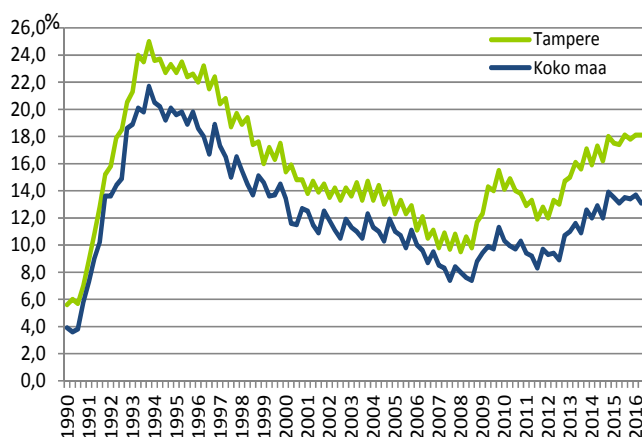
TYÖTTÖMIEN MÄÄRÄ

20 991
(8/2016)

UUDET AVOIMET TYÖPAIKAT

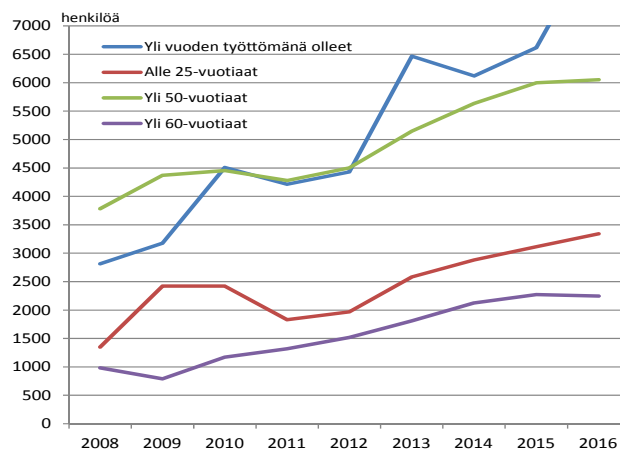
3 335
(8/2016)

Tampereen ja koko maan työttömyysaste 1990-2016, neljännesvuosittain

Lähde: Pirkanmaan ELY-keskus

Työttömyyden rakenne Tampereella 2008-2016, elokuu

Lähde: Pirkanmaan ELY-keskus

Asuminen

Omistusasuntojen heikon kysynnän vuoksi vuonna 2014 valmistui 1 421 asuntoa. Vuonna 2015 asuntoja valmistui jo hieman enemmän 1 533. Kuitenkin vuosien 2012–2014 heikko taloudellinen tilanne sekä väestösuunnitetta suurempi väestön kasvu ovat vaikuttaneet vuoden 2015 osalta syntyneeseen tuotantovajeeseen. Vuoden 2015 aikana valmistui 565 vuokra-asuntoa, joista vapaarahoitteisia oli 540. Omistus-asuntoja valmistui 795 ja asumisoikeus-asuntoja 173.

Vuonna 2016 Tampereelle rakennetaan poikkeuksellisen paljon asuntoja. Asunto-toimen arvion mukaan kuluvana vuonna asuntoja valmistunee 2 200. Tämän lisäksi valmistunee 86 ryhmäkotiasuntoa. Ne eivät kuitenkaan ole virallisissa tilastoissa asuntoja. Tuotanto jatkuu ensi ja seuraavanakin vuonna normaalia suurempana. Vuonna 2016 vuokra-asuntoja on valmistumassa 964, joista vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen osuus on huomattava, 936 asuntoa (97,1 %). ARA- ja muu kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tuotanto on kuitenkin kasvamassa. Omistus-asuntoja valmistunee vuoden 2016 aikana 1 192 ja asumisoikeusasuntoja 44. Suuri osa asunnoista, hallintamuodosta riippumatta, valmistuu kerrostaloihin ja valtaosa asunnoista on pieniä. Eniten asuntoja valmistuu

Vuorekseen, Niemenrantaan, Osmonmäkeen ja Härmälään. Kaupunki on asettanut luovutukseen runsaasti omakotitontteja. Näistä merkittävä osa on jäänyt hakematta.

Tampereen kaupunkiseudun rakenne-suunnitelma 2040 asettaa pitkän ajan asuntotuotantotavoitteeksi 1 900 asuntoa vuodessa. Vuonna 2017 asuntotuotannon arvioidaan nousevan 2 300 asuntoon, jolloin pitkän ajan asuntotavoitteen yli päästäisiin 400 asunnolla. Valmistuvista asunnoista 86 prosenttia arvioidaan sijoittuvan kerrostaloihin. Vuokra-asuntoja arvioidaan valmistuvan 1 175, omistus-asuntoja 1 066 ja asumisoikeusasuntoja 59.

Vuoden 2015 aikana asuntomarkkinat piristyivät hieman ja kauppota tehtiin noin kuusi prosenttia enemmän kuin vuonna 2014. Vuoden 2015 viimeisellä neljänneksellä rivitaloasunnon keskimääräinen neliöhinta Tampereella oli 2 317 €/m², kerrostaloyksion 2 792 €/m², kerrostalokaksion 2 430 €/m² ja kerrostalokolmion ja sitä suurempien asuntojen 2 317 €/m².

Asuntomarkkinat ovat hyvin erilaiset kaupunginosasta, talo- ja huoneistotyyppistä riippuen. Kalleimmat asunnot sijaitsivat vuoden 2016 toisella vuosineljänneksellä postinumeroalueella 33180 (3 765€/m²) ja halvimmat postinumeroalueella 33850 (1 145€/m²).

Asuntojen neliövuokra oli vuonna 2015 keskimäärin 14,33 euroa kuukaudessa. Vuodessa vuokrat nousivat 2,6 prosenttia. Vapaarahoitteisten yksöiden keskivuokra oli 16,96 euroa/m²/kk, kun kolmioiden ja sitä suurempien asuntojen keskivuokra oli 11,75 euroa/m²/kk. Uusissa vuokrasuhteissa Tampereella on Helsingin, Espoon ja Vantaan jälkeen seuraavaksi korkein vuokrataso isoissa kaupungeissa.

ARVIO VUONNA 2016
VALMISTUVIEN ASUNTOJEN
MÄÄRÄSTÄ

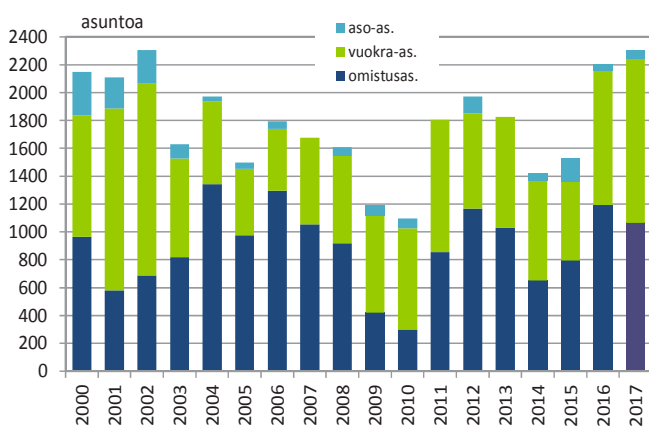
2 200

ASUNTOJEN KESKIVUOKRA

14,33 €/m²

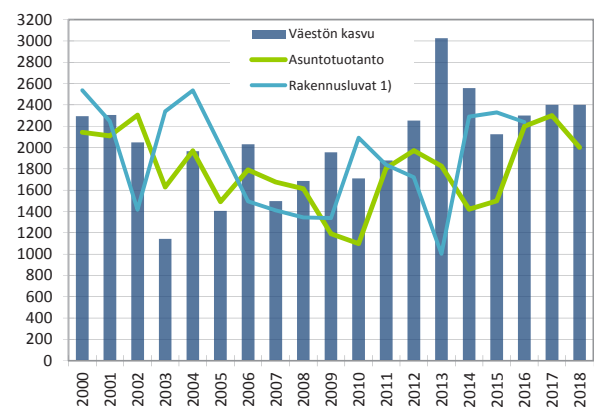
(2015)

Valmistuneet asunnot hallintamuodon mukaan

Lähde: Asuntotoimi

Väestön kasvu ja asuntotuotanto 2000-luvulla

1) Asuntotuotantoon myönnetty, v. 2016 vain 20.g. asti

Lähde: Tilastokeskus, Asuntotoimi ja Rakennusvalvonta

TALOUELLISET LÄHTÖKOHDAT

Talouden kehitysnäkymät

Valtiovarainministeriön syyskuun 2016 budjettikatsauksessa on arvioitu talouden kehitysnäkymiä seuraavasti: ”Maailmantalouden ja -kaupan kasvunäkymät ovat heikentyneet viime aikoina. Vuonna 2016 maailmankaupan kasvu jää kahteen prosenttiin ja maailmantalouden kasvu kolmeen prosenttiin. Maailmankaupan ennustetaan kuitenkin hieman piristyvän lähivuosina ja v. 2018 kasvuvauhdiksi ennustetaan neljää prosenttia. Kiinan talouden kasvu hidastuu kuuteen prosenttiin v. 2018, mikä heijastuu muiden kehittyvien maiden talousnäkyymiin erityisesti raaka-aineiden kysynnän laskiessa.

Suomen talouskasvu on vaisua vuosina 2016–2018. Vaikka vienti piristyykin v. 2017, se jää yhä alhaiselle tasolle samalla kun markkinaosuuksien menettäminen kansainvälisessä kaupassa jatkuu. Suomen BKT:n kasvuvauhdin ennustetaan olevan 1,1 prosenttia v. 2016 ja hidastuvan 0,9 prosenttiin v. 2017. Kasvun taustalla on etupäässä yksityisen kulutuksen ja investointien suotuista kehitys. Yksityinen kulutus kasvaa lähivuosina reaalityulojen noususta ja työmarkkinoilla tapahtuneesta positii-visesta käänteestä johtuen. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu kuitenkin hieman

v. 2017 nimellisansioiden pienentyessä kilpailukykysovimuksen seurauksena.

Yksityisten investointien ennustetaan kokonaisuudessaan kasvavan vuosina 2016–2017, mitä selittää kone- ja laiteinvestointien määrän kasvu ja T&K-investointien kääntymisen nousuun. Työllisten määrä lisääntyy 0,3 % ja työttömyysasteen arvioidaan laskevan 8,8 prosenttiin v. 2017. Paraneva työllisyystilanne tukee omalta osaltaan yksityistä kulutusta ja talouskasvua. Kuluttajahintojen nousu kiihtyy 1,1 prosenttiin, mutta jää edelleen tavanomaista hitaammaksi.”

Kuntatalous

Kuntataloutta viime vuosina leimannut kireys näkyy kuntien taloutta kuvaavissa tunnusluvuissa. Kunnat ovat jatkaneet toimintojensa sopeuttamista vähentämällä muun muassa henkilöstömenoja. Kokonaisuutena kuntien toimintamenot ovat kehittyneet erittäin maltillisesti. Toimintamenojen kasvua on hidastanut myös maltillinen kustannustason nousu. Kuntien toimintakate heikkeni 3,3 prosenttia ja kuntien vuosikate yli 6 prosenttia. Vuodelle 2016 tuloveroprosenttia korotti 45 kuntaa.

Tilastokeskuksen julkaisemien ennakollisten tilinpäätöstietojen mukaan kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu vuosikate oli vuonna 2015 lähes 2,7 mrd. euroa, mikä kattoi poistoista noin 96 prosenttia. Kuntien vuosikate heikkeni vuonna 2015 noin 300 milj. euroa, mutta kuntayhtymien vuosikate vahvistui noin 130 milj. euroa. Negatiivisen vuosikatteen kuntia oli 12. Vuosikatteen heikentyminen johtui ensisijaisesti vuodelle 2014 kirjatuista liikelaitosten yhtiöittämisistä aiheutuneista satunnaisista tuloista ja kuntien liikelaitosten yhtiöittämisen aiheuttamista muutoksista kuntien tuloihin ja menoihin vuonna 2015.

Kansantalouden kehitys (ennuste, elokuu 2016)	2013	2014*	2015*	2016**	2017**	2018**
BKT käyvin hinnoin, mrd. euroa	203	205	209	213	218	223
BKT, määrän muutos, %	-0,8	-0,7	0,2	1,1	0,9	1,1
Työttömyysaste, %	8,2	8,7	9,4	9,0	8,8	8,5
Työllisyysaste, %	68,5	68,3	68,1	68,5	68,8	69,3
Kuluttajahintaindeksi, %	1,5	1,0	-0,2	0,4	1,1	1,3
Pitkät korot (valtion obligaatiot 10 v.), %	1,9	1,4	0,7	0,3	0,4	1,0
* ennakkotieto						
** ennuste						

Lähde: Valtiovarainministeriö, budjettikatsaus 2017

Kuntien tilinpäätöstietojen mukaan kuntien ja kuntayhtymien lainakanta nousi viime vuonna 17,4 mrd. euroon. Kuntien lainakanta kasvoi 0,8 mrd. eurolla ollen vuoden lopussa 15,5 mrd. euroa, 2 840 euroa/asukas. Kuntien velan kasvu on perustunut pääasiassa investointien rahoittamiseen.

Kuntatalouden toimintaympäristö on haastava. Hitaan talouskasvun myötä pitkäaikaistyöttömyys on edelleen kasvanut, vaikka työmarkkinoilla onkin nähtävissä merkkejä käänteestä parempaan. Väestön ikärakenteen muutos lisää hoito- ja hoivapalvelujen tarvetta ja siten kuntatalouden menopaineita. Myös kasvanut maahan-

muutto lisää kuntien tuottamien palvelujen tarvetta.

Valtiovarainministeriö arvioi, että kuntatalouden kokonaismenot ja -tulot kehittyvät vuosina 2016–2020 historiaan nähden hyvin vaimeasti. Tilikauden tulos vahvistuu lähivuosina, mutta heikkenee jälleen vuosikymmenen lopulla. Kuntataloutta vahvistavat kuntien ja kuntayhtymien omat sopeutustoimet vuonna 2016, hallitusohjelman mukaiset toimet sekä vuonna 2017 voimaan astuva eläkeuudistus. Valtiovarainministeriö arvioi negatiivisten vuosikatteen kuntien määrän kääntyvän selvään nousuun vuonna 2018 ja pysyvän korkeana vuoteen 2020 ulottuvassa arvioissa.

Nettoinvestoinnit pysyvät lähivuosina korkealla tasolla. Tilikauden tuloksen ylijäämästä huolimatta tulo-rahoitus ei riitä kattamaan nettoinvestointeja ja kunta-

talouden velkaantuminen jatkuu. Kuntatalouden lainakanta kasvaa yli 20 mrd. euroon vuoteen 2020 mennessä. Kunta-

talouden kehitysnäkymät lisäävät painetta kunnallisveroprosenttien korotuksiin ja samalla kokonaisveroasteen nousuun.

Kaupungin talous

Vuonna 2015 kaupungin vertailukelpoiset nettomenot kasvoivat 1,8 prosenttia ja tilinpäätöksen nettomenot kasvoivat 3,0 prosenttia. Verorahoitus kasvoi 1,3 prosenttia. Tilinpäätöksessä vuosikate oli 63,3 milj. euroa ja tilikauden tulos jäi 38,4 milj. euroa alijäämäiseksi. Nettoinvestoinnit olivat 212,7 milj. euroa. Lainamäärä kasvoi 24,1 milj. euroa ja asukaskohtainen lainamäärä kasvoi 92 eurolla 1 772 euroon.

Vuonna 2016 toimintamenojen nettomenojen kasvuksi on muodostumassa 2,1 prosenttia ja verorahoituksen kasvuksi 1,8 prosenttia. Tilikauden tuloksesta on tulossa noin 30 milj. euroa alijäämäinen. Tulosennuste on parantunut välitilinpäätöksessä arvioidusta, sillä välitilinpäätöksen tilinpäätösennuste ei sisältänyt kilpailukykysovimuksen henkilöstömenojen vähentävä vaikutusta. Nettoinvestointien arvioidaan toteutuvan noin 243 milj. euroa. Lainamäärä on vuoden lopussa noin 492 milj. euroa, mikä on asukasta kohti 2 159 euroa.

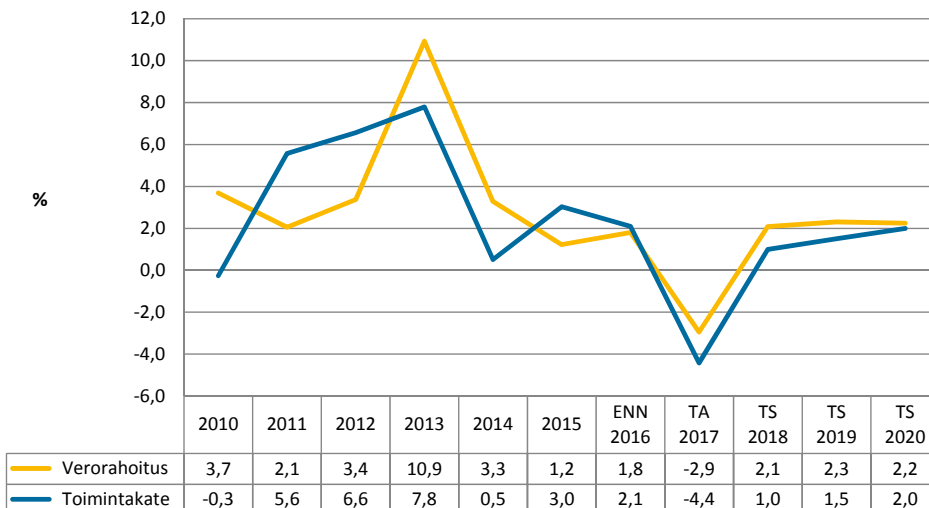
Vuoden 2017 talousarviossa vuosikate on 88,0 milj. euroa ja tilikausi päättyy 18,8 milj. euroa alijäämäiseen tulokseen. Talousarviossa kaupungin nettomenot vähenevät vuoden 2016 tilinpäätösennusteeseen verrattuna 51 milj. euroa (4,4 %). Muutos ei ole vertailukelpoinen, sillä toimeentulotuen siirto vuoden 2017 alusta Kelan hoidettavaksi ja kilpailukykysovimus vähentävät kaupungin toimintakatetta.

Talousarviossa pysyminen edellyttää tuloarvioiden pitämisen lisäksi palveluverkon ja palvelujen määrän ja laadun uudelleenarviointia sekä erilaisten toimintojen tehostamista. Menojen sopeuttaminen verorahoituksen kehityksen mahdollistamalle tasolle asettaa suuria vaateita suunnitelluille rakenteellisille muutoksille ja toiminnan tehostamiselle. Alijäämäinen talousarvio edellyttää kaupungin toimintayksiköiltä talouden tasapainottamistoimenpiteiden jatkamista ja tarvittavien rakenteellisten muutosten esittämistä ja

toteuttamista. Tasapainottamistoimenpiteiden tehostamiseksi voidaan joutua käynnistämään kaupunkitasoinen yhteistoimintamenettely lomauttamisen tai mahdollisten muiden henkilöstövähennysten valmistelemiseksi ja henkilöstömenojen vähentämiseksi sekä uusien toimintatapojen etsimiseksi yhdessä henkilöstön kanssa.

Kaupungin ja liikelaitosten yhteenlaskettu investointimenot ovat 221,5 milj. euroa. Toiminnan ja investointien rahavirta on 112,7 milj. euroa negatiivinen. Investointien tulo-rahoitusprosentti on talousarviossa 43,0. Suurimmat nettoinvestointimenot ovat Tampereen Tilakeskuksen 79,4 milj. euron talonrakennusinvestoinnit. Tilakeskuksen talonrakennusinvestoinneista on varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen osuus 35,8 milj. euroa, jolla tasolla varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen talonrakennusinvestoinnit ovat myös taloussuunnitelmakaudella. Kaupunkiympä-

Toimintakatteen ja verorahoituksen muutos

VERORAAHOITUS

- 35,6 milj. €

TA 2017/TPEnn 2016

TOIMINTAKATE

+ 50,7 milj. €

TA 2017/TPEnn 2016

ristön palvelualueen investoinnit ovat 66,7 milj. euroa ja Tampereen Veden 16,7 milj. euroa. Kaupunkiympäristön palvelualueen investoinneissa Keskusta-hankkeen osuus on 12,4 milj. euroa ja Rantaväylän tunnelin osuus on 9,6 milj. euroa. Raitiotiehankkeen rakentamisesta kaupungin talousarvioon sisältyy vain 13,5 milj. euron oman pääoman sijoitus Raitiotiehankkeeseen ja vastaavan suuruinen summa on varattu investointien rahoitusosuuksiin, sillä perustettava yhtiö toteuttaa hankkeen. Talousarviovuonna varaudutaan myös Kannen ja Areenan rakentamisen käynnistymiseen.

Kaupungin kehityksen ja rakenteen kannalta tärkeät investoinnit vaativat en-

si vuonna paljon rahoitusta ja talousarviossa arvioidaan lainamäärän kasvuksi 85 milj. euroa. Taloussuunnitelmakaudella kaupungin lainamäärä edelleen nousee investointien toteuttamisen seurauksena. Investointitason mitoittamiseksi paremmin kaupungin taloudellisiin resursseihin on laadittu erilliset investointikatot sekä toimitiloista että kaupunki-infrasta seuraaville kymmenelle vuodelle. Investointikehityksen ohella lainamäärän kasvua hillitään myös myymällä strategisesti vähemmän tärkeää omaisuutta, toteuttamalla palvelutuotantoon rakenteellisia muutoksia ja pitämällä toimintamenojen kasvu hyvin matalana.

Koko kaupunki, ei sisäisiä eriä

Tuloslaskelma (milj. e)	TP 2015	TA 2016	TP 2016 ENNUSTE*	TA 2017	TP 2016 ENN / TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toimintatulot	412,6	403,8	422,6	414,7	-7,8	418,9	425,2	433,7
Toimintamenot	-1 536,1	-1 536,4	-1 569,5	-1 511,0	58,5	-1 526,1	-1 549,0	-1 580,0
Toimintakate	-1 123,4	-1 132,5	-1 147,0	-1 096,2	50,7	-1 107,2	-1 123,8	-1 146,3
Verotulot	886,9	892,6	892,1	883,1	-9,0	903,6	927,1	950,6
Valtionosuudet	298,4	310,0	314,5	287,9	-26,6	291,0	294,0	297,0
Rahoitustulot ja -menot	1,5	6,1	6,4	13,3	6,8	13,2	14,2	14,8
Vuosikate	63,3	76,2	66,0	88,0	22,0	100,6	111,5	116,1
Poistot ja arvonalentumiset	-103,1	-92,3	-93,8	-106,8	-13,0	-107,0	-110,0	-113,0
Satunnaiset erät	1,4	0,0	-2,8	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0
Tilikauden tulos	-38,4	-16,1	-30,6	-18,8	11,8	-6,4	1,5	3,1

* Talouskatsaus 9/2016

TILIKAUDEN TULOS

-18,8 milj. €

TA 2017

NETTOINVESTOINNIT

204,9 milj. €

TA 2017

VERORAAHOITUS

-2,9 %

TA 2017/TPEnn 2016

NETTOMENOT

+ 4,4 %

TA 2017/TPEnn 2016

TALOUSARVION RAKENNE, SITOVUUS JA SEURANTA

Talousarvion osat

Kunnan talousarviosta ja -suunnitelmasta, niiden rakenteesta, sisällöstä ja laadinnasta on säännökset kuntalaissa. Tämän lisäksi talousarviosta ja -suunnitelmasta antaa ohjeita ja suosituksia Suomen Kuntaliitto. Kunnan kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä on soveltuvin osin voimassa, mitä kirjanpitolaisissa on säädetty. Tältä osin sitovia ohjeita ja lausuntoja kunnille antaa työ- ja elinkeinoministeriön alainen kirjanpitolautakunnan kuntajaosto. Talousarvion sisältö on laadittu ottaen huomioon soveltuvin osin mainitut säännökset ja ohjeet.

Talousarviossa on seuraavat osat: yleiset lähtökohdat, käyttötalousosa ja investoinnit yksiköittäin, tuloslaskelmaosa, investointiosa, rahoitusosa sekä liitteet.

Yleiset lähtökohdat

Osassa esitetään talousarvion toimintaympäristö ja taloudelliset lähtökohdat, talousarvion rakenne ja sitovuus, henkilöstö sekä kaupunkistrategian toteuttaminen. Lisäksi osassa esitetään kaupunkitasoiset sitovat toiminnan tavoitteet, kehittämisen painopisteet, kuvaus riskienhallinnasta ja turvallisuudesta, kaupungin hankintojen periaatteet ja strategiset painopisteet sekä strategiset kehitysohjelmat.

Käyttötalousosa ja investoinnit yksiköittäin

Osassa esitetään toimintayksiköiden toiminnan kuvaukset ja toimintaympäristön muutokset sekä sitovat toiminnan tavoitteet. Osaan kuuluvat palvelualueet, konsernihallinto sekä liikelaitokset ja muut taseyksiköt. Yksiköiden talouden kokonaiskuvan saamiseksi esitetään käyttötalouden lisäksi myös yksiköiden investoinnit.

Palvelualueet

Osiossa esitetään hyvinvoinnin palvelualue, elinvoiman ja kilpailukyyn palvelualue sekä kaupunkiympäristön palvelualue.

Hyvinvoinnin palvelualueeseen kuuluvat sivistys- ja kulttuurilautakunta sekä sosiaali- ja terveyslautakunta. Sivistys- ja

kulttuurilautakunta koostuu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen, perusopetuksen sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen palvelukokonaisuuksista. Sosiaali- ja terveyslautakunnan palvelukokonaisuudet ovat lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalvelut, perusterveydenhuollon avopalvelut, aikuisten sosiaalipalvelut ja päihde ja mielenterveyspalvelut, vammaispalvelut, sairaala- ja kuntoutuspalvelut sekä kotihoito ja asumispalvelut.

Elinvoiman ja kilpailukyyn palvelualueeseen kuuluvat elinvoima- ja osaamislautakunta sekä asunto- ja kiinteistölahtakunta. Elinvoima- ja osaamislautakunnan palvelukokonaisuudet ovat ammatillinen koulutus, lukiokoulutus, työllisyydenhoidon palvelut sekä yritys- ja yhteiskuntasuhteet -palveluryhmän sisältämät elinkeinopalvelut. Yritys- ja yhteiskuntasuhteiden palveluryhmästä kaupunginhallituksen ohjauksessa ovat yhteiskuntasuhteiden ja kansainvälisten asioiden kokonaisuudet.

Kaupunkiympäristön palvelualueeseen kuuluvat Yhdyskuntalautakunta ja Joukkoliikennelautakunta. Yhdyskuntalautakunnan palvelukokonaisuudet ovat kaupunkiympäristön suunnittelu, kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito sekä kestävä kaupunki.

Konsernihallinto

Osiossa esitetään konsernihallinto, kaupungin yhteiset erät sekä konsernipalveluyksikkö Koppari.

Liikelaitokset ja muut taseyksiköt

Osiossa esitetään liikelaitosten, pelastuslaitoksen sekä vahinkorahaston toiminnan tavoitteet, talousarviot, tuloslaskelmat, rahoituslaskelmat ja investoinnit.

Liikelaitoksia ovat Tampereen Voimia, Tampereen Tilakeskus, Tampereen Kaupunkiliikenne, Tampereen Vesi sekä Tampereen Infra. Muut taseyksiköt ovat Pirkanmaan pelastuslaitos ja Vahinkorahasto.

Tuloslaskelmaosa

Osassa osoitetaan tulorahoituksen riittävyys palvelujen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Tuloslaskelmalla osoitetaan kuinka kunnan tilikauden tulorahoitus riittää palvelutoiminnan jaksotettuihin menoihin, rahoitusmenoihin ja omaisuuden kulumista kuvaaviin suunnitelman mukaisiin poistoihin. Tuloslaskelmaosassa esitetään koko kaupungin yhdistetty tuloslaskelma. Osassa esitetään myös verotulot, valtionosuudet ja rahoituserät.

Investointiosa

Osassa esitetään investointien kustannusarviot ja niiden jaksottuminen investointimenoina suunnitteluvuosille sekä investointiin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot. Investointilaskelma sisältää investointisuunnitelmat talousarvio- ja suunnitelmavuosille.

Rahoitusosa

Osassa esitetään toiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat. Rahoituslaskelmassa esitetään käyttötalousosan sekä investointien tulojen ja menojen aiheuttama rahavirta (toiminnan ja investointien rahavirta). Lisäksi rahoituslaskelmaan merkitään antolainauksen, lainakannan ja oman pääoman muutokset sekä arvioidaan muut maksuvalmiuden muutokset (rahoituksen rahavirta). Rahoituslaskelman lopussa esitetään näiden rahavirtojen yhteenlaskettu muutos, joka kuvaa talousarvion vaikutusta kunnan maksuvalmiuteen vuoden aikana.

Talousarvion liitetiedoissa

asetetaan kaupunkikonsernin tytäryhtiöille ja -yhteisöille toiminnan tavoitteet, jotka tuovat esiin pääomistajan tahdon. Lisäksi liitetiedoissa esitetään talonrakennushankkeiden käyttötalousvaikutukset ja talousarvion tunnuslukuja taulukossa Täydentäviä tietoja.

Talousarvion sitovuus

Kaupunginvaltuusto määrää, miten talousarvio ja sen perustelut sitovat kaupungin hallitusta ja muita kaupungin viranomaisia. Toimintamallin uudistamiseen liittyviä toimintoja ja niihin liittyviä määrärahoja voidaan siirtää talousarvion hyväksymisen jälkeen konsernihoitajan päätöksellä ja muutokset kohdennetaan palvelu- ja vuosisuunnitelmissa.

Talousarvion yleiset lähtökohdat

ovat kaupunkitasoisia sitovia toiminnan tavoitteita ja talousarvion sitovuusmäärittelyjä lukuun ottamatta informaatiota, jota ei ole tarkoitettu sitovaksi talousarvion osaksi.

Käyttötalous ja investoinnit yksiköittäin

osaan sisältyvät kaupunginvaltuustoon nähden sitovat erät on esitetty oheisessa

taulukossa. Lisäksi sitovia ovat myös toiminnan tavoitteet.

Tampereen Tilakeskus Liikelaitoksen osalta valtuuston nähden sitovaa on nettoinvestoinnit. Talonrakennushankekohtaiset kustannusarviot ovat sitovia siten, että Tilakeskuksen johtokunta voi perustellusta syystä hyväksyä uudisrakennushankkeissa 5 prosentin ylityksen ja peruskorjaus- ja perusparannushankkeissa 15 prosentin hankekohtaisen ylityksen talonrakennusinvestointien kokonaissumman rajoissa.

Laskelmaosassa

esitetään talousarviovuoden ja talous-suunnitelmavuosien koko kaupungin tulolaskelmat, investoinnit ja rahoituslaskelmat.

Valtuustoon nähden sitovia eriä ovat korkotulojen ja -menojen netto. Rahalai-

toksista nostettavien pitkäaikaisten lainojen lisäys ei saa olla budjetoitua suurempi.

Konsernihoitajalla tai hänen määräämällään konsernihallinnon viranhaltijalla on oikeus ottaa vuoden 2017 mahdollisiin muutettuihin talousarvioihin sisältyvä lainamäärä, oikeus ottaa vuoden 2017 aikana lyhytaikaisia lainoja 60 milj. euron määrään saakka maksuvalmiuden turvaamiseksi, myöntää uusia konsernitililuottoja 30 milj. euroon asti sekä oikeus konvertoida ja maksaa ennenaikaisesti takaisin kaupungin taseeseen sisältyviä ottolainoja.

Muista osin laskelmaosa on informaatiota koko kaupungin yhteenlasketusta taloudesta ja se ei ole sitova talousarvion osa. Olennaisista poikkeamista on raportoitava valtuustolle.

Talousarvion sitovuustasot

KÄYTTÖTALOUSOSA JA INVESTOINNIT YKSIKÖITTÄIN (1 000 €)

KÄYTTÖTALOUS

Hyvinvoinnin palvelualue

Sivistys- ja kulttuurilautakunta

Toimintakate

TA 2017

-343 228

Sosiaali- ja terveystalautakunta

Toimintakate

-657 147

Elinvoiman ja kilpailukykyyn palvelualue

Elinvoima- ja osaamislautakunta

Ammatillinen koulutus

Tilikauden tulos

-6 069

Hiedanranta

Toimintakate

-266

Keskusta

Toimintakate

-1 131

Smart Tampere

Toimintakate

-1 500

Elinvoima- ja osaamislautakunta, muut

Toimintakate

-77 417

Asunto- ja kiinteistöalautakunta

Hiedanranta

Toimintakate

-250

Asunto- ja kiinteistöalautakunta, muut

Toimintakate

69 880

Kaupunkiympäristön palvelualue

Yhdyskuntalautakunta

Keskusta

Toimintakate

-970

Hiedanranta

Toimintakate

-400

Raitiotie

Toimintakate

-1 500

Yhdyskuntalautakunta, muut

Toimintakate

-29 647

Joukkoliikennelautakunta

Toimintakate

-13 326

Konsernihallinto

Konsernihallinto

ICT-kehittäminen

Toimintakate+nettoinvestoinnit

-7 500

Konsernihallinto, muut

Toimintakate

-31 599

Yhteiset erät

Toimintakate

-117 395

Konsernipalveluyksikkö Koppari

Toimintakate

413

		TA 2017
Taseyksiköt		
Pirkanmaan pelastuslaitos	Liikelyläämä	
Liikelaitokset		
Tampereen Vesi Liikelaitos	Korvaus peruspääomasta	-10 500
Tampereen Infra Liikelaitos	Korvaus peruspääomasta	-890
Tampereen Voimia Liikelaitos	Korvaus peruspääomasta	-222
Tampereen Tilakeskus Liikelaitos	Korvaus peruspääomasta	-24 162
INVESTOINNIT		TA 2017
Hyvinvoinnin palvelualue		
Sivistys- ja kulttuurilautakunta	Nettoinvestoinnit	-6 675
Sosiaali- ja terveyslautakunta	Nettoinvestoinnit	-3 440
Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualue		
Elinvoima- ja osaamislautakunta		
Ammatillinen koulutus	Nettoinvestoinnit	-2 900
Elinvoima- ja osaamislautakunta, muut	Nettoinvestoinnit	-100
Asunto- ja kiinteistölautakunta		
Hiedanranta	Nettoinvestoinnit	-1 000
Keskusta	Nettoinvestoinnit	-7 000
Asunto- ja kiinteistölautakunta, muut	Nettoinvestoinnit	-8 500
Kaupunkiympäristön palvelualue		
Yhdyskuntalautakunta		
Keskusta	Nettoinvestoinnit	-12 350
Hiedanranta	Nettoinvestoinnit	-150
Rantaväylän tunneli	Nettoinvestoinnit	-9 600
Yhdyskuntalautakunta, muut	Nettoinvestoinnit	-44 550
Konsernihallinto		
Yhteiset erät	Nettoinvestoinnit	-3 944
Taseyksiköt		
Pirkanmaan pelastuslaitos	Investointien rahavirta	-1 650
Liikelaitokset		
Tampereen Vesi Liikelaitos	Nettoinvestoinnit	-16 700
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	Nettoinvestoinnit	-3 000
Tampereen Infra Liikelaitos	Nettoinvestoinnit	-900
Tampereen Voimia Liikelaitos	Nettoinvestoinnit	-280
Tampereen Tilakeskus Liikelaitos	Nettoinvestoinnit	-79 418
LASKELMAOSA		TA 2017
Korkotuotot ja -kulut		-4 300
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		138 400

Tilivelvollisen seurantavastuu

Kaupunginvaltuusto vastaa kuntalain mukaisesti kunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtuuston tulee kuntalain mukaan päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Valtuuston hyväksymän Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet päätöksen mukaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukainen järjestäminen koskee kaikkia Tampereen kaupungin ja kaupunkikonserniin kuuluvia toimielimiä ja tilivelvollista johtoa sekä esimiehiä. Kuntalain mukaan kaupungin hallitus on velvollinen huolehtimaan kunnan toiminnan sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä. Konsernijohto vastaa kuntalain mukaisesti konsernivalvonnan järjestämisestä.

Tilivelvollisella on vastuu johtamansa toiminnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä niiden jatkuvasta ylläpidosta ja tuloksellisuudesta. Sisäinen valvonta ja siihen olennaisena osana kuuluva riskienhallinta kattavat kunnan toiminnan, hallinnon ja talouden järjestämisen. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tilaa ja tuloksellisuutta seurataan ja arvioidaan säännönmukaisesti talousarviovuoden aikana. Kuntalain mukaan kaupungin tilinpäätökseen kuuluvan toimintakertomuksen

tulee sisältää tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä.

Hyvin toimiva johtamis- ja hallintojärjestelmä edellyttää, että siihen on integroitu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyt. Nämä yhdessä tuottavat kohtuullisen varmuuden tuloksellisesta ja tavoitteiden sekä lain- ja hyvän hallintotavan mukaisesta toiminnasta.

Kaupungin hallitus hyväksyy kaupungin toimintakertomukseen tulevan sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan selonteon sekä arvion merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä ja niiden hallinnasta. Lauta- ja johtokunnat sekä kaupungin tytäryhteisöjen hallitukset hyväksyvät omilta vas-tuualueiltaan vastaavan selonteon sekä tiedot riskien hallinnasta.

Tilintarkastajan on kuntalain mukaan tarkastettava, onko kunnan ja kuntakonsernin sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti. Tilintarkastajan on annettava valtuustolle kultakin tilikaudelta kertomus, jossa esitetään tarkastuksen tulokset. Kertomuksessa on myös esitettävä, onko tilinpäätös hyväksyttävä ja voidaan-ko toimielimen jäsenelle ja asianomaisen toimielimen tehtäväalueen johtavalle vi-

ranhaltijalle (tilivelvollinen) myöntää vastuuvapaus.

Kuntalain tarkoittamia tilivelvollisia ovat muun muassa kaupungin hallituksen jäsenet, lautakuntien jäsenet, johtokuntien jäsenet, toimikuntien jäsenet, kunnan muiden toimielinten jäsenet, pormestari, apulaispormestarit, konsernijohtaja, konserniohjausyksiköiden johtajat, palvelualueiden johtajat, palvelujohtajat, toimitusjohtajat, sekä johtosäännöissä määrätty toimielinten esittelijät.

Kuntalain mukaan tilivelvollisuus merkitsee sitä, että tilivelvollisen toiminta tulee valtuuston arvioitavaksi, häneen voidaan kohdistaa tilintarkastuskertomuksessa muistutus ja häneltä voidaan evätä vastuuvapaus sekä omasta että alaisensa tekemisestä tai tekemättä jättämisestä.

Ylimmällä johdolla, etenkin tilivelvollisella johdolla, on erityinen vastuu ja velvoite toimia hyvän johtamis- ja hallintotavan ja eettisten lähtökohtien mukaisesti sekä puuttua toiminnassa ilmeneviin poikkeamiin. Johdolla on aktiivinen selonotto-velvollisuus vastuullaan olevasta toiminnasta. Tilivelvollisuusaseman puuttuminen ei vapauta esimiestä alaistensa toiminnan valvontavastuusta.

HENKILÖSTÖ

Vuoden 2017 talousarviossa henkilöstömenot ovat 666,8 milj. euroa. Vuoden 2016 alkuperäisessä talousarviossa henkilöstömenot olivat 669,5 milj. euroa. Henkilöstömenot vähenevät vuoden 2016 talousarvioon nähden 2,7 milj. euroa (-0,4 %).

Vuoden 2016 tilinpäätösnusteeseen nähden (väli tilinpäätös 2016) henkilöstömenot vähenevät 18,7 milj. euroa (-2,7 %). Kilpailukysymyksessä sovittu lomarahojen 30 prosentin määräaikainen leikkaus sekä työnantajamaksujen yhteensä 1,44 prosenttiyksikön lasku vähentävät kaupungin henkilöstömenoja noin 14 milj. euroa vuonna 2017. Lisäksi eläkemenoperusteisen maksun euromäärän ennakoidaan laskevan, minkä laskennallinen säästö kaupunkitasolla on noin 4,7 milj. euroa. Kilpailukysymyksen vähentää kuitenkin myös kaupungin kunnallisverotuloja noin 15 milj. eurolla. Kilpailukysymyksessä on sovittu myös vastikkeettomista työajan pidennyksistä. Käytännössä työajan pidentäminen tarkoittaa työajan lisääntymistä keskimäärin 30 minuutilla viikossa eri työaikamuodoissa.

Henkilösivukulujen arvioidaan vuonna 2017 olevan 22,23 prosenttia (2016 ennuste: 23,1 %). Suurimmat muutokset vuoden 2016 ennusteeseen nähden ovat sairausvakuutusmaksun lasku 0,94 prosenttiyksiköllä sekä työttömyysvakuutusmaksun lasku 0,45 prosenttiyksiköllä. Henkilösivukulujen määrät vahvistuvat pääosin loppuvuonna. Eläkemenoperusteiset ja varhaiseläkemenoperusteiset maksut on budjetoitu aiheuttamisperusteisesti eivätkä ne sisälly henkilösivumenoprosentteihin.

Henkilösivukulut talousarviossa:

KuEL-maksu palkkaperusteinen 17,05 %
Sairausvakuutusmaksu 1,18 %
Työttömyysvakuutusmaksu 3,45 %
Tapaturmavakuutusmaksu 0,35 %
Vakuutuskassan kannatusmaksu 0,15 %
Ryhmähenkivakuutus 0,05 %
Yhteensä 22,23 %

Henkilötyövuosien määrä vuonna 2016 on yksiköiden ennusteiden mukaan 14 085 henkilötyövuotta. Vuonna 2017 suunniteltu henkilöstön määrä laskee 14 003

henkilötyövuoteen. Suunnitelma sisältää vakinaisen ja määräaikaisen henkilöstön. Palkkatukityöllistettyjen osuus on 217 henkilötyövuotta. Eläkeikänsä saavuttaa vuosittain noin 350–400 henkilöä, mikä muun vaihtuvuuden lisäksi antaa mahdollisuuksia toiminnan uudelleenarviointiin ja tehtäväjärjestelyihin. Rakenteellisilla toimintamallien uudistuksilla pyritään vähentämään erityisesti hallinnolliseen työhön käytettävän työajan ja resurssien määrää.

Kaupungin toimintamallin uudistamiseen liittyvät organisaatiomuutokset ovat vielä suunnitteluvaiheessa, joten yksikkökohtaiset henkilöstömenot ja henkilötyövuodet voivat vielä muuttua. Luvut tarkentuvat palvelu- ja vuosisuunnitelmassa.

Palvelualueiden tulee laatia osana palvelu- ja vuosisuunnitelmaa tätä kuvausta täydentävä suunnitelma henkilöstö- ja työvoimakustannussäästöjen aikaansaamiseksi. Suunnitelmassa tulee konkretisoida tavoitteet, määritellä keinot toimintamallin uudistuksen, eläköitymisen ja muun vaihtuvuuden, digitalisaation ja Leanin avulla tehostaa toimintaa sekä luoda seurantamalli, jolla näiden toteutuminen voidaan varmistaa.

Tuleva sote- ja maakuntauudistus aiheuttaa uusia haasteita Tampereella erityisesti johtamisen ja työn organisoinnin näkökulmasta. Muutoksen valmistelu ja muutosjohtaminen tulevat vaatimaan merkittävää henkilöstöresursointia. Ensi vaiheessa muutostyö painottuu maakuntiin siirtyviin palveluihin ja henkilöstön siirtymisen hallittuun toteuttamiseen.

Rakennemuutos aiheuttaa lisäksi tarvetta tarkastella käytäntöjä ja johtamista maakuntauudistuksen myötä uudistuvassa kaupungissa ja sen toiminnoissa. Muutos tarjoaa haasteiden lisäksi ainutlaatuisen mahdollisuuden työnantaja- ja henkilöstöpolitiikan sekä johtamisen käytäntöjen kehittämiseen. Moni tekijä vaikuttaa muutoksen onnistumiseen. Osaamisen jakamisen ja hyödyntämisen tärkeyttä yli yksikörajojen tai syventyvän yhteistyön merkitystä sisäisten ja ulkoisten kumppaneiden kanssa ei voi korostaa liikaa.

Palkitsemisen painopisteet ovat talouden tasapainottaminen, tavoitteellinen toiminnan johtaminen sekä toiminnan kehittäminen. Palkitseminen ohjaa henkilöstöä toimimaan organisaation tavoitteiden mukaisesti. Palkitsemisen kokonaisuuteen sisältyvät paitsi rahallisen palkitsemisen eri muodot myös henkilöstöetuedut ja muut työnantajan käytänteet ja toimitavat. Vuonna 2017 palkitsemisessa painotetaan tilannekohtaista palkitsemista hyvistä työsuorituksista sekä tuloksellisuutta kertapalkkioilla. Työsuorituksen arvioinnissa otetaan käyttöön uusi malli, jossa työtuloksia arvioidaan säännöllisesti pidemmän aikavälin työtuloksen sekä työntekijälle ominaisen työssä suoriutumisen perusteella.

Työhyvinvoinnin parantamiseksi ja työkyvyttömyyden kustannusten vähentämiseksi laaditaan konkreettiset tavoitteet tuki- ja liikuntaelinsairauksista johtuvien sairauspoissaolojen sekä tapaturmien vähentämiseksi. Työkyvyttömyyden kustannusten seurantatiedon hyödyntämistä kehitetään yhteistyössä Kuntien eläkevaikutuksen kanssa. Vaikuttavimmat hyvät käytännöt otetaan osaksi työkyvyn hallintaa. Työterveyshuollon toimintaa ohjataan erityisesti tuki- ja liikuntaelinsairauksien ennaltaehkäisyyn sekä korkeassa työkyvyttömyysriskissä olevan henkilöstön tukemiseen.

Osana Tampere 2017 -toimintamallia kehitetään johtamista ja toiminnan kulttuuria, jossa esimiestyötä peilataan kaupungin johtamisen periaatteisiin ja osaamisvaatimuksiin sekä henkilöstöä rohkaistaan oman työn ja palveluiden kehittämiseen. Johtaminen perustuu tuloksellisuusohjaukseen, jonka yksi elementti on kyvykkyys eli organisaation, työyhteisön ja henkilöstön aikaansaannoskyky. Muutuva osaaminen, johtajuuden vahvistaminen ja vahva yhteisöllisyys kannattelevat työyhteisöä vaikuttavaan toimintaan. Jatkuvan parantamisen kulttuurilla luomme tulevaisuuden ketterää ja yhteisöllistä kaupunkia.

HENKILÖSTÖMENOT JA HENKILÖTYÖVUODET 2017

Henkilöstömenot ja palkalliset henkilötyövuodet
(1 000 euroa ja htv)

TA 2017

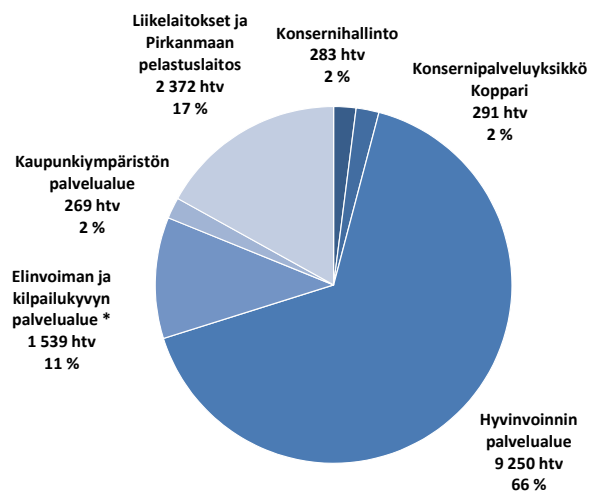
	1 000 EUR	HTV
Konsernihallinto	21 278	283
Konsernipalveluysikkö Koppari	14 002	291
Hyvinvoinnin palvelualue yhteensä	422 512	9 250
Sairaala- ja kuntoutuspalvelut	70 138	1 353
Avo- ja asumispalvelut	167 479	3 550
Kasvatus- ja opetuspalvelut	148 157	3 440
Kulttuuri ja vapaa-aikapalvelut	36 738	907
Elinvoiman ja kilpailukyyn palvelualue yhteensä *	80 607	1 539
josta Toisen asteen koulutus	68 580	1 214
Kaupunkiympäristön palvelualue	15 040	269
Liikelaitokset yhteensä	78 740	1 746
Tampereen Infra Liikelaitos	21 347	454
Tampereen Tilakeskus Liikelaitos	12 546	238
Tampereen Voimia Liikelaitos	19 726	584
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	17 451	333
Tampereen Vesi Liikelaitos	7 670	137
Pirkanmaan Pelastuslaitos	34 589	626
Yhteensä	666 768	14 003

* Sisältää muilla palvelualueilla työskenteleviä palkkatukityöllistettyjä 202 htv

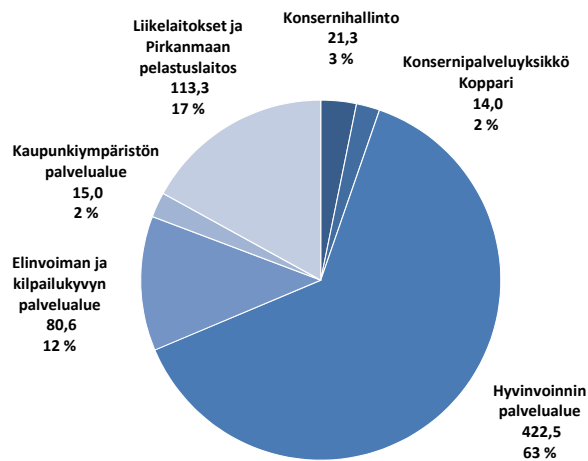
HENKILÖTYÖVUOSIEN (HTV) KEHITYS JA SUUNNITELMA 2017

	TP 2015	Enn 2016	TA 2017
Henkilötyövuodet	14 092	14 085	14 003

HENKILÖTYÖVUODET VUONNA 2017

HENKILÖSTÖMENOT VUONNA 2017, MILJ. EUROA

* Elinvoiman ja kilpailukyyn palvelualue sisältää muilla palvelualueilla työskentelevien palkkatukityöllistettyjä 202 htv

KAUPUNKISTRATEGIAN TOTEUTTAMINEN

Yhteinen Tampere – näköalojen kaupunki -kaupunkistrategia on kaupungin ylin toimintaa ohjaava asiakirja. Kaupunkistrategiassa on määriteltä kaupunkille visio ja visiota tarkentavat strategiset painotukset sekä kaupungin toimintatavat. Päämäärille

on asetettu koko valtuustokauden kattavia tavoitteita mittareineen.

Talousarvion 2017 sitovat toiminnan tavoitteet pohjautuvat kaupunkistrategiaan. Koko kaupunkia koskevat tavoitteet esitetään talousarvion Yleiset lähtökohdat

-osassa. Palvelualueille, konsernihallinnolle, liikelaitoksille ja Pirkanmaan pelastuslaitokselle asetetut toiminnan tavoitteet esitetään käyttötaloudessa. Liiteosassa esitetään toiminnan tavoitteet kaupunkikonsernin tytäryhtiöille ja -yhteisöille.

Yhteinen Tampere – näköalojen kaupunki -kaupunkistrategia

Tampereen kaupunkistrategia sisältää kaupunginvaltuuston tekemät, kaupungin toiminnan kannalta keskeiset linjaukset. Se luo pohjan kaupungin strategiselle johtamiselle ja kehittämiselle. Kaupunginvaltuusto hyväksyi Yhteinen Tampere -kaupunkistrategian elokuussa 2013.

Strategian rakenne

Tampereen kaupunkistrategian nimi on ”Yhteinen Tampere – näköalojen kaupunki”. Strategian nimeen ja siihen yhdistettyihin visiolauseisiin kiteytyvät strategian tärkeimmät viestit. Strategian toteutumista tuetaan yhteisillä toimintatavoilla.

Strategiassa on määriteltä strategiset painotukset, jotka täsmentävät visiota ja il-

maisevat, millainen Tampere on vuonna 2025, kun strategia on toteutunut. Vuosille 2014–2017 on asetettu tavoitteet, jotka kertovat, miten strategian toteuttamisessa edetään ja millä mittareilla etenemistä seurataan. Strategiset painotukset ja tavoitteet on ryhmiteltä viiteen näkökulmaan.

Strateginen johtamisjärjestelmä

Kaupunkistrategiaa toteutetaan strategisen johtamisjärjestelmän avulla. Toimintamallin uudistuksen myötä myös johtamisjärjestelmän asiakirjakokonaisuus uudistuu. Tilaajan ja tuottajan väliset palvelusopimukset sekä tilaajan ja tuotantoalueiden vuosisuunnitelmat poistuvat hyvinvointipalvelujen sisäisestä tilaaja–tuottaja-mallista luovuttaessa. Lautakuntien palvelu- ja vuosisuunnitelmat korvaavat poistuvat asiakirjat. Sopimusohjaus säilyy toiminnan ohjausmekanismina liikelaitosten suuntaan. Myös kaupunkistrategiaa täsmentävien toimitasuunnitelmien keskeiset sisällöt huomioidaan palvelu- ja

vuosisuunnitelmissa. Toimintasuunnitelmat ovat organisaation toimintakysymys suunnitelma, hyvinvointisuunnitelma, elinvoimaisuussuunnitelma sekä kaupunkirakenne- ja ympäristösuunnitelma.

Uutena elementtinä johtamisjärjestelmässä ovat myös Tampereen kaupungin kehitysohjelmat, jotka ovat keskeinen väline merkittävien strategisten muutosten toteuttamiseen.

Strategiseen johtamisjärjestelmään luetaan lisäksi projektisalkkumalli, strategiset yleiskaavat sekä erilaiset strategian toteuttamisen tukiprosessit, kuten tulos- ja kehi-

tyskeskustelut, johtoryhmätyöskentely sekä palkitsemisjärjestelmät.

Tampereen kaupungissa laaditaan myös erillisohjelmia, jotka eivät ole osa strategista johtamisjärjestelmää eikä niillä ole johtamisjärjestelmään perustuvaa ohjausvaikutusta. Erillisohjelmien laadinta edellyttää tarkoituksenmukaisuuden arviointia. Niiden sisältämät linjaukset ja tavoitteet sisällytetään strategisen johtamisjärjestelmän asiakirjoihin.

Vuosi 2017 on kuluva strategiakauden viimeinen vuosi. Kaupunkistrategia uudistetaan vuoden 2017 aikana.

Vuoden 2017 toiminnan tavoitteet

Kuntalain tarkoittamat, valtuustoon nähdessä sitovat toiminnan tavoitteet on johdettu kaupunkistrategian tavoitteista. Sitovat toiminnan tavoitteet voidaan tarvittaessa asettaa eri vuosina kohdistumaan kaupunkistrategian eri tavoitteille. Vuodelle 2017 asetetaan 10 koko kaupunkia koskevaa sitovaa toiminnan tavoitetta sekä 34 palvelualueille asetettavaa sitovaa toiminnan tavoitetta, joissa keskitytään kaupungin kannalta merkittävimpiin strategisiin teemoihin. Sitovia tavoitteita täsmennetään palvelu- ja vuosisuunnitelmissa. Liikelaitosten, Pirkanmaan pelastuslaitoksen sekä

kaupungin tytäryhteisöjen tavoitteet on valmisteltu kaupunginhallituksen liiketoimintajaoston ohjauksessa. Tytäryhteisöjen omistajatavoitteet tuovat esiin pääomistajan tahdon sitomatta yhtiöitä juridisesti.

Toiminnan tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan kaupunginvaltuustolle kolme kertaa vuodessa ilmestyvässä toiminnan ja talouden katsauksessa sekä tilinpäätöksessä. Vuoden 2017 tilinpäätöksen yhteydessä raportoidaan kaupunkistrategian tavoitteiden toteutumisesta kokonaisuutena ja arvioidaan strategian vaikuttavuutta. Seuranta hyödynnetään seuraavan vuoden

talousarvion valmistelussa ja uuden kaupunkistrategian valmistelussa.

Kaupunginhallitus linjasi 25.4.2016 kaupunkistrategiaan ja toimintaympäristön muutoksiin pohjautuvat strategiset painopisteet vuodelle 2017. Toiminnan tavoitteet on valmisteltu strategisten painopisteiden sekä lautakuntien ja kaupunginvaltuuston talous- ja strategiaseminaarien pohjalta. Kaupunginhallitus hyväksyi alustavat toiminnan tavoitteet talousarviokehityksen yhteydessä 22.8.2016.

Toiminnan tavoitteissa korostuvat toiminnan ja talouden sopeuttaminen sekä

kaupungin uuden toimintamallin ja sote- ja maakuntauudistusten toteuttaminen. Toiminnan tavoitteisiin on sisällytetty myös kaupunginhallituksen 7.9.2015 linjaamat rakenteelliset muutokset, joilla uudistetaan toimintaa ja vaikutetaan kaupungin toimintamenoihin pitkällä aikavälillä.

Hyvinvoinnin palvelualueella jatketaan rakennemuutosten toteuttamista ikäihmistien palveluissa, lasten ja nuorten palveluissa sekä perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa. Lähtökohtana rakenteellisissa muutoksissa ja koko palvelualueen strategisissa valinnoissa on painopisteen siirtäminen perustason palveluihin ja ennaltaehkäisyyn. Palvelumallin toteutuksella ja digitalisaation lisääntyvällä hyödyntämisellä odotetaan olevan tulevaisuudessa merkittäviä vaikutuksia

palvelujen sisältöjen lisäksi myös toiminnan tuottavuuteen.

Kaupunkiympäristön palvelualueella strategian toteutusta tuetaan kestävän liikenteen ja maankäytön osalta varautumalla kaupunkiraitiotien rakentamiseen maankäytön suunnittelun ja katuverkon kehittämisen näkökulmista. Kaupunkisuunnittelussa vastataan kaupunkiseudun voimakkaaseen kasvuun, kasvun strategiamukaiseen suuntaamiseen ja liikenteen sujuvuuteen erityisesti keskustassa. Maankäytön prosessien tehokkuutta edistetään uudistetulla maankäytön hallinnan kokonaisprosessilla ja hyödyntämällä digitalisaation mahdollisuuksia.

Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueella strategian toteutusta tuetaan kehittämällä Tampereesta älykästä kau-

punkia Smart Tampere -kehitysohjelmassa, edistämällä korkeakoulujen yhteisen Tampere3 -hankkeen toteuttamista sekä vahvistamalla työllisyyttä muun muassa työllisyydenhoidon kuntakokeilun avulla. Työvoima- ja yrityspalveluiden alueellinen kokeilu käynnistyy vuoden 2017 alkupuolella ja sen avulla haetaan kokemuksia nykyistä vaikuttavammista toimintamalleista, joita voidaan soveltaa myös vuonna 2019 aloittavan uuden maakuntahallinnon kanssa tehtävässä yhteistyössä. Lisäksi panostetaan kaupunkimarkkinoinnin ja matkailu- ja tapahtumatoiminnan uudistamiseen sekä lentoliikenneyhteyksien määrän kasvattamiseen. Hiedanrannan uuden kaupungin osan toteuttaminen etenee ja keskustan vetovoimaa vahvistetaan Viiden tähden keskusta -kehitysohjelman toimenpiteillä.

KOKO KAUPUNKIA KOSKEVAT TOIMINNAN TAVOITTEET 2017

Kaupunkistrategian tavoite	Nro	Toiminnan tavoite 2017
Palvelujen käyttäjien, palvelutuottajien ja muiden sidosryhmien mahdollisuuksia osallistua palvelujen kehittämiseen ja päätöksentekoon on parannettu.	1	Uuden osallistumisen mallin mukainen asukkaiden, yritysten, henkilöstön ja yhdistysten yhteinen alueverkostotoiminta on käynnistynyt
Henkilöstön mahdollisuuksia oman työn ja palvelujen kehittämiseen on parannettu.	2	Henkilöstö kehittäjänä – toimintatapa on luotu ja toteutus on käynnissä
Kaupunkiseudun hallintomalli on uudistettu.	3	Sote- ja maakuntauudistuksen käynnistymiselle on luotu hyvä perusta
Tilikausien 2015–2017 tulos on positiivinen.	4	Tilikauden tulos on -18,8 milj. €
Tulorahoitus on riittävä.	5	Investointien tulorahoitus-% on 43,0
Tuottavuuden paranemista on tuettu hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa, parantamalla työhyvinvointia sekä lisäämällä kannusteita työntekijöille ja työyhteisöille.	6	Innovatiivisten hankintojen osuutta kasvattamalla on saatu aikaan kustannussäästöjä
Tuottavuuden paranemista on tuettu hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa, parantamalla työhyvinvointia sekä lisäämällä kannusteita työntekijöille ja työyhteisöille.	7	Tuki- ja liikuntaelinsairauksista johtuvat poissaolot ovat laskeneet kaupunkitasolla keskimäärin 10 %
Palveluja on priorisoitu ja sopeutettu taloustilanteeseen, ja hallintoon käytetyn työajan määrä on pienentynyt.	8	Tilankäyttöä on tehostettu
Kaupungin pormestarimalli- ja tilaaja–tuottaja-malli on arvioitu ja uudistettu.	9	Tampere 2017 -toimintamallin toimeenpano on edennyt suunnitellusti
Vastuullinen ja kannustava johtaminen on tukenut talouden tasapainottamista ja rakentanut motivoivaa työympäristöä.	10	Esimiehiä rekrytoidaan ja kehitetään johtamisen osaamisvaatimusten mukaisesti

TAMPEREEN KAUPUNKISTRATEGIA PÄHKINÄNKUORESSA

Strategian nimi ja visio 2025

Yhteinen Tampere – näköalojen kaupunki

Teemme yhdessä Suomen parasta ja houkuttelevinta, pohjoismaista suurkaupunkia. Meillä on näköaloja tulevaisuuteen, uuden sukupolven toimivaan, kauniiseen ja kansainväliseen kulttuurikaupunkiin.

Hyvinvointi on yhteinen päämäärämme. Tuemme koteja hyvän elämän mahdollistajina. Huolehdimme, että kaikki otetaan mukaan.

Tuemme hyvinvointia vahvistavien valintojen tekemistä ja painotamme ennaltaehkäiseviä palveluja.

Luomme houkuttelevat mahdollisuudet yrittäjyydelle ja työpaikkojen synnylle. Yrityksillä on näköaloja kasvuun ja kansainvälistymiseen.

Toimintatavat

Toimimme yhdessä

Otamme kaikki mukaan kaupungin kehittämiseen. Toimintamme pohjautuu kumppanuuteen. Luomme yhdessä tekemiselle luottamuksellista ja kannustavaa ilmapiiriä.

Toimimme vastuullisesti

Kannamme vastuuta kaupungin tasapainoisesta taloudesta ja toimimme kustannus- ja resurssitehokkaasti. Turvaamme kaupunkimme tulevaisuuden kantamalla vastuuta ympäristöstämme ja keventämällä ympäristökuormitustamme. Edistämme toiminnallamme yhdenvertaisuutta, monikulttuurisuutta ja turvallisuutta.

Toimimme avoimesti ja rohkeasti

Kyseenalaistamme rohkeasti vakiintuneita toimintatapoja ja ideoimme uutta. Uudistumisen lähtökohtana on kuntalaisten etu. Mahdollistamme muutosten toteuttamisen johdonmukaisella ja avoimella päätöksenteolla ja johtamisella. Hyödynnämme tieto- ja viestintäteknologiaa tehokkaasti. Kehitämme vuorovaikutuksellista viestintää.

Kaupunkistrategian näkökulmat

- Yhdessä tekeminen
- Ennaltaehkäisy ja hyvinvointierojen kaventaminen
- Elinvoima ja kilpailukyky
- Kestävä yhdyskunta
- Tasapainoinen talous ja uudistuva organisaatio

STRATEGISET PAINOTUKSET 2025 JA TAVOITTEET VUOSILLE 2014-2017

Yhdessä tekeminen

STRATEGISET PAINOTUKSET 2025

- Palvelujen kehittämiseen ja päätöksentekoon osallistutaan laajasti, mikä tukee palvelujen asiakaslähtöisyyttä ja kustannustehokkuutta.
- Kuntalaiset ja yhteisöt toimivat aktiivisesti. Kaupunki mahdollistaa omaehtoista toimintaa ja kannustaa huolehtimaan itsestä ja muista.
- Kaupungin tuottama tieto on avointa ja se tukee omaehtoista toimintaa.
- Elämä kaupunkiseudulla on sujuvaa. Kaupunkiseutu toimii yhtenäisenä kokonaisuutena ja selkeällä hallintomallilla.

Kaupunkistrategian tavoite vuosille 2014–2017

Palvelujen käyttäjien, palvelutuottajien ja muiden sidosryhmien mahdollisuuksia osallistua palvelujen kehittämiseen ja päätöksentekoon on parannettu.

Henkilöstön mahdollisuuksia oman työn ja palvelujen kehittämiseen on parannettu

Kuntalaisten ja yhteisöjen omaehtoista toimintaa on mahdollistettu

Kaupungin tuottama tieto on avointa

Kaupunkiseudun hallintomalli on uudistettu.

Ennaltaehkäisy ja hyvinvointierojen kaventaminen

STRATEGISET PAINOTUKSET 2025

- Ennaltaehkäisyllä on vahvistettu kuntalaisten mahdollisuuksia edistää omaa hyvinvointia ja terveyttä. Kasvava osa kuntalaisista pystytään hoitamaan peruspalveluissa, erityispalvelujen tarve on pienentynyt ja kustannusten kasvu on hidasta.
- Harrastamista ja terveitä elintapoja edistäviä valintoja mahdollistetaan. Lapsilla ja nuorilla on tasapuoliset mahdollisuudet harrastustoimintaan. Ikäihmiset ovat aktiivisia ja toimintakykyisiä.
- Palvelutarpeiden varhainen tunnistaminen ja palvelujen tarkoituksenmukainen kohdentaminen ovat kaventaneet hyvinvointieroja. Palveluketjut ovat selkeitä ja asiakkaan tilannetta käsitellään moniammatillisesti kokonaisuutena.
- Toimivat peruspalvelut ja kotien ja perheiden tukeminen mahdollistavat itsenäistä selviytymistä.
- Kotiin tai kodinomaisiin oloihin annettava apu ja hoito ovat vähentäneet laitoshoidon tarvetta.
- Varhaiskasvatuspalveluita on monipuolistettu ja perusopetuksen laatu on turvattu.

Kaupunkistrategian tavoite vuosille 2014–2017

Liikkumisen perusedellytyksiä ja mahdollisuuksia kulttuuri- ja luontokokemuksiin on vahvistettu ja terveyttä edistävää neuvontaa on parannettu.

Toimiva perusterveydenhuolto on hillinnyt erikoissairaanhoidon kustannusten kasvua siten, että perusterveydenhuollon osuus terveydenhuollon kustannuksista nousee 1 prosenttiyksikköä vuosittain (2012=24,6 %).

Ikäihmisistä vähintään 92 prosenttia asuu kotona (2012=91,2 %), vähintään 6 prosenttia on tehostetussa palveluasumisessa (2012=4,1 %) ja enintään 2 prosenttia on pitkäaikaisessa laitoshoidossa (2012=4,7 %).

Kaupunkistrategian tavoite vuosille 2014–2017

Perheitä on tuettu niin, että lapset ja nuoret voivat asua kotona ja perhehoidon osuus sijaishuollosta on vähintään 62 prosenttia (2012=54,6 %).

Hyvinvointierot ovat kaventuneet ja nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyys ovat vähentyneet.

Pitkäaikaisasunnottomuus on poistettu

Elinvoima ja kilpailukyky

STRATEGISET PAINOTUKSET 2025

- Tampereen kaupunkiseudulla on Suomen parhaat edellytykset yritysten synnylle, kasvulle ja kansainvälistymiselle sekä työpaikkojen synnylle.
- Elinkeino-, teollisuus- ja innovaatiopolitiikkaan panostetaan vahvasti. Elinkeinoelämän uudistuminen pohjautuu älykkääseen kasvuun eli korkeaan osaamiseen, vahvaan tutkimus- ja innovaatiotoimintaan sekä uuden teknologian tehokkaaseen hyödyntämiseen.
- Tampereella on tulevaisuuden kärkitoimialojen innovaatioympäristöjä. Näitä ovat muun muassa Uusi Tehdas (luovat alat ja ICT), Kaupin kampus (terveysteknologia), Mediapolis ja yliopistokampukset.
- Pk-sektorin yritykset, alueen suurimpana työllistäjänä, otetaan sujuvien palvelujen järjestämisessä huomioon.
- Tampere kytkeytyy tiiviisti globaaliin talouteen ja osaamiseen. Kansainvälinen vetovoima on Suomen kärkeä yritysten, osaajien, opiskelijoiden ja matkailijoiden näkökulmasta.
- Tampereen saavutettavuus eri liikennemuodoilla on sujuvaa. Tampere-Pirkkalan lentokentän asema Suomen kakkoskenttänä on selkeä.
- Tampere kehittää koulutusta aktiivisesti ja turvaa osaavan työvoiman saatavuutta. Tampere on edelleen houkuttelevin opiskelijakaupunki.
- Keskusta on elinvoimainen ja viihtyisä. Kävely, pyöräily ja joukkoliikenne sekä maanalainen pysäköinti ovat sujuvia. Keskustan uudis- ja täydennysrakentamista toteutetaan laadukkaasti.
- Kulttuurilaitokset, -palvelut ja -kohteet ovat vetovoimaisia ja tapahtumatarjonta on monipuolista. Kulttuuri on kuntalaisten peruspalvelua, jonka tulee olla kaikkien ihmisryhmien saatavilla.

Kaupunkistrategian tavoite vuosille 2014–2017

Yritysten synnyn, kasvun ja kansainvälistymisen edellytyksiä vahvistavaa toimintaympäristöä on rakennettu yhdessä elinkeinoelämän ja tutkimus- ja koulutuslaitosten kanssa.

Yritystontti- ja toimitilatarjonta on kasvanut vuosittain 5 prosenttia.

Tampereen raideliikenneyhteyksiä on vahvistettu ja lentoliikenneyhteyksien määrä on kasvanut vuosittain 10 prosenttia.

Koulutuksen kansainvälisyyttä, vetovoimaisuutta ja työelämälähtöisyyttä on lisätty.

Keskustan elinvoima on vahvistunut.

Tampereen asema kulttuuri-, kongressi-, tapahtuma- ja matkailukaupunkina on vahvistunut

Kestävä yhdyskunta

STRATEGISET PAINOTUKSET 2025

- Maankäyttöä, asumista, liikennettä ja palveluja tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena. Kaavoitus on laadukasta ja sujuvaa.
- Tiivis, vihreä ja vähähiilinen yhdyskuntarakenne tukee koko kaupunkiseudun kehitystä.
- Kaupungin kasvu suuntautuu nykyisen yhdyskuntarakenteen sisään, aluekeskuksiin, joukkoliikenteen laatukäytävillä ja etelän suuntaiselle ratavyöhykkeelle.
- Maankäytön yksi tavoite on hillitä asemakaava-alueen lieverakentamista. Haja-asutusalueiden kylien rakentamista tuetaan ja niiden elinvoimasta huolehditaan.
- Fyysinen palveluverkko ja sähköiset palvelut muodostavat tehokkaan, esteettömän ja helposti saavutettavan kokonaisuuden. Keskustaa ja hyvien joukkoliikennedyteyksiä varrella sijaitsevia aluekeskuksia kehitetään monipuolisina palvelukeskittyminä.
- Joukkoliikenne ja pyöräily ovat sujuvia liikkumisvaihtoehtoja. Kaupunkiraitiotie on joukkoliikenteen kärkihanke.
- Kaupungin asuntokanta ja asuinalueet houkuttelevat monipuolisuudellaan ja tarjoavat mahdollisuudet kestäviin elämäntapoihin ja yhteisöllisyyteen. Kaupungissa on riittävästi kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja, opiskelija-asuntoja ja asumispalveluja erityisryhmille.
- Tampere on ilmastopolitiikan edelläkävijä. Hiilidioksidipäästöjen määrä on vähentynyt 40 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2025 mennessä.
- Tampere on johtava luonnonsuojelukaupunki.

Kaupunkistrategian tavoite vuosille 2014–2017

Keskustan ja aluekeskusten aseman vahvistaminen palvelukeskittyminä sekä sähköisten palvelujen lisääminen ovat tehostaneet palvelujen saavutettavuutta ja palveluverkkoa.

Joukkoliikenteen käyttö on lisääntynyt siten, että kulkutapaosuus on 22 prosenttia vuonna 2016 (2012=19%)

Kävely ja pyöräily ovat lisääntyneet siten, että yhteenlaskettu kulkutapaosuus on 34 prosenttia vuonna 2016. (2012=Kävely 25 %, pyöräily 6 %).

Yhdyskuntarakenteen täydentäminen on lisännyt alueiden viihtyisyyttä ja elinvoimaa. Yli 70 prosenttia kaavoitetusta asuin- ja palvelualueesta sijoittuu keskuksiin, ratavyöhykkeille ja joukkoliikenteen laatukäytävillä.

Asuntokanta on monipuolinen, ja kaupungissa on riittävästi opiskelija-asuntoja sekä kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.

Kaupungin kiinteistöjen energiakulutus on pienentynyt keskimäärin 1,5 prosenttia vuodessa. Uusiutuvien energialähteiden osuus on kasvanut

Hiilidioksidipäästöjen määrä on vähentynyt 17 prosenttia vuoden 1990 tasosta

Luonnonsuojelualueita on lisätty

Tasapainoinen talous ja uudistuva organisaatio

STRATEGISET PAINOTUKSET 2025

- Kaupungin menojen kasvu on tulojen mahdollistamalla tasolla ja tulopohja on vahvistunut. Kaupungin toimintoja ja palveluita arvioidaan kriittisesti. Lähtökohtana on kunnan perustehtävien hoitaminen.
- Kaupungin kehitykseen investoidaan. Investoinneissa pidetään etusijalla hankkeita, jotka mahdollistavat kaupungin kestävän kehityksen.
- Tuottavuus on parantunut laatu ja vaikuttavuus huomioiden.
- Kaupungin pormestarimallin ja tilaaja–tuottaja-mallin uudistaminen perustuvat yhteisöllisyyteen, asiakaslähtöisyyteen, vaikuttavuuteen ja tuottavuuden parantamiseen.
- Kaikkien vastuualueiden toiminnallisia rakenteita on uudistettu tarvittaessa rohkeasti.
- Monituottajamallin ja oman tuotannon kehittäminen tukevat palvelujen järjestämisen tehokkuutta ja vaikuttavuutta.
- Päättöksenteko ja johtaminen on selkeää ja perustuu vastuiden ja johtamismahdollisuuksien tasapainoon, hyvään johtamis- ja hallintotapaan sekä oikea-aikaiseen tietoon. Kaupunkia johdetaan konsernin kokonaisedun näkökulmasta.
- Johtaminen, esimiestyö sekä henkilöstön määrä ja osaaminen vastaavat muuttuviin tarpeisiin.

Kaupunkistrategian tavoite vuosille 2014–2017

Tilikausien 2015–2017 tulos on positiivinen.

Tulorahoitus on riittävä.

Tuottavuuden paranemista on tuettu hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa, parantamalla työhyvinvointia sekä lisäämällä kannusteita työntekijöille ja työyhteisöille.

Palveluja on priorisoitu ja sopeutettu taloustilanteeseen, ja hallintoon käytetyn työajan määrä on pienentynyt.

Kaupungin pormestarimalli ja tilaaja–tuottaja-malli on arvioitu ja uudistettu.

Henkilöstön osaamisen kehittämisessä ja rekrytoinneissa on huomioitu tulevaisuuden muuttuvat osaamistarpeet.

Vastuullinen ja kannustava johtaminen on tukenut talouden tasapainottamista ja rakentanut motivoivaa työympäristöä.

Kehitysohjelmat

Kehitysohjelmat ovat keskeinen väline merkittävien strategisten muutosten toteuttamiseen. Kehitysohjelmat ovat laajoja, usein kahta tai kaikkia kolmea palvelualueetta yhdistäviä kokonaisuuksia, joihin yhdistyvät merkittävät taloudelliset panostukset ja laaja yhteistyö sidosryhmi- en kanssa. Talousarviossa esitetään kuvaus kehitysohjelmista ja niiden edellyttämästä resursoinnista. Kehitysohjelmia toteutetaan kaupungin ohjelmajohtamisen mallin mukaisesti.

Kehitysohjelmat perustuvat kaupunkistrategiaan. Kaupunginhallitus päättää kehitysohjelmien hyväksymisestä ja ohjaa niiden toteuttamista. Kaupunginvaltuusto päättää kehitysohjelmien resursoinnista talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Kehitysohjelmien toteuttaminen sisältyy talousarvion toiminnan tavoitteisiin ja

niistä raportoidaan kaupunginvaltuustolle toiminnan ja talouden katsauksissa ja tilinpäätöksessä.

Kaupunginhallitus päätti 26.9.2016 hyväksyä jatkovalmisteluun viisi kehitysohjelmia, jotka ovat: Smart Tampere, Työvoima- ja yrityspalvelujen alueellinen kokeilu (työllisyydenhoidon kokeilu), Viiden tähden keskusta, Hiedanranta sekä Raitiotie. Kehitysohjelmista Smart Tampere, Työllisyydenhoidon kokeilu, Viiden tähden keskusta ja Hiedanranta ovat elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen johtajan vastuulla ja Raitiotie kaupunkiympäristön palvelualueen johtajan vastuulla. Kehitysohjelmien toteutukseen osallistuu useita toimijoita.

Viiden tähden keskusta -kehitysohjelman ensimmäinen ohjelmasuunnitelma hyväksyttiin kaupunginhallituksen suun-

nittelujaostossa 12.12.2011 ja viimeisin 2.11.2015 kaupunginhallituksessa. Hiedanrannan kehitysohjelma perustettiin kaupunginhallituksen päätöksellä 22.6.2015. Kaupunginhallituksen suunnittelukokous hyväksyi Hiedanrannan ohjelmasuunnitelman 26.9.2016. Raitiotien kehitysohjelma hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 3.10.2016. Smart Tampere - ja Työllisyydenhoidon kokeilu -kehitysohjelmien ohjelmasuunnitelmat tuodaan kaupunginhallituksen hyväksyttäväksi vuoden 2016 loppuun mennessä.

Talousarviossa esitetään kehitysohjelmien kuvaus, toiminnan painopisteet, tavoitteet ja talous, pois lukien Työllisyydenhoidon kokeilu, jota ei esitetä valmistelun ollessa kesken.

Smart Tampere

Smart Tampere on kaupungin digitalisatiota ja kestävästä kehitystä edistävä elinvoimaohjelma. Sen tavoitteena on nostaa Tampere kansainvälisesti tunnetuksi kestävästä ja älykkään kaupunkikehityksen ympäristöksi, joka houkuttelee niin yrityksiä kuin osaajia ja luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Tavoitteena on helpottaa ihmisten arkea, lisätä hyvinvointia ja turvallisuutta sekä edistää sujuvaa liikkuamista kaupungissa hyödyntämällä digitalisatiota ja innovatiivisia toimintatapoja. Tavoitteena on myös kehittää kustannustehokkaita ja ympäristöä säästäviä ratkaisuja kaupungin palveluihin. Smart Tampere linkittyy kaupungin innovatiopolitiikan alusta-ajatteluun, jossa eri kehityshankkeet tarjoavat alustan uusien innovaatioiden ja liiketoiminnan synnyttämiselle sekä toimivat kehityksen referenssialueina.

Digitalisaatio muuttaa ja parantaa niin yritysten kuin julkistenkin toimijoiden liiketoiminta- ja palveluprosesseja, tarjoaa

mahdollisuuksia uusiin liiketoimintamalleihin ja merkittäviin kustannussäästöihin sekä aiempaa parempaan asiakaskokemukseen. Digitalisaatio on myös keskeinen väline kestäviin ratkaisuihin mm. energiankäytössä, rakennusten käytössä ja uudenlaisen yhteisöllisyyden ja osallisuuden kehittämisessä.

Smart Tampere -ohjelma perustuu Tampereen seudun vahvaan digitalisaation sekä teollisuuden ja asioiden internetin osaamiskeskittymään. Ohjelma toteuttaa tavoitettaan yhdessä täällä olevan osaamiskosysteemin kanssa siten, että tekemisestä syntyy lisäarvoa eri osapuolille: kuntalaisille, yrityksille, start-upeille ja tutkimus- ja koulutuslaitoksille. Ohjelman tavoitteena on myös lisätä osaamiskosysteemin kansainvälisyyttä mm. hankkimalla tänne uusia yrityksiä. Kaupunki toimii joissain kokonaisuuksissa mahdollistajana, joissain kumppanina ja joissain asiakkaana. Kaupungin roolia ohjataan palvelualueiden di-

gitalisoinnin tiekartoissa, jotka priorisoivat kaupungin omien palveluiden uudistamisen kohteita hyödyntämään digitalisaation mahdollisuuksia. Näissä uudistamiskoh-teissa haetaan uudenlaisia toimintamalleja rohkeasti kokeilemalla niitä asiakasrajapinnassa yhteistyössä kumppanien (yritykset, yhteisöt, yhdistykset) kanssa.

Smart Tampere -ohjelma keskittyy seuraaviin osa-alueisiin: älykäs teollisuus, älykäs hallinto ja osallistaminen, älykäs energia, vesi ja jätehuolto, älykäs hyvinvointi, älykäs koulutus ja kulttuuri, älykäs liikku-minen sekä älykäs rakentaminen. Näitä kaikkia leikkaa kolme horisontaalista teemaa: kaupunkitason yhteydet, analytiikka ja käyttäjäkokemus.

Kaupunginhallitus on käsitellyt alustavasti Smart Tampere -ohjelmaa 26.9.2016. Ohjelmakokonaisuus vuosille 2017–2021 tarkempine tavoitteineen päätetään kaupunginhallituksessa loppuvuonna 2016.

OHJELMAN TALOUS

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toimintatulot				
Toimintamenot	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Toimintakate	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500

Viiden tähden keskusta

Viiden tähden keskusta on merkittävä kaupunkistrategiaa toteuttava kehitysohjelma. Kaupunginhallitus hyväksyi 2.11.2015 ohjelmasuunnitelman uusimman päivityksen, jonka tavoitevuosi on 2030. Ohjelma on kokonaisnäkemys keskustan kaupunkiympäristön ja toimintaympäristön tavoitteista ja niitä toteuttavista käytännön toimista tuleville vuosikymmenille.

Keskustan strateginen osayleiskaava hyväksyttiin 18.1.2016 kaupunginvaltuustossa. Tampereen keskusta on koko kaupungin elinvoiman ja kilpailukyvyn kärki. Sen vetovoimalla on laajempaa aluepoliittista merkitystä Tampereen kaupunkiseudulle ja Pirkanmaan maakunnalle - kansallista ja kansainvälistä ulottuvuutta unohtamatta. Keskustan kehitysohjelma ohjelmoi ja koordinoi kaupungin omia projekteja sekä rakentaa kumppanuuksia myös yksityisten toimijoiden suuntaan.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Keskustan kehitysohjelman painopisteinä on, että keskustan asemaa kaupan ja palvelujen keskittymänä vahvistetaan,

saavutettavuutta kaikilla kulkumuodoilla parannetaan ja monipuolisen asutuskannan syntymistä keskustaan tuetaan. Keskustan elinvoimaa vahvistavia toimenpiteitä ovat asemanseudun, läntisen ydinkeskustan ja järvenrantakaupungin kehittäminen. Tammerkosken itäpuolella merkittävimpiä suunnitteluhankkeita ovat Asemakeskus, Kansi ja Areena, Tulli+:n toteuttamissuunnitelmat, Tammerkosken kortteli- ja torisuunnitelmat sekä EU-GUGLE -projekti. Tammerkosken länsipuolella suunnitteluhankkeista aktiivisessa vaiheessa ovat mm. Kunkun parkki, Eteläpuisto, Särkänniemi, Keskustori ja Amurin alue. Kehitysohjelman koordinoimia rakentamiskäytävien hankkeita ovat muun muassa Ranta-Tampella, Kansi ja Areena, Ratinan katu- ja kulkuyhteydet, Vuolteentori ja Vapriikinraitti. Lisäksi Keskustaohjelma tekee ydinkeskustan liikekorteileiden korttelisuunnitelmia, kehittää tapahtuma-alueita, osallistuu strategisesti merkittäviin liikenteen ja yleisten alueiden hankkeisiin sekä tekee kolmikantayhteistyötä Tampere Tunnetuksi ry:n kanssa. Koko kaupungin imagolle tärkeiden Viiden

tähden keskustan tiedotus- ja markkinointiaineistojen tuotanto jatkuu. Suunnitelu- ja rakentamishankkeiden yhteydessä kehitetään Smart City -periaatteiden mukaisia työtapoja ja kaupunkisuunnittelu-konsepteja.

Tavoitteet vuodelle 2017

1. Keskustan kasvutavoitteita mahdollistavien Ranta-Tampellan ja Eteläpuiston uusien asuinalueiden kehittäminen on edennyt kehitysohjelman tavoitteiden mukaisesti
2. Asemanseudun kehittäminen etenee MAL-sopimuksen mukaisesti yhteistyössä valtion kanssa ja Kansi ja Areena -hankkeen toteuttaminen alkaa
3. Keskustan täydennysrakentamista edistävät ja länsipuolen vetovoimaa vahvistavat keskeiset hankkeet ovat edenneet

OHJELMAN TALOUS

Käyttötalous (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toimintatulot	156	40	4	0	0	0
Toimintamenot	-1 981	-2 406	-2 135	-2 330	-2 330	-2 330
Toimintakate	-1 825	-2 366	-2 101	-2 330	-2 330	-2 330

Investointimenot (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-5 254	-10 200	-19 350	-25 400	-16 210	-15 075

Hiedanranta

Hiedanrannan kehitysohjelman tavoitteena on uudistaa Lielahden alakeskus, lisätä alueen työpaikka- ja asukasmäärää huomattavasti sekä muodostaa alakeskuksesta sekä toiminnallisesti että laadullisesti korkeatasoinen. Alueesta tehdään tulevaisuuden älykäs kaupunginosa, joka tarjoaa kuntalaisille sujuvan arjen ja parantaa asukkaiden elämänlaatua hyödyntämällä informaatioteknologioita ja toteuttamalla ratkaisut kestäväällä tavalla.

Hiedanrannan kehitysohjelma koostuu kolmesta kivijalasta, jotka ovat Lielahden alakeskuksen uudistaminen ja uuden Hiedanrannan kaupunginosan rakentaminen 20 000 - 25 000 asukkaalle ja 10 000 työpaikalle, väliaikaisen toiminnan luominen alueen imagon rakentamiseksi ja markkinointiseksi sekä kehitysalustana toimiminen älykkäälle kaupunkikehitykselle, resurssitehokkuudelle ja kiertotaloudelle. Kivijalkoja kehitetään samanaikaisesti ja ne tukevat monilta osin toisiaan. Ohjelman keskeiset toimintaperiaatteet ovat avoimuus, älykkyys ja kestävyys.

Toiminnan painopisteet vuonna 2017

Hiedanranta avattiin väliaikaiseen käyttöön 17.6.2016. Kuntalaisten, yhteisöjen ja yritysten toimintaa alueella mahdollistetaan vuokraamalla tiloja ja edesauttamalla esimerkiksi tapahtumien järjestämistä.

Hiedanrannan suunnittelukilpailu ratkaistaan vuodenvaiheessa 2016-2017. Alueen jatkosuunnittelu käynnistetään kilpailussa menestyneiden ehdotusten pohjalta. Hiedanrantaa suunnitellaan uuden osallistumisen mallin mukaisesti niin, että sidosryhmien mahdollisuuksia osallistua kehittämiseen parannetaan. Alueelle suunnitellaan monipuolinen asuntokanta, myös riittävästi opiskelija-asuntoja ja kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.

Vesistötäytön ja O-kuidun stabiloinnin pilottiprojektit pyritään käynnistämään vuoden 2017 lopulla. Vesistötäytön yhteydessä ja muussa toiminnassa tavoitellaan kustannussäästöjä innovatiivisten hankintojen avulla ja tehdään yhteistyötä yritysten kanssa Smart City -periaatteiden ja kiertotalouden hengessä.

Tavoitteet vuodelle 2017

1. Hiedanrannan suunnittelukilpailun pohjalta on laadittu alueen yleissuunnitelma
2. Vesistötäyttö ja O-kuidun stabilointipilotit on suunniteltu ja tarvittavat lupahakemukset tehty
3. Toimijoiden määrä Hiedanrannassa on kasvanut ja alue on kansallisesti tunnettu

OHJELMAN TALOUS

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toimintatulot					
Toimintamenot	-500	-916	-1 175	-1 075	-1 025
Toimintakate	-500	-916	-1 175	-1 075	-1 025
Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-1 000	-1 150	-3 200	-4 000	-7 000

Raitiotie

Kaupunginhallitus päätti 3.10.2016 perustaa raitiotiehankkeen kehitysohjelman. Raitiotie-kehitysohjelma toteuttaa valtion ja kehyskuntien kanssa tehtyjä sopimuksia kaupunkiseudun yhdyskuntarakenteesta ja liikennejärjestelmästä. Raitiotie on kaupungin strategiassa joukkoliikenteen kärkihankkeena.

Raitiotie-kehitysohjelma koordinoi peruskaupungin toimintaa raitiotiehankkeessa. Kaupunkiympäristön palvelualueen vastuulla on raitiotiehankkeessa maankäytön suunnittelu, liikennesuunnittelu, katujen ja yleisten alueiden rakennussuunnittelu, rakennuttaminen ja ylläpito sekä joukkoliikenteen suunnittelu, tilaaminen, maksuliikenne, tiedotus ja matkustajainformaatio.

Kaupunginhallitus päätti 3.10.2016 esittää kaupunginvaltuustolle raitiotien toteutussuunnitelman osan 1 Hervanta-keskusta–Tays mukaisen raitiotien rakennustöiden aloittamista vuonna 2017 sekä raitiotiejärjestelmän omistus- ja hallintamalliksi osakeyhtiötä.

Raitiotie on tarkoitus toteuttaa kahdes- tai kolme vaiheessa. Raitiotiehankkeen merkittävimmät kilpailutukset on tehty. Raitiotieinfran pääurakoitsijat ja suunnittelijat sekä raitiovaunujen rakentaja ja ylläpitäjä on valittu. Raitiotieallianssi on vuoden 2017 alkuun mennessä suunnitellut ja valmistellut rakentamisvaiheeseen ryhtymistä lähes puolitoista vuotta. Ensimmäinen vaihe on tarkoitus toteuttaa vuosina 2017–2021. Rakentaminen alkaa toteutus-

suunnitelman rakentamisaikataulun mukaan useista kohdista vuoden 2017 aikana. Tavoitteena on, että raitiotien koeliikenne alkaa syksyllä 2019. Kaupallinen liikenne keskustasta Hervantaan ja keskussairaalalle on tavoitteena aloittaa vuonna 2021.

Osan 2 kehitysvaihe on arvioitu toteutussuunnitelmassa ajoittuvaksi vuosille 2020–2021 ja rakentaminen vuosille 2021–2024. Toteutussuunnitelman tavoiteaikatauluna on, että raitiotieliikenne Pyynikintorilta Lentävänniemeeseen alkaa vuonna 2024.

Ennen vuotta 2017 on raitiohankkeesta kertynyt kustannuksia noin 14 milj. euroa. Ohjelmatoimiston kustannukset vuosina 2017–2021 ovat noin 7,5 milj. euroa, raitiotien rakentamisen osuus on 282,9 milj. euroa, kalustohankinnan noin 97,5 milj. euroa sekä raitiotien rakentamisen ulkopuolisen katu- ja ympäristörakentamisen 56,6 milj. euroa. Valtio on sitoutunut osallistumaan hankkeen toteutuskustannuksiin 71 miljoonalla eurolla. Vuonna 2017 hankkeeseen arvioidaan saatavan valtion rahoitusosuutta noin 13,5 milj. euroa.

Koska hankkeen toteuttaa osakeyhtiö, kaupungin talousarvioon sisältyy hankkeen ohjelmatoimiston kustannukset, raitiotien rakentamisen ulkopuolinen katu- ja ympäristörakentaminen, pääomasijoitus yhtiöön sekä tuloina valtion rahoitusosuus investointimenoon.

Toiminnan painopisteet vuonna 2017

Raitiotie-kehitysohjelman painopisteenä on raitiotieinfran rakennustöiden aloittaminen keväällä ja kesällä 2017 useilla kaduilla Hervannan ja keskustan välisellä osuudella. Rakennustöiden valmistelu ja rakennustöiden aikaiset liikennejärjestelyt edellyttävät merkittävästi yhteistyötä ja osallistamista asukkaiden, yrittäjien, kunnallisteknisten johtojen omistajien, valtion liikenne- ja ympäristöviranomaisten sekä muiden sidosryhmien kanssa. Raitiotieallianssin rinnalla tehdään yksityiskohtaista raitiovaunujen suunnittelua. Raitiotien jatkolinjoja arvioidaan mm. kantakaupungin yleiskaavatyön yhteydessä.

Tavoitteet vuodelle 2017

1. Raitiotieallianssin rakennustyöt ovat käynnistyneet Hervannassa, Hervannan valtatievarrella, Kalevassa ja keskustassa.
2. Raitiovaunutoimittajan kanssa on tehty hankintasopimus. Raitiovaunujen suunnittelu etenee ja vaunutoimittaja osallistuu allianssin ratainfran ja varikon suunnitteluun.
3. Raitiotiejärjestelmän omistamiseen ja hallintaan on perustettu yhtiö ja organisaatio, joka ottaa haltuun vaunutoimituksen ja varikon suunnittelun ja operointi- ja ylläpitovaiheen sopimukset.
4. Markkinavuoropuhelu raitiotiejärjestelmän operaattorin valintaa varten on käynnistetty siten, että raitiotieoperaattori voidaan valita vuosien 2017–2018 aikana.

OHJELMAN TALOUS

Käyttötalous (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toimintatulot						
Toimintamenot	-1 334	0	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Toimintakate	-1 334	0	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Investoinnit 1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-5 367	-8 200	-13 500	-16 600	-16 600	-10 800
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 585	2 010	13 500	16 600	16 600	10 800
Nettoinvestoinnit	-3 781	-6 190	0	0	0	0

Kehittämisen painopisteet

Kaupungin kehittämistoimintaa johdetaan projektimallilla. Malli koskee kehittämis- ja tutkimusprojekteja sekä strategiaa toteuttavia kehitysohjelmia. Projektimallin tavoitteena on varmistaa projektien ja ohjelmien strategianmukaisuus ja vaikuttavuus. Projektitoiminnan johtaminen jakautuu neljään konsernisalkkuun sekä palvelutoiminnan salkkuihin. Kaupungin projektit luokitellaan neljään kehittämis-kokonaisuuteen, jotka ovat organisaation toimintakyky, elinvoima ja kilpailukyky, hyvinvointi sekä kaupunkirakenne ja -ympäristö.

Kaupunginhallitus päättää kehittämisen strategisista tavoitteista ja resursoinnista. Kaupunginhallituksen suunnittelukokous arvioi projektikokonaisuuden vaikuttavuutta vuosittain. Kaupungin johtoryhmän tehtävänä on projektisalkkujen yhteensovittaminen sekä salkkujen strategisuuden ja vaikuttavuuden arviointi. Kaupunginvaltuusto ohjaa projektikokonaisuutta osana talousarvioprosessia ja talousarvion hyväksymisen yhteydessä.

Projektisalkkujen painopisteet on johdettu kaupunkistrategiasta. Salkkujen kehittämisteemat ja painotukset tarkistetaan vuosittain osana toiminnan ja talouden suunnittelua.

Organisaation toimintakykykokonaisuus yhdistää kaupunkistrategian ja organisaation toimintakykysuunnitelman sisäistä toimintaa koskevat kehittämisprojektit ja tutkimukset. Painopisteinä ovat johtaminen, henkilöstön työhyvinvointi ja osallistuminen, yhdessä tekeminen ja toiminnan avoimuus sekä organisaation osaaminen ja uudistumiskyky. Vuodelle 2017 asetetut kehittämisteemat ovat tuottavuuden parantaminen kaupunkiorganisaatiossa, sote- ja maakuntauudistuksen vaikutukset kaupungin toimintaan, osallistuminen palveluiden kehittämiseen, asiakkuuden hallinnan edistäminen sekä osaamisen ja kyvykkyyksien kehittäminen.

Elinvoimakokonaisuus yhdistää kaupunkistrategian ja elinvoimasuunnitelman elinvoiman ja kilpailukyvyyn vahvistamista koskevat tavoitteet ja niitä toteuttavat kehittämisprojektit, tutkimukset ja kehitysohjelmat. Kehitysohjelmista elinvoimakokonaisuuteen kuuluvat Smart Tampere

-ohjelma, Keskustan ja Hiedanrannan kehitysohjelmat sekä valmisteilla oleva työvoima- ja yrityspalvelujen alueellinen kokeilu. Elinvoimakokonaisuuden painopisteinä ovat kaupungin vetovoimaisuuden ja innovatiivisuuden kehittäminen sekä yritysten syntyä, kasvua ja kansainvälistymistä edistävän toimintaympäristön rakentaminen. Vuoden 2017 kehittämisteemoina ovat älykkään kaupungin eri osa-alueet, kaupungin vetovoimaisuuden vahvistaminen, yritystoimintaympäristöjen kehittäminen sekä digitalisaation ja avoimen datan hyödyntäminen.

Hyvinvointikokonaisuus yhdistää kaupunkistrategian ja hyvinvointisuunnitelman hyvinvointipalveluja koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä toteuttavat kehittämisprojektit ja tutkimukset. Hyvinvointikokonaisuuden painopisteinä ovat peruspalveluiden ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden vahvistaminen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukeminen, palvelujen kohdentaminen ja priorisointi sekä palveluverkon sopeuttaminen ja sitä tukevan uuden teknologian kehittäminen. Vuoden 2017 kehittämisteemoja ovat palvelujen rakennemuutos ja digitalisointi, kumppanuuden vahvistaminen ja yhteiskehittäminen sekä liikkumisen edistäminen. Sote- ja maakuntauudistukseen valmistautuminen otetaan huomioon kaikessa kehittämistoiminnassa.

Kaupunkirakenne- ja ympäristö -kokonaisuus yhdistää kaupunkistrategian sekä kaupunkirakenne- ja ympäristösuunnitelman kaupunkiympäristön kehittämistä koskevat tavoitteet ja niitä toteuttavat kehittämisprojektit ja tutkimukset. Kaupunkirakenne- ja ympäristökokonaisuuteen kuuluu raitiotie-kehitysohjelma. Kaupunkirakenne- ja ympäristö -kokonaisuuden painopisteitä ovat kestävä kaupunkikehitys, houkutteleva asuminen, kestävä liikkuminen, elinvoimainen keskusta sekä elinkeinoelämän toimintamahdollisuudet. Kaupunkirakenne- ja ympäristö -kokonaisuuden kehittämisteemoja vuonna 2017 ovat maankäytön kokonaisprosessin, asiakaspalvelun, digitalisaation sekä tietoprosessin kehittäminen.

Vuonna 2017 käynnistetään kaupunkitasoinen muutosohjelma edistämään

kaupungin toiminnan digitalisointia. Ohjelman tavoitteena on pyrkiä uudistamaan kaupunkia asiakaslähtöisesti, ennustettavasti, toistettavasti ja pysyvästi digitalisaatiota hyödyntäen. Ohjelmalla parannetaan kaupungin toiminnan tuottavuutta ja mahdollistetaan henkilötyövuosien vähentäminen. Ohjelmassa rakennetaan toimintamalleja ja kehitetään osaamista, joiden avulla voidaan hallitusti toteuttaa suuri määrä nopearytmisiä kokeiluja kumppanuuksia ja teknologian mahdollisuuksia hyödyntämällä.

Kaupungin digitaalinen visio on, että vuonna 2025 Tampereella kaikki käyttävät ensisijaisesti digitaalisia palveluja. Digitalisaation kaupunkitasoisia painopisteitä ovat palvelujen kysynnän ohjaaminen raskaista palveluista kohti kevyempiä digitaalisia palveluja sekä asiakastiedon käsittelyn ja hallinnan vahvistaminen asiakastarpeiden tunnistamiseksi nykyistä tarkemmin. Lisäksi tavoitellaan kaupungin palveluneuvonnan ja -ohjauksen digitalisointia sekä kaikkien suurivolyymisten palveluprosessien automatisoimista aina kun niiden toteuttaminen digitaalisesti on kustannustehokasta ja laadukasta.

Hyvinvoinnin palvelualueella painopisteitä ovat lisäksi ehdottavien palvelujen käyttöön ottaminen sekä kotisairaalan ja kotikuntoutuksen toteuttaminen digitaalisesti. Tavoitteena on tarjota Tampereen ikäihmisille digitaalinen yhteydenpitokanava vertaisiin, palveluihin ja omaisiin ja mahdollistaa kotihoidon käyntien toteuttaminen digitaalisesti. Painopisteinä on myös sähköisen asiakasviestinnän ja -vuorovaikutuksen lisääminen sekä opetustarjonnan digitalisointi. Kaupunkiympäristön palvelualueen painopisteet ovat palvelujen toteuttaminen avoimesti ja asiakaslähtöisesti yhden luokun periaatteella sekä maankäyttöprosessien yhteydessä syntyvän tiedon ajantasaisuuden ja käytettävyyden parantaminen. Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueella painopisteet liittyvät älykäs Tampere -ekosysteemin toimintamallien ja rakenteen kehittämiseen, kaupunkimarkkinoinnin sekä matkailu- ja tapahtumatoiminnan uudistamiseen sekä työllisyyspalvelujen uudistamiseen.

Riskienhallinta ja turvallisuus

Kaupunginvaltuusto on määrittänyt kaupungin ja kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet. Kaupunginhallitus ja muu konsernijohto vastaavat siitä, että riskienhallinta on asianmukaisesti järjestetty. Vaikka riskienhallinnan kokonaisvastuu on konsernijohtolla, niin jokainen kaupungin luotamushenkilö ja työntekijä vastaa omalta osaltaan riskienhallinnan toteuttamisesta.

Kaupunginhallitus määrittää riskienhallintaan liittyvät menettelytavat ja kukin toimintayksikkö ja sen tilivelvollinen johto huolehtii vastuualueensa riittävien ja toimivien menettelytapojen varmentamisesta. Kaupunkikonsernin tytäryhteisöissä hallitus vastaa yhteisön riskienhallinnasta lainsäädännön ja konserniohjeistuksen mukaisesti.

Riskienhallinta kohdistuu kaikkeen kaupungin toimintaan. Tähän kuuluu myös kaupunkikonsernin toiminta, kuntien yhteistoiminta sekä omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuva toiminta. Riskienhallinnan toimenpiteet pyritään varmistamaan kaupunkistrategian ja siitä johdettujen valtuustokauden sekä vuositason toiminnan ja talouden tavoitteiden saavuttaminen.

Riskienhallintaa toteutetaan hyvällä suunnittelulla ja suunnitelmista johdetuilla käytännön toimenpiteillä sekä toimivalla seuranta- ja arviointijärjestelmällä. Lautakuntien ja johtokuntien alaisessa toiminnassa ylläpidetään riskienhallintasuunnitelmia, joiden laadinnan yhteydessä arvioidaan merkittävimmät riskit ja määritetään hallintakeinot. Riskienhallintaa toteutetaan koordinoitusti ja suunnitelmallisesti konserninhallinnon strategiayksikön ohjauksessa.

Kaupungin merkittävimmät riskit liittyvät yleisen taloustilanteen vaikutuksiin, palvelutuotannon ja toiminnan jatkuvuuden varmistamiseen sekä turvallisuuteen.

Talouden kehitysnäkymät ovat epävaakaat. Vaikka kaupungin toimintamenojen

kasvua on saatu onnistuneesti hillittyä, talouden taantumien jatkuminen usean vuoden ajan on lisännyt kustannuksia sekä vaikuttanut negatiivisesti verotulojen kasvuun. Valtiontalouden tasapainottamistoimenpiteet kiristävät jatkossakin kaupungin taloutta. Valtionosuusleikkaukset, epävarma verotulokehitys ja palvelutarpeen kasvu edellyttävät talouden tasapainottamistoimenpiteiden jatkamista.

Tiukka taloustilanne yhdessä toimintaympäristön muutosten kanssa pakottaa kaupunkikonsernin tarkastelemaan palvelutuotannon prosessien tehokkuutta entistä tarkemmin. Toimintoja tulee tehostaa ja resursseja kohdentaa tarkoituksenmukaisesti ja varmistaa konserniedun toteuttaminen.

Kaupunkiorganisaation perustehtävänä on palvelujen järjestäminen tamperelaisille. Seutuyhteistyön kasvun myötä saatetaan palveluja tuottaa entistä enemmän myös naapurikuntien asukkaille. Tämä edellyttää sekä oman tuotannon että ostopalvelujen saatavuuden ja laadun varmistamista jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä.

Häiriöt palvelutuotannon jatkuvuudessa ja laadussa voivat aiheuttaa merkittävää vahinkoa palvelunsaajille. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat häiriöt saattavat johtaa palvelutuotannon katkoksiin ja pahimmillaan vaaratilanteisiin.

Palvelutuotannon häiriöiden vaikutukset eivät kohdistu ainoastaan palvelunsaajiin. Merkittävillä häiriöillä on aina kielteinen vaikutus myös kaupungin ja sen toimijoiden julkisuuskuvaan sekä talouteen. Näiden kerrannaisvaikutukset voivat muodostua erittäin suuriksi ja pitkäaikaisiksi.

Tietojärjestelmiin kohdistuvat uhat muodostavat merkittävän riskin palvelutoiminnalle, joten tietoturvaan joudutaan kiinnittämään jatkuvasti paljon huomiota.

Kriittisen tietojärjestelmän toimintahäiriö heikentää huomattavasti palvelutoiminnan tehokkuutta ja pahimmillaan keskeyttää tuotannon tai vaarantaa tietojen salassapidon.

Yhteiskunnan muutokset aiheuttavat kehitystarpeita erilaisille turvallisuusjärjestelyille. Toimintaympäristön muutokset ja kasvava keskinäisriippuvuus edellyttävät laaja-alaista turvallisuusyhteistyötä eri viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön tavoitteena on vähentää rikosten, häiriöiden ja onnettomuuksien määrää ja niistä aiheutuvia vahinkoja ja kustannuksia sekä ylläpitää turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta.

Kaupunkirakenteeseen ja kiinteistöihin kohdistuvat vahingot voivat olla seuraamuksiltaan huomattavia, aiheuttaen sekä merkittäviä taloudellisia ja toiminnallisia että vakavia yksilöön kohdistuvia vaikutuksia. Myös pandemiat muodostavat merkittävän uhan. Vaikka uhka ei edes täysimittaisesti toteutuisi, aiheuttaa se huomattavaa varautumista ja resurssien käyttöä kaupunkiorganisaatiossa.

Riskien todennäköisyyttä ja vaikuttavuutta on vaikea ennustaa eikä kaikkien riskien toteutumista kuitenkaan voida ennalta estää. Tähän varaudutaan muun muassa vakuutusten avulla. Kaupungin toiminnan häiriintyessä vakavasti otetaan käyttöön häiriötilanteiden aikainen johtamisjärjestelmä.

Riskienhallinnan tilaa ja tuloksellisuutta seurataan ja arvioidaan säännönmukaisesti talousarviovuoden aikana ja sen tuloksellisuudesta raportoidaan osana välitilinpäätöksiä ja tilinpäätöstä. Kaupunkikonsernin riskienhallintaa kehitetään jatkuvasti siten, että pystytään aktiivisesti vastaamaan muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin, hallitsemaan olennaisiksi arvioituja riskejä ja suunnitelmallisesti hyödyntämään mahdollisuuksia.

Kaupungin hankintojen periaatteet ja strategiset painopisteet

Yhteinen Tampere – näköalojen kaupunki -kaupunkistrategia antaa suuntaviivat kaupungin hankinnoille. Kaupungin hankinnan periaatteet on uudistettu kaupungin uutta toimintamallia tukeviksi. Samalla on haluttu korostaa hankintatoimen strategista merkitystä kaupunkiorganisaatiossa. Hankintatoimella tarkoitetaan kaikkia hankintoihin osallistuvia toimijoita. Kaupungin hankinnan periaatteet koskevat kaikkia toimintayksiköitä ja liikelaitoksia, ja ne sisältävät kaupungin hankintatoimen ja hankintojen toteuttamisen keskeiset strategiset linjaukset ja tavoitteet.

Konsernin strategisen hankinnan tehtävänä on arvioida hankintaa konsernin kokonaisedun kannalta sekä ohjata ja kehittää hankintoja niin, että hankinnan kokonaiskustannukset laskevat. Strateginen hankinta arvioi hankintojen keskittämisen tarpeen ja valmistelee yhteishankintoja koskevat päätökset. Lisäksi se valmistelee hankintojen yhteiset strategiset painopisteet, tukee toimintayksiköitä painopisteiden toteutuksessa ja varmistaa painopisteiden toteutumisen myös Tuomi Logistiikka Oy:n toiminnassa. Strateginen hankinta tukee toimintayksiköitä myös innovatiivisten hankintatapojen hyödyntämisessä.

Toimintayksiköt vastaavat hankintoihin liittyvästä strategisesta suunnittelusta, hankintatoimen organisoinnista ja resursoinnista sekä kaupungin hankintaprosessin mukaisista tehtävistä hankintojen toteutuksessa. Tuomi Logistiikka Oy tuottaa kaupungin hankintojen kilpailuttamisen tukipalvelut.

Kaupungin hankintaohjeeseen on koottu hankintoja koskevasta lainsäädännöstä tulevat ja kaupunginhallituksen hankinnoille asettamat reunaehdot ja menetellytavat. Kaupungin hankinnoissa on noudatettava hankintalakia ja kaupungin hankintaohjetta.

Hankintojen tehostaminen ja vaikuttavuus

Tampereen kaupunki käyttää julkisia varoja tehokkaasti ja parantaa hankintojen vaikuttavuutta.

Kaupungin hankintatoimi tukee kaupungin strategisten tavoitteiden toteutumista.

Hankintojen tehostamisella on merkittävä rooli kaupungin talouden tasapainotamisessa. Hankinnan tarpeellisuuden ja tavoitellun laatutason kriittinen arviointi on tärkeää myös pienhankintojen osalta. Kunkin yksikön johto vastaa siitä, että hankintatoimi organisoidaan ja resursoidaan tarkoituksenmukaisesti ja hankinnat toteutetaan taloudellisesti ja ammattitaitoisesti kaupungin kokonaisuuteen huomioiden. Hankintojen suunnittelussa otetaan entistä paremmin huomioon taloudellinen tehokkuus, loppukäyttäjien tarpeet ja hankintojen vaikuttavuus. Hankintoja tehostetaan yhteistyössä Tuomi Logistiikka Oy:n ja hankintavolyymien tuodessa lisätua myös muiden hankintayhtiöiden kanssa (esim. KL-kuntahankinnat Oy).

Vuoden 2017 strategisena painopisteenä on hankintojen johtamisen sekä hankintojen suunnitelmallisuuden ja seurannan kehittäminen tukemaan hankintojen tehostamista. Hankintojen vaikuttavuutta parannetaan ennakoivalla vaikutusten arvioinnilla ja uudistamalla hankintakäytäntöjä. Prosessikustannusten vähentämiseksi hankintatoimen käytäntöjä yhtenäistetään ja selkeytetään ja sähköisten välineiden käyttöä tehostetaan. Toimintayksiköitä veloitetaan ryhtymään toimenpiteisiin yhteishankintasopimusten ohioistamisen poistamiseksi.

Innovatiivisuus ja elinvoima

Tampereen kaupunki edistää hankintatoiminnallaan innovaatioiden ja uuden liiketoiminnan syntymistä sekä vahvistaa alueen elinvoimaa.

Kaupunki edistää innovaatiotoimintaa luomalla hankinnoillaan kysyntää innovatiivisille ratkaisuille. Hankinnoilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaisten tuotteiden ja palveluiden hankkimista, joita ei vielä ole olemassa tai jotka kaipaavat parannusta ja sitä kautta synnyttävät innovaatiotoimintaa. Kaupungille laaditussa innovatiivisten hankintojen tiekartassa on tunnistettu tulevia innovatiivisia hankintoja sekä hankintatoiminnan kehittämisen painopisteitä. Kaupunki on yritysmönteinen ja edistää hankinnoissa tervettä kilpailua.

Vuoden 2017 strategisena painopisteenä on kehittää viestintää ja markkina-

vuoropuhelua kaupungin tulevista hankintatarpeista ja jalkauttaa käytännön hankintatoimintaan menetelmiä, joilla hyödynnetään toimittajien asiantuntemusta osana hankinnan suunnitteluvaihetta ja jotka mahdollistavat myös innovatiivisten ratkaisujen huomioon ottamisen tarjouskilpailussa. Hankintojen määrittelyä kehitetään siten, että pääpaino on entistä enemmän hankinnalla tavoiteltavissa tuloksissa ja vaikutuksissa. Hankintatoimintaa kehitetään siten, ettei hankinnoissa aseteta tarpeettomia rajoituksia ja vaatimuksia kilpailuun osallistumiselle, jolloin edistetään myös pienten ja keskusuurten yritysten osallistuminen kaupungin järjestämiin tarjouskilpailuihin.

Vastuullisuus ja kestävä kehitys

Tampereen kaupunki tekee hankintoja vastuullisesti ja kestävä kehityksen näkökulmat huomioiden.

Suurena hankkijana kaupunki tiedottaa ja huomioi hankintatoimintansa yhteiskunnalliset vaikutukset. Hankinnoilla on paitsi suoria ja välillisiä ympäristövaikutuksia, myös sosiaalisia vaikutuksia ja vaikutuksia markkinoiden toimivuuteen. Huomioimalla kestävyysnäkökohdat hankinnoissaan kaupunki toteuttaa kestävä kehityksen sitoumuksiaan ja hallitsee kaupungin toimintojen vaikutuksia ympäristöön ja yhteiskuntaan. Ottamalla huomioon hankintojen ympäristövaikutukset kaupunki voi mm. säästää energiaa, pienentää ilmastopäästöjä, vähentää terveydelle ja ympäristölle haitallisten kemikaalien käyttöä sekä edistää resursien tehokasta käyttöä. Sosiaalisella vastuullisuudella tarkoitetaan hankinnoissa sellaisten vaatimusten asettamista, joilla toimittajat sitoutuvat varmistamaan, että toimitettavien tavaroiden ja palveluiden tuotannossa kunnioitetaan ihmisoikeuksia ja työelämän perusoikeuksia. Lisäksi kaupungin hankintojen avulla voidaan edistää vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymistä. Vastuullisuudella hankinnoissa tarkoitetaan myös sitä, että kaupunki torjuu harmaata taloutta ja kiinnittää huomiota vaikutuksiin, joita sen hankinnoilla voi olla markkinoiden toimivuuteen.

Vuoden 2017 aikana kartoitetaan ympäristövaikutusten kannalta merkittävimpiä hankintoja ja kehitetään näihin hankintoihin ympäristökriteerejä sekä arvioidaan kriteerien käytön kustannusvaikutuksia. Sosiaalisen vastuullisuuden osalta kartoitetaan hankintoja, joissa on mahdollista soveltaa työllistämisehtoa sekä hankintoja, joihin liittyy erityinen riski ihmisoikeusloukkauksille. Lisäksi vuoden 2017 strategisena painopisteenä on parantaa hankintatoimen valmiuksia harmaan talouden tunnistamiseksi ja torjumiseksi sekä tehostaa ja systematisoida valvontaa, jolla varmistetaan, että kaupungin sopimuskumppanit ovat hoitaneet yhteiskunnalliset velvoitteensa ja velvoitteensa työnantajina.

Hankintaosaamisen kehittäminen **Tampereen kaupunki parantaa hankintatoimen tuloksellisuutta panostamalla osaamisen kehittämiseen.**

Hankintatoimen kehittäminen strategiseksi toiminnoksi edellyttää hankintoja tekevän henkilöstön osaamisen kehittämistä. Hankintahenkilöstön taitotaso tulee nostaa muuttuvien vaatimusten tasolle. Hankkijan on kyettävä tunnistamaan ja määrittelemään omat tarpeensa ja hankinnan tavoitteet riittävän täsmällisesti, tunnettava alaa koskeva lainsäädäntö sekä hahmotettava erilaiset hankintavaihtoehtot. Substanssiosaamisen lisäksi kaupallisen, kilpailutus- ja sopimusjuridisen asiantuntemuksen merkitys on korostunut. Kilpailutilanteen hyödyntämiseksi hankkijan on tunnettava markkinat ja toimialojen toimintalogiikat. Myös muiden hankinnoille asetettavien tavoitteiden, kuten ympäristönäkökohtiin tai sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvien tavoitteiden, huomioiminen edellyttää tietoa ja osaamista. Lisäksi neuvottelu- ja verkostoitumistaitoihin on panostettava.

Vuoden 2017 strategisena painopisteenä on hankintalain uudistuksessa varmistaa hankintatoimen henkilöstön hankintajuridisen tiedon ajantasaisuus. Lisäksi hankintaosaamista lisätään parantamalla erityisesti kaupallista ja taloudellista osaamista. Erilaiset hankintamenettelyt ja menettelyt asiakastarpeiden selvittämiseksi ja toimitajien asiantuntemuksen hyödyntämiseksi hankinnassa tehdään tutuiksi.

Palvelujen järjestäminen **Tampereen kaupunki kehittää sekä monituottajamallia että omaa palvelutoimintaa.**

Palvelujen järjestämisen tehokkuutta ja vaikuttavuutta tuetaan ja edistetään kaupunkistrategian mukaisesti sekä monituottajamallia että omaa palvelutoimintaa kehittämällä. Kaupungin oma palvelutoiminta on strategisesti tärkeää. Omaa palvelutoimintaa kehitetään ja sen kilpailukykyä suhteessa vertailukaupunkeihin tai markkinoilla toimiviin tuottajiin arvioidaan aktiivisesti. Kaupungin oman palvelutoiminnan rinnalla on yritysten ja yhteisöjen palvelutuotantoa, palvelusetelijärjestelmällä toteutettuja palveluita sekä avustustoimintaa. Kaupunki vastaa järjestämisvastuullaan olevien palvelujen saatavuudesta ja laadusta riippumatta siitä, millä tavalla niitä tuotetaan. Omaa palvelutoimintaa on alueilla, joilla palvelumarkkinoita ei ole tai joilla oma palvelutoiminta on laadullisesti kilpailukykyistä ja kustannustehokasta. Oman palvelutoiminnan säilyttämisen perusteita ovat muun muassa hinta- ja tuotekehityksen hallinta, kriisitilanteisiin varautuminen, markkinatilanne tai osaamisen turvaaminen. Kaupunginhallitus vastaa oman tuotannon säilyttämisen arvioinnista.

Lainsäädäntö ohjaa lisääntyvässä määrin palvelutuottajan valintaa asiakkaan vapaaseen valintaan perustuvaksi. Valinnanvapauden myötä kaupungin oma palvelutoiminta ja yksityinen palvelutuotanto asetetaan kilpailutilanteeseen, jossa valintakriteerinä ovat palvelun laatutekijät. Kaupungin tehtävänä on varmistaa palvelun laatu. Asiakkaan valinnanvapaus edellyttää myös avointa tietoa eri palvelutuottajien palveluista. Myös palveluiden toteuttaminen palvelusetelijärjestelmällä lisää kuntalaisen valinnanvapautta.

Monituottajamallin toteuttamista ohjaa ensisijaisesti kokonaistaloudellinen vaikuttavuus. Suurissa kilpailutuksissa tulee selvittää hankinnan vaikutukset koko kaupunkikonserniin ja erityisesti vaikutukset henkilöstöön. Henkilöstömäärä sopeutetaan kilpailutuksen jälkeiseen tilanteeseen. Palvelualueiden johto sovitaa yhteen palvelualueiden palvelu- ja vuosisuunnitelmat ja henkilöstösuunnitelmat. Kaupunginhallituksen hyväksymiä toimintaohjeita menettelytavoista ja yhteistoiminnasta noudatetaan henkilöstöä koskevissa muutostilanteissa.

Kaupungin yksiköt eivät lähtökohtaisesti harjoita taloudellista toimintaa kilpailuilla markkinoilla. Palvelujen ja tuotteiden myynti kaupungin ulkopuolisille markkinoille on mahdollista vain vähäisessä määrin lainsäädännön määrittelemissä tilanteissa. Hinnoittelu on tehtävä markkinaperusteisesti. Linjaukset vähäisen toiminnan tulkinnaasta tekee kaupungin omistajaohjaus.

Kuntien välinen palveluyhteistyö voidaan järjestää yhteistoimintajärjestelyin, jolloin siihen ei sovelleta hankintalainsäädäntöä.

KÄYTTÖTALOUSOSA JA INVESTOINNIT YKSIKÖITTÄIN

Hyvinvoinnin palvelualue

Sivistys- ja kulttuurilautakunta

Varhaiskasvatus ja esiopetus
Perusopetus
Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut

Sosiaali- ja terveyslautakunta

Lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut
Perusterveydenhuollon avopalvelut
Aikuisten sosiaalipalvelut ja päihde- ja mielenterveyspalvelut
Vammaispalvelut
Sairaala- ja kuntoutuspalvelut
Kotihoito ja asumispalvelut

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualue

Elinvoima- ja osaamislautakunta

Lukiokoulutus
Ammatillinen koulutus
Työllisyyspalvelut
Yritys- ja yhteiskuntasuhteet
Kehitysohjelmat

Asunto- ja kiinteistölautakunta

Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka

Kaupunkiympäristön palvelualue

Yhdyskuntalautakunta

Kaupunkiympäristön suunnittelu
Kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito
Kestävä kaupunki
Kehitysohjelmat

Joukkoliikennelautakunta

Joukkoliikenne

HYVINVOINNIN PALVELUALUE

Hyvinvoinnin palvelualue aloittaa toimintansa uudella organisaatiolla 1.1.2017. Hyvinvoinnin palvelualue koostuu neljästä palveluryhmästä: sairaala- ja kuntoutuspalvelut, avo- ja asumispalvelut, kasvatus- ja opetuspalvelut sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut.

Poliittisten toimielinten osalta uusi organisaatio astuu voimaan 1.6.2017, jolloin sosiaali- ja terveyslautakunta ja sen yksilöjaosto sekä sivistys- ja kulttuurilautakunta aloittavat toimintansa. Siirtymäajan 1.1.2017–31.5.2017 palvelualueella on neljä lautakuntaa: lasten ja nuorten palvelujen lautakunta, ikäihmisten palvelujen lautakunta, sivistystä ja elämänlaatua edistävien palvelujen lautakunta sekä terveyttä ja toimintakykyä edistävien palvelujen lautakunta ja sen yksilöasioiden jaosto.

Hyvinvoinnin palvelualueen tehtävänä on järjestää ja osaltaan tuottaa vastuualueelleen kuuluvat palvelut, ja huolehtia em. tehtäviin liittyvistä tuki- ja kehittämisprosesseista. Lisäksi hyvinvoinnin palvelualueen tehtävänä on vastuualueensa lautakuntien ja niiden jaostojen toimialaan kuuluvien asioiden valmistelu sekä asiakasohjauksen, valvonnan ja ohjauksen sekä asiamiestoiminnan järjestäminen. Hyvinvoinnin palvelualueella hoidetaan Tampereen kaupungin tekemien yhteistoimintasopimusten perusteella myös kansalaisopistotoiminnan yhteistoiminta-alueen sekä Tampereen ja Oriveden kaupunkien sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen tehtäviä.

Toimintaympäristön muutokset ja toiminnan strategiset painopisteet hyvinvoinnin palvelualueella

Väestön kasvun ennustetaan jatkuvan edellisten vuosien tapaan. Erityisesti lasten ja koululaisten sekä yli 75-vuotiaiden määrät kasvavat. Väestön kasvun ja ikääntymisen lisäksi muutoksia palvelutarpeisiin tuo hyvinvointierojen kasvu. Tämän hetken keskeisimpiä muutostekijöitä suomalaisten hyvinvoinnissa ovat heikon taloustilanteen aiheuttamat pitkittyneet työllisyyteen ja toimeentuloon liittyvät ongelmat. Työttömyysaste on Tampereella erityisen korkea.

Palvelutarpeiden kasvu ja edelleen kireä taloustilanne luovat tarpeen kaupungin toiminnan ja talouden sopeuttamiselle myös vuonna 2017. Hyvinvoinnin palvelualueella jatketaan rakennemuutosten toteuttamista ikäihmisten palveluissa, lasten ja nuorten palveluissa sekä perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa. Lähtökohtana rakenteellisissa muutoksissa ja koko palvelualueen strategisissa valinnoissa on painopisteen siirtäminen perustason palveluihin ja ennaltaehkäisyyn.

Digitalisaation lisääntyvällä hyödyntämisellä odotetaan olevan merkittäviä vaikutuksia palvelujen sisältöjen lisäksi myös tuottavuuden vahvistamiseen. Digitalisaatiota edistävää kehittämistä ja kokeiluja ohjataan palveluille asetettujen tavoitteiden pohjalta.

Myös uuden palvelumallin toteuttamisella haetaan parannusta sekä palvelujen laatuun että toiminnan tuottavuuteen. Palveluja kehitetään asiakastarpeista lähtien ja palveluverkkorakenteessa siirrytään hyvinvointikeskusten ja lähitorien malliin.

Kaupungin vetovoimaisuus on kaikille palvelualueille yhteinen tavoite. Hyvinvoinnin palvelualueella vastataan osaltaan tähän tavoitteeseen muun muassa vahvistamalla Tampereen asemaa kulttuuri-, kongressi-, tapahtuma- ja matkailukaupunkina.

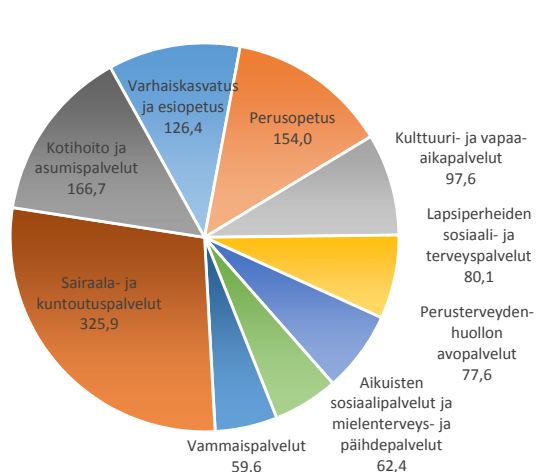
Kumppanuuden vahvistaminen on yksi kaupunkistrategian vahvoista teemoista. Hyvinvoinnin palvelualue tukee osaltaan järjestötoimintaa, kansalaisaktiivisuutta ja vapaaehtoistoimintaa. Palveluja kehitetään yhdessä käyttäjien ja asukkaiden kanssa.

Tampereen kaupungin uusi toimintamalli otetaan kokonaisuutena käyttöön vuoden 2017 aikana. Samaan aikaan valmistaudutaan sosiaali- ja terveystalouden siirtymiseen maakunnan järjestettäväksi vuoden 2019 alusta alkaen. Muutoksen johtamiseen ja siirtymäajan hallittuun toteutukseen kiinnitetään palvelualueen toiminnassa erityistä huomiota. Uusien henkilöstö kehittäjänä -periaatteiden mukaisesti henkilöstön osaamista hyödynnetään muutoksen toteuttamisessa muun muassa Lean-ajattelun avulla.

TOIMINTATULOT, 150 milj. €

TOIMINTAMENOT, 1 150 milj. €

HYVINVOINNIN PALVELUALUEEN TOIMINNAN TAVOITTEET 2017

Kaupunkistrategian tavoite	Nro	Toiminnan tavoite 2017
Liikkumisen perusedellytyksiä ja mahdollisuuksia kulttuuri- ja luontokokemuksiin on vahvistettu ja terveyttä edistävää neuvontaa on parannettu.	11	Liikuntamahdollisuuksia monipuolistamalla on kasvatettu hyvinvointinsa kannalta riittävästi liikkuvien osuutta.
Toimiva perusterveydenhuolto on hillinnyt erikoissairaanhoidon kustannusten kasvua siten, että perusterveydenhuollon osuus terveydenhuollon kustannuksista nousee 1 prosenttiyksikköä vuosittain (2012=24,6 %).	12	Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon työnjakoa on kehitetty. Erikoissairaanhoidon suhteellinen kustannustason nousu on pienempää kuin perusterveydenhuollossa (TPE2016 vs. TP2015: ESH + 4,4 % ja PTH + 3,2 %).
Ikäihmisistä vähintään 92 prosenttia asuu kotona (2012=91,2 %), vähintään 6 prosenttia on tehostetussa palveluasumisessa (2012=4,1 %) ja enintään 2 prosenttia on pitkäaikaisessa laitoshoidossa (2012=4,7 %)	13	Ikäihmisistä vähintään 92 % asuu kotona (TA 2016 91,3 %), vähintään 6 % tehostetussa palveluasumisessa (TA 2016: 6,5 %) ja enintään 2 % pitkäaikaisessa laitoshoidossa (TA 2016: 2,2 %).
Perheitä on tuettu niin, että lapset ja nuoret voivat asua kotona ja perhehoidon osuus sijaishuollosta on vähintään 62 prosenttia (2012=54,6 %).	14	Lapsiperheiden sosiaalipalvelujen asiakkaista 61 % on perhepalveluissa, 26 % lastensuojelun avohuollon palveluissa ja 13 % sijaishuollon palveluissa (vertailu TP 2016).
Perheitä on tuettu niin, että lapset ja nuoret voivat asua kotona ja perhehoidon osuus sijaishuollosta on vähintään 62 prosenttia (2012=54,6 %).	15	Perhehoidon osuus sijaishuollosta on vähintään 66 % (TA2016= 63 %).
Keskustan ja aluekeskusten aseman vahvistaminen palvelukeskittyminä sekä sähköisten palvelujen lisääminen ovat tehonneet palvelujen saavutettavuutta ja palveluverkkoa.	16	Palvelumallia toteutetaan alueellisten kehittämissuunnitelmien pohjalta palveluverkkoa tiivistämällä.
Palvelujen käyttäjien, palvelutuottajien ja muiden sidosryhmien mahdollisuuksia osallistua palvelujen kehittämiseen ja päätöksentekoon on parannettu.	17	Kaikki uudet palvelujen kehittämiskohteet toteutetaan yhdessä käyttäjien ja asukkaiden kanssa.
Kuntalaisten ja yhteisöjen omaehtoista toimintaa on mahdollistettu.	18	Käynnistetään Kumppanuus 2020 -toimintamalli kaupungin ja hyvinvointipalveluja tuottavien järjestöjen yhteistyön lisäämiseksi. Vahvistetaan järjestötoimintaa, kansalaisaktiivisuutta ja vapaaehtoistoimintaa tukevaa neuvontaa ja palveluohjausta
Tilikausien 2015–2017 tulos on positiivinen.	19	Sivistys- ja kulttuurilautakunnan sekä sosiaali- ja terveyslautakunnan tilikauden tulokset ovat vuosisuunnitelmien mukaiset.
Palveluja on priorisoitu ja sopeutettu taloustilanteeseen, ja hallintoon käytetyn työajan määrä on pienentynyt.	20	Työvoimakustannukset hyvinvoinnin palvelualueella ovat vuosisuunnitelman mukaiset.
Tuottavuuden paranemista on tuettu hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa, parantamalla työhyvinvointia sekä lisäämällä kannusteita työntekijöille ja työyhteisöille.	21	Tuottavuutta on parannettu hyvinvoinnin palvelualueella digitalisoitumista ja toimintamallin uudistusta hyödyntämällä

SIVISTYS- JA KULTTUURILAUTAKUNTA

Hyvinvoinnin palvelualueen uudessa organisaatiossa sivistys- ja kulttuurilautakunnan järjestämät palvelut jakautuvat kahteen palveluryhmään: kasvatus- ja opetuspalveluihin sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluihin. Kasvatus- ja opetuspalvelut organisoidaan viiteen kasvatuksen ja opetuksen tiimiin, ja lisäksi omana kokonaisuutenaan toimii pedagogisten palvelujen yksikkö. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut organisoidaan neljäksi palveluyksiköksi, jotka ovat kulttuuri ja taide, kirjastot ja vapaa sivistystyö, nuoriso ja liikunta sekä Sara Hildénin taidemuseo.

Talousarvioesityksen laadintavaiheessa palvelualueen organisointi on vielä kesken

ja talousarvioesitys laaditaan palvelukokonaisuuksittain. Sivistys- ja kulttuuripalvelut muodostuvat seuraavista palvelukokonaisuuksista: varhaiskasvatus ja esiopetus, perusopetus sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut. Toisen asteen opiskelijahuolto on siirretty elinvoima- ja osaamislautakunnan talousarvioesitykseen.

Sivistys- ja kulttuuripalvelut ovat kunnalle lainsäädännössä määriteltyjä tehtäviä. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen lainsäädäntö määrittelee pitkälti palvelujen järjestämistavan. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluissa sen sijaan kunnan mahdollisuudet itse määritellä palvelujen sisältö ja laajuus ovat suuremmat.

Sivistys- ja kulttuuripalvelujen merkitys sekä kuntalaisten hyvinvoinnin että kaupungin elinvoimaisuuden kannalta on huomattava, ja niiden asema tulee korostumaan entisestään sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä pois kunnilta vuonna 2019. Sivistys- ja kulttuuripalveluilla mahdollistetaan ja edistetään sivistystä, lasten ja nuorten kasvua, elinikäistä oppimista, omaehtoista hyvinvointia ja kaupungin elinvoimaa.

Palvelumalli ja palveluverkko

Alueelliset kehittämissuunnitelmat ohjaavat palvelumallityötä ja palveluverkon kehittämistä tulevina vuosina. Hyvinvoin-

tikeskus-lähtömallia kehitetään vuonna 2017 eri puolilla kaupunkia. Hyvinvointikeskuksissa, lähtöreilla ja muissa palvelupisteissä lisätään alueellista ohjausta ja neuvontaa sekä omaehtoisen toiminnan ja ennaltaehkäisevän työn palveluja.

Vuonna 2016 aloitti toimintansa koillisen alueen hyvinvointikeskus, Koilliskeskus. Sen toiminta laajenee vuonna 2017, kun terveyspalvelut keskitetään hyvinvointikeskuksen yhteyteen. Tämän myötä saadaan lähitulevaisuudessa tilaa varhaiskasvatukseen käyttöön Atalassa.

Tesoman hyvinvointikeskuksen toimintaa suunnitellaan vuonna 2017 ja sen on määrä käynnistyä alkuvuodesta 2018. Keskuksen yhteyteen siirtyy myös Tesoman nuorisokeskuksen toiminta. Nuorisopalvelujen toiminta suunniteltiin alkujaan Tesoman koulun yhteyteen, mutta Tesoman

hyvinvointikeskuksen suunnittelun yhteydessä eri osapuolten kanssa todettiin, että sen sijoittuminen hyvinvointikeskukseen tukee yhteistyötä parhaalla mahdollisella tavalla.

Vuoden 2017 aikana laajennetaan jalkautuvien työntekijöiden toimintamallia eri alueille. Lisäksi luodaan ja otetaan käyttöön yhdessä tekemisen toimintamalleja mm. Lielahden ja Hervannan hyvinvointikeskuksissa. Lähtörien matalan kynnyksen neuvontapalveluita ja yhteisöllistä toimintaa kehitetään kaikenikäisille.

Palvelumallityöhön liittyy kiinteästi palveluverkon kehittäminen, jolla vastataan laajentuviin ja muuntuviin palvelutarpeisiin. Tavoitteena on muun muassa luopua pienistä, epätarkoituksenmukaista ja haavoittuvista toimipisteistä sekä tehostaa tilojen käyttöä. Perusparannuksien osalta

painopiste on sisäilmaongelmien korjaamisessa.

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on luopua epätarkoituksenmukaista tiloista ja vastata päivähoitopaikkojen tarpeeseen osaltaan palvelusetelipäiväkodeilla. Kirjastopalveluissa on tapahtunut viime vuosina muutoksia: kirjastoista on tullut kohtaamis- ja tapahtumapaikkoja, mikä vaatii niiden kehittämistä. Liikuntapaikkojen ja olosuhteiden kehittämällä vastataan osaltaan omaehtoisen liikunnan edistämiseen. Suurimpia vuonna 2017 valmistuvia hankkeita ovat Tampereen kansainvälisen koulun perusparannus, Tesoman jäähalli, Metson tilamuutokset sekä Tampere-talon muutostyöt ja laajennus, joiden myötä Muumimuseo saa uudet tilat. Tampereen maa- ja metsätalouden rakentamiseen varaudutaan vuonna 2017.

SIVISTYS- JA KULTTUURILAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	
Myyntitulot	7 389
Maksutulot	21 360
Tuet ja avustukset	4 090
Vuokratulot	1 093
Muut toimintatulot	903
Toimintatulot yhteensä	34 835
Valmistus omaan käyttöön	190
Toimintamenot	
Henkilöstömenot	
Palkat ja palkkiot	-145 503
Henkilösivumenot	
Eläkemenot	-31 365
Muut henkilösivumenot	-8 027
Palvelujen ostot	-64 513
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-12 896
Avustukset	-38 498
Vuokramenot	-75 739
Muut toimintamenot	-1 713
Toimintamenot yhteensä	-378 063
Toimintakate	-343 228
Poistot ja arvonalentumiset	-4 674
Tilikauden tulos	-347 902
Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Investointimenot	-6 675

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Sivistys- ja kulttuurilautakunta, toimintakate	-343 228
Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Sivistys- ja kulttuurilautakunta, nettoinvestoinnit	-6 675

Varhaiskasvatus ja esiopetus

Kunnan tulee järjestää varhaiskasvatuslain mukaista päivähoitoa (vähintään 20 h / vko) ja perusopetuslain mukaista esiopetusta kaikille sitä tarvitseville lapsille. Tampereen kaupungissa tuotetaan varhaiskasvatuspalveluja sekä kunnallisena että yksityisenä palveluna. Kunnallisena palveluna järjestetään päiväkotihoidon, perhepäivähoitoa, avointa varhaiskasvatusta, esiopetuksen jälkeistä päivähoitoa ja esiopetusta täydentävää kerhotoimintaa sekä erityistä hoitoa ja opetusta tarvitsevien lasten yksikön (ERHO) palvelua. Yksityisen päivähoitoon vaihtoehdot ovat ostopalvelu, palveluseteli sekä yksityisen hoidon tuki.

Varhaiskasvatusta ja esiopetusta järjestetään Tampereella lakisääteisen suomen ja ruotsin kielen lisäksi englannin, ranskan ja saksan kielellä. Perusopetuslain mukaisesti esiopetusta järjestetään pääsääntöisesti kunnallisena palveluna. Englanninkielistä esiopetusta toteutetaan yksityisen hoidon tuella ja ruotsinkielistä esiopetusta ostopalveluna.

Vuonna 2017 Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palvelukokonaisuuteen kuuluvat kunnallinen ja yksityinen varhaiskasvatus, esiopetus sekä lakisääteinen kotihoidontuki. Tampere toteuttaa Tampereen seutukun-

tien sopimusta päivähoitoon järjestämisestä kuntien välisenä ostopalveluna.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Palveluvaihtoehtoja monipuolistetaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksen jälkeisessä toiminnassa. Yksityisessä päivähoitossa mahdollistetaan palvelusetelipäiväkotien määrän kasvu, mikä huomioidaan kunnallisen palvelun ja ostopalvelupäiväkotitoiminnan määrää vähentävänä tekijänä. Varhaiskasvatuspalveluissa toteutetaan seudullista sopimusta.

Palveluverkkoa kehitetään siten, että epätarkoituksenmukaisista päivähoitoyksiköistä luovutaan. Uusia päivähoitoyksiköitä ja kouluja suunniteltaessa huomioidaan pienten lasten yksiköiden tarve kunkin asuinalueen väestörakenne huomioiden. Vuonna 2017 toimintansa aloittaa Talvitien päiväkotitoiminta. Peruskorjauksia, sisäilmaremontteja ja uudisrakentamista toteutetaan yhteensä yhdeksässä päivähoitoyksikössä.

Englanninkielinen esiopetus kilpailutetaan ja esiopetuspaikkoja lisätään toimintakaudelle 2017 - 2018. Lakisääteisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa

toteutetaan 1.8.2017 alkaen kunnallisessa ja yksityisessä varhaiskasvatuksessa.

Digitalisaation avulla kehitetään asiakaspalvelua, vuorovaikutusta huoltajien ja henkilöstön välillä sekä kasvattajien työn ja hallinnon tehtävien sujuvuutta. Esioppilaiden perheiden kanssa otetaan käyttöön Helmi - viestintä- ja toiminnanohjausjärjestelmä. Hallinnollisissa päätöksissä hyödynnetään sähköisiä päätösprosesseja.

Varhaiskasvatus osallistuu valtakunnalliseen Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmaan. Liikunnan lisäämistä vahvistetaan uusien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten pohjalta.

Asiakaslähtöinen hoitoaikaperusteinen päivähoitopalvelu otetaan käyttöön Tampereen kaikissa varhaiskasvatuspalvelun toimintamuodoissa, mikäli pilotista saatavat kokemukset arvioidaan hyviksi varhaiskasvatuksen näkökulmasta (KV).

Talousarviossa varaudutaan päivittämään kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma opetushallituksen hyväksymän uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Päivitetty varhaiskasvatussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2017 alkaen. (KV)

VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	14 587
Toimintamenot	-126 436
Toimintakate	-111 849

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Investointimenot	-940

Perusopetus

Kunnan tulee järjestää perusopetuslain mukaisesti alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille maksutonta perusopetusta. Perusopetuksen palvelukokonaisuuteen sisältyvät perusopetus, lisäopetus, maahanmuuttajille tarkoitettu perusopetukseen valmistava opetus, sairaalaopetus sekä koulu- ja koululaisten kunnallinen ja yksityinen aamu- ja iltapäivätoiminta. Lisäksi perusopetus vastaa ranskankielisestä esiopetuksesta sekä kouluissa järjestettävästä erityisopetuksen esiopetuksesta. Tampere vastaa yliopistolaisen sairaalan sijaintikuntana sairaalaopetuksen järjestämisestä. Perusopetuksessa toteutetaan seudullista sopimusta.

Tampereella perusopetusta järjestetään suomen ja ruotsin kielen lisäksi englannin, ranskan ja saksan kielellä. Peruskoulun päättäneille nuorille, jotka eivät ole sijoittuneet toisen asteen koulutukseen, on tarjolla lisäopetusta ja maahanmuuttajille perusopetukseen valmistavaa opetusta. Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään 1. ja 2. luokan oppilaille sekä erityisopetuksen 1.-9. luokan oppilaille. Tampere toteuttaa Tampereen seutukuntien sopimusta esi- ja perusopetuksen kustannusten korvaamisesta.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Perusopetus sekä kunnallinen ja yksityinen aamu- ja iltapäivätoiminta ovat yksi palvelukokonaisuus vuonna 2017. Ruotsinkielinen esiopetus on osa ruotsinkielistä perusopetusta.

Koulujen toimintaa kehitetään hallinnollisesti ja pedagogisesti toiminnallisiksi kokonaisuuksiksi. Yhtenäiskoulujen määrää lisätään. Vuoden 2017 aikana aloittaa Talvitien koulu esiopetus sekä 1.-2. luokat. Peruskorjauksia, sisäilmaremontteja ja uudisrakentamista toteutetaan yhteensä 13 koulussa.

Esi- ja alkuopetuksen jälkeisen kerhotoiminnan yhteistä toimintamallia kehitetään ja toteutetaan kaikissa kouluissa. Yksityinen ja kunnallinen aamu- ja iltapäivätoiminta ovat hallinnollisesti yhteinen palvelukokonaisuus 1.1.2017 alkaen.

Perusopetuksen opetussuunnitelman painopisteenä on toimintakulttuurin kehittäminen oppilaiden osallisuuden lisäämiseksi. Oppilailla on lukuvuoden aikana mahdollisuus vaikuttaa opittavien aihekokonaisuuksien valintaan ja tätä kautta olla osallisena omassa oppimisensa prosessissa.

Opittavia asioita tarkastellaan erilaisten ilmiöiden avulla ja ilmiöpohjainen oppiminen on toiminnan painopiste. Tuen kehittämisen painopisteenä on yhteisöllinen oppilashuolto ja sen kautta tapahtuva ennalta ehkäisevä toiminta.

Perusopetuksessa toiminnanohjausjärjestelmän (Helmi) kehittämisellä nopeutetaan hallinnon prosesseja, vähennetään henkilötöitä sekä tarjotaan vanhemmille sähköisiä palveluita. Sähköisten oppimateriaalien hankinta-, jakelu- ja laskutusprosessit on keskitetty yhteen palveluun. Palvelun avulla eri toimittajien oppimateriaalit ja tilastot ovat helposti käytettävissä.

Liikkuva koulu -ohjelmaa toteutetaan yhdessä uuden opetussuunnitelman kanssa. Liikunnan opetussuunnitelma-agentit toimivat koulujen ja hallinnon välisenä linkkinä uuden opetussuunnitelman ja kehittämistyön jalkauttamisessa. Hallitusohjelman kärkihanketta "Liikutaan tunti päivässä" toteutetaan kouluissa oppimisympäristöjen sekä oppilaiden ja opettajien osallisuutta korostamalla.

Talousarviossa on varauduttu perusopetuksen oppilasmäärän kasvuun ja uuden opetussuunnitelman toteuttamiseen.

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Toimintatulot	7 593
Toimintamenot	-154 011
Toimintakate	-146 418

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Investointimenot	-1 360
------------------	--------

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut jakautuvat neljään palveluyksikköön, jotka ovat kulttuuri ja taide, kirjastot ja vapaa sivistystyö, nuorisot ja liikunta sekä Sara Hildénin taidemuseo. Palveluryhmän tavoitteena on tarjota sivistystä ja elämänlaatua edistävät hyvinvointipalvelut, kannustaa kuntalaisia aktiiviseen ja monipuoliseen harrastus- ja vapaa-aikatoimintaan, säilyttää Tampereen kaupunki vetovoimaisena asuinpaikkakuntana sekä kehittää korkeatasoisia kulttuuri- ja liikuntapalveluja.

Kunnan tehtäväksi on lailla säädetty kirjasto-, nuorisot- ja kulttuuripalvelujen sekä taiteen perusopetuksen järjestäminen. Lisäksi kunnan tehtävä on yleisten edellytysten luominen liikunnalle. Kunta voi järjestää museo- ja vapaan sivistystyön palveluja. Opetusministeriön nimeämällä maakuntakirjastoilla ja -museoilla sekä aluetaidemuseoilla on lakisääteisiä tehtäviä, joita Tampereella toteuttavat kaupunginkirjasto sekä Tampereen museot.

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut järjestetään jatkossakin pääosin kaupungin omana toimintana. Hankintoja yksityisiltä palveluntuottajilta tullaan kuitenkin lisäämään. Erityisesti uusien palvelujen osalta selvitetään aina yksityinen palvelutarjonta ennen lopullisten hankintalinjausten tekemistä.

Tampereen kaupunki järjestää kansalaisopistopalvelut myös Ylöjärvelle. Kaupunkien välisen sopimuksen nojalla on perustettu Tampereen seudun työväenopisto. Ylöjärvi maksaa Tampereelle osuutensa palvelujen

järjestämisestä aiheutuneista kustannuksista. Ylöjärvi on nimennyt oman edustajansa Tampereen sivistys- ja elämänlaatu- ja palvelujen lautakuntaan (jatkossa sivistys- ja kulttuurilautakunta), joka toimii kansalaisopistoasioita käsitellessään yhteislautakuntana.

Taidelaitosten, festivaalien ja suurten yleisötapahtumien, kulttuuriyhteisöjen sekä harrastusyhdistysten avustaminen tulee säilymään palvelujen järjestämisen tapana, koska siten voidaan varmistaa tarjonnan monipuolisuus. Keskeisimpien kumppanuusavustusyhteisöjen kanssa käydään vuosittaiset neuvottelut toiminnasta ja sovitaan avustusten käytön periaatteista.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Tampereen kaupungin toimintamallin uudistus heijastuu myös kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen palveluryhmän organisaatioon merkittävänä muutoksena. Nykyisiä palveluyksiköitä yhdistetään suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja uusien yksiköiden välisiä sekä koko palveluryhmää koskevaa asiakaslähtöistä yhteistyötä lisätään.

Vuonna 2017 myös kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluja ohjaavassa lainsäädännössä tapahtuu muutoksia. Uusi kirjastolaki tulee voimaan 1.1.2017. Sen keskeisenä tavoitteena on edistää yhteiskunnallista demokratiakehitystä ja vahvistaa yleisten kirjastojen toimintaedellytyksiä nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia sekä

vapaasta sivistystyöstä annettavaa lakia muutetaan siten, että valtionosuudet palvelujen järjestäjälle käytännössä pienenevät. Uudistettu nuorisolaki tulee voimaan 2017 alussa, mutta se ei sisällä juurikaan muutoksia kunnallisen nuorisotyön järjestämisen kannalta. Taide- ja kulttuurihallinnon valtionavustuspolitiikka uudistetaan myös, mutta uudistuksen vaikutukset museoiden, orkesterien ja teatterien valtionrahoitukseen näkyvät käytännössä aikaisintaan vuonna 2018.

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen palveluverkon ajanmukaistaminen etenee eri kohteiden perusparannus- ja laajennushankkeiden kautta. Pääkirjasto Metson perusparannuksen, Tampere-talon toiminnallisen laajennuksen ja liikuntapaikkarakentamisen lisäksi käynnistyy vanhan kirjastotalon muuttaminen kulttuurikeskukseksi.

Liikunnan edistämisen kärkihanke Liikkuva Tampere jatkuu vuonna 2017. Kumppanuus- ja toiminta-avustusten hakuprosessi muuttuu kokonaan digitaaliseksi, ja muutenkin kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen digitalisaatiota edistetään palveluryhmätasoisesti.

Suomen itsenäisyyden juhluvuosi Suomi 100 leimaa kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen toimintaa. Teema näkyy niin kaupungin omassa toiminnassa kuin avustusyhteisöjen toteuttamassa kulttuuri- ja vapaa-aikatarjonnassa. Muumimuseon avautuminen uusissa tiloissa Tampere-talossa on yksi Suomi 100 -kärkihankkeita Tampereella.

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Toimintatulot	12 655
Toimintamenot	-97 616
Toimintakate	-84 961

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Investointimenot	-4 375
------------------	--------

SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA

Hyvinvoinnin palvelualueen uudessa organisaatiossa sosiaali- ja terveyslautakunnan järjestämät palvelut jakautuvat kahteen palveluryhmään: sairaala- ja kuntoutuspalvelut sekä avo- ja asumispalvelut. Sairaala- ja kuntoutuspalvelut sisältää leikkaustoiminnan palvelulinjan, neurologian palvelulinjan, sisätautien palvelulinjan ja yleislääketieteen ja geriatrian palvelulinjan. Avo- ja asumispalvelut jakautuvat ikäihmistien palvelulinjaan, lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjaan, psykososiaalisen tuen palvelulinjaan sekä vastaanottotoinnin palvelulinjaan.

Talousarvioesityksen laadintavaiheessa palvelualueen organisointi on vielä kesken ja talousarvioesitys laaditaan palvelukokonaisuuksittain. Sosiaali- ja terveyspalvelut muodostuvat seuraavista palvelukokonaisuuksista: lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut, perusterveydenhuollon avopalvelut, aikuisten sosiaalipalvelut ja päihde- ja mielenterveyspalvelut, vammaispalvelut, sairaala- ja kuntoutuspalvelut sekä kotihoito ja asumispalvelut. Sosiaali- ja terveyslautakunta vastaa myös Tampere-Orivesi -yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä.

Palvelut tuotetaan kunnan omana toimintana, hankitaan yksityisiltä tai kolmannen sektorin palveluntuottajilta tai ne voidaan järjestää seudullisesti. Suurin yksittäinen palveluntuottaja on Pirkanmaan sairaanhoitopiiri (PSHP), joka tuottaa Tampereen kaupungille ensihoito- ja päivystyspalvelut, vaativan erikoissairaanhoidon ja kehitysvammaisten laitoshoidon palveluja.

Toiminnan tasot ulottuvat yksilöstä yhteisöön ja ympäristöön. Palveluissa painottuvat ennaltaehkäisy, varhainen havaitseminen ja puuttuminen sekä hyvä hoito, kuntoutus ja sosiaalinen tuki. Kuntalaisille luodaan edellytyksiä sekä tuetaan ja aktivoidaan mahdollisimman hyvän terveydentilan, toimintakyvyn ja elämänhallinnan saavuttamiseksi.

Palvelumalli ja palveluverkko

Alueelliset kehittämissuunnitelmat ohjaavat palvelumallityötä ja palveluverkon kehittämistä tulevina vuosina. Hyvinvointikeskus-lähtö -mallia kehitetään vuonna 2017 eri puolilla kaupunkia. Hyvinvointikeskuksissa, lähtöareilla ja muissa palvelupisteissä lisätään alueellista ohjausta ja neuvontaa sekä omaehtoisen toiminnan ja ennaltaehkäisevän työn palveluja.

Vuonna 2016 aloitti toimintansa koillisen alueen hyvinvointikeskus, Koilliskeskus. Sen toiminta laajenee vuonna 2017, kun Atalan terveysaseman ja useiden pienten hammashoitoloiden toiminta siirtyy Linnainmaan terveysaseman kiinteistöön, johon tulee tiloja myös perhetyölle ja kotihoidolle.

Vuonna 2017 suunnitellaan Hervannan verkostomaisen hyvinvointikeskuksen sekä Kaukajärven lähtöarean toimintoja ja toimintamalleja. Lisäksi Tesoman hyvinvointikeskuksen toimintojen suunnittelu jatkuu allianssimallilla ja toiminnan on määrä käynnistyä alkuvuodesta 2018.

Lähtöareja kehitetään entistä enemmän kaikenikäisten alueen asukkaiden matalan kynnyksen palvelupisteinä sekä yhteisöllisen toiminnan keskuksina. Lähtöarean toiminnan avulla tuetaan edelleen myös ikäihmistien kotona asumista.

Palvelumallityöhön liittyy kiinteästi palveluverkon kehittäminen, jolla vastataan laajentuviin ja muuntuviin palvelutarpeisiin. Tavoitteena on muun muassa luopua pienistä, epätarkoituksenmukaista ja haavoittuvista toimipisteistä sekä tehostaa tilojen käyttöä. Perusparannuksien osalta painopiste on sisäilmaongelmien korjaamisessa.

SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	
Myyntitulot	56 374
Maksutulot	54 516
Tuet ja avustukset	2 989
Vuokratulot	131
Muut toimintatulot	1 086
Toimintatulot yhteensä	115 095
Toimintamenot	
Henkilöstömenot	
Palkat ja palkkiot	-181 532
Henkilösivumenot	
Eläkemenot	-46 531
Muut henkilösivumenot	-9 555
Palvelujen ostot	-437 017
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-20 933
Avustukset	-40 403
Vuokramenot	-35 506
Muut toimintamenot	-765
Toimintamenot yhteensä	-772 242
Toimintakate	-657 147
Poistot ja arvonalentumiset	-2 643
Tilikauden tulos	-659 790

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Investointimenot	-3 440

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Sosiaali- ja terveyslautakunta, toimintakate	-657 147

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Sosiaali- ja terveyslautakunta, nettoinvestoinnit	-3 440

Lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut

Lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalveluihin sisältyvät äitiys- ja lastenneuvolapalvelut hyvinvointineuvolan toimintamallilla järjestettyinä, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, sosiaalihuoltolain mukaiset perhepalvelut, keskitetyt lasten ja nuorten terveyspalvelut (nuoriso- ja ehkäisyneuvolapalvelut, lasten ja nuorten poliklinikka, puheterapiapalvelut), alle 21-vuotiaiden omaishoidon tuki, lastensuojelun avohuollon palvelut sekä lastensuojelun sijaishuollon palvelut. Palvelujen tavoitteena on edistää ja ylläpitää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia, tarjota tukea, tutkimuksia tai arviointia sekä hoitoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ongelmien tai sairauden ilmetessä sekä tarvittaessa turvata lapsen tilanne viranomaiskeinoin. Yhdenvertaisuus, oikea-aikaisuus, monialaisuus ja asiakaskeksisyys ovat läpileikkaavia periaatteita kokonaisuuden erilaisissa palveluissa.

Alle kouluikäisten ja kouluikäisten määrän kasvu jatkuu väestösuunnitteen mukaisesti vuoteen 2030 asti. Uusi sosiaalihuoltolaki ja päivitetty lastensuojelulaki tulivat pääosin voimaan 1.4.2015. Lakien tavoitteena on vahvistaa ehkäiseviä palveluja sekä tarvelähtöisyyttä tavalla, joka uudistaa merkittävästi lastensuojelutyötä ja sosiaalipalvelujen kokonaisuuden järjestämistä kunnissa. Perhepalvelujen vahvistaminen otetaan huomioon myös vuoden 2017 talousarvioesityksessä.

Lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalveluihin sisältyviä palveluja tuottavat kaupungin avo- ja asumispalvelujen palveluryhmän lisäksi useat yksityiset lastensuojelun sijaishuollon palveluntuot-

tajat, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS), omaishoidon tuen asiakkaiden lyhytaikashoidon palveluntuottajat, tuetun ja tukiasumisen palveluntuottajat sekä A-klinikkasäätiön Nuorisoasema. Lapsiperheiden tilapäisessä kotipalvelussa sekä perheneuvolan neuvonta- ja terapia-palveluissa on käytössä palvelusetelit. Lisäksi lastensuojelun avohuollon asiakkaille hankitaan tarpeiden mukaisesti muun muassa tehostettua perhetyötä yksityisiltä palveluntuottajilta oman palvelutuotannon lisäksi.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Lasten ja nuorten palveluissa on tehty vuosia lastensuojelun rakennemuutosta, missä painopistettä on siirretty ensin sijaishuollosta avohuoltoon ja sijaishuollossa laitoshoidosta perhehoitoon. Sitten painopistettä on siirretty myös lastensuojelupalveluista peruspalveluissa annettavaan lisätukeen. Rakennemuutos on mahdollistanut lastensuojelun sijaishuollon kustannuskehityksen hallinnan.

Hyvän kehityksen turvaamiseksi ja edelleen jatkamiseksi vuoden 2017 talousarvioesityksessä lisätään resursseja neuvolatoimintaan, kouluterveydenhuoltoon, opiskeluterveydenhuoltoon sekä perhepalveluihin. Lastensuojelun tarvetta ehkäiseviä palveluja voidaan myös edelleen tehostaa. Tämä on mahdollista erityisesti nuorisoikäisten lasten perheiden palveluja kehittämällä ja tukiperhetoimintaa lisäämällä. Lasten ja nuorten poliklinikalla jatketaan puolestaan aiempina vuosina yhdessä Pirkanmaan sairaanhoitopiiri-

(PSHP) kanssa sovitun työnjaon toteuttamista, jolla on saatu vähennettyä lähettämisen tarvetta erikoissairaanhoidon.

Tampereen kaupunki hakee syksyllä 2016 yhdessä muiden Pirkanmaan kuntien, PSHP:n, järjestöjen ja yksityissektorin toimijoiden kanssa sosiaali- ja terveysministeriöltä rahoitusta hallituksen Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman paikalliseen toteuttamiseen. Lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalveluja laajasti uudistava hanke koostuisi useasta osahankkeesta, joissa kehitetään asiakasprosessien sujuvuutta, monialaista työskentelyä, vähennetään päällekkäistä työtä sekä uudistetaan toimintatapoja. Hankkeen kesto olisi vuoden 2017 alusta vuoden 2018 loppuun. Palvelurakenteiden sekä toimintakulttuurin muutoksen ohella siinä tehtäisiin käytännön valmistelutyötä sote-uudistusta varten.

Digitaalisten palvelujen osalta jatketaan klamydian etätäustauspalvelua sekä vuonna 2017 kilpailutettavaa ihotautien etäkonsultatioita. Neuvolassa pilotoidaan tunnetaitojen nettineuvolaa ja otetaan käyttöön sähköinen äitiyskortti, mikäli alueellinen ratkaisu sen mahdollistaa. Palvelutoiminnan kehittämisessä pyritään myös ottamaan yhä enemmän ja uusien tavoin sekä työntekijöitä että asiakkaita mukaan jo suunnitteluvaiheessa työviihtyvyyden sekä asiakaslähtöisyyden lisäämiseksi.

V. 2016 aloittanut lähisuhdeväkivalta-työn pilotti sosiaalipäivystyksessä vakiinaistetaan (KV).

Ravitsemusterapian saatavuuteen kiinnitetään huomiota (KV).

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Toimintatulot	7 721
Toimintamenot	-80 147
Toimintakate	-72 426

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Investointimenot	-760
------------------	------

Perusterveydenhuollon avopalvelut

Perusterveydenhuollon avopalvelut sisältävät terveydenhuoltolain mukaisesti väestön terveydentilan seuranta, terveyden edistämistä ja sen osana terveysneuvontaa ja terveystarkastuksia sekä suun terveydenhuollon, avokuntoutuksen ja avosairaanhoidon palvelut. Palveluihin sisältyy perusterveydenhuollon alueellisen vastaanottotoiminnan ja suun terveydenhuollon lisäksi perusterveydenhuollon erikoisvastaanottojen palveluja. Palvelujen tavoitteena on edistää terveyttä ja ennaltaehkäistä sairauksien syntymistä, tunnistaa sairastumisriskissä olevat henkilöt mahdollisimman varhain ja vastata osaltaan sairastuneiden hyvästä hoidosta ja kuntoutuksesta.

Kaupungin oman organisaation lisäksi terveysasematoimintaa tuottaa Pihlajalinna Oy sekä hammaslääkäripalveluja ja lääkinnällisen kuntoutuksen palveluja useita eri palveluntuottajia.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Perusterveydenhuollon avopalveluissa tavoitteena on turvata palvelujen oikea-aikainen saatavuus kehittämällä toimintamalleja ja lisäämällä sähköisiä palveluja. Terveysasemilla on siirrytty vuonna 2016 asuinpaikkaan perustuvasta omalääkärin

väestövastuujärjestelmästä listautumismalliin, jonka toimivuutta arvioidaan vuoden 2017 alkupuolella. Vastaanottotoiminnan ja suun terveydenhuollon palveluissa edetään palvelumallityön mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö on valinnut Tampereen kaupungin mukaan vuosina 2017-2018 toteuttavaan hankkeeseen, jossa kokeillaan palvelusetelin käyttöä yksittäistä palvelua laajempien palvelukokonaisuuksien tuottajien valinnassa. Hankkeen painopistealueina ovat tuottajien korvausmalliin sisältyvän suoritepohjaisen elementin käyttö sekä palvelusetelin käyttö jatkopalveluissa. Hankkeeseen osoitetaan valtionrahoitusta 1,5 milj. euroa.

Kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohtaisista edellytyksistä annetun asetuksen mukaisesti aloitetaan perusterveydenhuollon kiirevastaanotto toiminta arki-iltaisin ja viikonloppuisin. Suun terveydenhuollossa laajennetaan suuhygienistin, hammaslääkärin ja hammashoitajan monihuone -mallia. Kaikessa toiminnassa edistetään sähköisten omahoito- ja asiointipalvelujen käyttöä. Vuonna 2017 kilpailutettavaa ihotautilien etäkonsultaatiopalvelua jatketaan vastaanottotoiminnassa. Sähköisten palvelujen käyttöönotossa otetaan huomioon ikäihmisten ja toimintakyvyltään heikom-

pien ihmisten palvelutarpeen turvaaminen. Omaishoitajille tarjotaan lain mukaan viimeistään 31.3.2017 alkaen ilmaisia hyvinvointi- ja terveystarkastuksia.

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin (PSHP) ja alueen kuntien kanssa yhteistyössä valmistellaan alueellisen apuvälineyksikön toiminnan aloittamista vuoden 2018 alusta. Vuoden 2017 aikana otetaan PSHP:n alueella käyttöön apuvälineiden hallintaa varten yhteinen tietojärjestelmä.

Väli-Suomen Parempi arki -Kaste-hankkeessa kehitetään sosiaalihuollossa, perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa paljon palveluja käyttävien asiakkaiden palveluohjausta ja palveluja. Tavoitteena on johtaa tiedolla asiakasprosesseja välttämällä päällekkäisiä toimintoja palveluissa ja hillitä kustannusten kasvua. Toimintamalleissa korostuvat sähköiset palvelut ja olemassa olevan tiedon hyödyntäminen. Ryhmävastaanottoja ja erilaisia ryhmiä lisätään suunnitelmallisesti.

Tampereen suun terveydenhuollossa liitetään Kanta-arkistoon vuoden 2017 vaihteessa. Arkiston toimintaprosessien kehittämistä jatketaan.

Lautakunnan päättämiä terveydenhuollon asiakasmaksukorotuksia ei toteuteta terveyskeskusmaksun ja ehkäisevän hammashuollon osalta.

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Toimintatulot	15 947
Toimintamenot	-77 573
Toimintakate	-61 626

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Investointimenot	-1 443
------------------	--------

Aikuisten sosiaalipalvelut ja päihde- ja mielenterveyspalvelut

Aikuisten sosiaalipalveluihin kuuluvat Sarviksen sosiaaliaseman tarjoamat palvelut työllisyys- ja sosiaalipalvelujen yhteisen sekä pakolaisten palvelutarpeen arvioinnin kautta, riita- ja rikosasioitten sovittelutoiminta, talous- ja velkaneuvonta, asioimistulkkaus- ja käännöspalvelut, turvapaikanhakijoitten vastaanottokeskustoiminta ja alaikäisten maahanmuuttajanuorten palvelut. Ostopalveluina hankitaan mm. sosiaalista kuntoutusta kuntouttavana työtoimintana sekä nuorten matalan kynnyksen palveluita. Mielenterveys- ja päihdepalveluihin kuuluvat mielenterveyden päiväsairaaloiminta, mielenterveyden- ja päihdehuollon avohoito, päiväkeskustoiminta ja asumispalvelut, päihdehuollon laitospalvelut ja tukiasumistoiminta, katkaisu- ja selviämishoitoasemapaalvelut sekä ostopalveluina hankitaan mielenterveys- ja päihdehuollon asumispalvelut, tuetun asumisen palvelut sekä huumehoito ja päihdehuollon kuntoutus.

Erityisenä painopisteenä ovat heikoimassa asemassa ja syrjäytymisvaarassa olevien asukkaiden toimintakyvyn ja elämänhallinnan edistäminen. Mielenterveys- ja päihdepalveluissa pyritään hoitamaan potilaat laadukkaasti ja tehokkaasti integroimalla yhteen mielenterveys- ja päihdepalvelut.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Perustoimeentulotuki siirtyy Kelan hoidettavaksi 1.1.2017 alkaen. Vuoden 2017 talousarviossa on varauduttu siirtymäajan (1.1.- 31.3.2017) toimeentulotuen järjestämiseen, jotta pitkään toimeentulotuen piirissä olevien kotitalouksien eläminen ja asuminen saadaan turvattua. Aikuisten sosiaalipalvelujen vuoden 2017 tavoitteena on mm. työllisyys- ja sosiaalipalvelujen yhteisen palvelutarpeen arvioinnin toteuttaminen ja kehittäminen. Samalla kehitetään toimiva malli sosiaalisen tuen tarpeessa olevien Kelan toimeentulotuen asiakkaiden palveluohjaukselle sosiaalipalveluihin. Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden hallittua kotoutumista edistetään yhteistyöverkostojen ja TEKO-hankkeen tuella.

Sosiaalinen kuntoutus kuntouttavana työtoimintana sekä päivä- ja työtoiminta kilpailutetaan yhdessä Työllisyydenhoidon palveluyksikön kanssa.

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa painopistettä siirretään avopainotteiseksi ja matalan kynnyksen palveluihin kansallisen Mieli 2009 -mielenterveys- ja päihdesuunnitelman ehdotusten mukaisesti. Psykiatrian palvelurakenteen muutoksen edellyttämät lisäykset kohdistuvat asumispalveluihin sekä avopsykiatriaan mielenterveys- ja päihdepalveluissa.

Kaupungin tuottamassa mielenterveys- ja päihdepalveluissa parannetaan hoitoon pääsyä. Avohoidossa palveluja tarjotaan monimuotoisesti muun muassa ilta- ja viikonlopputyönä. Päiväsairaaloimintaa kehitetään akuuttihoitoon suuntaan. Hatanpään sairaalan kanssa aloitetaan yhteistyö.

Hervannan Väkipyöräkadulla Pirkanmaan Sininauhan ylläpitämän 32-paikkaisen tehostetun palveluasumisen ja palveluasumisen yksikön hankintasopimusta ei jatketa. Palvelut järjestetään osana kaupungin muuta palvelutuotantoa helmikuun 2017 alusta. Palhoniemen huoltokodin toiminnan vaihtoehdot selvitetään.

Huumehoitopalvelut kilpailutettiin ja vuoden 2017 alussa aloittaa palvelutuotannon kaksi konsortiota: Helsingin Diakonissalaitos ja Pirkanmaan Sininauha sekä A-klinikkasäätiön Pirkanmaan palvelualue, Tampereen A-kilta ry ja Silta-Valmennusyhdistys ry. Huumehoitopalveluiden tuloperusteinen hankinta perustuu kumppanuuteen.

Kaupunki on myös mukana asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiassa ja siihen liittyvässä toimenpideohjelmassa (AUNE 2016 - 2019).

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Toimintatulot	16 583
Toimintamenot	-62 409
Toimintakate	-45 826

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Investointimenot	-100
------------------	------

Vammaispalvelut

Palvelukokonaisuuteen kuuluvat vammaisten palvelut ja tukitoimet, vammaisten asumispalvelut ja päivätoiminta, kehitysvammahuollon avopalvelut sekä kehitysvammahuollon laitospalvelut ja avustukset.

Vammaispalvelut hankitaan pääosin ulkopuolisilta palveluntuottajilta. Kehitysvammaisten avopalveluissa kaupungin omassa tuotannossa on 7 asumisyksikköä ja 4 työ- ja päivätoimintayksikköä. Lisäksi Orivedellä on yksi kehitysvammaisten asumisyksikkö ja toimintakeskus. Kehitysvammaisten asumis-, työ- ja päivätoimintapalveluja ostetaan myös useilta ulkopuolisilta palveluntuottajilta. Kehitysvammapoliklinikan palvelut ja kehitysvammaisten laitoshoidon hankitaan Pirkanmaan sairaanhoitopiiriltä. Avustuksilla tuetaan vammaisten erilaisia palveluja tuottavia yhteisöjä.

Vammaispalveluilla tuetaan vammaisten henkilöiden itsenäistä selviytymistä, edistetään yhdenvertaisuutta ja poistetaan vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja osallistumisen esteitä. Palvelujen jär-

jestämistä säätelee laki kehitysvammaisten erityishuollosta ja laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Vammaispalveluissa painopiste on avohoidon kehittämisessä ja vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän tukemisessa. Lisäksi kehitysvammaisten avopalveluissa painopisteenä on vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien kehittäminen sekä asiakkaan kuuleminen entistä paremmin häntä koskevissa asioissa.

Tavoitteena on lisätä kehitysvammaisten asumispalveluja vuosittain 20 paikalla. Tavoitteena on tehostaa asumispalvelujen rakentamista, kehitysvammaisten asumistarvetta vastaavaksi (KV). Asumispalveluja järjestetään ensisijaisesti niille nuorille ja aikuisille kehitysvammaisille, jotka asuvat vielä lapsuudenkodeissaan. Palvelurakennemuutosta laitosasumisesta asumispalveluihin jatketaan.

Kehitysvammaisten ympärivuorokautisen asumisen ja tuetun asumisen palveluja hankitaan vuonna 2017 puitesopimuksilla ulkoisilta palveluntuottajilta. Perhehoitoa lisätään asumisen vaihtoehtona. Orivedelle valmistuu syksyllä kehitysvammaisten ympärivuorokautisen ja ohjatun asumisen yksiköt.

Vaikeavammaisten henkilökohtaisen avun työnantajamallissa pilotoidaan uutta sijaismaksajajärjestelmää. Työnantajana toimivalle vammaiselle henkilölle maksettavaa taloudellista tukea korotetaan. Ostopalveluna hankittava henkilökohtainen apu ja lyhytaikainen avustajapalvelu kilpailutettiin ja uusi sopimus tulee voimaan vuoden alussa.

Vaikeavammaisten kuljetuspalvelun omavastuun taso määritellään uudelleen ja varataan siihen tarvittava määräraha. Vammaispalvelulain mukaisten matkojen yhdistelyä palvelulinjaliikenteeseen jatketaan. Vammaisten kuljetuspalveluja kehitetään niin, että toteutuu vammaisille hyvin ja yksilölliset tarpeet huomioivat kuljetuspalvelut (KV).

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Toimintatulot	4 902
Toimintamenot	-59 586
Toimintakate	-54 684

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Investointimenot	-105
------------------	------

Sairaala- ja kuntoutuspalvelut

Sairaala- ja kuntoutuspalveluihin sisältyvät erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon vuodeosastohoidon sekä kotiin annettavan hoidon ja kuntoutuksen palvelut. Sairaala- ja kuntoutuspalvelujen tavoitteena on järjestää laadukkaat erikoissairaanhoidon palvelut hoitotakuun mukaisesti ja tarjota erityisosaamista vaativille asiakkaille laadukkaat hoito- ja tutkimuspalvelut. Jatkokuntoutusta tarvitseville potilaille tarjotaan oikea-aikaiset ja vaikuttavat kuntoutuspalvelut, joilla pyritään mahdollistamaan potilaan toimintakyvyn palautuminen ja mahdollisuuksien mukaan kotiutuminen takaisin omaan kotiin. Kotiutumista ja kotona selviytymistä tuetaan kotiin annettavalla kuntoutuksella ja hoidolla. Sairaala- ja kuntoutuspalveluihin sisältyvät myös laadukkaat saattohoitopalvelut.

Kaupungin oman organisaation lisäksi sairaala- ja kuntoutuspalveluja tuottavat Pirkanmaan sairaanhoitopiiri (PSHP), Tammienlehtäkeskus, Pirkanmaan Hoitokoti sekä useat palvelusetelituottajat. Erikoissairaanhoidon valinnanvapauden puitteissa asiakkaat voivat myös itse valita haluamansa julkisen palveluntuottajan.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Tampereen kaupungin ja PSHP:n välillä on tehty vuosia rakennemuutosta, missä painopistettä on siirretty vaativasta erikoissairaanhoidosta perustason erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuoltoon. Lisäksi tehtäviä ja toimintoja on keskitetty ja yhdistelty. Tehdyt toimenpiteet yhdessä tehostuneen tuotannon kanssa ovat mahdollistaneet erikoissairaanhoidon kustannuskehityksen hallinnan. Vuoden 2017 talousarviossa vaativan erikoissairaanhoidon määrärahoista siirretään 3,5 milj. euroa perustason erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja mielenterveyspalvelujen vahvistamiseen.

Vuodelle 2017 ei erikoissairaanhoidossa ole suunnitteilla uusia tehtäväsiirtoja tai keskittämiä, vaan tavoitteena on varmistaa jo tehtyjen rakennemuutosten toteutuminen ja niille tavoitteeksi asetettujen hyötyjen toteutuminen. Talouden näkökulmasta keskeistä on varmistaa, että vaativan erikoissairaanhoidon käytön vähentyminen näkyy myös kustannuskehityksessä.

Perusterveydenhuollon vuodeosastohoidossa on myös tehty pitkään rakennemuutosta, jonka tavoitteena on ollut sairaalassa asumisen merkittävä vähentäminen ja kuntoutuksen tehostaminen.

Rakennemuutoksessa sairaalapaikkoja on merkittävästi vähennetty ja korvattu niitä tehostetun palveluasumisen paikoilla. Vuonna 2017 vähennetään edelleen 62 paikkaa Rauhaniemen sairaalassa. Vähennyksellä tavoitellaan 2,3 miljoonan euron säästöjä vuonna 2017.

Sähköisten palvelujen ja digitalisaation hyödyntämistä sairaalapalveluissa lisätään. Sähköisen ajanvarauksen käyttöä laajennetaan lääkärin ja hoitajien vastaanotoilla. Lisäksi sähköisen asioinnin edellytyksiä parannetaan ottamalla käyttöön sähköiset esitetolomakkeet, tekstiviestivastaukset ja muistutukset sekä suojatut sähköpostiyyhteydet (Web-viestit) asiakkaiden kanssa. Uoma-potilaslogistiikan pilotoinnilla pyritään tehostamaan vapaiden potilaspaikkojen hyödyntämistä palvelulinjoilla. Hoitoketjuihin liittyviä kehittämistoimenpiteitä ovat akuuttihoitoketjun kehittäminen yhteistyössä kotona asumista tukevien palvelujen kanssa tavoitteena vähentää Acutan ja osastohoidon tarvetta. Leikkaustoiminnassa otetaan käyttöön asiakaskohtaisesti räätälöity ns. heräämöstä kotiin -kotiuttamismalli.

Tulevaan päivystysasetuksen muutokseen liittyvä siirtymäajan pituus vaikuttaa Hatanpään sairaalan ja Tays:n välisen työnjaon suunnitteluun ja myös hallinnollisen yhdistymisen ajankohtaan.

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Toimintatulot	25 742
Toimintamenot	-325 862
Toimintakate	-300 120

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Investointimenot	-997
------------------	------

Kotihoito ja asumispalvelut

Kotihoitoon ja asumispalveluihin kokonaisuuteen sisältyy toimintakykyä edistävät ja kotiin annettavat palvelut, kuten ohjaus ja neuvonta, palvelukeskus-, korttelikerho- ja lähitoritoiminta, ikäihmisten kuljetuspalvelut, kotihoito, palvelutalon kotihoito, yli 21-vuotiaiden omaishoidon tuki, perhehoito, päiväkeskustoiminta, lyhytaikaishoito, veteraanikuntoutus sekä asumispalvelut (tehostettu palveluasuminen ja palveluasuminen) ja vanhainkotihoito. Kotona asuvat saavat myös sairaala- ja kuntoutuspalveluista kuntoutuksen tai lääkäripalvelut kotiin tai ne toteutetaan läheisessä tehostetun palveluasumisen yksikössä. Tavoitteena on säilyttää ikäihmisille tuttu asuinympäristö palvelutarpeen kasvaessa.

Ikäihmisten palvelujen asiakasmäärän ja asiakkaiden hoitoisuuden ennakoidaan jatkavan kasvuaan väestön edelleen ikääntyessä. Kasvuun vastaaminen edellyttää erityisesti kotihoidon sisällöllistä kehittämistä, mm. sairaanhoidollisen ja kuntoutuksen osaamisen lisäämistä kotihoidossa. Vuoden 2017 painopisteenä on kaupunkistrategian ja hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden mukaisesti laitoshoidon tarpeen vähentäminen lisäämällä kotiin tai kodinomaisiin oloihin annettavaa apua ja hoitoa.

Yksittäisten asiakkaiden tai heidän omaisensa yksilöllisten tarpeiden parempi huomiointi ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen vaativat monipuolisia palveluja, joita tuottaa entistä moninaisempi palveluorganisaatioiden verkosto. Heikentyvän fyysisen, henkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn monipuolisella tukemisella mahdollistetaan kotona selviytyminen entistä pidempään. Oleellista on, että vanhuksen palvelu- ja hoitokokonaisuus muodostuu asiakkaan tarpeiden mukaan joustavaksi, asiakkaan omaa tahtoa kunnioittavaksi ja voimavarat huomioivaksi. Palveluilla pyritään tukemaan monipuolisesti vanhuksen elämää ja auttamaan vanhusta ohjaamaan itse omaa elämää asuinympäristössään.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Tavoitteena on toiminta, jonka vaikuttavuus on todennettavissa vanhusten toimintakyvyn suotuisana kehittymisenä ja vanhusten omaehtoisen toiminnan lisääntymisenä sekä vanhusten laitoshoidon vähenemisenä. Käytännössä tämä edellyttää osaamisen ja resurssien joustavaa käyttöä ympärivuorokautisen hoidon ja kotihoidon välillä. Hyvinvointitekologiaa ja digitalisaatiota eri muodoissa hyödynnetään henkilöresurssien oikea-aikaisessa kohdentamisessa ja eri palvelumuotojen yhdistämisessä. Uusia sosiaalisen tuen palvelutapoja kehitetään, jottei teknologisten ratkaisujen käyttäminen aiheuta vanhusten yksinäisyyden tunteen lisääntymistä. Yhteistyötä eri toimijoiden välillä kanssa lisätään.

Käynnissä olevaa ikäihmisten palvelujen rakennemuutosta tuetaan lisäämällä kotiin annettavia palveluja mm. kotihoidon lääkäripalvelujen vahvistamisella ja palvelutalon kotihoitoa kehittämällä. Raskaampiin palveluihin siirtymistä ehkäistään lisäämällä alueellista ohjausta ja neuvontaa sekä omaehtoisen toiminnan ja ennaltaehkäisevän työn palveluita. Vuonna 2017 ratkaisevan tärkeää on kotihoidon lääkäripalvelun toimintamallin sekä muiden kotihoidon tukena toimivien uusien toimintamallien vakiinnuttaminen sekä kotihoidon palvelujen sisällöllinen kehittäminen. Merkittävää on onnistua laajentamaan kotihoidon asiakkaitten ryhmämuotoista toimintaa. Kuvayhteyden käyttöä kotihoidon palvelumuotona lisätään. Tavoitteena on toteuttaa kuvayhteyden ja muiden digitalisaation keinoin palvelumäärä, joka vastaa 10 % siitä palvelumäärästä, joka vuonna 2016 tehtiin kotikäynteinä.

Tehostetun palveluasumisen paikkoja otettiin runsaasti käyttöön vuonna 2016. Vuonna 2017 avautuu 2-3 uutta ulkoisten palveluntuottajien asumispalveluyksikköä, mikä mahdollista pitkäaikaisen sairaalahoidon korvaamista.

Tämän lisäksi Koukkunien vanhainkodin yhteyteen perustetaan raskaan ympärivuorokautisen hoidon paikkoja korvaamaan sairaalapaikkoja. Vuonna 2017 tavoitellaan keskimäärin 1 hoitovuorokauden vähentämistä kotihoidon asiakkaiden sairaalajaksoista. Tavoite pyritään saavuttamaan jatkamalla kotiutusprosessin kehittämistyötä.

Tampereen kaupunki käynnistää yhdessä muiden Pirkanmaan kuntien, PSHP:n, järjestöjen ja yksityissektorin toimijoiden kanssa sosiaali- ja terveysministeriöltä rahoitusta saaneen Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa -kärkihankkeen paikallisen toteuttamisen 2016–2018. Jokaiseen maakuntaan muodostetaan kärkihankkeen aikana iäkkäiden yhteensovitettu alueellinen palvelukokonaisuus, jossa kotihoito on aina ensisijaista. Pirkanmaan kunnat saivat rahoitusta keskitetyn alueellisen asiakas-/palveluohjauksen toimintamallin (KAAPPO) kokeiluun ja luomiseen.

Ikäihmisten palveluilla ja niiden kehittämisellä tavoitellaan sitä, että ikäihmiset voisivat asua turvallisesti kotonaan tai kodinomaisessa ympäristössä mahdollisimman pitkään. Sairaalaan kuitenkin pääsee aina tarvittaessa ja kun kotona asuminen ei enää ole mahdollista, löytyy jokaiselle sopiva asumismuoto tehostetusta palveluasumisesta, vanhainkodista tai uusista, kodin ja tehostetun palveluasumisen väliin kehitettävistä asumisratkaisuista. Henkilöstö otetaan palvelujen kehittämiseen mukaan entistä paremmin.

Lautakunnan päättämiä terveydenhuollon asiakasmaksukorotuksia ei toteuteta kotihoidon kotilaboratoriopalvelumaksun osalta. Rintamaveteraanien kuntoutukselta ja kotiin vietävistä palveluista huolehditaan, ja kotiin vietävien palvelujen osalta toimintamallia ja palveluja muutetaan vastaamaan paremmin veteraanien erilaisiin tarpeisiin. Veteraanien palvelujen toteuttamisessa parannetaan palvelutarpeiden kartoitusta ja suunnittelua yhdessä veteraanien kanssa (KV).

Käyttötalous (1 000 euroa)

	TA 2017
Toimintatulot	44 200
Toimintamenot	-166 665
Toimintakate	-122 465

Investoinnit (1 000 euroa)

	TA 2017
Investointimenot	-35

ELINVOIMAN JA KILPAILUKYVYN PALVELUALUE

Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualue aloittaa toimintansa uudella organisaatiolla 1.1.2017. Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualue koostuu viidestä palveluryhmästä: toisen asteen koulutus (tarkentuu loppuvuoden 2016 aikana), työllisyydenhoito, yritys- ja yhteiskuntasuhteet, kehitysohjelmat sekä kiinteistöt tilat ja asuntopoliittika. Poliittisten toimielinten osalta uusi organisaatio astuu voimaan kesäkuussa 2017, jolloin elinvoima- ja osaamislautakunta ja asunto- ja kiinteistö- ja osaamislautakunta aloittavat toimintansa. Ennen uusien toimielinten perustamista palvelualueen asioista vastaavat osaamis- ja elinkeinolautakunta, yhdyskuntalautakunta sekä kaupunginhallitus voimassa olevien johtosääntöjen mukaisesti.

Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualue vastaa vastuualueelleen kuuluvista tehtävistä ja lisäksi palvelualue vastaa vastuualueensa lautakuntien toimialaan kuuluvien asioiden valmistelusta ja asiakasohjauksen järjestämisestä. Elinvoiman palvelualueella hoidetaan Tampereen kaupungin tekemän yhteistoimintasopimuksen perusteella myös ammatillisen koulutuksen yhteistoimintaluonnetta tehtäviä.

Toimintaympäristön muutokset

Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueen toimintaympäristöä muuttavat yleismaailmalliset megatrendit, kuten kaupungistuminen, maahanmuutto ja digitalisaatio sekä ympäristökysymykset, mukaan luettuna energiatalous. Globaalien markkinatoimijoiden reaktiot toimintaympäristön muutoksiin muuttavat kansainvälistä työnjakoa. Tämä aiheuttaa aluetalouksiin rakennemuutosongelmia, mutta avaa myös uusia mahdollisuuksia.

Maakuntauudistus tuo muutoksia kunnallisten elinkeino- ja työllisyyspalvelujen järjestämi-

seen. Haasteena on sovittaa nämä muutokset yhteen kuntien tehtävien kanssa siten, että kasvavien kaupunkiseutujen rooli kansallisen kasvun moottoreina kyetään turvaamaan.

Tampereen talouskehitykseen on haitallisesti vaikuttanut vuonna 2008 kansainvälisestä finanssikriisistä alkanut taloudellinen taantuma. Pirkanmaan teollisuuden liikevaihto on edelleen yli 3 miljardia euroa alle vuoden 2008 tason ja kasvu on heikompaa kuin Suomessa keskimäärin.

Vuoden 2008 heinäkuussa työttömien osuus työvoimasta oli 11,2 %, kun se vastaavana ajankohtana vuonna 2016 oli 20 %. Työttömyyden kasvu kohdistuu voimakkaasti myös korkeasti koulutettuun työvoimaan.

Tampereen elinkeinorakenne on muutoksessa. Teollisuustuotanto kehittyi mm. teollisen internetin myötä entistä osaamisintensiivisemmäksi ja palvelusektorin merkitys kasvaa. Voittajia ovat toimijat, jotka kykenevät parhaiten hyödyntämään digitalisaation tuomat mahdollisuudet.

Taloudelliset haasteet ovat näkyneet Pirkanmaan tutkimus- ja tuotekehityksen rahoituksen vähentymisenä vuoden 2008 1,2 miljardin euron tasosta vuoden 2014 0,85 miljardiin euroon. Myös Pirkanmaan suhteellinen osuus maamme innovaatio- ja tutkimus- ja tuotekehityksen rahoituksesta on alentunut.

Valtion koulutussäästöt kohdentuvat suuriin Tampereelle. Tampereen seudun ammatillisen koulutuksen rahoitusta leikataan vuoden 2016 tasosta 12,5 prosenttia eli 10 milj. euroa. Valtion Pirkanmaan työllisyyspoliittiseen koulutukseen varatut määrärahat ovat lyhyessä ajassa pienentyneet useita miljoonia. Vuoden 2017 aikana annetaan hallituksen esitykset, joilla ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen

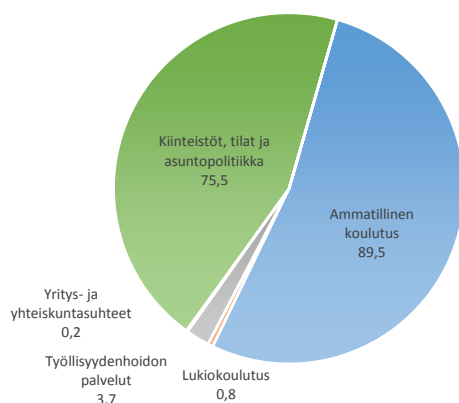
sekä oppisopimuskoulutuksen sääätely-, ohjaus- ja rahoituslainsäädäntö yhdistetään vuoden 2018 alusta. Säästöt ja lainsäädännön muutokset vapauttavat ammatillisen koulutuksen järjestämisen resursseja tavalla, joka tuo uusia toimijoita erityisesti kasvukeskuksiin ja kiristää koulutuksen järjestäjien välistä kilpailua.

Kaupunkiseudun 16–18-vuotiaiden ikäluokan ennakoitua kasvavan vuoteen 2025 mennessä noin 2700:lla, mikä merkitsee 20 %:n kasvua seudun toisen asteen koulutuksen opiskelijamäärässä.

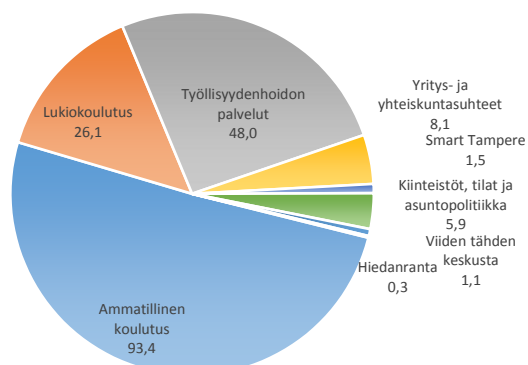
Tampere hyötyy kaupungistumiskehityksestä ja väestönkasvu tukee työtä kaupunkikehityksen edistämiseksi luomalla edellytykset kasvua vastaanottavalle, mutta sitä myös edistävälle yksityiselle ja julkiselle investointitoiminnalle. Investointien vaikutukset työllisyyteen ovat huomattavat ja samalla voidaan synnyttää alustoja merkittävästi innovaatio- ja tutkimus- ja tuotekehityksen niukkenemisen pakottaa myös koko kuntakonsernin resursien entistä tavoitteellisempaan hyödyntämiseen keskeisten kehittämissuhteiden toteuttamisessa.

Lähtökohdat alueen koulutus-, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmien kehittämiseen ovat vaikeuksista huolimatta hyvät. Tampere on toteuttamassa maan tärkeintä korkeakoulu- ja poliittista rakenneuudistusta, joka synnyttää monialaisen 36 000 opiskelijan korkeakoulu-yhteisön. Sen mahdollisuudet tutkimuksen ja koulutuksen resursointiin paranevat ja uuden toimijan myötä tamperelaisen korkeakoulu-yhteisön merkittävyys kasvaa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

TOIMINTATULOT, 170 milj. €

TOIMINTAMENOT, 184 milj. €

ELINVOIMAN JA KILPAILUKYVYN PALVELUALUEEN TOIMINNAN TAVOITTEET 2017

Kaupunkistrategian tavoite	Nro	Toiminnan tavoite 2017
Yritysten synnyn, kasvun ja kansainvälistymisen edellytyksiä vahvistavaa toimintaympäristöä on rakennettu yhdessä elinkeinoelämän ja tutkimus- ja koulutuslaitosten kanssa.	22	Tampereen kehitys Smart city -kaupunkina on vauhdittunut
Yritysten synnyn, kasvun ja kansainvälistymisen edellytyksiä vahvistavaa toimintaympäristöä on rakennettu yhdessä elinkeinoelämän ja tutkimus- ja koulutuslaitosten kanssa.	23	Tampere 3 -hankkeen toteutumista on edistetty
Hyvinvointierot ovat kaventuneet ja nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyys ovat vähentyneet.	24	Työllisyydenhoidon kuntakokeilu on uudistanut työllisyyspalveluja ja pitkäaikais- ja nuorten työttömien määrät ovat vähentyneet vuodesta 2016
Keskustan elinvoima on vahvistunut.	25	Keskustan elinvoimaa on vahvistettu keskustan kehittämissohjelman toimenpiteillä
Tampereen asema kulttuuri-, kongressi-, tapahtuma- ja matkailukaupunkina on vahvistunut.	26	Kaupunkimarkkinointia sekä matkailu- ja tapahtumatoimintaa on uudistettu kokonaisuutena. Tampereella yöpyneiden matkailijoiden määrä on kasvanut 5 prosenttia vuodesta 2016
Tampereen raideliikenneyhteyksiä on vahvistettu ja lentoliikenneyhteyksien määrä on kasvanut vuosittain 10 prosenttia.	27	Lentoliikenneyhteyksien määrä on kasvanut 10 prosenttia
Yritystontti- ja toimitilarajonta on kasvanut vuosittain 5 prosenttia.	28	Yritystonttitarjontaa on lisätty kysyntää vastaavasti
Asuntokanta on monipuolinen, ja kaupungissa on riittävästi opiskeli- ja asuntoja sekä kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.	29	Hiedanrannan suunnittelukilpailun pohjalta on laadittu alueen yleisuunnitelma
Asuntokanta on monipuolinen, ja kaupungissa on riittävästi opiskeli- ja asuntoja sekä kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.	30	570 uuden kohtuuhintaisen asunnon rakentaminen on käynnistynyt
Asuntokanta on monipuolinen, ja kaupungissa on riittävästi opiskeli- ja asuntoja sekä kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.	31	Omakoti- ja pientalotontteja on haettavissa 130 kappaletta vuoden 2017 aikana
Tilikausien 2015–2017 tulos on positiivinen.	32	Elinvoima- ja osaamislautakunnan sekä asunto- ja kiinteistöalautakunnan tilikauden tulokset ovat vuosisuunnitelmien mukaiset.
Palveluja on priorisoitu ja sopeutettu taloustilanteeseen, ja hallintoon käytetyn työajan määrä on pienentynyt.	33	Työvoimakustannukset elinvoiman palvelualueella ovat vuosisuunnitelman mukaiset
Tuottavuuden paranemista on tuettu hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa, parantamalla työhyvinvointia sekä lisäämällä kannusteita työntekijöille ja työyhteisöille.	34	Tuottavuutta on parannettu elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueella digitalisointumista ja toimintamallin uudistusta hyödyntämällä.

ELINVOIMA- JA OSAAMISLAUTAKUNTA

Elinvoima- ja osaamislautakunnan tehtävänä on järjestää osaamisen ja elinkeinojen edistämisen palvelut. Näitä palveluja ovat toisen asteen koulutus, ammatillinen aikuiskoulutus sekä osaamisen, elinkeinojen ja työllisyyden edistäminen. Lisäksi lautakunnan tehtävänä on järjestää kuntouttava työtoiminta lukuun ottamatta sosiaali- ja terveyslautakunnalle kuuluvia tehtäviä.

Lautakunta vastaa kaupungin koulutuspolitiikan suuntaviivojen määrittelystä sekä koulutuspoliittisesta ohjauksesta lukuun ottamatta perusopetusta ja hyväksyy koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmat lukiokoulutuksen osalta ja opetussuunnitelman yhteisen osan ammatillisen koulutuksen osalta. Lautakunta vastaa myös maaseutuhallinnon paikallisista viranomaistehtävistä ja toimii Tampereen kaupungin tekemän ammatillisen

koulutuksen yhteistoimintasopimuksen perusteella yhteistoiminta-alueen yhteislautakuntana. Lautakunnan lopullinen tehtäväkokonaisuus määrittyy parhaillaan valmistelussa olevan hallintosäännön hyväksymisen yhteydessä.

Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueen uudessa organisaatiossa elinvoima- ja osaamislautakunnan järjestämät palvelut jakautuvat kolmeen palveluryhmään, jotka ovat toisen asteen koulutus, työllisyydenhoito sekä yritys- ja yhteiskuntasuhteet. Talousarvion laadintavaiheessa organisoitiin vielä kesken ja talousarvio laaditaan palvelukokonaisuuksittain. Elinvoima- ja osaamislautakunnan palvelut koostuvat seuraavista palvelukokonaisuuksista: ammatillinen koulutus, lukiokoulutus, työllisyydenhoidon palvelut sekä yritys- ja yhteiskuntasuhteet -palveluryhmän

sisältämät elinkeinopalvelut. Yritys- ja yhteiskuntasuhteiden palveluryhmästä kaupunginhallituksen ohjauksessa ovat yhteiskuntasuhteiden ja kansainvälisten asioiden kokonaisuudet.

Elinvoima- ja osaamispalvelujen tavoitteena on edistää Tampereen alueen osaamista, elinvoimaisuutta, kilpailukykyä ja työllisyyttä sekä kaupungin kansainvälistä tunnettuutta ja vetovoimaisuutta.

Ohjelmatasolla sitovat kohteet

Elinvoima- ja osaamislautakunnan talousarviossa esitettyjen kehitysohjelmien, joita ovat Viiden tähden Keskusta, Hiedanranta ja Smart Tampere, käyttötalous ja investoinnit ovat ohjelmittain sitovia.

Viiden tähden keskusta -ohjelman kehittämisen painopisteenä on, että keskustan asemaa kaupan ja palvelujen keskittymänä

vahvistetaan, saavutettavuutta kaikilla kulku- ja liikennemuodoilla parannetaan ja monipuolisen asutuksen syntymistä keskustaan tuetaan. Keskustan elinvoimaa vahvistetaan keskustan kehittämisohjelman toimenpiteillä, jotka kohdistuvat asemanseutuun, läntiseen ydinkeskustaan ja järvenrantakaupungin kehittämiseen. Suunnittelu- ja rakentamishankkeiden yhteydessä kehitetään Smart City -periaatteiden mukaisia työtapoja ja kaupunkisuunnittelukonsepteja.

Hiedanrannan suunnittelukilpailun tulokset ratkaistaan vuoden 2016 lopussa. Alueen jatkosuunnittelu käynnistetään kilpailussa menestyneiden ehdotusten pohjalta vuonna 2017. Hiedanrantaa suunnitellaan uuden osallistumisen mallin mukaisesti niin, että sidosryhmien mahdollisuuksia osallistua kehittämiseen parannetaan. Alueelle suunnitellaan monipuolinen asutuskanta, myös riittävästi opiskelija-asuntoja ja kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja. Hiedanrannan toiminnan painopiste vuonna 2017 jatkuu selvityksissä, tutkimuksissa, maankäytön suunnittelussa ja esirakentamisessa.

Smart Tampere on kaupungin digitalisaatiota ja kestävä kehitystä edistävä elinvoimaohjelma, jonka tavoitteena on nostaa Tampere kansainvälisesti tunnetuksi kestävä ja älykkään kaupunkikehityksen ympäristöksi, joka houkuttelee niin yrityksiä kuin osaajia ja luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Tavoitteena on helpottaa ihmisten arkea, lisätä hyvinvointia ja turvallisuutta sekä edistää sujuvaa liikkumista kaupungissa hyödyntämällä digitalisaatiota ja innovatiivisia toimintatapoja. Tavoitteena on myös kehittää kustannustehokkaita ja ympäristöä säästäviä ratkaisuja kaupungin palveluihin. Smart Tampere -ohjelma perustuu Tampereen seudun vahvaan digitalisaation sekä teollisuuden ja asioiden internetin osaamiskeskittymään. Ohjelma toteuttaa tavoitettaan yhdessä täällä olevan osaamiskeskuksen kanssa siten, että tekemisestä syntyy lisäarvoa eri osapuolille: kuntalaisille, yrityksille, start-upeille ja tutkimus- ja koulutuslaitoksille. Smart Tampere -ohjelma keskittyy seuraaviin osa-alueisiin: älykäs teollisuus, älykäs hallinto ja osallistaminen, älykäs energia, vesi, jätehuolto, älykäs hyvinvointi, älykäs koulutus ja

kulttuuri, älykäs liikkuminen sekä älykäs rakentaminen. Näitä kaikkia leikkaa kolme horisontaalista teemaa: kaupunkitason yhteydet, analytiikka ja käyttäjäkokemus. Kaupunginhallitus on käsitellyt alustavasti Smart Tampere -ohjelmaa 19.10.2016. Ohjelmakokonaisuus tarkempine tavoitteineen vuosille 2017–2021 päätetään kaupunginhallituksessa loppuvuonna 2016.

Tampereen kaupunki on yhdessä muun kaupunkiseudun kanssa valittu mukaan työvoima- ja yrityspalveluiden alueelliseen kokeiluun. Työllisyyskokeilu organisoidaan kehitysohjelmaksi ja esitetään erikseen sitovana. Kokeilun talousarviovaikutukset selviävät jatkovalmistelussa ja niitä ei ole voitu ottaa huomioon talousarvioesityksessä.

ELINVOIMA- JA OSAAMISLAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	
Myyntitulot	87 837
Maksutulot	359
Tuet ja avustukset	5 308
Vuokratulot	276
Muut toimintatulot	392
Toimintatulot yhteensä	94 172
Toimintamenot	
Henkilöstömenot	
Palkat ja palkkiot	-63 641
Henkilösivumenot	
Eläkemenot	-12 436
Muut henkilösivumenot	-3 303
Palvelujen ostot	-36 340
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 401
Avustukset	-33 589
Vuokramenot	-24 146
Muut toimintamenot	-599
Toimintamenot yhteensä	-178 455
Toimintakate	-84 283
Poistot ja arvonalentumiset	-2 577
Tilikauden tulos	-86 860

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Investointimenot	-3 000
Pysyvien vastaavien luovutustulot	80

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Ammatillinen koulutus, tilikauden tulos	-6 069
Hiedanranta, toimintakate	-266
Keskusta, toimintakate	-1 131
Smart Tampere, toimintakate	-1 500
Elinvoima- ja osaamislautakunta muut, toimintakate	-77 417

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Ammatillinen koulutus, nettoinvestoinnit	-2 900
Elinvoima- ja osaamislautakunta muut, nettoinvestoinnit	-100

Ammatillinen koulutus

Tampereen kaupunki järjestää ammatillista koulutusta ammatillisen koulutuksen yhteistoimintasopimuksen perusteella Tampereen seudun ammattiopistossa (TREDU). Oppilaitos toimii vuonna 2017 yhteensä 19 toimipisteessä yhdeksällä paikakunnalla: Ikaalisissa, Kangasalla, Lemppälässä, Nokialla, Orivedellä, Pirkkalassa, Tampereella, Virroilla ja Ylöjärvellä.

Opetusta tarjotaan seitsemällä koulutusalueella: kulttuuriala; yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala; luonnontieteiden ala; tekniikan ja liikenteen ala; luonnonvara- ja ympäristöala; sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Osalla näistä koulutusaloista Tampereella on valtakunnallinen koulutustehtävä. Lisäksi kaupunki järjestää ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaisesti Tampereen kaupungin ammatillisen peruskoulutuksen kokonaisopiskelijamäärä voi olla vuonna 2017 enintään 8 110 opiskelijaa. Tavoitteena on edellytysten mukaisen opiskelupaikan tarjoaminen kaikille peruskoulunsa päättävälle, keskeyttämisen vähentäminen sekä opintojen läpäisyn parantaminen.

Tampereen kaupungin lisämäärärahalla Tampereen seudun ammattiopisto tuottaa pakolaisten kotouttavaan toimintaan liittyvää koulutusta sekä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi TREDU:Nä toimintaa, ammatillista 10-luokkakoulutusta, TIKAS-PAJA- sekä AKU-toimintaa.

Oppisopimustoiminnan osalta on voimassa yhteistyösopimus oppisopimuskoulutuksen toteuttamisesta ja opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän valtion-

osuuden hakemisesta ja kohdentamisesta Pirkanmaalla.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Valtion ammatillisen koulutuksen säästöt kohdentuvat vuonna 2017 hallituksen esityksen mukaisesti oppilaitosmuotoiseen ammatilliseen peruskoulutukseen. TREDUN osalta leikkaus on noin 10 milj. euroa. Tämän lisäksi yksikköhintarahoituksesta tullaan leikkaamaan määräaikaisesti kilpailukykysovimuksen mukainen henkilöstömenojen laskennallinen vähennys. Tässä vaiheessa arvio kilpailukykysovimuksen mukaisesta yksikköhintatulon leikkauksesta on TREDUN osalta 1 milj. euroa vuonna 2017.

Osaamis- ja elinkeinolautakunta on hyväksynyt kokouksessaan 9.6.2016 toisen asteen koulutuksen kilpailukykysovimuksen. Kilpailukykysovimuksen täytäntöönpanosta päätetään vuotuisissa talousarvioissa sekä muissa erikseen päätettävissä suunnitelmissa. Kilpailukykysovimus käsittää neljä osa-aluetta: taloudellinen tehokkuus, pedagogisen toiminnan uudistaminen, johtamisen ja päätöksenteon tehostaminen sekä hyvinvointi ja motivoitunut henkilöstö. TREDUN osalta talouden sopeuttamisen säästötavoitteena on henkilöstömenojen osalta 8,3 milj. euroa, tilakustannusten osalta 2,8 milj. euroa, aineiden ja tarvikkeiden ostojen osalta 0,5 milj. euroa ja palvelujen ostojen osalta 2,0 milj. euroa. Lisäksi tulojen arvioidaan kasvavan 0,5 milj. euroa. Osana sopeuttamista on suunniteltu käytettäväksi taseeseen aiempina vuosina kertynyttä ylijäämää.

Tavoitteena on, ettei toisen asteen ammatillisen koulutuksen lähiopetustunneista leikata vuonna 2017.

Tuloihin on sisällytetty ammatillisen koulutuksen osalta opiskelijoiden kotikunnilta laskutettavia opiskelijahuollon kuluja 42 000 euroa.

Ammatillisen koulutuksen osalta on sitovaa tilikauden yli-/alijäämää. Ammatillisen koulutuksen yhteistoimintasopimuksen mukaisesti valtiolta ammatilliseen koulutukseen saatava yksikköhintarahoitusta käytetään kokonaisuudessaan ammatillisen koulutuksen järjestämiseen. Lähtökohtaisesti ammatillisen koulutuksen kulut tulee kattaa yksikköhintarahoitusta ja muilla ammatillisen koulutuksen toimintatuotoilla.

TREDulle on kertynyt ylijäämää vuosilta 2013 - 2015 yhteensä 13,5 milj. euroa. Vuonna 2017 yksikköhintarahoitusta pienee vuoden 2016 tasosta 12,5 prosenttia eli noin 10,0 milj. euroa. TREDU tavoittelee sopeuttamistoimenpiteillä ja kilpailukykysovimuksen vaikutusten kautta merkittäviä säästöjä, mutta vuoden 2017 talousarviesityksessä TREDUN alijäämäksi muodostuu -6,003 milj. euroa. Alijäämästä 0,993 milj. euroa aiheutuu kaupungin päättämistä yksikköhintarahoitukseen kuulumattomista palveluista, joita ovat nuorten hyvinvoinnin edistäminen sekä toisen asteen koulutuksen opiskelijahuollon ammatillisen koulutuksen osuus.

Valtuusto edellyttää, että selvitetään mitkä ovat ammatillisen koulutuksen reformin vaikutukset TREDU:n toimintaedellytykselle. Samalla tulee tutkia ammatillisen koulutuksen toteuttamistapa. (KV)

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	89 456
Toimintamenot	-93 425
Toimintakate	-3 969
Poistot ja arvonalentumiset	-2 100
Tilikauden tulos	-6 069

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Investointimenot	-2 900
Pysyvien vastaavien luovutustulot	80

Lukiokoulutus

Lukiokoulutuksen palvelukokonaisuuteen sisältyy nuorten ja aikuisten lukiokoulutus, aikuisten maahanmuuttajien perusopetus, lukiokoulutuksen valmistava koulutus, lukiostartti ja pakolaisten kotouttava toiminta. Vuodelle 2017 lukiokoulutukseen sisältyy lisäksi Tampereen kaupungin alueella sijaitsevan lukiokoulutuksen opiskelijahuoltopalvelujen toteuttaminen.

Tampereen kaupunki järjestää vuonna 2017 lukio-opetusta kuudessa päivälukiossa ja yhdessä aikuislukiossa. Tampereen kaupungin lukioilla on valtakunnallisia erityistehtäviä kuvataiteessa, urheilussa, viestinnässä sekä IB-linjan koulutuksessa. Omina opetussuunnitelmallisina painotuksina ovat musiikki ja musiikkiteatteri, matematiikka-tekniikka ja Eurooppa-linja sekä luonnontieteet ja kädentaidot.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Lukiokoulutuksen uudet opetussuunnitelmat otetaan käyttöön vaiheittain 1.8.2016 alkaen. Sähköisten ylioppilaskirjoitusten käyttöönotto alkaa vaiheittain syksystä 2016 alkaen ja myös lukion rahoitusperusteiden muutos on valmisteilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt luvan Tampereen teknillisen lukion ja Tampereen klassillisen lukion osalta poiketa lukion tuntijakoasetuksen 9 §:stä. Tuntijakokokeiluun ovat oikeutettuja lukio-opintoja 1.8.2016 ja 1.8.2017 aloittavat opiskelijat. Opetushallituksen kehittäjä-lukioverkostoon on valittu Sammon keskuskukio ja Tampereen teknillinen lukio. Toimintaa ja verkoston jatkoa arvioidaan vuonna 2018.

Lukiokoulutuksen menot lisääntyvät 546 000 euroa, koska Tampereen kaupungin järjestämien lukiokoulutuksen opiskelijahuoltopalvelujen ja yksityisten lukio-koulutuksen järjestäjien opiskelijahuollon ostopalvelujen ja avustusten maksatus siirretään lukiokoulutuksen palvelukokonaisuuteen. Nuorten ikäluokkien kasvun johdosta lukiokoulutuksen menoja esitetään lisättäväksi 253 000 eurolla, joka vastaa 45 opiskelijan yksikköhintatuloa. Nettovaikutus on tällöin 0 euroa. Tuloihin on sisällytetty lukiokoulutuksen osalta opiskelijoiden kotikunnilta laskutettavia opiskelijahuollon kuluja 28 000 euroa.

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	797
Toimintamenot	-26 071
Toimintakate	-25 274

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Investointimenot	-100

Työllisyydenhoidon palvelut

Palvelukokonaisuus sisältää kaupungin järjestämät työllisyydenhoidon palvelut, työllisyyden edistämiseen tähtäävät avustukset, työmarkkinatuen kuntaosuuden sekä nuorisotakuun koordinoinnin.

Kaupungin työllisyyspalvelut tuottaa Työllisyydenhoidon palveluyksikkö (Typa). Typan tehtävänä on edistää vastuullista työllisyyspolitiikkaa ja vastata asiakasohjauksesta ja palvelutuotannosta työnhakija-asiakkaille, jotka tarvitsevat tukea sijoittuakseen koulutukseen tai avoimille työmarkkinoille. Typa tuottaa seuraavia palveluita: palvelutarpeen arviointi, monialainen yhteispalvelu (TYP), kuntouttava työtoiminta, maahanmuuttajien ja nuorten työllistymistä tukevat erityispalvelut, työhön ja yrittäjyyteen valmennus sekä työkokeilut ja palkkatukityöllistäminen.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Kaupungin työllisyydenhoidon palveluiden tavoitteena on kaupunkistrategian mukaisesti vähentää pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyyttä ja edistää osaavan työvoiman saatavuutta. Haasteena on heikkona jatkuva työvoiman kysyntä ja työttömyysjaksojen pitkittyminen. Työnhakijoiden palveluita ja työnantajayhteistyötä kehitetään yhdessä yritysten, oppilaitosten, TE-toimiston sekä kolmannen sektorin kanssa paikallisesti ja seudullisesti.

Kaupungin työllisyys- ja sosiaalipalvelut valmistelevat yhteisen palvelutarvearviopisteen käyttöönottoa vuoden 2017 alussa kaupunginhallituksen vuonna 2015

hyväksymien työllistämistä edistävien palveluiden tehostamislinjausten mukaisesti. Kotihoidon ja asumispalveluiden palkkatukityöllistäminen yhdistetään kaupungin toimintamallimuutoksen myötä osaksi Typan toimintaa.

Vuosisuunnitelmaesitys sisältää pitkäaikaistyöttömien aktivointitoimenpiteisiin tarkoitettua panostuksen, työmarkkinatuen kuntaosuusmäärärahan sekä avustuksia. Aiempien vuosien työllisyyspaketti sisältyy myös vuoden 2017 talousarvioon. Talousarviossa on määräraha nuorisotakuun toteuttamista varten. Nuorten palveluja koordinoidaan moniammatillisen ja yhteisvastuullisen työotteen varmistamiseksi.

Tampereen kaupunki on yhdessä muun kaupunkiseudun kanssa valittu mukaan työvoima- ja yrityspalveluiden alueelliseen kokeiluun. Työllisyyskokeilu organisoidaan kaupunginhallituksen ohjauksessa toteutettavaksi kehitysohjelmaksi ja se esitetään vuoden 2017 talousarviossa erikseen sitovana. Pirkanmaan kokeilun alueen muodostavat Tampereen kaupunkiseutu sekä Sastamala ja Punkalaidun. Kokeiluja valittiin toteutettavaksi yhdeksän koko Suomessa. Kokeilut käynnistyvät vuoden 2017 alkupuolella ja päättyvät maakuntauudistuksen myötä vuoden 2018 lopussa.

Kaupunkiseudun kokeilun tavoitteena on alueen toimijoiden yhteistyöllä ja toimintatapoja kehittämällä edesauttaa uusien työpaikkojen syntymistä ja parantaa työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaa-

mista. Tavoitteena on lisätä työllisyydenhoidon palveluiden asiakaslähtöisyyttä ja kokonaistaloudellisuutta sekä yksinkertaistaa palvelujärjestelmää. Pyrkimyksenä on mm. mahdollistaa kunnan ja TE-hallinnon asiakastietojärjestelmien organisaatorajat ylittävä käyttö, yksinkertaistaa asiakkaan palveluja koskevaa päätöksentekoa sekä hyödyntää digitalisaation mahdollisuuksia. Kunnat haluavat kokeilun myötä paremmat työllisyydenhoidon toimintaedellytykset sekä vaikuttaa kunnan tulevaan rooliin elinvoiman ja työllisyyden edistäjänä maakuntauudistuksen jälkeisessä tilanteessa. Kokeiluhakemuksessa esitettiin työvoima- ja yrityspalveluiden siirtämistä laajasti kuntien vastuulle sekä vastaavan TE-hallinnon resurssin osoittamista kokeilun käyttöön. Ministeriön päätös rajasi pois palveluiden järjestämisvastuun siirtämisen kunnille.

Kaupunkiseudun kokeilun konkreettiset sisällöt valmistellaan alueen toimijoiden yhteistyönä syksyllä 2016. Kokeiluihin liittyvien säännösmuutosten valmistelutyö on käynnissä valtakunnan tasolla ja sen lopputulos vaikuttaa osaltaan kokeilun sisältöön ja toteuttamismahdollisuuksiin. Kokeiluun ei tule valtion erillisrahoitusta, mutta kunnat ovat esittäneet työmarkkinatuen rahoitusvastuun poistamista ja siihen varatun määrärahan käyttämistä työllisyydenhoidon toimiin. Kokeilun talousarviovaikutukset selviävät jatkovalmistelussa ja niitä ei ole voitu ottaa huomioon talousarvioesityksessä.

Käyttötalous (1 000 euroa)

	TA 2017
Toimintatulot	3 703
Toimintamenot	-47 983
Toimintakate	-44 280

Yritys- ja yhteiskuntasuhteet

Yritys- ja yhteiskuntasuhteiden palveluryhmä sisältää elinvoima- ja osaamislautakunnan alaiset elinkeinopalvelut sekä elinvoiman, osaamisen ja elinkeinojen kehittämisen tuet ja avustukset. Lautakunnan palvelukokonaisuus sisältää myös maataloushallinnon viranomaispalvelut, jotka Oriveden kaupunki tuottaa yhteistominta-alesopimuksen perusteella.

Yritys- ja yhteiskuntasuhteiden palveluryhmästä kaupunginhallituksen ohjauksessa ovat yhteiskuntasuhteiden ja kansainvälisten asioiden kokonaisuudet. Lisäksi palveluryhmän talousarvioon sisältyy erikseen sitovana kohteena kaupun-

ginhallituksen ohjauksessa oleva Smart Tampere -kehitysohjelma.

Tavoitteena on edistää Tampereen alueen elinvoimaisuutta ja kilpailukykyä sekä kaupungin kansainvälistä tunnettuutta ja vetovoimaisuutta.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Elinkeinopalveluiden (sisältää myös matkailu- ja tapahtumapalvelut) painopisteitä ovat investointien, osajien ja matkailijoiden houkuttelu, investointien hankinnan kehittäminen, seudun tunnettuuden kasvattaminen sekä kärkitoimialojen ja nou-

sevien alojen uudistumisen tukeminen ja toimintaympäristöjen kehittäminen.

Matkailu- ja tapahtumatoiminnan sekä niiden markkinoinnin kehittämiseksi Tredea Oy:n matkailutoiminnot, Tampereen kaupungin tapahtumatoimisto sekä Tampere Convention Bureau yhdistyvät vuoden 2017 alussa uudeksi Visit Tampere Oy:ksi.

Kaupunki edistää tamperelaisen osaamisjärjestelmän ja aluetalouden tulevaisuuden kannalta keskeisen Tampere3 -hankkeen etenemistä.

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	212
Toimintamenot*	-9 575
Toimintakate	-9 363

* sis. Smart Tampere 1,5 milj. euroa

Kehitysohjelmat

Kehitysohjelmat -palveluryhmään sisältyvät Keskustan ja Hiedanrannan kehitysohjelmat, jotka ovat valtuustoon nähden ohjelmittain sitovia. Kehitysohjelmat perustuvat kaupunkistrategiaan ja ne toteu-

tetaan kaupunginhallituksen ohjauksessa. Ne ovat laajoja, usein kahta tai kaikkia kolmea palveluallueta yhdistäviä kokonaisuuksia, joihin yhdistyy myös merkittävät taloudelliset panostukset ja laajaa

yhteistyötä sidosryhmien kanssa. Kehitysohjelmista on esitetty tarkemmat ohjelmakohtaiset kuvaukset kirjan alkuosassa, Tampereen kaupungin kehitysohjelmat-kappaleessa.

Viiden tähden keskusta -kehitysohjelma

Viiden tähden keskusta -kehitysohjelma on merkittävä kaupunkistrategiaa toteuttava kehitysohjelma. Kaupunginhallituksen 2.11.2015 hyväksymän uusimman päivityksen tavoitevuosi on 2030. Ohjelma on kokonaisnäkemys keskustan kaupunkiympäristön ja toimintaympäristön tavoitteista ja niitä toteuttavista käytännön toimista tuleville vuosikymmenille.

Keskustan kehitysohjelman painopisteinä on, että keskustan asemaa kaupan ja palvelujen keskittymänä vahvistetaan, saavutettavuutta kaikilla kulkumuodoilla parannetaan ja monipuolisen asutuksen syntymistä keskustaan tuetaan.

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	4
Toimintamenot	-1 135
Toimintakate	-1 131

Hiedanrannan kehitysohjelma

Hiedanrannan kehitysohjelman tavoitteena on uudistaa Lielahden alakeskus, lisätä alueen työpaikka- ja asukasmäärää huomattavasti sekä muodostaa alakeskuksesta sekä toiminnallisesti että laadullisesti korkea-tasoinen. Alueesta tehdään tulevaisuuden älykäs kaupunginosa, joka tarjoaa kuntalaisille sujuvan arjen ja parantaa asukkaiden elämänlaatua hyödyntämällä informaatioteknologioita ja toteuttamalla ratkaisut kestäväällä tavalla.

Hiedanrannan suunnittelukilpailu ratkaistaan vuodenvaiheessa 2016-2017. Alueen jatkosuunnittelu käynnistetään kilpailussa menestyneiden ehdotusten pohjalta. Hiedanrannan toiminnan painopiste vuonna 2017 jatkuu selvityksissä, tutkimuksissa, maankäytön suunnittelussa ja esirakentamisessa.

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	
Toimintamenot	-266
Toimintakate	-266

ASUNTO- JA KIINTEISTÖLAUTAKUNTA

Asunto- ja kiinteistölautakunnan tehtävänä on maapolitiikan osalta kaupungin maaomaisuuden kehittämisestä vastaaminen, maapoliittisten linjausten valmistelu ja seuranta sekä maanomistajan tavoitteiden asettaminen, maapolitiikan toimeenpano ja kaupungin maa- ja vesialueiden edunvalvonta. Asuntopolitiikan osalta tehtävänä on asuntopolitiikan linjausten valmistelu ja seuranta, edunvalvonta ja asumisen kehittäminen, sisältäen sosiaalisen vuokra-asumisen ja erityisryhmien asumi-

sen kehittämisen sekä asuinalueiden negatiivisen eriytymiskehityksen ennaltaehkäisyyn liittyvän valmistelun ja seurannan.

Asunto- ja kiinteistölautakunta huolehtii asuntolainsäädännön ja siihen liittyvien säännösten mukaisista viranomaistehtävistä ja käyttää näissä asioissa viranomaiselle kuuluvaa ratkaisuvalltaa. Asunto- ja kiinteistölautakunnan lopullinen tehtäväkokonaisuus määrittyy hallintosäännön hyväksymisen yhteydessä.

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen uudessa organisaatiossa asunto- ja kiinteistölautakunnan järjestämät palvelut kuuluvat kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmään. Talousarvion laadintavaiheessa organisointi on vielä kesken ja talousarvio laaditaan palvelukokonaisuuksittain. Asunto- ja kiinteistöpalvelut sijoittuvat maa- ja asuntopolitiikan palvelukokonaisuuteen.

ASUNTO- JA KIINTEISTÖLAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	
Myyntitulot	580
Maksutulot	17 250
Vuokratulot	41 276
Muut toimintatulot	16 380
Toimintatulot yhteensä	75 486
Toimintamenot	
Henkilöstömenot	
Palkat ja palkkiot	-1 004
Henkilösivumenot	
Eläkemenot	-171
Muut henkilösivumenot	-52
Palvelujen ostot	-3 543
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-374
Avustukset	-460
Vuokramenot	-225
Muut toimintamenot	-27
Toimintamenot yhteensä	-5 856
Toimintakate	69 630
Poistot ja arvonalentumiset	-179
Tilikauden tulos	69 451

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Investointimenot	-16 500
Pysyvien vastaavien luovutustulot	17 100

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Hiedanranta, toimintakate	-250
Asunto- ja kiinteistölautakunta, toimintakate	69 880
Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Hiedanranta, nettoinvestoinnit	-1 000
Keskusta, nettoinvestoinnit	-7 000
Asunto- ja kiinteistölautakunta muut, nettoinvestoinnit	-8 500

Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka

Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmä varmistaa osaltaan voimakkaan väestönkasvun ja asuinrakentamisen edellytyksiä sekä asuntotuotannon kilpailun syntymistä ja kohtuuhintaisuutta. Se osallistuu myös yhdessä muiden osapuolten kanssa PALM-ohjelman (kaupunkikonsernin maankäytön toteuttamisen ja investointien pitkän aikavälin suunnitelma) kehittämiseen.

Maapolitiikkaan kuuluu maanhankinta ja -luovutus, maaomaisuuden edunvalvonta sekä kehittäminen. Maapolitiikan toiminnoilla luodaan edellytykset palveluiden, asumisen ja elinkeinoelämän rakentamiselle ja kehittämiselle.

Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmään sisältyvä asuntotoimi valmistelee, koordinoi, toteuttaa ja seuraa asuntopolitiikkaa sekä kehittää asuntorakentamista ja asumista. Asuntotoimi osallistuu osaltaan sosiaalisen asuntotuotannon ja erityisryhmien asumisen kehittämiseen. Asuntotoimi hoitaa asuntolainsäädännössä kaupungille asetetut viranomaistehtävät. Asuntotoimi hoitaa sekä valtion että kaupungin varoista myönnettyjen henkilökohtaisten asuntolainojen takaisinperinnän ja laina-aikaiset muutokset ja myöntää avustuksia sosiaalisen asumisen tukemiseen ja hissien rakentamiseen vanhoihin kerrostaloihin.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Kaupunki hankkii raakamaata kanta-kaupungin ja Nurmi-Sorilan alueella asemakaav

vattomilta alueilta rakennesuunnitelman ja yleiskaavoitusohjelman kasvusuunnille. Kaupunki hankkii aktiivisesti myös kaavoitettuja alueita, esimerkiksi lopetettujen teollisuuslaitosten ja Lakalaivan alueelta. Maankäyttösopimuksia kaupunki käyttää maankäytön muutostilanteissa yksityisten alueita asemakaavoittaessaan. Vuoden 2017 aikana maankäyttösopimuksia tulee hyväksyttäväksi esimerkiksi Kalevassa ja Tohlopissa Abloyn alueella. Maankäyttösopimusten kannustimilla edistetään täydennysrakentamista.

Erityisesti kaupungin omalle palvelutuotannolle tarpeettoman kiinteistöomaisuuden realisointia jatketaan. Kaupungin maa- ja vesialueiden käyttöä tehostettaessa aiheutuu investointeja muun muassa johtosiiroista ja pilaantuneiden maiden puhdistamisesta. Vuonna 2017 kehitetään investointien seurantaa.

Kiinteistötoimen tavoitteena on luovuttaa yhtiömuotoiseen asuinkerros- ja rivitalorakentamiseen noin 80 000 kersneliömetriä, josta noin 30 000 kem² kohdistuu kohtuuhintaiseen vuokra-asuntotuotantoon. Kaupunki luovuttaa vuonna 2017 tontteja muun muassa Ranta-Tampellasta, Vuoreksesta, Vehmaisten Kaukaniemestä, Hervantajärveltä, Haukiluomasta ja Tesomalta. Omatoimiseen rakentamiseen luovutetaan noin 130 omakotitonttia.

Tontinluovutuskilpailuja järjestetään vuonna 2017 muun muassa Hervannassa. Arkkitehtuurikilpailuja järjestetään Pyynikintorilla sekä Kalevan aukiolla. Pienten omakotitalojen esittelyalueen rakentamis-

ta valmistellaan Vuorekseen. Ryhmärakentamiselle luodaan edellytyksiä. Uusia tapoja rakentamisen laadun varmistamiseksi kokeillaan. Ranta-Tampellassa tonttien ostajat veloitetaan järjestämään arkkitehtuurikilpailu. Vuoreksessa tonttihaun yhteydessä tarkastellaan viitesuunnitelmat. Vuonna 2016 laadittavan osuuskunta-asumista koskevan selvityksen pohjalta päätetään mahdollisista toimenpiteistä. Kaupungin maankäytön prosessia ja sen laadunohjausta kehitetään yhteistyössä tehokkaaksi yhden luukun periaatteella.

Toimitilarakentamisen tonttitarjonnan kannalta keskeinen alue on keskusta ja kaupan osalta alakeskukset. Heti luovutettavissa olevien tuotantotoiminnan tonttien tarjontaa on Ruskossa, Tarasteella ja Linnainmaalla. Kaupungin tavoitteena on luovuttaa toimitilarakentamiselle rakennusoikeutta noin 20 000 kem² sekä teollisuus- ja varastorakentamiseen noin 50 000 kem².

Digitalisaatiolla tavoitellaan asiakaspalvelun sujuvoittamista mm. yritystonttitarjonnan ja maaomistajan lupien käsittelyn osalta. Kiinteistötoimi kehittää sähköisen allekirjoituksen maanvuokrasopimuksiin ja siirtyy sähköiseen arkistointiin heti, kun kaupungin sähköinen arkistointijärjestelmä saa oikeudet ja maanmittauslaitos on valmis ottamaan vastaan sähköisesti allekirjoitettuja maanvuokrasopimuksia. Asuntotoimi ottaa käyttöön soveltuvat osat ARAn kehitettävänä olevasta sähköisestä asiointipalvelusta.

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Toimintatulot	75 486
Toimintamenot	-5 856
Toimintakate	69 630

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Investointimenot	-16 500
Pysyvien vastaavien luovutustulot	17 100

KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE

Kaupunkiympäristön palvelualue aloittaa toimintansa uudella organisaatiolla 1.1.2017. Poliittisten toimielinten osalta uusi organisaatio astuu voimaan kesäkuussa 2017, jolloin palvelualueen toimielimiä ovat yhdyskuntalautakunta ja sen ympäristö- ja rakennusjaosto sekä alueellinen ympäristöterveydenhuollon jaosto, seudullinen joukkoliikennelautakunta sekä alueellinen jätehuoltolautakunta.

Kaupunkiympäristön palvelualue vastaa vastuualueelleen kuuluvista tehtävistä ja palvelujen järjestämisestä ja omasta palvelutoiminnasta, viranomaispalveluista ja näihin liittyvistä tuki- ja kehittämisprosesseista. Lisäksi palvelualue vastaa vastuualueensa lautakuntien ja jaostojen toimialaan kuuluvien asioiden valmistelusta ja asiakasohjauksen järjestämisestä. Kaupunkiympäristön palvelualueella hoidetaan Tampereen kaupungin tekemien yhteistoimintasopimusten perusteella myös joukkoliikenteen, jätehuollon ja ympäristöterveydenhuollon yhteistoimintaluokkien tehtäviä.

Toimintaympäristön muutokset ja toiminnan strategiset painopisteet kaupunkiympäristön palvelualueella

Kaupunkiympäristön palvelualueen näkökulmasta keskeinen toimintaympäristön muutostekijä on kaupungin ja koko kaupunkiseudun kasvu. Tampereen väkiluku

oli elokuussa 2016 hieman yli 227 000 asukasta. Lähivuosina kaupungin väestö kasvaa 2 200–2 500 asukkaalla vuosittain ja vuonna 2030 tamperelaisia arvioidaan olevan 257 300. Kasvun mahdollistaminen ja kestävä hallinta on kaupunkiympäristön palvelualueen keskeinen tehtävä. Rakennusvalvonnan palvelukykyä parannetaan toimintaa tehostamalla ja lisäämällä käytössä olevia asiantuntijoita (KV). Kaupunkiseudun liikennejärjestelmän kehittäminen on keskeinen osa kasvun hallintaa. Joukkoliikenteen vertailukelpoinen matkustajamäärä on vuoden 2016 aikana ollut 4 prosentin kasvussa. Kestävän liikenteen kulkumuoto-osuuksia koskevia valtuustokauden tavoitetta ei kuitenkaan näillä näkymin olla saavuttamassa pyöräilyn eikä joukkoliikenteen osalta. Liikenteen kannalta tulevaisuutta määrittää erityisesti raitiotien rakentamista koskeva päätös, joka tulee merkittävällä tavalla myös muilta osin heijastumaan palvelualueen toimintaan.

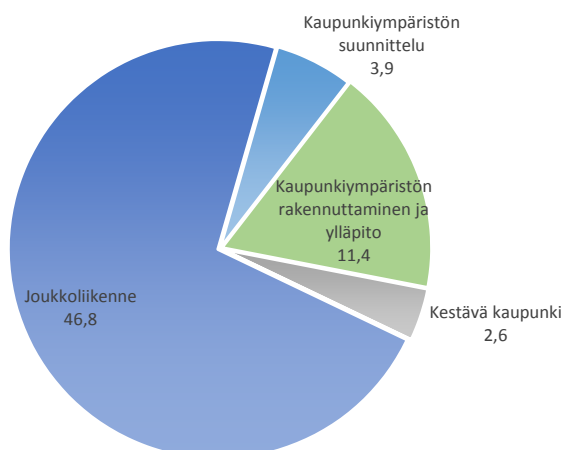
Raitiotien mahdollinen rakentaminen ja kaupungin kasvun suuntaaminen nykyisen rakenteen sisään lisää suunnittelun haasteellisuutta, mutta mahdollistaa nykyistä kustannustehokkaamman yhdyskuntatekniikan, kaupunki-infran ja palveluverkon. Kaupungin kasvu merkitsee myös investointitarpeiden ja kunnossapidettävien alueiden kasvua. Toiminnan tehostaminen

ja elinkaarikustannusten hallinta kireässä taloustilanteessa on keskeistä. Kustannusten hillinnän näkökulmasta keskeistä on digitaalisen teknologian hyödyntäminen toiminnassa ja uudistetun maankäytön kokonaisprosessin myötä saavutettavissa olevat hyödyt.

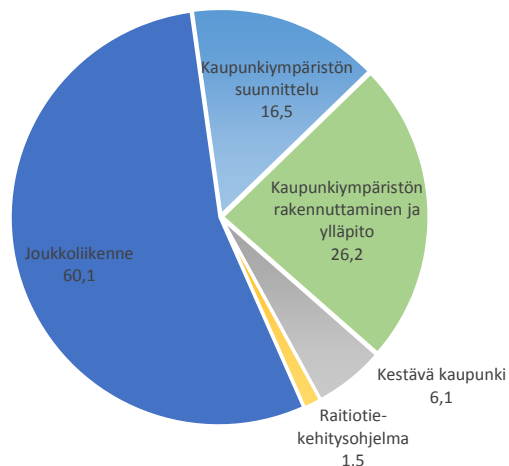
Vuoden 2007 finanssikriisin käynnistävä yleisen taloustilanteen heikkeneminen heijastui kaupungin asuntotuotantoon. Keskimääräinen asuntotuotanto on viime vuosina jäänyt tavoitellusta 1 900 asunnon tasosta. Rakentaminen on kuitenkin piristynyt vuoden 2016 aikana ja lähivuosien asuntotuotantoennusteet ovat hyvät. Taloustilanteen piristymisen odotetaan heijastuvan myös elinkeinotoiminnan investointeihin. Elinkeinotoiminnan sijoittumismahdollisuuksia edistetään kaupunkistrategian mukaisesti tarjoamalla yritystontteja kysyntää vastaavasti.

Kaupunkistrategiassa valtuustokaudelle asetettu ilmastotavoite toteutui jo vuonna 2014 kun kaupungin kokonaispäästöjen taso oli 19 prosenttia matalampi kuin vertailuvuotena 1990. Pariisin ilmastositoumus astuu muun muassa Euroopan unionin ratifiointipäätöksen myötä voimaan 4.11.2016. Sopimus rajaa lämpötilan nousun 1,5 asteeseen esiteolliseen aikaan verrattuna. Sopimuksen toteuttaminen edellyttää ilmastotavoitteiden tarkentamista myös Suomessa.

TOIMINTATULOT, 65 milj. €

TOIMINTAMENOT, 111 milj. €

KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUEEN TOIMINNAN TAVOITTEET 2017

Kaupunkistrategian tavoite	Nro	Toiminnan tavoite 2017
Joukkoliikenteen käyttö on lisääntynyt siten, että kulkutapa-osuus on 22 prosenttia vuonna 2016 (2012=19 %)	35	Joukkoliikenteen matkustajamäärä on kasvanut 2 prosenttia vuodesta 2016
Joukkoliikenteen käyttö on lisääntynyt siten, että kulkutapa-osuus on 22 prosenttia vuonna 2016 (2012=19 %)	36	Raitiotien rakentaminen on käynnistynyt kaupunginvaltuuston tekemän päätöksen mukaisesti
Kävely ja pyöräily ovat lisääntyneet siten, että yhteenlaskettu kulkutapaosuus on 34 prosenttia vuonna 2016 (2012=Kävely 25 %, pyöräily 6 %).	37	Pyöräilijöiden keskimääräinen vuorokausiliikennemäärä on kasvanut 2 prosenttia vuoteen 2016 verrattuna
Keskustan elinvoima on vahvistunut.	38	Kulkuyhteyksien kehittämisessä on huolehdittu keskustan saavutettavuudesta kaikilla kulkumuodoilla
Yhdyskuntarakenteen täydentäminen on lisännyt alueiden viihtyisyyttä ja elinvoimaa. Yli 70 prosenttia kaavoitetusta asuin-kerrosalasta sijoittuu keskuksiin, ratavyöhykkeille ja joukkoliikenteen laatuikätyville.	39	75 prosenttia asemakaavoitetusta asuin-kerrosalasta sijoittuu yleiskaava 2040 mukaiselle tehokkaan täydennysrakentamisen vyöhykkeelle
Asuntokanta on monipuolinen, ja kaupungissa on riittävästi opiskelija-asuntoja sekä kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.	39	Monipuolisen asuntokannan syntymistä keskustoihin on tuettu suunnitelmalla asumisen lähiympäristöt monipuolisesti eri asukasryhmien tarpeet huomioiden
Asuntokanta on monipuolinen, ja kaupungissa on riittävästi opiskelija-asuntoja sekä kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja.	40	Maankäyttöprosesseihin kuluva aika on lyhentynyt
Hiilidioksidipäästöjen määrä on vähentynyt 17 prosenttia vuoden 1990 tasosta.	41	Hiilidioksidipäästöjen määrä on vähentynyt vuoden 2005 tasosta tarkennettujen tavoitteiden mukaisesti
Tilikausien 2015–2017 tulos on positiivinen.	42	Yhdyskuntalautakunnan sekä joukkoliikennelautakunnan tilikauden tulokset ovat vuosisuunnitelmien mukaiset
Palveluja on priorisoitu ja sopeutettu taloustilanteeseen, ja hallintoon käytetyn työajan määrä on pienentynyt.	43	Työvoimakustannukset kaupunkiympäristön palvelualueella ovat vuosisuunnitelman mukaiset
Tuottavuuden paranemista on tuettu hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa, parantamalla työhyvinvointia sekä lisäämällä kannusteita työntekijöille ja työyhteisöille.	44	Tuottavuutta on parannettu kaupunkiympäristön palvelualueella digitalisointia ja toimintamallin uudistusta hyödyntämällä

YHDYSKUNTALAUTAKUNTA

Yhdyskuntalautakunnan tehtävänä on järjestää kaupunkirakenteen kehittämistä kokonaisuutena, kaupunkisuunnittelua, rakentamista ja ylläpitoa koskevat palvelut. Lautakunnan tehtävänä on vastata kestävän kaupunkikehityksen ja ympäristöpolitiikan linjausten ja sitoumusten koordinaatiosta, toimeenpanosta ja seurannasta. Lautakunnalle kuuluu liikenteen hallinta lukuun ottamatta ympäristö- ja rakennusjaostolle sekä Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnalle kuuluvia tehtäviä, tulvariskien hallinta sekä yleisen vesija viemärlaitoksen toiminta-alueesta määrääminen. Lautakunta toimii lainsäädännön mukaisena viranomaisena edellä mainituissa asioissa. Lautakunnan lopullinen tehtäväkokonaisuus määritty hallintosäännön hyväksymisen yhteydessä.

Kaupunkiympäristön palvelualueen uudessa organisaatiossa yhdyskuntalauta-

kunnan järjestämät palvelut jakautuvat kolmeen palveluryhmään: kaupunkiympäristön suunnittelu, kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito sekä kestävä kaupunki. Yhdyskuntalautakunnan alaiset palvelukokonaisuudet vastaavat uutta organisaatorakennetta.

Yhdyskuntalautakunnan alaisten palvelujen merkitys kuntalaisten hyvinvoinnin, kaupungin elinvoiman ja kaupunkiympäristön tilan sekä kestävän kehityksen näkökulmasta on huomattava. Sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuun siirtäminen maakuntatasolle tulee edelleen korostamaan yhdyskuntapalvelujen asemaa kunnassa. Yhdyskuntapalveluilla mahdollistetaan kuntalaisten asuminen, liikkuminen ja yritystoiminnan sijoittuminen sekä edistetään arjen sujuvuutta ja hyvinvointia, elinympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta sekä kestävän kehityksen toteutumista.

Ohjelmatasolla sitovat kohteet

Yhdyskuntalautakunnan talousarviossa erikseen esitetyn Raitiotie-kehitysohjelman käyttötalous ja investoinnit on ohjelmittain sitovia. Raitiotie-kehitysohjelma toteuttaa valtion ja kehyskuntien kanssa tehtyjä sopimuksia kaupunkiseudun yhdyskuntarakenteesta ja liikennejärjestelmästä ja se toteutetaan kaupunginhallituksen ohjauksessa. Kaupunginhallitus päätti 3.10.2016 Raitiotie-kehitysohjelman perustettavaksi, ja päätti samalla esittää raitiotien rakennustöiden aloittamista kaupunginvaltuustolle sekä raitiotiejärjestelmän omistus- ja hallintamalliksi osakeyhtiötä. Raitiotie-kehitysohjelman painopisteenä on raitiotieinfran rakennustöiden aloittaminen keväällä ja kesällä 2017 useilla kaduilla Hervannan ja keskustan välisellä osuudella.

YHDYSKUNTALAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TA 2017	Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot		Investointimenot	-66 950
Myyntitulot	2 811	Rahoitusosuudet	300
Maksutulot	10 866	Nettoinvestoinnit	-66 650
Tuet ja avustukset	60		
Vuokratulot	648		
Muut toimintatulot	3 500		
Toimintatulot yhteensä	17 885		
Valmistus omaan käyttöön	13 680		
Toimintamenot		SITOVAT ERÄT	
Henkilöstömenot	-14 098	Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Palkat ja palkkiot	-10 676	Keskusta-hanke, toimintakate	-970
Henkilösivumenot	-3 422	Hiedanranta-hanke, toimintakate	-400
Eläkemeno	-2 819	Raitiotie, toimintakate	-1 500
Muut henkilösivumenot	-603	Yhdyskuntalautakunta muut, toimintakate	-29 647
Palvelujen ostot	-45 770		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 068		
Avustukset	-342	Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Vuokramenot	-1 523	Yhdyskuntalautakunta, nettoinvestoinnit	-44 550
Muut toimintamenot	-281	Rantaväylän tunneli, nettoinvestoinnit	-9 600
Toimintamenot yhteensä	-50 402	Keskusta-hanke, nettoinvestoinnit	-12 350
Toimintakate	-32 517	Hiedanranta-hanke, nettoinvestoinnit	-150
Poistot ja arvonalentumiset	-42 484		
Tilikauden tulos	-75 001		

Kaupunkiympäristön suunnittelu

Palvelukokonaisuuteen kuuluvat maankäytön, liikenteen, viheralueitten ja muiden yleisten alueiden suunnittelu sekä rakennusvalvonta ja kaupunkimittaus. Kaupunkisuunnittelussa luodaan fyysisen ympäristön osalta edellytykset palveluiden, asumisen ja elinkeinoelämän rakentamiselle sekä näitä palvelevan yhdyskuntatekniikan, liikennejärjestelmän ja viheralueiden toteuttamiselle tasapainoisen ja kestäväen yhdyskuntarakenteen tavoitteiden mukaisesti.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Maankäytön hallinnan kokonaisprosessin uudistaminen ohjeloitiin vuonna 2015 ja otettiin käynnistyneissä töissä käyttöön 2016. Uudistetun mallin mukaisesti pyritään merkittäviin ajallisiin säästöihin. Asiakaslähtöisen ja vuorovaikutteisen suunnittelun kehittämiselle tämä antaa uusia mahdollisuuksia yhdistää esimerkiksi asukastapaamisia ja kehittää digitalisaation mahdollistamia vuorovaikutuksen tapoja. Kokonaisprosessi osoittaa keskeiset rajapinnat kaupunkiympäristön palvelualueen sisällä sekä muiden palvelualueiden kanssa.

Kokonaisprosessin mahdollistamien hyötyjen täysimääräinen toteutuminen edellyttää toimintatapojen kehittämistä kaupunkisuunnittelun palvelukokonaisuuden sisällä sekä sujuvien yhteistyömallien luomista rajapinnoille. Toimintamallin uudistamisen yhteydessä muodostettava uusi organisaatio tukee prosessia koskevia kehittämistavoitteita. Kaupunkimittauksessa prosessia kehitetään sujuvoittamalla suunnittelun lähtötietojen keräämisprosesseja, kiinteistömuodostusprosesseja ja rakentamiseen kytkeytyviä prosesseja. Asiakaspalvelun kehittämiseen keskeisesti liittyvää digitalisaatiota edistetään. Myös rakennusvalvonnassa siirrytään yhä enemmän sähköiseen toimintakulttuuriin. Valtakunnallinen sähköisen asioinnin mahdollistava Lupapiste.fi-palvelu otettiin käyttöön rakennus- ja toimenpidelupien käsittelyssä vuoden 2016 alussa. Vuoden 2017 alusta myös rakennustarkastuksen

prosesseihin liitetään Lupapiste.fi-palvelu. Vuonna 2016 rakennuslupapiirustusten digitoinnin avuksi kehitetty TAPSA -piirustusten myyntipalvelu helpottaa hankkeisiin ryhtyvän suunnittelun lähtötietojen hankkimista. Paikantamista ja vanhempien lupapiirustusten skannaamista jatketaan.

Rakennusvalvonnan lupien läpimenoaikoja nopeutetaan vuonna 2017. Rakennuslupamaksujen perusmaksuun esitetään vuoden 2017 alusta maltillista korotusta.

Maankäytön suunnittelua keskeisesti ohjaava kantakaupungin yleiskaava 2040 tulee kaupunginvaltuuston hyväksymiskäsittelyyn keväällä 2017. Ajantasainen, strateginen yleiskaava on keskeinen lähtökohta kaupungin maankäytön ja liikennejärjestelmän ohjaamisessa.

EHYT-hankkeessa yleissuunnitelmien laatiminen kohdentuu entistä tiiviimmin alueisiin, joiden asemakaavoitusta valmistellaan. Hakametsän yleissuunnitelma valmistuu. Täydennysrakentamisen edellytysten kehittämistä sekä neuvontaa ja markkinointia jatketaan yhdessä kaupungin asunto- ja kiinteistötoimien kanssa. Hiedanrannan alueen avoin, kansainvälinen suunnittelukilpailu järjestettiin vuonna 2016. Kilpailun tulosten pohjalta käynnistetään alueen kaavarungon laatiminen, jonka linjausten mukaisesti on mahdollista aloittaa osakokonaisuuksina toteutettava asemakaavoitus.

Asemakaavoituksen prosessin kehitystyö jatkuu uudessa toimintamallissa. Ohjelmointi- ja seuranta järjestelmän avulla ohjelmoidaan ja aikataulutetaan koko kaavoituksen työsalikko, millä varmistetaan käynnistytävien hankkeiden resursointi ja kehitetään aikataulujen ennakoitavuutta. Kaavoitusohjelmaan priorisoidaan hankkokokonaisuus, joka vastaa kaupunkistrategiassa ja kaupunkirakenne- ja ympäristösuunnitelmassa asetettuja tavoitteita. Kaavavarannon kasvun varmistamiseksi painopiste työkanassa asetetaan rakentamismahdollisuuksia tuottaviin kaava-hankkeisiin.

Asemakaavoituksen painopisteitä ovat erityisesti raitiotien lähialueet sekä keskustan kohteet kuten Asemakeskus, Tullin

alue, Särkänniemi, Amuri, Tammela sekä Kunkun parkki. Raitiotien reitin varrelle sijoitettavia kohteita on tulevien kolmen vuoden kaavoitusohjelmassa useita. Näistä keskeisiä sijoittuu Kalevaan, Hervantaan, Niemenrantaan ja Hiedanrantaan sekä toimipaikkojen osalta Kaupin kampukselle. Muita uusia ja uusiutuvia asumisen alueita ovat muun muassa Kissanmaan Hipposkylä, Abloyn alue Epilässä, Nauhatehtaan alue Lamminpäässä, Pispalan laaja 2. vaihe sekä Ojalan alueen ensimmäinen vaihe. Pientaloja koskevien tavoitteiden saavuttamisessa Ojalan alueen suunnittelu on keskeistä.

Työpaikkojen määrän kasvulle luodaan edellytykset kaavoittamalla yritystontteja Aitovuoren alueelle ja Lakalaivaan. Lisäksi palvelu- ja tuotantotiloille luodaan sijoitumismahdollisuuksia monitoimintaisille alueille keskustassa sekä muun muassa Hervannassa ja Hiedanrannassa. Palvelurakentamiseen liittyvistä kaavahankkeista laajin koskee Hatanpään sairaalan alueen kehittämistä.

Maakunnallisen ja seudullisen suunnittelun näkökulmasta keskeistä on Pirkkanmaan maakuntakaavan valmistuminen vuonna 2017. Tampereen kaupunkiseudun yhteistyössä painopiste on MAL-sopimuksen sitoumusten ja tavoitteiden toteuttamisessa.

Myös yleisten alueiden suunnittelussa painopisteenä on raitiotien ja siihen liittyvien rinnakkaishankkeiden ja Hämeenkadun suunnitelmien toteuttaminen. Kantakaupungin yleiskaavan ehdotusvaiheen liikennesuunnittelu jatkuu – kestävä liikenteen suunnitelma laaditaan ja pyörätien tavoiterunkoverkko määritellään yleiskaavan yhteydessä.

Katu- ja tiesuunnittelua tehdään joukko liikenteen laatuikäytävien toteuttamiseksi. Hatanpään valtatie joukkoliikennekaistojen ja koskeva katusuunnittelu pyritään käynnistämään. Suunnitelman toteutus on mahdollinen kun Ratinan kauppakeskusta ja Viinikan liittymää koskevat työt ovat valmistuneet vuonna 2019. Joukkoliikenteen muun edistämisen osalta keskitytään liityntäpysäköintialueiden toteuttamiseen.

Keskustan katujen suunnittelua jatketaan vuonna 2013 valmistuneen liikenneverkkosuunnitelman, Kyttälän katujen saneerausohjelman ja keskustan katutilaohjeen pohjalta. Vuonna 2017 suunnittelukohteena ovat muun muassa Tuomiokirkonkatu, Rongankatu ja keskustan kehä. Asemaseudun ja Tullin alueen suunnittelu jatkuu asemakeskuksen kilpailun ja yleissuunnitelmien pohjalta. Tampereen Kansihankkeen jatkosuunnitteluun varaudutaan. Rantaväylän kehittämiseen liittyvien katujen suunnittelua jatketaan. Näsijärven rantareitin kehittämisen suunnittelua jatketaan Hiedanrannan kilpailun ratkaisujen pohjalta. Tammelan liikenneverkkosuunnitelman pohjalta käynnistetään alueen pääväylien kehittämiseen liittyvä suunnittelu. Suunniteltavia kohteita ovat muun muassa Ratapihankatuun liittyvät pääväylät ja alueen jalankulku- ja pyöräilyolosuhteiden kehittäminen.

Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden parantamisen pääpaino on pääreittien laatu- ja turvallisuuden parantamisessa erityisesti raitiotiekäytävissä sekä keskustan kävely- ja pyöräilyolosuhteiden kehittämisessä.

Uusien alueiden infran suunnittelua tehdään seuraavina vuosina toteuttavissa kohteissa, joita ovat muun muassa Niemennranta III, Kolmenkulma II, Tesoman taimiston alue, Isokuusi III, Hervantajärvi, Tarasten alue sekä Ojala-Lamminrahka. Lamminrahkan eritasoliittymän suunnittelu käynnistetään yhteistyössä Kangasalan kunnan ja Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa.

Asuntokatu- ja saneeraus suunnittelussa keskitytään akuutteja johtosaneerauksia vaativiin kohteisiin. Pää- ja kokoojakatu- ja osatien painopisteinä ovat raitiotiekäytävän pääkadut, joiden saneeraus raitiotien toteutuksen yhteydessä on tavoitteena.

Pirkkalan kunnan ja ELY-keskuksen kanssa jatketaan Partolan alueen liikennejärjestelyjen suunnittelua MAL-hankkeena. Koulujen lähialueiden ja koulumatkojen liikenneturvallisuudesta laadittavaa selvitystä jatketaan.

Viheralueohjelman päivittäminen vuosille 2016–2024 aloitetaan. Kansallisen kaupunkipuiston tarveselvityksen pohjalta laaditaan lisäselvityksiä ja aloitetaan hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen.

Kantakaupungin hulevesiohjelma päivitetään vastaamaan vuoden 2014 lopussa uudistunutta hulevesiä koskevaa lainsäädäntöä. Hulevesien hallinta organisoidaan vastaamaan uudistunutta lainsäädäntöä. Pohjoisen alueen vesihuollon kehittämisen linjaukset tarkastellaan vastaamaan vuonna 2014 uudistunutta vesihuoltolakia.

Käyttötalous (1 000 euroa) *)

TA 2017

Toimintatulot	3 907
Toimintamenot	-16 538
Toimintakate	-12 631

*) Arvio, mm. säästöjen ja yhteisten kulujen kohdentuminen palvelukokonaisuuksien välillä täsmentyy vielä

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Investointimenot	-3 850
------------------	--------

ERITTELY ERIKSEEN SITOVISTA ERISTÄ

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Keskusta-hanke, toimintakate	-970
Hiedanranta-hanke, toimintakate	-400
Muu kaupunkiympäristön suunnittelu, toimintakate	-11 261
Yhteensä	-12 631

Investoinnit (1 000 euroa)

TA 2017

Keskusta-hanke, nettoinvestoinnit	-1 600
Hiedanranta-hanke, nettoinvestoinnit	-50
Muu kaupunkiympäristön suunnittelu, nettoinvestoinnit	-2 200
Yhteensä	-3 850

Kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito

Palvelukokonaisuuteen kuuluvat yleisten alueiden toteutussuunnittelu ja rakennuttaminen, ylläpidon ohjelmointi ja järjestäminen, satamapalvelut, katuvalot sekä liikenteen hallinta. Kadut, aukiot, viheralueet ja satamat rakennetaan vuosisuunnitelman investointiohjelman mukaisesti. Tehtävänä on rakennuttaa kaava- ja viheralueohjelmia sekä peruskorjauksia toteuttavan investointiohjelman kohteet mahdollisimman edullisesti ja laadukkaasti hyödyntämällä tehokkaasti sekä kaupungin omia että yksityisiä palveluntuottajia. Yleisten alueiden rakentamisinvestoinnit teetetään hankekohtaisilla urakkasopimuksilla.

Palvelualueelle kuuluvat lisäksi katu-tilavalvonnan viranomaistehtävät, jotka sisältävät muun muassa yleisillä alueilla tapahtuvien töiden lupien myöntämisen ja niiden valvonnan sekä romuajoneuvoihin liittyvän viranomaistoiminnan. Pysäköinninvalvonnan tehtävänä on valvoa pysäköintiä ja pysäyttämistä koskevien säännösten noudattamista sekä määrätä pysäköintivirhemaksuja ja muita seuraamuksia pysäköintivirheiden ja joutokäyntirikkomusten johdosta.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Rakentamisen volyymin kasvun arvioidaan kasvattavan maltillisesti rakennusurakkahintoja, mutta kilpailutilanne on edelleen kireä. Ruskon maanvastaanotto- paikka joudutaan sulkemaan vuoden 2017

aikana, mikä merkitsee kuljetuskustannuksien nousua kaupungin itäisillä rakennuskohteilla. Yleisten alueiden ylläpidon laadun säilyttäminen nykyisellä tasolla on erittäin vaikeaa, koska tuottavuus ei parane riittävästi suhteessa käytettävissä olevaan rahoitukseen ja yleiseen kustannusten nousuun. Kunnossapidon laajennuksia aiheuttavat muun muassa uudet alueet sekä rantatunnelin käyttöönoton yhteydessä kaupungin vastattavaksi siirtyvät valtion tiet. Ylläpidon laatutavoitteena on käytäjätarpeisiin perustuva tyydyttävä laatu, ajankohta ja olosuhteet sekä kustannukset huomioiden.

Talouden sopeuttamisen edellyttämiä säästöjä pyritään saavuttamaan muun muassa katuvalojen led-tekniikkaan siirtymisen tuottamalla säästöillä, alueurakoiden kilpailutuksilla, ja myös Hatanpään kasvihuoneista suunnitellaan luovuttavan. Yleisten alueiden siisteyttä pyritään ylläpitämään kohdistamalla puhtaanapito keskeisiin alueisiin sekä suuriin kaupunkitapahtumiin.

Erityisesti keskusta-alueella kiinnitetään huomiota rakentamisen yhteensovittamiseen, korkeaan laatuun ja sujuvuuteen. Kaupungin omistamien johtolaitosten kanssa käynnistetään yhteistyöneuvottelut ja laaditaan toimintamallisopimukset, millä tavoitellaan kokonaisuudessaan sujuvampaa ja taloudellisempaa rakennuttamista.

Digitalisaation hyödyntämisen painopiste on kaupungin ja sidosryhmien in-

vestointihankkeiden yhteisen tietokannan kehittämisessä ja sen hyödyntämisessä hanke- ja toteutussuunnittelussa ja itse rakentamisessa. Infraomaisuuden hallintajärjestelmiä kehitetään. Tietojärjestelmien avulla voidaan jakaa tietoa myös kaupunkilaisille, mikä huomioidaan kehitystyössä. Lupa- ja valvontaprosessin digitalisointiprojekteilla parannetaan asiakaspalvelua.

Palvelukokonaisuuden toimintatuloihin sisältyy muun muassa pysäköintimaksut sekä -virhemaksut. Pysäköintitulojen kasvuun pyritään maksullisen pysäköinnin aluetta laajentamalla. Palvelukokonaisuuden toimintamenoihin sisältyy myös yksityisteiden avustusrahaa 0,2 milj. euroa.

Merkittävimpiä investointeja ovat Ranta-Tampellan, Lentävänniemen, Härmälänrannan sekä Taysin kaava-alueiden ja Ratapihankadun rakentaminen sekä Viinikan liikenneympyrän uudistaminen. Erilisiä kevyen liikenteen rakennuskohteita ovat muun muassa Näsijärven rantaväylän käynnistäminen Lielahdessa sekä Hatanpään valtatie välillä Suvanto - Vuolteenkatu. Lisäksi kevyen liikenteen olosuhteita parannetaan kaavahankkeiden yhteydessä.

Tärkeimpänä siltakohteena on Myllysaaren alikulkusillan rakentamisen jatkuminen. Santalahden puiston rakentaminen käynnistyy. Ulkovalaistusverkon peruskorjaamista jatketaan Pyynikinharjun kevyen liikenteen väylällä sekä Hervannan valtaväylällä.

Käyttötalous (1 000 euroa) *)

	TA 2017
Toimintatulot	11 361
Toimintamenot	-26 223
Toimintakate	-14 862

*) Arvio, mm. säästöjen ja yhteisten kulujen kohdentuminen palvelukokonaisuuksien välillä täsmentyy vielä

Investoinnit (1 000 euroa)

	TA 2017
Investointimenot	-63 100
Rahoitusosuudet	300

ERITTELY ERIKSEEN SITOVISTA ERISTÄ

Investoinnit (1 000 euroa)

	TA 2017
Rantaväylän tunneli, nettoinvestoinnit	-9 600
Keskusta-hanke, nettoinvestoinnit	-10 750
Hiedanranta-hanke, nettoinvestoinnit	-100
Muu kaupunkiympäristön rakennuttaminen, nettoinvestoinnit	-42 350
Yhteensä	-62 800

Kestävä kaupunki

Kestävä kaupunki -palveluryhmä vastaa Tampereen kaupungin ympäristöpolitiikan ja kestävän kehityksen sitoumusten mukaisesti hankkeiden ja toimintatapojen kehittämisestä, päätösvalmistelusta ja seurannasta. Ryhmä vastaa ympäristönsuojelun, jätehuollon ja ympäristöterveyden viranomaistehtävistä. Palveluryhmä on uusi kokoonpano. Toimintavuonna määritellään muun muassa tiedolla johtamisen, asiantuntijakonsultoinnin ja viestinnän käytännöt ryhmässä.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Kaupungin ympäristöpolitiikan ja kestävän kehityksen toteutuksen vaikuttavuutta ja talousvaikutuksia selvitetään. Uuden yhteiskuntasitoumuksen teemat viedään hanke- ja toimenpidetasolle yhteistyössä

muiden palvelualueiden ja kaupungin yhteistyökumppaneiden kanssa.

Ympäristön- ja luonnonsuojelun asemaa selkiytetään osana uuden organisaation kehittämistä. Meluntorjunnan toimintasuunnitelman laadinta vuosiksi 2018–2022 käynnistetään ja pohjaveden laadun seuranta aloitetaan. Painopisteenä on myös ympäristövalvontaprosessien kehittäminen edelleen sujuvimiksi.

Jätehuollon viranomaispalvelut vastaa seitsemäntoista Pirkanmaan kunnan jätehuoltoviranomaisen käytännön tehtävistä yhteistoimintasopimuksen mukaisesti. Jätehuoltoviranomaisen ja sen alaisen henkilökunnan kustannukset sisältyvät asiakkailta perittävään jätemaksuun. Painopisteet vuodelle 2017 ovat toiminnan digitalisointi (sähköinen asiointipalvelu, automatisoitu päätöksenteko ja sähköinen

arkistointi), jätehuollon palvelutason määrittäminen koko toimialueelle sekä vuonna 2017 tapahtuvan sako- ja umpikaivolietteen kuljetusjärjestelmämuutoksen täytäntöönpanon seuranta ja toteuttaminen jätehuoltoviranomaisen osalta. Muutos koskee noin 40 000 kiinteistöä.

Ympäristöterveys tuottaa seudullisen ympäristöterveydenhuollon lakisääteiset tehtävät seudullisella toiminta-alueella, johon kuuluu 8 kuntaa. Tampere toimii isäntäkuntana. Ympäristöterveydenhuoltoon kuuluu terveydensuojelu, elintarvikkeiden, tupakkalain, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta sekä eläinlääkäripalvelut. Tampereen ympäristöterveyden sektorit ovat elintarvikevalvonta, terveydensuojeluvalvonta ja eläinlääkintähuolto.

Käyttötalous (1 000 euroa) *)	TA 2017
Toimintatulot	2 617
Toimintamenot	-6 140
Toimintakate	-3 523

*) Arvio, mm. säästöjen ja yhteisten kulujen kohdentuminen palvelukokonaisuuksien välillä täsmentyy vielä

Raitotie-kehitysohjelma

Kaupunginhallitus päätti 3.10.2016 perustaa raitiotiehankkeen kehitysohjelman. Raitiotiehanke-kehitysohjelma toteuttaa valtion ja kehyskuntien kanssa tehtyjä sopimuksia kaupunkiseudun yhdyskuntarakenteesta ja liikennejärjestelmästä. Raitiotie on kaupungin strategiassa joukkoliikenteen kärkihankkeena.

Raitiotien kehitysohjelma koordinoi peruskaupungin toimintaa raitiotiehankkeessa. Peruskaupungin, kaupunkiympäristön palvelualueen vastuulla on raitiotiehankkeessa maankäytön suunnittelu, liikennesuunnittelu, katujen ja yleisten alueiden rakennussuunnittelu, rakennuttaminen ja ylläpito sekä joukkoliikenteen suunnittelu, tilaaminen, maksuliikenne, tiedotus ja matkustajainformaatio.

Kaupunginhallitus on esittänyt kaupunginvaltuustolle raitiotien toteutussuunnitelman osan 1 Hervanta–keskusta–Tays mukaisen raitiotien rakennustöiden aloittamista vuonna 2017 sekä raitiotiejärjestelmän omistus- ja hallintamalliksi osakeyhtiötä.

Raitiotiehankkeessa merkittävimmät kilpailutukset on tehty. Raitiotieinfran pääurakoitsijat ja suunnittelijat sekä raitiovaunujen rakentaja ja ylläpitäjä on valittu. Raitiotieallianssi on vuoden 2017 alkuun mennessä suunnitellut ja valmistellut rakentamisvaiheeseen ryhtymistä lähes puolitoista vuotta. Tavoitteena on, että raitiotien koeliikenne alkaa syksyllä 2019. Kaupallinen liikenne keskustasta Hervantaan ja keskussairaalalle on tavoite aloittaa vuonna 2021. Tavoitteena on, että Raitiotieallianssi rakentaa järjestelmän läntisen osan, raitiotieradan Pynnikintorilta Lentävänniemeen vuosien 2021–2024 aikana.

Raitiotiehanke-ohjelmatoimiston kaupungille suoraan kohdistuva käyttötaloustalokustannus on 1,5 miljoonaa euroa vuodessa. Hanketoimiston kustannukset ovat vuosina 2017–2021 yhteensä 7,5 miljoonaa euroa.

Ennen vuotta 2017 on raitiohankkeesta kertynyt kustannuksia noin 14 milj. euroa. Ohjelmatoimiston kustannukset vuosina 2017–2021 ovat noin 7,5 milj. euroa, raitiotien rakentamisen osuus on 282,9 milj. euroa, kalustohankinnan noin 97,5 milj. euroa sekä raitiotien rakentamisen ulkopuolisen katu- ja ympäristörakentamisen 56,6 milj. euroa.

Valtio on sitoutunut osallistumaan hankkeen toteutuskustannuksiin 71 miljoonalla eurolla. Kaupunki sijoittaa osakeyhtiöön vuosittain omaa pääomaa saadun valtiontukiosuuden verran, jonka suuruus määräytyy hankkeen valtiontukeen oikeuttavien vuosikustannusten toteutumisen perusteella. Sijoitettu oma pääoma ei kasvata kaupungin nettoinvestointeja. Vuonna 2017 hankkeeseen arvioidaan saatavan valtion rahoitusosuutta noin 13,5 milj. euroa.

Raitiotiehankkeen osan 1 valtiontukel-poinen 238,8 miljoonan euron kokonais-kustannusarvio sisältää raideinfran ja va-rikon kustannuksen. Raitiotiehankkeeseen liittyvät rinnakkaishankkeet rahoitetaan pääosin kaupunkiympäristön palvelualueen vuosittaisesta investointibudjetista. Vuosina 2017–2024 arvioidaan raitiotie-kaduille kohdistuvien vuotuisten rinnakkaishankkeiden toteuttamisen olevan 15 prosenttia (noin 8 miljoonaa euroa) kaupunkiympäristön palvelualueen investointibudjetista.

Raitiotien osalle 1 tarvitaan 16 raitiovaunua, joiden hankintahinta on noin 61 miljoonaa euroa. Vaunujen hankinta- ja ylläpitokustannukset sisältyvät raitiotieliikenteen liikennöintikustannuksiin. Joukkoliikennejärjestelmän liikennöintikustannukset katetaan lipputuloilla ja joukkoliikenteen subventio-osuudella.

Raitiotiehankkeen läntisen osan 2 kustannusarvio tarkentuu Hiedanrannan kehityssuunnitelmien perusteella. Hiedanrannan alueesta on saatu syyskuussa 2016 yhteensä 39 kilpailuehdotusta alueen luonteesta. Tavoitteena on rakentaa osan 2 raitiotierata vuosina 2021–2024.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Raitiotie-kehitysohjelman painopisteinä on raitiotieinfran rakennustöiden aloittaminen keväällä ja kesällä 2017 useilla kaduilla Hervannan ja keskustan välisellä osuudella. Rakennustöiden valmistelu ja rakennustöiden aikaiset liikennejärjestelyt edellyttävät merkittävästi yhteistyötä ja osallistamista asukkaiden, yrittäjien, kunnallisteknisten johtojen omistajien, valtion liikenne- ja ympäristöviranomaisten sekä muiden sidosryhmien kanssa. Raitiotieallianssin rinnalla tehdään yksityiskohtaista raitiovaunujen suunnittelua. Raitiotien jatkolinjoja arvioidaan mm. kantakaupungin yleiskaavatyön yhteydessä.

Tavoitteet vuodelle 2017

1. Raitiotieallianssin rakennustyöt ovat käynnistyneet Hervannassa, Hervannan valtatievarrella, Kalevassa ja keskustassa.
2. Raitiovaunutoimittajan kanssa on tehty hankintasopimus. Raitiovaunujen suunnittelu etenee ja vaunutoimittaja osallistuu allianssin ratainfraan ja varikon suunnitteluun.
3. Raitiotiejärjestelmän omistamiseen ja hallintaan on perustettu yhtiö ja organisaatio, joka ottaa haltuun vaunotoimituksen ja varikon suunnittelun ja opeointi- ja ylläpitovaiheen sopimukset.
4. Markkinavuoropuhelu raitiotiejärjestelmän operaattorin valintaa varten on käynnistetty siten, että raitiotieoperaattori voidaan valita vuosien 2017-2018 aikana.

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	
Toimintamenot	-1 500
Toimintakate	-1 500

JOUKKOLIIKENNELAUTAKUNTA

Kaupunkiympäristön palvelualueen uudessa organisaatiossa Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta toimii Tampereen, Nokian, Oriveden ja Ylöjärven kaupunkien sekä Kangasalan, Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kuntien yhteisenä seudullisena joukkoliikenteen viranomaisena Tampereen kaupunginvaltuuston ja -hallituksen alaisuudessa.

Kaupunkiympäristön palvelualueen uudessa organisaatiossa joukkoliikennelautakunnan palvelut järjestää joukkoliikenteen palveluryhmä. Kaikki joukkoliikennelautakunnan alaiset palvelut sisältyvät yhteen joukkoliikenteen palvelukokonaisuuteen.

JOUKKOLIIKENNELAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	
Myyntitulot	44 149
Maksutulot	0
Tuet ja avustukset	2 100
Vuokratulot	0
Muut toimintatulot	540
Toimintatulot yhteensä	46 789
Valmistus omaan käyttöön	0
Toimintamenot	
Henkilöstömenot	-942
Palkat ja palkkiot	-761
Henkilösivumenot	-181
Eläkemenot	-134
Muut henkilösivumenot	-47
Palvelujen ostot	-58 911
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7
Avustukset	-20
Vuokramenot	-176
Muut toimintamenot	-59
Toimintamenot yhteensä	-60 115
Toimintakate	-13 326
Poistot ja arvonalentumiset	0
Tilikauden tulos	-13 326

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2017
Joukkoliikennelautakunta, toimintakate	-13 326

Joukkoliikenne

Palvelukokonaisuuden tehtävänä on järjestää joukkoliikenne Tampereen kaupunkiseudulla yhteistoimintana kaupunkiseudun kuntien kanssa sekä toimia EU:n palvelusopimusasetuksen sekä kansallisen joukkoliikennelain mukaisena paikallisena toimivaltaisena viranomaisena Kangasalan, Lempäälän, Nokian, Oriveden, Pirkkalan, Tampereen, Vesilahden ja Ylöjärven kuntien muodostamalla alueella.

Tampereen kaupunkiseudulla joukkoliikenteen järjestämistäpa muuttui 30.6.2014 alkaen. Muutos perustui EU:n palvelusopimusasetukseen ja sen mukaisesti laadittuun vuonna 2009 voimaantulleeseen joukkoliikennelakiin. Lain tultua voimaan seutuliikenteen linjaluvat muuttuivat siirtymäajan liikennesopimuksiksi, jotka päättyivät 30.6.2014 alkaen vaiheittain 2019 loppuun mennessä. Pääosa siirtymäajan sopimuksista on päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä. Jäljellä oleviin siirtymäajan liikenteisiin liittyvä seutulippujärjestelmä ylläpidetään palvelukokonaisuuden kautta koko kaupunkiseudulla.

Joukkoliikenteen palvelutilausta suunniteltaessa arvioidaan joukkoliikenteen tarve ja sen kehittyminen, suunnitellaan joukkoliikenteen linjasto ja liikennöinti sisältäen reitit, aikataulut ja pysäkkien paikat. Tilaaja suunnittelee liikenteen autokierrot ja hankkii ne tuottajilta. Tilaaja vastaa myös joukkoliikenteen tukipalvelujen kehittämisestä (rahastus- ja informaatiojärjestelmät) ja on mukana koordinoimassa muita kaupungin henkilöliikenteen palveluja (palveluliikenne, matkapalvelukeskus). Joukkoliikenteen tilaaja vastaa tariffisuunnittelusta, yhteistariffiliikenteen taloudellisesta selvityksestä (clearing) sekä lippujen myyntiverkostosta.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Tampereen kaupunkiseudulla Pirkkalassa, Lempäälässä, Vesilahdella, Kangasalla ja

Nokialla 30.6.2014 toteutettu joukkoliikenteen järjestämistavan muutos toteutui Ylöjärven joukkoliikennepalveluiden osalta vastaavasti 6.6.2016 alkaen. Samassa yhteydessä otettiin käyttöön koko kaupunkiseudun kattava uusi yhtenäinen, vyöhykeisiin perustuva lippu- ja tariffijärjestelmä. Tariffijärjestelmä otettiin käyttöön myös Orivedellä, vaikka siellä joukkoliikenteen muutoksen siirtymäaika jatkuu vielä 2017 loppuun asti.

Kesän 2016 järjestämistavan muutoksen yhteydessä uudistettiin Ylöjärven suunnan linjastorakenne. Muualla kaupunkiseudulla linjastomuutokset olivat pienehköjä. Tampereella lisättiin tarjontaa Hervannan suuntaan suuren kysynnän johdosta ja Tesomalle päättyvää liikennettä yhdistettiin Nokian sisäiseen liikenteeseen ja näin muodostettiin uusi vaihdoton yhteys Nokialta Tesoman kautta Tampereen keskusta.

Kesäliikennekauden 2016 alussa toteutettiin koko kaupunkiseudun kattavan lippu- ja tariffijärjestelmän lanseeraus. Lippu- ja tariffijärjestelmän muutos on suuri ja vaikuttava. Järjestelmän käyttöönotto sujui hyvin ja ensimmäiset tulokset käyttäjämääristä ovat positiivisia. Kesän ja alkusyksyn osalta on havaittavissa selvästi alkuvuoden 1–2 prosentin suuruisen matkustajamäärän lisäystä suurempaa kasvua. Osa kasvusta perustuu siirtymiin edullisimpiin lipputuotteisiin ja näin ollen kasvu ei suoraan merkitse lisääntyviä lipputuloloja. Vaikutuksia tapahtuu sekä lyhyellä että pitkällä aikajänteellä ja siirtymiä lipputuotteiden välillä on vielä ennen aikaista arvioida elokuun tietojen pohjalta. Vuoden 2017 talousarvion laadinnassa on tältä osin normaalia suurempaa epävarmuutta suuntaan tai toiseen.

Joukkoliikenteen hoidon kustannustason nousun ennustetaan jatkuvan maltillisena ensi vuonna. Talousarvio on laadittu kustannustason 1,5 prosentin kasvulle. Tampereen osalta kustannuskehitys tarkoittaa noin 0,7

milj. euron kustannustason nousua. Eritysti Tampereella olisi kaupunkirakenteen laajenemisen ja kapasiteettiongelmien korjaamiseksi tarvetta tehdä parannustoimia, jotka kehysesityksen mukaisesti on rahoitettava lipputuloloja lisäämällä. Lisääntyvä matkustajamäärä edellyttää jo sellaisenaan tarjonnan lisäämistä. Kaupunkirakenteen laajenemisesta johtuvia lisäystarpeita ovat esimerkiksi Tampellan/Ranta-Tampellan alue, muut ydinkeskustan reuna-alueet, Lintuhytti ja Kolmenkulman alue. Näiden palvelujen kehittämiseen on talousarviossa varauduttu noin 0,3 milj. eurolla.

Talousarvioesitys perustuu noin 3 prosentin suuruiseen lipputulolojen kasvuun. Joukkoliikenteen taksojen korotustarve riippuu matkustajamäärän kasvun tuottamien lisääntyvien lipputulolojen suuruudesta. Vuoden 2017 korotustarvetta on tarkoituksenmukaista arvioida kuluvaan vuoden lopulla, kun vyöhykejärjestelmä uudistuksen vaikutukset ovat paremmin selvillä.

Seutuliikenteessä kyetään toteuttamaan liikennetarjonnan lisäyksiä kaikilla suunnilla lukuun ottamatta Oriveden suuntaa, mikä ei vielä vuoden 2017 aikana ole joukkoliikennelautakunnan järjestämisvastuulla.

Kaupunkistrategian valtuustokauden tavoitteena on kasvattaa joukkoliikenteen kulkumuoto-osuus nykyisestä 19 prosentista 22 prosenttiin. Joukkoliikenteen matkustajamäärän kasvu edellyttäisi valtuustokauden aikana keskimäärin 4–5 prosentin kasvua vuosittain. Talousarviovuonna 2017 tähän kasvuvauhtiin on heikon työllisyyslanteen sekä taksojen korotuksen johdosta erittäin haasteellista päästä erityisesti Tampereella. Seudullisessa liikenteessä on hyvät matkustajamäärän kasvuolosuhteet johtuen tehdyistä palvelutarjonnan parannuksista sekä kesällä 2016 käyttöönotetusta uudesta vyöhyketariffijärjestelmästä. Sitovaksi tavoitteeksi vuodelle 2017 on asetettu 2 prosentin kasvu matkustajamäärissä koko kaupunkiseudulla.

Käyttötalous (1 000 euroa)

TA 2017

Toimintatulot	46 789
Toimintamenot	-60 115
Toimintakate	-13 326

KONSERNIHALLINTO

Konsernihallinto

Yhteiset erät

Konsernipalveluyksikkö Koppari

Konsernihallinto

Konsernihallinnon tehtävänä on varmistaa kaupungin taloudellisten ja strategisten tavoitteiden toteutuminen ja kaupunkikonsernin yksiköiden toimiminen koko konsernin näkökulmasta parhaalla mahdollisella tavalla. Konsernihallinnon tehtävä ulottuu kaupunkiorganisaation lisäksi yhteisöihin ja säätiöihin, joissa kaupunki on omistajana tai joissa kaupungilla on määräysvalta.

Konsernihallinnossa toimii pormestarin suorassa alaisuudessa konsernijohtaja, apulaispormestarit, sisäinen tarkastus ja pormestarin esikunta. Lisäksi Konsernihallintoon kuuluvat palvelualueiden esikunnat ja päätöksentekoon liittyvät toimielimet, kaupunginvaltuusto ja -hallitus sekä lautakunnat ja neuvostot.

Konsernijohtajan alaisuudessa toimii vuoden 2017 alussa seitsemän konserniohjausyksikköä: hallinto, henkilöstö, kehittäminen, omistajaohjaus, strategia, talous ja viestintä. Hallintoyksikköön sisältyvät tukipalvelut ja konsernipalveluyksikkö Koppari 1.10.2016 alkaen. Strategiayksikkö ja kehittämisyksikkö toimivat 30.6.2017 saakka yhden johtajan alaisuudessa ja niitä kehitetään yhtenä toiminnallisena kokonaisuutena.

Konserniohjausyksiköiden tehtävänä on ohjata ja tukea palvelualueiden ja muun kaupungin organisaation toimintaa ja sen kehittämistä sekä avustaa konsernijohtoa. Konserniohjausyksiköt myös vastaavat konsernin ohjaus- ja johtamisprosessien kehittämisestä. Konserniohjauksen ja palvelualueiden välisen yhteistyön kautta palvelualueiden johto saa konserniohjausyksiköistä tukea toiminnan johtamiseen ja ohjaukseen.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Kaupungin uuden toimintamallin vakiinnuttaminen on konsernihallinnon toiminnan yksi keskeinen tavoite vuonna 2017. Uuden toimintamallin mukainen organisaatio aloittaa toimintansa vuoden alussa. Uudet poliittiset toimielimet aloittavat toimintansa kuntavaalien jälkeen kesällä 2017.

Uudessa toimintamallissa keskeistä on toimintatapojen ja -kulttuurin uudistaminen. Tämä edellyttää johtamisen kehittämistä, henkilöstö kehittäjänä -toimintatapaa ja vahvaa yhteisöllisyyttä kaikessa kaupungin toiminnassa.

Tampereen kaupunki valmistelee Pirkanmaan sote- ja maakuntauudistusta yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Vuonna 2017 laaditaan uusi kaupunkistrategia, jolla luodaan perustaa tulevaisuuden Tampereelle.

Konsernihallinnossa edistetään koko kaupunkia koskevien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumista. Koko kaupunkia koskevat tavoitteet koskevat myös konsernihallintoa. Vuoden 2017 tavoitteet koskevat uuden toimintamallin ja sote- ja maakuntauudistuksen ohella tuottavuuden parantamista, innovatiivisia hankintoja ja kaupungin tilankäytön tehostamista. Tavoitteena on henkilöstö kehittäjänä -periaatteiden käyttöön oton sekä esimies- ja johtamisosaamisen vahvistamisen lisäksi tuki- ja liikuntaelinsairauksista johtuvien poissaolojen vähentäminen sekä työvoimakustannusten toteutuminen vuosisuunnitelmien mukaisesti.

Talouden tavoitteena on saavuttaa talousarviossa asetettavat tilikauden tulosta ja investointien tulorahoitusta koskevat tavoitteet.

Konsernihallinnon uudistamisella ja palvelualueiden organisoinnilla on myös konsernihallintoon kohdistuvia henkilöstövaiikutuksia. Konsernihallinnon suunniteltu henkilöstövuosien määrä vuonna 2017 on 283. Palvelualueille siirtyy toimintamallin uudistuksen myötä 163 henkilöstövuotta. Lisäksi hyvinvoinnin palvelualueelle on suunniteltu siirrettävän 77 henkilöstövuotta, jotka talousarviossa sisältyvät vielä konsernihallinnon lukuihin. Lopulliset luvut tarkentuvat palvelu- ja vuosisuunnitelmassa.

Vuonna 2017 kuntavaalit järjestetään maaliskuussa. Lisäksi aletaan valmistella vuoden 2018 presidentinvaaleja ja maakuntavaaleja.

Tieto- ja viestintätekniikan kehittämiseen on suunniteltu 7,5 milj. euroa, josta 4,9 milj. euroa kohdistuu käyttötalouteen ja 2,6 milj. euroa investointeihin. Tieto- ja viestintätekniikan (ICT) kehittämisen osalta jatketaan toimintamallien ja palveluprosessien uudistamista digitalisaation keinoin. Vuonna 2017 uudistamiskykyä vahvistetaan käynnistämällä erillinen muutosohjelma viemään muutoksia tehokkaasti eteenpäin. Muutosohjelma toteutetaan Smart Tampere -kehitysohjelman yhteydessä. Kehitysohjelmat on kuvattu kokonaisuutena talousarvion luvussa "Kaupunkistrategian toteuttaminen".

KONSERNIHALLINTO

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	
Myyntitulot	665
Tuet ja avustukset	1 306
Muut toimintatulot	86
Toimintatulot yhteensä	2 057
Toimintamenot	
Henkilöstömenot	
Palkat ja palkkiot	-14 473
Henkilösivumenot	
Eläkemenot	-2 319
Muut henkilösivumenot	-771
Palvelujen ostot	-16 235
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-319
Avustukset	-678
Vuokramenot	-3 317
Muut toimintamenot	-462
Toimintamenot yhteensä	-38 574
Toimintakate	-36 517
Poistot ja arvonalentumiset	-1 700
Tilikauden tulos	-38 217

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Investointimenot	-2 582

Sitovat erät (1 000 euroa)	TA 2017
ICT-kehittäminen, toimintakate + nettoinvestoinnit	-7 500
Konsernihallinto, toimintakate	-31 599

Yhteiset erät

Vuoden 2017 talousarviossa kaupungin yhteisiin eriin on koottu kaupunkitasoisia yhteistoimintaosuuksia, kuten Kuntaliiton, Pirkanmaan liiton ja Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän maksusuudet. Yhteisissä erissä on varaukset erinäisiin avustuksiin ja jäsenmaksuihin sekä kaupungin työntekijöiden työmatkaliikenteen tukeen ja liikuntakortista aiheutuviin kustannuksiin sekä osuuteen verotuskustannuksista.

Myös Pirkanmaan pelastuslaitoksen Tampereen maksuosuus noin 15,4 milj. euroa on varattu yhteisiin eriin. Lisäksi yhteiset erät sisältävät poikkeusolon johtotilojen kustannukset sekä pelastustoimen eläkemenoperusteiset maksut.

Kaupungin yhteisissä eriin on varattu Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitokselle eläkemenoperusteisia maksuja korvaamaan 2,7 milj. euron toiminta-avustus, jonka suuruus tarkistetaan vuoden 2017 lopussa vastaamaan toteutuneita eläkemaksuja.

Ammatillisen koulutuksen yksikköhintarahoitusta (valtionosuus) osoitetaan täysimääräisenä koulutuksen järjestäjä Tredulle. Talousarvioon arvioitu rahoituksen suuruus on noin 83 milj. euroa.

Elinkeinorahastosta on suunniteltu tuloutettavaksi 1 milj. euroa. Rahoitusta osoitetaan lentoliikenteen kehittämiseen, Talent Tampere -ohjelmaan sekä Medipolis-kiihdyttämöön.

Osakkeisiin ja osuuksiin on varattu yhteensä noin 16,6 milj. euroa, josta 3,4 milj. euroa on varattu Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n osakeannin toiseen erään ja 0,5 milj. euroa varataan käytettäväksi kaupunginhallituksen erillisten päätösten mukaan.

Kaupungin yhteiset erät sisältävät lisäksi arvion valtion rahoitusosuudesta raitiotien vuoden 2017 kustannuksiin yhteensä 13,5 milj. euroa (rahoitusosuus investointimenoon) ja vastaavan summan sijoittamisesta perustettavaan yhtiöön (investointimeno).

YHTEISET ERÄT

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TA 2017	Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot		Investointimenot	-17 444
Myyntitulot	245	Rahoitusosuudet	13 500
Tuet ja avustukset	200	Nettoinvestoinnit	-3 944
Muut toimintatulot	852	Pysyvien vastaavien luovutustulot	500
Toimintatulot yhteensä	1 297		
Toimintamenot		Sitovat erät (1 000 euroa)	TA 2017
Henkilöstömenot		Yhteiset erät, toimintakate	-117 395
Palkat ja palkkiot	-687	Yhteiset erät, nettoinvestoinnit	-3 944
Henkilösivumenot			
Eläkemenot	-2 983		
Muut henkilösivumenot	-45		
Palvelujen ostot	-26 552		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-56		
Avustukset	-87 450		
Vuokramenot	-175		
Muut toimintamenot	-744		
Toimintamenot yhteensä	-118 692		
Toimintakate	-117 395		
Poistot ja arvonalentumiset	-55		
Tilikauden tulos	-117 450		
Rahastojen vähennys (+)	1 000		
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-116 450		

Konsernipalveluyksikkö Koppari

Konsernipalveluyksikkö Koppari on vuoden 2016 alusta toimintansa aloittanut konsernipalveluja tarjoava yksikkö. Koppari tuottaa asiakkailleen talous-, henkilöstö-, tieto- ja kehittämis-, hallinto- ja ICT-palvelut.

Talouspalvelut tarjoaa kirjanpidon, ostolaskujen käsittelyn, laskutuksen ja maksuliikenteen palvelut kaupungille ja konserniyhteisöille.

Henkilöstöpalvelut tuottaa asiakaslähtöisesti kokonaisvaltaisia henkilöstöpalveluita. Henkilöstöpalveluihin sisältyvät HR-tuen, rekrytoinnin, palkanlaskennan, matkustuksen hallinnan sekä tilaisuuksien järjestämisen palvelut.

Tieto- ja kehittämispalvelut luo edellytyksiä tiedolla johtamiseen sekä strategiseen kehittämiseen. Tietojohtamispalvelut tuottaa ja kehittää strategisen tason johtamisessa ja päätöksenteossa tarvittavaa tietoa sekä tukee tiedolla johtamista kaupunkio rganisaatiossa. Projektitoimisto tukee, ylläpitää ja kehittää projektisalkun johtamista ja projektijohtamisen käytäntöjä sekä organisaation projektiosaamista, ja tarjoaa projektijohtamispalvelua.

Hallintopalvelut tuottaa päätösvalmistelupalvelut, kirjaamopalveluja, hyvinvointipalvelujen ja kaupunkiympäristön kehittämisen tietopalveluja ja arkistohoitoa, puhelunvälityspalveluja, virastopalveluja sekä asiakasmaksupäätöksiä.

ICT-palvelut järjestää Tampereen kaupungin ja nimettyjen asiakkaiden ICT-palvelut, niiden tuen ja kehittämisen asiakkaiden käyttöön. ICT-palvelut hankkii markkinoilta tuotteet, palvelut ja ratkaisut asiakkaille sopiviksi kokonaisuuksiksi, antaa tietojärjestelmille niiden vaatiman tuen sekä kehittää niitä yhteistyössä asiakkaiden kanssa.

Toimenpiteet palvelutuotannon kehittämiseksi

Konsernipalveluyksikkö Koppari jatkaa edelleen toimintansa ja vastuulleen kuuluvien prosessien kokonaisvaltaista tehostamista. Kopparin toiminnan kehittämistä ohjaa vuosille 2016–2018 laadittu kehittämissuunnitelma.

Talouspalveluissa osallistutaan talouden prosessien kuvaamiseen ja osaprosessikohtaisten kehittämissuunnitelmien laa-

timiseen ja toteuttamiseen. Merkittävänä teemana on taloushallinnon toimintojen automatisointi ja digitalisointi, joita toteutetaan muun muassa robotiikkaratkaisujen avulla. Laskuoperaattoripalvelujen toimittajavaihdoksen toteutusprojekti ja maksuliikenneohjelmiston uudistaminen työllistävät, ja myös ostotilausten tekemistä ja tilauksellisten ostolaskujen käsittelyä edistetään edelleen. Kirjanpidossa jatketaan uuden konsernitilinpäätös ohjelmiston käyttöönottoa, tehostetaan taloustilastoprosessia ja kehitetään konsernilaskentaa palvelemaan paremmin tiedolla johtamista.

Henkilöstöpalveluissa jatketaan konsernipalveluyksikön kehittämissuunnitelman mukaisia toimenpiteitä palvelutuotannon kehittämiseksi. Lisäksi jatketaan henkilöstöhallinnon kokonaisprosessien kehittämistä henkilöstöyksikön ohjauksessa erikseen laadittujen kehittämissuunnitelmien mukaisesti.

Tieto- ja kehittämispalveluissa jatketaan konsultatiivisen kehittämisen mallia ja kumppanuustyötä yhdessä konsernihallinnon kanssa. Kaupungin uusi toimintamalli palvelualueineen haastaa kehittämään ja arvioimaan sekä tiedolla johtamista että projektitoimiston palveluja. Keskeistä on edistää digitalisaation jalkautumista tieto- ja kehittämispalvelujen toiminnan

kautta sekä selkiyttää ryhmän roolia osana talouden ja toiminnan ohjausprosessia. Jatkuvana kehittämistyönä on varmistaa palveluprosessien toimivuus vaikuttavuuden, tuloksellisuuden, kyvykkyyden sekä asiakastytytyvyyden näkökulmista.

Hallintopalveluissa vuonna 2017 keskeisiä tavoitteita ovat asiakasmaksuihin liittyvien kuntalaistointojen sähköistäminen, Selma-päätöksentekojärjestelmän käytön vakiinnuttaminen ja virastopalveluselityksen toimenpiteiden käyttöönotto. Arkistojen sähköisen tiedonhallinnan kehittämistä jatketaan ja laajennetaan edelleen. Puhe-lunvälityksessä parannetaan kaupungin yhteystietojen laatua tietojärjestelmien kehittämisellä ja tehostamalla yhteistyötä puhepalvelujen toimittajan kanssa.

ICT-palvelujen tilausmäärät jatkavat kasvuaan edelleen vuodelle 2017. Palveluiden kysynnän kasvuun vastataan erityisesti osaamista lisäämällä, jatkamalla siirtymistä yhä enemmän prosessimaiseen työskentelyyn sekä Lean-ajattelutapaa hyödyntämällä. Jokaisen henkilön systemaattiseen kehittämiseen kuuluu ydiosaamista tukeville kurseille osallistuminen ja osaamista todentavien sertifikaattien suorittaminen.

Henkilöstösuunnitelman mukaisesti Kopparin resurssit vuonna 2017 ovat 290,6 henkilötyövuotta.

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TA 2017
Toimintatulot	
Myyntitulot	35 052
Tuet ja avustukset	40
Toimintatulot yhteensä	35 092
Toimintamenot	
Henkilöstömenot	
Palkat ja palkkiot	-10 909
Henkilösivumenot	
Eläkemenot	-2 523
Muut henkilösivumenot	-570
Palvelujen ostot	-18 744
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-226
Vuokramenot	-1 681
Muut toimintamenot	-26
Toimintamenot yhteensä	-34 679
Toimintakate	413

TASEYKSIKÖT

Pirkanmaan pelastuslaitos

Rahastot

Vahinkorahasto

Liikelaitokset

Tampereen Vesi Liikelaitos

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos

Tampereen Infra Liikelaitos

Tampereen Voimia Liikelaitos

Tampereen Tilakeskus Liikelaitos

PIIRKANMAAN PELASTUSLAITOS

Pirkanmaan pelastuslaitos huolehtii Pirkanmaan alueen 22 kunnan pelastustoimesta. Palvelutasopäätöksen mukaan pelastuslaitoksen keskeiset tehtävät ovat

onnettomuuksien ennaltaehkäisy, ihmisten ja omaisuuden pelastaminen, ympäristön suojaaminen sekä normaaliajan häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varau-

tuminen. Pelastuslaitos toteuttaa myös ensihoitopalveluita osassa Pirkanmaata sekä järjestää osaltaan ensivastetoiminnan lähes koko Pirkanmaalla.

PIIRKANMAAN PELASTUSLAITOKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Palotarkastukset on suoritettu valvontasuunnitelman mukaisesti	Suoritetut määräaikaiset palotarkastukset
Pelastuslaitoksen toimintavalmiusaikavaatimus on saavutettu pelastuslaitoksen palvelutasopäätöksen mukaisesti	1. yksikön ja pelastustoiminnan toimintavalmiusajan saavuttaminen riskiluokittain
Työhyvinvointi on parantunut työyhteisötaitoja kehittämällä vuoteen 2016 verrattuna	Työhyvinvoinnin matriisin tulokset

Toimenpiteet toiminnan kehittämiseksi

Osana mittavaa sosiaali- ja terveystoimen muutosta on maan hallitus päättänyt perustaa maahan 18 maakuntaa vuoden 2019 alusta. Sosiaali- ja terveystoimen palvelut tuotetaan tukeutuen edellä mainittuihin alueisiin kuitenkin siten, että kolme maakuntaa järjestää sote-palvelut yhdessä toisen alueen kanssa. Osana muutosta vastuu pelastustoimen järjestämisestä siirtyy kunnilta perustettavalle maakuntahallinnolle. Valtakunnalliseen sote- ja aluehallintouudistukseen valmistautuminen tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa ja talouden suunnittelussa vuonna 2017. Valmisteluvastuu uudistuksesta siirtyy väliaikaishallinnolle kesällä 2017. Pirkanmaan pelastuslaitos on mukana sekä sisäasianministeriön että muiden toimijoiden hankkeissa, joissa muutosta valmistellaan.

Pelastuslaitos jatkaa yhteistoimintaa kuntien sosiaali- ja terveysviranomaisen sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa erityisesti iäkkäiden tai toimintakyvyltään muutoin alentuneiden asumisen paloturvallisuuden parantamiseksi. Palotarkastukset ja muu onnettomuuksien ehkäisyyn liittyvä valvontatoiminta toteutetaan vuosittain tarkistettavan valvontasuunnitelman mukaisesti. Kuntalaisille sekä yrityksille ja yhteisöille suunnattua

turvallisuuskoulutusta toteutetaan koulutussuunnitelmassa esitettyjen periaatteiden mukaisesti.

Pohjoisen pelastusalueen kolme toimipistettä siirtyvät poikkeusluvan mukaiseen työaikaan valmiustason parantamiseksi. Taloussuunnitelmakaudella keskeistä on paloasemaverkoston kehittäminen siten, että mahdollistetaan toimintavalmiuden toteutuminen sekä harjoitusolosuhteet palvelutasopäätöksen mukaisesti. Paloasemasuunnittelulla pyritään myös tehostamaan henkilöstöressurssien käyttöä.

Pelastuslaitoksella on käynnissä kolme asemahanketta, joiden vaikutus kohdistuu lähinnä taloussuunnitelmavuosille. Kustannusvaikutukset kohdistuvat lähinnä vuokratkustannuksiin. Kangasalan Kallion teollisuusalueelle on suunnitteilla koulutuspalloasema harjoitusalueineen. Uuden paloaseman rakennustyöt on tarkoitus aloittaa keväällä 2017. Paloaseman rakennuttaa ja omistaa Tampereen Palvelukiinteistöt Oy. Valmistuessaan sinne siirtyy myös Linnainmaan paloaseman toiminnot. Ikaalisiin on suunnitteilla uusi paloasema. Asemalta toimitusvälinä olevat sivutoimiset palomiehet. Paloaseman omistaisi ja rakennuttaisi Ikaalisten kaupunki. Valmistuessaan, vuonna 2017, se korvaisi Ikaalisten nykyisen paloaseman. Valkeakoskella

uusi paloasema on suunnitteilla Holmin teollisuusalueelle. Paloaseman rakennuttaa Valkeakosken kaupunki. Valmistuessaan paloasema korvaa Valkeakosken nykyisen paloaseman, missä on sisäilmaongelmia.

Pirkanmaan pelastuslaitos on osaltaan mukana useissa kehittämissankkeissa, joista merkittävimmät ovat valtakunnalliset hätäkeskus- ja kenttäjohtamisjärjestelmän toteuttamishankkeet.

Vuonna 2016 päivitetyn öljyvahinkojen torjuntasuunnitelman ja sammutusvesisuunnitelman mukaiset kalustohankinnat tullaan toteuttamaan vuoden 2017 aikana.

Pirkanmaan pelastuslaitoksella on toistaiseksi voimassa oleva yhteistoimintasopimus Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kanssa ensihoitopalvelun toteuttamisesta. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin valtuusto hyväksyi 30.5.2016 ensihoidon palvelutasopäätöksen vuosille 2017–2018. Uudessa palvelusopimuksessa pelastuslaitoksen järjestämän ensihoidon vastuualue laajenee ja hoitotaso nousee. Ambulanssien määrä lisääntyy viidellä. Uusi palvelutasopäätös aiheuttaa henkilöstön lisärekrytointin tarvetta.

Pirkanmaan pelastuslaitoksella on laadittu työhyvinvointisuunnitelma vuosille 2016–2017. Eläköitymistien vuoksi korostetaan myös erikoisosaamisen tiedon keruuta ja mentorointitoimintaa Pirkanmaan pelastuslaitoksen senioriohjelman mukaisesti.

PIRKANMAAN PELASTUSLAITOS

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikevaihto	43 839	45 821	47 963	48 850	50 600	50 600
Liiketoiminnan muut tuotot	486	330	350	400	400	400
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-2 462	-2 251	-2 450	-2 500	-2 550	-2 550
Palvelujen ostot	-5 162	-5 096	-5 306	-5 300	-5 350	-5 350
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-25 270	-26 484	-27 625	-27 601	-28 301	-28 301
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-4 518	-4 946	-5 064	-5 100	-5 400	-5 400
Muut henkilösivukulut	-1 521	-1 846	-1 900	-2 150	-2 300	-2 300
Poistot ja arvonalentumiset	-1 852	-1 810	-2 000	-2 100	-2 200	-2 200
Liiketoiminnan muut kulut	-3 541	-3 719	-3 969	-4 500	-4 900	-4 900
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Rahoitustuotot ja -kulut						
Muut rahoitustuotot	2	1	1	1	1	1
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	-0	0	0	0	0

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-1	-1	0	0	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	1 852	1 810	2 000	2 100	2 200	2 200
Rahoitustuotot ja -kulut	2	1	1	1	1	1
Muut tulorahoituksen korjauserät	-137	-50	-50	-100	-50	-80
Toiminnan rahavirta yhteensä	1 715	1 760	1 950	2 000	2 150	2 120
Investointimenot	-1 755	-2 589	-1 800	-1 800	-1 900	-2 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	74	64	0	50	0	50
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	217	175	150	250	150	200
Investointien rahavirta yhteensä	-1 464	-2 350	-1 650	-1 500	-1 750	-1 750
Toiminnan ja investointien rahavirta	251	-590	300	500	400	370
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	251	-590	300	500	400	370
Muut maksuvalmiuden muutokset	-251	590	-300	-500	-4w00	-370
Vaikutus rahavaroihin	0	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-1 755	-2 589	-1 800	-1 800	-1 900	-2 000
Rahoitusosuudet	74	64	0	50	0	50
Pysyvien vastaavien luovutustulot	217	175	150	250	150	200
Investointien rahavirta yhteensä	-1 464	-2 350	-1 650	-1 500	-1 750	-1 750

VAHINKORAHASTO

Vahinkorahasto on Tampereen kaupungin perustama riskirahasto. Rahastoa käsitellään erillisenä taseyksikkönä ja siitä tehdään vuosittain tilinpäätös.

Rahastosta korvataan kaupungille aiheutuneita kertaluonteisia vahinkoja ja vastuita, joita ei vakuutuksin ole katettu. Rahastosta voidaan korvata myös vakuutuksesta korvattavien vahinkojen omavastuuosan ja kaupungin toimintayksikön omavastuuosan välinen kustannus sekä vakuutuskorvauksen ylittävä vahinko-

osa. Korvauspiiriin kuuluu myös leasing-rahoituksella hankittu erikseen vakuutamaton omaisuus. Rahastosta voidaan erityisistä syistä korvata myös kaupungin työntekijöiden ja luottamushenkilöiden omaisuudelle aiheutuneita ilkivaltaan tai varkauteen liittyviä vahinkoja silloin, kun vahinko on tapahtunut kaupungin työ- tai luottamustehtävien hoidon yhteydessä eikä muu vakuutus korvaa vahinkoa. Tällöin korvauksenhakijan tulee kyetä osoittamaan vahingon ja työtehtävien välinen yhteys.

Tuloslaskelmassa on menoina esitetty arvio korvausten määrästä vuonna 2017. Vahinkorahaston sääntöjä muutettiin kaupunginvaltuuston päätöksellä 14.3.2016. Sääntömuutokset koskivat omavastuuosuuksien tarkistuksia ja niiden tarkoituksena on kannustaa toimintayksikköjä vahinkojen minimoimiseen ennakoivan riskienhallintatyön kautta.

Vahinkorahaston pääoma karttuu erillisestä esityksestä vain kaupungin tuloksen niin salliessa. Vahinkorahaston pääoma 31.12.2015 oli noin 21,6 milj. euroa.

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liiketoiminnan muut tuotot	22	0	0	0	0	0
Liiketoiminnan muut kulut	-292	-475	-475	-475	-475	-475
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-271	-475	-475	-475	-475	-475
Rahastojen vähennys (+)	271	475	475	475	475	475
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	0	0	0	0	0

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toiminnan rahavirta						
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-271	-475	-475	-475	-475	-475
Tulosrahoituksen korjauserät	-50	0	0	0	0	0
Toiminnan ja investointien rahavirta	-321	-475	-475	-475	-475	-475
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	-321	-475	-475	-475	-475	-475
Muut maksuvalmiuden muutokset	321	475	475	475	475	475
Vaikutus rahavaroihin	0	0	0	0	0	0

LIKELAITOKSET

Kaupunginvaltuusto asettaa liikelaitoksille konsernitason omistajan näkökulmasta kaupunkistrategiaan perustuvat toiminnan ja talouden tavoitteet. Tavoitteet esitetään liikelaitoskohtaisissa tarkasteluissa. Liikelaitoksen johtokunta päättää toiminnan kehittämisestä asetettujen tavoitteiden rajoissa sekä seuraa ja raportoi tavoitteiden saavuttamista. Liikelaitoksille asetettujen toiminnan tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan Tampereen toiminnan ja talouden katsauksissa, tilinpäätöksessä ja konsernin toimintakertomuksessa.

Liikelaitosten tulee strategiassaan ja käytännön toiminnassaan huomioida kaupungin kokonaisuus ja toimia osaltaan kaupunkistrategiassa esitettyjen strategisten päämäärien toteuttamisen edellyttämin tavoin.

Tampereen kaupungin liikelaitoksia ovat Tampereen Vesi, Tampereen Kaupunkiliikenne, Tampereen Infra, Tampereen Voimia ja Tampereen Tilakeskus. Liikelaitokset toimivat kuntalain 9 luvussa säädetyn mukaisesti ja noudattavat kaupungin hallinto- ja johtosääntöjä.

Vuoden 2017 aikana valmistellaan kaupunginhallituksen liiketoimintajaoston päätöksen 22.6.2016 § 85 mukaisesti Tampereen Tilakeskus Liikelaitoksen yhtiöittäminen luottamuselinten päätettäväksi. Liikelaitoksen mahdollisesta yhtiöittämisestä päättää kaupunginvaltuusto. Liiketoimintajaosto on esittänyt valtuustolle, että Tampereen Voimia Liikelaitoksen yhtiöittämisestä tehdään selvitys vuoden 2017 aikana.

LIKELAITOSTEN TUNNUSLUKUJA

1000 euroa	Liikevaihto	Liikekäännös	Korvaus perus- pääomasta	Netto- investoinnit	Henkilö- työvuodet
Tampereen Vesi	59 200	23 094	-10 500	-16 700	137
Tampereen Kaupunkiliikenne	26 600	2 360	-	-3 000	333
Tampereen Infra	52 943	4 074	-890	-900	454
Tampereen Voimia	52 380	2 380	-222	-280	584
Tampereen Tilakeskus	164 060	34 170	-24 162	-79 418	238
Yhteensä	355 183	66 078	-35 774	-100 298	1 746

Tampereen Vesi Liikelaitos

Tampereen Vesi Liikelaitos tuottaa toiminta-alueensa vesihuoltopalvelut liiketaloudellisin periaattein johtokunnan vuosille 2015–2025 hyväksymän strategian mukaisesti.

TAMPEREEN VESI LIIKELAITOKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Liikevaihto on kasvanut henkilötyövuotta kohden	Liikevaihto/HTV
Tuki- ja liikuntaelinsairauksista johtuvat poissaolot laskevat vähintään 12 % ja tapaturmien määrä laskee vähintään 20 %	Poissaolojen ja tapaturmien määrä vrt. vuosi 2016
Hinnat ovat suurten kaupunkien keskitason alapuolella	Hintataso
Vesijohtoveden laatu ja toimitusvarmuus säilyvät korkealla tasolla	Asiakastytytyväisyys
Vesijohtoverkoston toimintavarmuudesta huolehditaan	Verkoston keskimääräinen uusiutumisaika < 100 v.

Toimenpiteet palvelutuotannon kehittämiseksi

Vesihuollon toimintavarmuutta ja veden laatua parannetaan saneeraamalla vesihuoltoverkostoja järjestelmällisesti, tehostamalla vedenkäsittelylaitosten puhdistusprosesseja, lisäämällä automaatiota ja turvaamalla varavoiman saanti toiminnan kannalta tärkeimmissä kohteissa.

Vesihuoltoverkostojen rakentamisessa kehitetään rakennuttamis- ja urakointimenettelyjä sekä rakentamiskustannusten seurantaa niin, että kaupungin kasvun

edellyttämä verkostojen uudisrakentaminen, uusien runkojohtoyhteyksien mittava rakentaminen kantakaupungin verkoston sisällä ja nykyisten verkostojen riittävä saneeraus kyetään myös tulevaisuudessa toteuttamaan kohtuullisin kustannuksin.

Henkilöstön ammattitaitoa ja työkykyä pidetään yllä täydennyskoulutuksella, aktiivisella työkykyä ylläpitävällä eli työtoiminnalla ja tarjoamalla mahdollisuuksia tehtäväkiertoon. Tiedonkulku säilytetään avoimena ja yhteistyöhakuisena.

Tampereen Veden suurimpia haasteita ovat kasvavien investointitarpeiden rahoitus, jätevedenpuhdistuksen tiukentuneiden lupaehtojen saavuttaminen nykyisillä laitoksilla ilman merkittäviä laajennuksia keskuspuhdistamon käyttöönottoon saakka ja varautuminen meneillään olevien seudullisten yhteishankkeiden toteuttamiseen. Korkealla tasolla pysyvät investointitarpeet aiheuttavat vedenmyynnin hienoisesta kasvusta huolimatta taksankorotuspainetta, jota vähennetään omaa toimintaa jatkuvasti tehostamalla.

TAMPEREEN VESI LIIKELAITOS

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikevaihto	55 983	56 700	59 200	59 700	60 100	60 500
Valmistus omaan käyttöön	8 333	740	740	740	740	740
Liiketoiminnan muut tuotot	69	0	0	0	0	0
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-7 766	-6 150	-6 510	-6 510	-6 510	-6 510
Palvelujen ostot	-15 630	-9 330	-8 366	-8 366	-8 366	-8 366
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-5 533	-5 800	-5 700	-5 700	-5 700	-5 700
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-1 601	-1 790	-1 668	-1 668	-1 668	-1 668
Muut henkilösivukulut	-310	-370	-302	-302	-302	-302
Poistot ja arvonalentumiset	-10 108	-11 500	-12 800	-13 300	-13 700	-14 100
Liiketoiminnan muut kulut	-1 574	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Liikelylijäämä (-alijäämä)	21 862	21 000	23 094	23 094	23 094	23 094
Rahoitustuotot ja -kulut						
Muut rahoitustuotot	14	0	0	0	0	0
Korvaus peruspääomasta	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	11 375	10 500	12 594	12 594	12 594	12 594
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	144	0	0	0	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	11 519	10 500	12 594	12 594	12 594	12 594

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikelylijäämä (-alijäämä)	21 862	21 000	23 094	23 094	23 094	23 094
Poistot ja arvonalentumiset	10 108	11 500	12 800	13 300	13 700	14 100
Rahoitustuotot ja -kulut	-10 486	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500
Muut tulorahoituksen korjauserät	1 606	0	0	0	0	0
Toiminnan rahavirta yhteensä	23 089	22 000	25 394	25 894	26 294	26 694
Investointimenot	-26 799	-21 427	-16 700	-17 000	-17 100	-15 600
Rahoitusosuudet	444	0	0	0	0	0
Investointien rahavirta yhteensä	-26 355	-21 427	-16 700	-17 000	-17 100	-15 600
Toiminnan ja investointien rahavirta	-3 266	573	8 694	8 894	9 194	11 094
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	-3 266	573	8 694	8 894	9 194	11 094
Muut maksuvalmiuden muutokset	3 266	-573	-8 694	-8 894	-9 194	-11 094
Vaikutus rahavaroihin	0	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-26 799	-21 427	-16 700	-17 000	-17 100	-15 600
Rahoitusosuudet	444	0	0	0	0	0
Nettoinvestoinnit	-26 355	-21 427	-16 700	-17 000	-17 100	-15 600

TAMPEREEN VESI LIIKELAITOS, HULEVEDEN VIEMÄRÖINTI

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikevaihto	1 012	35	35	35	35	35
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-5	-10	-10	-10	-10	-10
Palvelujen ostot	-140	-190	-190	-190	-190	-190
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-156	-185	-185	-185	-185	-185
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-42	-32	-32	-32	-32	-32
Muut henkilösivukulut	-16	-13	-13	-13	-13	-13
Poistot ja arvonalentumiset	-652	-700	-700	-700	-700	-700
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-0	-1 095	-1 095	-1 095	-1 095	-1 095
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-0	-1 095	-1 095	-1 095	-1 095	-1 095

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toiminnan rahavirta						
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-0	-1 095	-1 095	-1 095	-1 095	-1 095
Poistot ja arvonalentumiset	652	700	700	700	700	700
Investointien rahavirta						
Investointimenot	-1 948	-1 900	-1 900	-1 900	-1 900	-1 900
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 296	-2 295	-2 295	-2 295	-2 295	-2 295
Vaikutus liikelaitoksen rahavaroihin	-1 296	-2 295	-2 295	-2 295	-2 295	-2 295

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-1 948	-1 900	-1 900	-1 900	-1 900	-1 900

TAMPEREEN VESI LIIKELAITOS, VESIHUOLTO

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikevaihto	54 971	56 665	59 165	59 665	60 065	60 465
Valmistus omaan käyttöön	8 333	740	740	740	740	740
Liiketoiminnan muut tuotot	1 679	0	0	0	0	0
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-7 761	-6 140	-6 500	-6 500	-6 500	-6 500
Palvelujen ostot	-15 490	-9 140	-8 176	-8 176	-8 176	-8 176
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-5 378	-5 615	-5 515	-5 515	-5 515	-5 515
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-1 559	-1 758	-1 636	-1 636	-1 636	-1 636
Muut henkilösivukulut	-294	-357	-289	-289	-289	-289
Poistot ja arvonalentumiset	-11 066	-10 800	-12 100	-12 600	-13 000	-13 400
Liiketoiminnan muut kulut	-1 574	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500
Liikelyläämä (-alijäämä)	21 862	22 095	24 189	24 189	24 189	24 189
Rahoitustuotot ja -kulut						
Muut rahoitustuotot	14	0	0	0	0	0
Korvaus peruspääomasta	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500
Muut rahoituskulut	-8	0	0	0	0	0
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	11 375	11 595	13 689	13 689	13 689	13 689
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	144	0	0	0	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	11 519	11 595	13 689	13 689	13 689	13 689

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toiminnan rahavirta						
Liikelyläämä (-alijäämä)	21 862	22 095	24 189	24 189	24 189	24 189
Poistot ja arvonalentumiset	11 066	10 800	12 100	12 600	13 000	13 400
Rahoitustuotot ja -kulut	-10 486	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500
Muut tulorahoituksen korjauserät	-4	0	0	0	0	0
Investointien rahavirta						
Investointimenot	-24 851	-19 527	-14 800	-15 100	-15 200	-13 700
Rahoitusosuudet investointimenoihin	444	0	0	0	0	0
Toiminnan ja investointien rahavirta	-2 414	2 868	10 989	11 189	11 489	13 389
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	-2 414	2 868	10 989	11 189	11 489	13 389
Muut maksuvalmiuden muutokset	2 414	-2 868	-10 989	-11 189	-11 489	-13 389
Vaikutus rahavaroihin	0	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-24 851	-19 527	-14 800	-15 100	-15 200	-13 700
Rahoitusosuudet	444	0	0	0	0	0

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen toiminta-ajatuksena on tuottaa korkealuokkaisia joukkoliikennepalveluja kestävän kehityksen mukaisesti, taloudellisesti ja turvallisesti.

TKL toteuttaa toiminta-ajatustaan Tampereen kaupungin joukkoliikenneyksikön kanssa solmitun tuotantosopimuksen (2012-2020) mukaisesti. Joukkoliikenteen tilaajana toimiva joukkoliikenneyksikkö määrittelee ajettavat linjat, niiden aikataulut ja autokierrot. Tuottajana toimiva TKL suunnittelee kuljettajien työvuorot ja vastaa tilatun liikenteen hoidosta. Tilaaja järjestää lipunmyynti- ja neuvontapalvelut sekä joukkoliikenteen tiedotuksen ja markkinoinnin. Joukkoliikenneyksikkö maksaa TKL:lle korvauksen ajettujen linjakilometrien, linjatuntien ja autopäivien perusteella. Tuotantosopimus sisältää myös kriteerit palvelun ja kaluston laadulle sekä mahdollisille bonuksille ja sanktioille.

Vuonna 2017 on suunniteltu operoivaksi noin 8,8 milj. linjakilometriä, mikä on jonkin verran vuoden 2016 suoritettua vähemmän. Kilometrisuorituksen laskusta huolimatta tilattavien linjatytöntien määrä tilaajan suoritearviossa vuodelle 2017 nousee edellisvuodesta. Kasvavan linjatuntimäärän vuoksi myös henkilöstötyövuosien määrä nousee edellisvuoden suunnitelmasta, mutta vastaa vuoden 2016 ennustetta.

Tuotantohinnat on vuoden 2012 alusta lukien sidottu yksityiseltä sektorilta hankittavan liikennesuorituksen tapaan joukkoliikenteen yleiseen kustannusindeksiin. Tehostamistoimien ansiosta TKL:n talous on ollut vahva ja toiminnallinen tulos ylittänyt budjetoidun. TKL onkin voinut laskea tilaajalta perittäviä tuotantosopimuksen mukaisia hintojaan yli 7 prosentilla.

Investointien osalta TKL on seurannut tarkasti suoritustilauksen määrää ja sopeuttanut kalustonsa sen mukaisesti. Kaluston pitäminen laadukkaana edellyttää nykyisellä suoritettavalla noin 12 auton vuotuisia uusinvestointeja. Aiempien vuosien leikkaukset investoinneissa tosin lisäävät jonkin verran tätä tarvetta. Joukkoliikenteen tilaajan operaattoreille asettamat laatuvaatimukset ja liikennöinnin luotettavuuden ylläpito edellyttävät myös kaluston suunnitelmallista ja riittävää uusimista.

Oman tuotannon roolin mukaisesti TKL on kalustopuolella edelläkävijänä kokeillessaan esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä joukkoliikenteen sovelluksia tai uusia käyttövoimamuotoja. Tästä hyvänä esimerkkinä on vuoden 2016 lopulla ajoon tulevat sähköbussit, joiden hankinta on toteutettu leasing-menettelyllä.

TAMPEREEN KAUPUNKILIIKENNE LIIKELAITOKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Tuki- ja liikuntaelinsairauksista johtuvat poissaolot laskevat vähintään 10 % ja tapaturmien määrä laskee vähintään 20 %	Poissaolojen ja tapaturmien määrä vrt. vuosi 2016
Kapasiteetti on mukautettu tilaajan kilpailuttamissuunnitelmaan ja muuhun kokonaistilaukseen	Tehdyt toimenpiteet
Toiminta on kilpailukykyistä yksityisiin palveluntuottajiin verrattuna	Hintataso taloudellinen tulos huomioden (konserniohjausyksikön arvio)
Tilatuista linjakilometreistä vähintään 99,90 % on TKL:n toimesta toteutunut suunnitellusti	Toteutuneiden linjakilometrien määrä/ tilatut linjakilometrit

Toimenpiteet palvelutuotannon kehittämiseksi

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen toiminnan organisointitavan selvittämiseksi perustetun työryhmän esitys hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa vuonna 2011. TKL:n osalta keskeisinä tavoitteina ovat pyrkimys kustannustehokkuuden lisäämiseksi, matkustajapalvelun laadun sekä palvelutarjonnan luotettavuuden jatkuva kehittäminen, sairauspoissaolojen hallinta sekä työssä jaksamisen edistäminen.

Toiminnan tehostamisella ja säännön mukaisella henkilöstön koulutuksella on oman palvelun tason ja kustannusrakenteen osalta saavutettu myönteisiä tuloksia. Kilpailukyky yksityiseen sektoriin verrattuna on parantunut selkeästi.

Tuotannon kehittämistyön painopistealueina ovat edelleen palveluhankintoihin ja toimitiloihin liittyvät kysymykset. Yhteistyössä joukkoliikenteen tilaajan kanssa tullaan vastaisuudessa etsimään Tam-

pereen joukkoliikenteeseen parhaiten soveltuvia kalusto- ja muita teknisiä ratkaisuja, painottaen ympäristöystävällisyyttä, esteettömyyttä ja käyttömukavuutta.

Vuoden 2017 talousarviossa on varauduttu kehysneuvotteluiden mukaiseen noin 12 linja-auton hankintaan yhteensä 3,0 milj. eurolla. Uusinvestointien lisäksi suoritetaan entiseen tapaan myös linja-autokalustoon kohdistuvia perusparannustoimenpiteitä, milloin se on mahdollista.

TAMPEREEN KAUPUNKILIIKENNE LIIKELAITOS

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikevaihto	27 540	26 800	26 600	25 200	24 000	23 200
Liiketoiminnan muut tuotot	391	100	250	150	150	150
Tuet ja avustukset kunnalta	3 475	3 200	2 720	2 700	2 700	2 700
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-4 183	-4 945	-3 748	-3 750	-3 650	-3 500
Palvelujen ostot	-3 737	-3 905	-3 146	-3 100	-3 000	-2 950
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-11 305	-11 955	-11 785	-11 500	-11 450	-11 000
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-5 208	-5 550	-5 050	-5 000	-5 000	-4 850
Muut henkilösivukulut	-634	-766	-616	-600	-600	-600
Poistot ja arvonalentumiset	-2 473	-2 020	-1 960	-2 150	-2 200	-2 200
Liiketoiminnan muut kulut	-448	-459	-905	-950	-950	-950
Liikelylijäämä (-alijäämä)	3 418	500	2 360	1 000	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	3 418	500	2 360	1 000	0	0

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikelylijäämä (-alijäämä)	3 418	500	2 360	1 000	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	2 473	2 020	1 960	2 150	2 200	2 200
Muut tulorahoituksen korjauserät	-34	0	0	0	0	0
Toiminnan rahavirta yhteensä	5 857	2 520	4 320	3 150	2 200	2 200
Investointimenot	-2 992	-3 200	-3 000	-3 000	-3 000	-3 200
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	30	0	0	0	0	0
Investointien rahavirta yhteensä	-2 962	-3 200	-3 000	-3 000	-3 000	-3 200
Toiminnan ja investointien rahavirta	2 896	-680	1 320	150	-800	-1 000
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	2 896	-680	1 320	150	-800	-1 000
Muut maksuvalmiuden muutokset	-2 907	680	-1 320	-150	800	1 000
Vaikutus rahavaroihin	-11	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-2 992	-3 200	-3 000	-3 000	-3 000	-3 200
Nettoinvestoinnit	-2 992	-3 200	-3 000	-3 000	-3 000	-3 200
Pysyvien vastaavien luovutustulot	30	0	0	0	0	0

Tampereen Infra Liikelaitos

Tampereen Infra Liikelaitos tarjoaa yhdyskuntatekniikan suunnittelua, paikkatieto-

palveluja, kunnossapito- ja rakentamispalveluja sekä kuljetus- ja korjaamopalveluja

Tampereen kaupungin sisäisille asiakkaille.

TAMPEREEN INFRA LIIKELAITOKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Liikevaihto on kasvanut henkilötyövuotta kohden	Liikevaihto/HTV
Tuki- ja liikuntaelinsairauksista johtuvat poissaolot laskevat vähintään 10 % ja tapaturmien määrä laskee vähintään 10 %	Poissaolojen ja tapaturmien määrä vrt. vuosi 2016
Liikelaitoksen toiminta on organisoitu kaupungin uuden toimintamallin mukaiseksi	Tehdyt toimenpiteet
Tuotettujen palveluiden hinta- ja laatutaso vastaa yksityisten kilpailijoiden tasoa	Toteutunut hinta- ja laatutaso, toteutustilanne (omistajaohjausyksikön arvio, huomioiden sisäinen kate ja eläkemenoperusteiset maksut)

Toimenpiteet palvelutuotannon kehittämiseksi

Kaupunginvaltuuston hyväksymä Tampereen Infra Liikelaitoksen kehittämisohjelma päättyi vuoden 2015 lopussa. Vuosien 2011–2015 aikana tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia on arvioitu ja kehittämisohjelman loppuraportti käsiteltiin kaupunginhallituksen liiketoimintajaostossa 31.5.2016 (§ 76). Uusi strategia on laadittu vuosille 2016 - 2020, ja toiminnan tehostamisessa hyödynnetään edelleen kehittämisohjelman mukaisia toimenpiteitä.

Kaupungin uudessa toimintamallissa Infra jatkaa liikelaitoksena. Liikelaitoksen tehtäviä voidaan kuitenkin tarkistaa osana mallin uudistamista. Osallistuminen aktiivisesti valtuuston hyväksymän koko Tampereen toimintamallin uudistamiseen on tärkeää. Infran näkökulmasta uudistamisen yksi keskeisistä periaatteista on säilyttää ja edelleen kehittää tilaaja-tuottajamallissa saavutettuja kustannushyötyjä, mutta poistaa malliin liittyviä heikkouksia.

Vuoden 2017 talousarviossa liikeylijäämätavoitteeksi on asetettu 4,1 milj. euroa ja toiminnan laajuudeksi 52,9 milj. euroa. Kaupungin talouden sopeuttamistarve näkyy Infran tilauskannan pienenemisenä, mutta myös tarpeena alentaa kustannuksia. Liikevaihtoa alentaa lisäksi toimintamallin muutoksen myötä tapahtuva tilaaja-tuottajamallin purkautuminen erällä toimialoilla. Kilpailukykysovimuksen kustannuksia alentava vaikutus ja säästöt eläkemenoperusteisissa menoissa on lisätty Infran liikeylijäämätavoitteeseen.

Liikevaihdon kasvu suhteessa henkilötyövuosimäärään on vaativa tavoite liikevaihdon alenemisenäkymän vuoksi. Tavoitteeseen vastataan mitoittamalla rekrytoinnit suhteessa liikevaihdon kehittymiseen. Vuoden 2017 henkilöstösuunnitelmassa henkilötyövuosien määräksi on arvioitu 454. Tapaturmien määrää alennetaan tiivistämällä työturvallisuusohjelman toteuttamista. Uudessa toimintamallissa on tavoitteena yhteistyön ja sujuvuuden parantaminen,

millä tavoitellaan parempaa kuntalaisen palvelua ja laatua. Palveluiden hinta- ja laatutasotavoitteen osalta jatketaan toimenpiteitä kustannusten alentamiseksi, mutta samalla varmistetaan palveluiden laatua, mikä mahdollistaa paremman kilpailukykyyn yksityisiin yrityksiin verrattuna. Korjaamotoiminnan kehittämistarpeet selvitetään vuoden 2017 aikana (KV).

Vuoden 2017 investointien tasoksi on suunniteltu 0,9 milj. euroa ja poistojen taso on 1,1 milj. euroa. Kalustoinvestointeihin sisältyvät Infran omassa toiminnassa ja muiden kaupungin yksiköiden toiminnassa tarpeelliset kuljetus- ja konekalustoinvestoinnit. Investoinnit ovat pääasiassa ikääntyvän kaluston korvausinvestointeihin. Ikääntyvän kaluston uudistamisella parannetaan palveluiden tuottamisen varmuutta ja vähennetään päästökuormitusta. Vuoden 2017 aikana laaditaan investointisuunnitelma vuosille 2018 - 2020 vanhenevan kaluston korvaamiseksi uudet päästönormit huomioiden (KV).

TAMPEREEN INFRA LIIKELAITOS

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikevaihto	54 522	57 337	52 943	53 000	53 000	53 000
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys (+) tai vähennys (-)	-156	0	0	0	0	0
Liiketoiminnan muut tuotot	382	328	343	390	390	390
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-7 784	-8 538	-7 288	-7 300	-7 300	-7 300
Palvelujen ostot	-17 928	-18 795	-16 259	-16 366	-16 366	-16 366
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-15 219	-15 962	-15 525	-15 600	-15 600	-15 600
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-5 271	-5 507	-4 994	-5 000	-5 000	-5 000
Muut henkilösivukulut	-846	-1 051	-828	-850	-850	-850
Poistot ja arvonalentumiset	-1 056	-1 075	-1 060	-900	-900	-900
Liiketoiminnan muut kulut	-3 899	-3 537	-3 258	-3 300	-3 300	-3 300
Liikelylijäämä (-alijäämä)	2 745	3 200	4 074	4 074	4 074	4 074
Rahoitustuotot ja -kulut						
Muut rahoitustuotot	1	0	0	0	0	0
Korvaus peruspääomasta	-890	-890	-890	-890	-890	-890
Muut rahoituskulut	-2	0	0	0	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	1 854	2 310	3 184	3 184	3 184	3 184

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikelylijäämä (-alijäämä)	2 745	3 200	4 074	4 074	4 074	4 074
Poistot ja arvonalentumiset	1 056	1 075	1 060	900	900	900
Rahoitustuotot ja -kulut	-891	-890	-890	-890	-890	-890
Muut tulorahoituksen korjauserät	-162	-100	-100	-100	-100	-100
Toiminnan rahavirta yhteensä	2 748	3 285	4 144	3 984	3 984	3 984
Investointimenot	-953	-1 100	-900	-900	-900	-900
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	163	100	100	100	100	100
Investointien rahavirta yhteensä	-790	-1 000	-800	-800	-800	-800
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 958	2 285	3 344	3 184	3 184	3 184
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	1 958	2 285	3 344	3 184	3 184	3 184
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 958	-2 285	-3 344	-3 184	-3 184	-3 184
Vaikutus rahavaroihin	0	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-953	-1 100	-900	-900	-900	-900
Nettoinvestoinnit	-953	-1 100	-900	-900	-900	-900
Pysyvien vastaavien luovutustulot	163	100	100	100	100	100

Tampereen Voimia Liikelaitos

Tampereen Voimia on Tampereen kaupungin liikelaitos, joka vastaa kaupungin ateriat- ja puhtauspalvelujen järjestämisestä.

Voimia huolehtii asiakkaiden hyvinvoinnista tarjoamalla täysipainoisia aterioita ja asiakasta tukevia ratkaisuja asiantuntevas-

ti ja kumppanuuksia hyödyntäen. Voimia tarjoaa noin 10 milj. aterialla ja huolehtii tilojen puhtaudesta noin 300 kiinteistössä.

TAMPEREEN VOIMIA LIIKELAITOKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Tuki- ja liikuntaelinsairauksista johtuvat poissaolot laskevat vähintään 10 % ja tapaturmien määrä laskee vähintään 10 %	Poissaolojen ja tapaturmien määrä vrt. vuosi 2016
Asiakastytytyväisyys on kehittynyt positiivisesti edelliseen vuoteen verrattuna	Asiakastytytyväisyysmittauksen tulokset
Asiakkaiden hyvinvointi on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna	Asiakkaan hyvinvointi-indeksin tulos
Liikelaitoksen yhtiöittämisestä on tehty selvitys yhdessä omistajaohjauksyksikön kanssa	Yhtiöittämisselvitys, toteutustilanne
Liikevaihto on kasvanut henkilötyövuotta kohden	Liikevaihto/HTV

Toimenpiteet palvelutuotannon kehittämiseksi

Tampereen Voimian strategiavuosien 2014–2018 keskeisinä painopisteinä on liiketoimintamallin uudistaminen, tukipalvelujen järjestäminen ja tuottaminen laajempina kokonaisuuksina sekä hyvinvoinnin roolin näkyvyyden lisääminen. Keinojen tavoitteiden saavuttamiseksi löytyvät mm. tuotannon tehostamisesta, tiedolla johtamisen kehittämisestä, asiakasohjautuvuuden ja asiakaslähtöisen palvelumuotoilun lisäämisestä.

Liiketoimintamallin uudistamista palvelutuotannon tehostamiseksi, tuottavuuden parantamiseksi ja työhyvinvoinnin lisäämiseksi jatketaan myös tulevana vuonna. Keskitetyn ateriatuotannon suunnittelua jatketaan osana yhtiöittämisselvitystä. Sisäistä tehokkuutta parannetaan prosesseja ja toimintatapoja kehittämällä mm. monipalvelutyötä ja erityisesti puhtauspalveluissa teknologiaa entistä paremmin hyödyntäen sekä tuotannonohjausta tiivistämällä. Myös johtamista uudistetaan

huomioiden monituottajamalli, tukipalvelut kokonaisuutena ja tiedolla johtaminen.

Tukipalvelujen järjestämisen ja tuottamisen roolia kaupungin toimintamallissa vahvistetaan edelleen. Kaupungin tukipalvelujen yhdistämisratkaisujen suunnitteluun osallistutaan ja edetään tehtyjen linjausten mukaisesti. Asiakasvaikuttavuuden parantamiseksi uusia palvelukonsepteja suunnitellaan ja otetaan käyttöön yhdessä asiakkaan kanssa monipalvelutyön hyödyntämiseksi ja asiakkaan tekemää tukipalvelutyötä kehittämällä. Asiakkaan osallisuuden malli tukipalvelun kehittämiseen uudistetaan. Hankintatapojen kehittämiseksi haetaan asiakkaalle lisäarvoa.

Hyvinvoinnin roolin näkyvyyttä lisätään jatkamalla hyvinvoinnin edistämisen mitareiden seurantaa ja kehitystoimenpiteiden johtamista tilaaja-asiakkaiden kanssa. Lisäksi arvioidaan mahdollisuudet Sydänmerkin käyttöönotolle lasten ja nuorten aterioissa ja parannetaan puhtauspalvelukohteiden siivottavuutta yhdessä asiakkaan kanssa sisäilmaongelmien vä-

hentämiseksi. Ympäristöjohtamisen vahvistamiseksi otetaan käyttöön Ekokompassi-ympäristöjärjestelmä.

Tampereen Voimian henkilöstöstä 95 prosenttia on välittömässä asiakas- ja palvelutuotantotyössä. Työvoiman tarve kokonaisuutena, ottaen huomioon oman ja ulkopuolisen työvoiman, vähenee noin 30 palkallisella henkilötyövuodella kuluva vuoden vuosisuunnitelmaan verrattuna. Työvoiman tarpeen muutos on seurausta puhtauspalvelujen järjestämistavan muutoksesta.

Palvelutuotannon kehittämistä jatketaan yhdessä henkilöstön kanssa. Osana liiketoimintamallin uudistamista jatketaan henkilöstön koulutus- ja rekrytointisuunnitelman toteutusta. Kriittistä osaamista vahvistetaan vertaisvalmentajaverkostoa hyödyntämällä ja työprosesseja tarkentamalla. Tules-poissaolojen ja tapaturmien määrää vähennetään työhyvinvoinnin johtamista kehittämällä mm. ennakoivien ratkaisujen ja työolosuhteita investointien avulla kehittämällä.

TAMPEREEN VOIMIA LIIKELAITOS

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikevaihto	45 389	53 375	52 380	52 380	52 380	52 380
Liiketoiminnan muut tuotot	273	308	312	312	312	312
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-11 283	-11 750	-10 697	-11 177	-11 177	-11 177
Palvelujen ostot	-10 737	-14 169	-14 074	-14 074	-14 074	-14 074
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-13 155	-15 936	-15 436	-15 436	-15 436	-15 436
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-2 968	-3 742	-3 495	-3 495	-3 495	-3 495
Muut henkilösivukulut	-744	-1 054	-794	-794	-794	-794
Poistot ja arvonalentumiset	-168	-203	-202	-220	-230	-230
Liiketoiminnan muut kulut	-5 417	-5 428	-5 613	-5 613	-5 613	-5 613
Liikelylijäämä (-alijäämä)	1 190	1 400	2 380	1 882	1 872	1 872
Rahoitustuotot ja -kulut						
Korvaus peruspääomasta	-222	-222	-222	-222	-222	-222
Tilikauden alijäämä (yliäämä)	968	1 178	2 158	1 660	1 650	1 650

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikelylijäämä (-alijäämä)	1 190	1 400	2 380	1 882	1 872	1 872
Poistot ja arvonalentumiset	168	203	202	220	230	230
Rahoitustuotot ja -kulut	-221	-222	-222	-222	-222	-222
Toiminnan rahavirta yhteensä	1 137	1 381	2 360	1 880	1 880	1 880
Investointimenot	-134	-480	-280	-280	-320	-210
Investointien rahavirta yhteensä	-134	-480	-280	-280	-320	-210
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 003	901	2 080	1 600	1 560	1 670
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	1 003	901	2 080	1 600	1 560	1 670
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 003	-901	-2 080	-1 600	-1 560	-1 670
Vaikutus rahavaroihin	-0	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-134	-480	-280	-280	-320	-210
Nettoinvestoinnit	-134	-480	-280	-280	-320	-210

Tampereen Tilakeskus Liikelaitos

Toiminta-ajatuksensa mukaan Tampereen Tilakeskus Liikelaitos on palveluorganisaatio, joka tiloilla ja kiinteistöpalveluilla luo edellytykset hyvälle kunnallisille palveluille. Tilakeskus toimii kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti vastaten

kestävästä ja elinkaareltaan tarkoituksemukaisesta rakentamisesta ja kiinteistönpidosta. Tilakeskus huolehtii tilojen ja rakennuskannan monikäyttöisyydestä, tarkoituksenmukaisesta käytöstä ja arvon säilymisestä ennakkoavalla ja kestävällä ta-

valla. Tilakeskus järjestää joko itse investoiden tai vuokraten tarkoituksenmukaiset tilat kaupungin palvelutuotannolle ja huolehtii tilojen käyttökelpoisuudesta. Nämä tehtävät Tilakeskus hoitaa joko omana työnä tai ulkopuolisten kumppanien avulla.

TAMPEREEN TILAKESKUS LIIKELAITOKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Tuki- ja liikuntaelinsairauksista johtuvat poissaolot laskevat vähintään 12 % ja tapaturmien määrä laskee vähintään 15 %	Poissaolojen ja tapaturmien määrä vrt. vuosi 2016
Liikelaitos on organisoinut toimintansa vastaamaan kaupungin uutta tiloja ja niihin liittyvää palvelutuotantoa koskevaa toimintamallia yhdessä elinvoiman palvelualueen kanssa. Liikelaitos on tuotteistanut palvelualueelle tuottamansa palvelut ja sopinut menettelytavat ylläpidon ja investointien kustannusseurantaan ja raportointiin.	Toteutustilanne, palvelutaso (asiakastutkimus)
Liikelaitos on valmistautunut toiminnan yhtiöittämiseen luottamuselinten päätösten pohjalta yhdessä omistajaohjauksikön kanssa	Toteutustilanne

Toimenpiteet palvelutuotannon kehittämiseksi

Tilakeskus Liikelaitoksen strategian keskeisenä tavoitteena on toimia kokonaisvaltuullisesti ja varmistaa edullinen ja häiriötön toiminta kaikissa olosuhteissa. Tilojen hallintatapa määräytyy taloudellisuuden, palveluverkon tarpeiden ja tarjolla olevien tilaratkaisuvaihtoehtojen perusteella. Tilakeskuksen organisaation kehittämisen lähtökohdalla on kohdistaa toiminta ja resurssit niihin ydintehtäviin, joilla on suurin merkitys ja hyöty koko kaupunkikonsernille ja joilla varmistetaan jatkuva ja häiriötön toiminta. Merkittävä osuus palveluista tuotetaan ulkopuolisten palvelutuottajien avulla. Toinen tärkeä tavoite on tilaomaisuuden arvon säilyttäminen sekä sen käytön tehostaminen ja kehittäminen. Tavoitteena on realisoida sellaista omaisuutta, jota ei tarvita kunnan palvelutuotannossa.

Tampereen Tilakeskus liikelaitoksen johtokunta hyväksyi 29.1.2015 Tilakeskuksen strategian vuosiksi 2015–2018. Strategian pohjalta on määritelty neljä kehittymisen painopistealuetta: vaikuttava asiakastyö, läpinäkyvä, tehokas ja uudistuva Tilakeskus, asiantuntijuudesta kilpailuetu sekä keskustelevalle ja aktiiviselle työyhteisölle. Strategiaa on päivitetty vastaamaan kehitty-

vää toimintaa, ja Tilakeskus Liikelaitoksen johtokunta on hyväksynyt päivitetyn strategian 26.5.2016.

Tilakeskus on toteuttanut vuoden 2016 aikana organisaatiomuutoksen, jolla puretaan liikelaitoksen sisäinen tilaaja-tuottaja-malli siten, että vuoden 2017 alusta Tilakeskuksen liiketoiminta jakaantuu kiinteistökehitykseen ja kiinteistönpitoon. Kiinteistökehitys muodostuu neljästä tiimistä, joita ovat isojen investointien hankkeiden kehitys ja rakennuttaminen, pienten investointien rakennuttaminen ja valvonta, talotekniikan rakennuttaminen ja valvonta sekä arkkitehtuuri- ja talotekniikkasuunnittelu. Kiinteistönpito muodostuu kiinteistöjen ylläpidosta ja tilapalveluista. Tilakeskus tekee yhteistyötä toimialansa laajan kumppaniverkoston kanssa. Oma palvelutuotanto varmistaa strategisesti tärkeät toiminnot, ja tuotantohenkilöstöä rekrytoidaan tulevaisuudessakin huolehtimaan Tilakeskuksen ydintehtävistä.

Tilakeskuksen keskeisenä tavoitteena on parantaa asiakaspalvelua. Asiakastytyväisyyttä mitataan sekä Tilakeskuksen omalla vuosittaisella mittauksella että osallistumalla valtakunnallisiin asiakastytyväisyysselvityksiin niiden järjestämisvuosina. Asiakkaan päivittäispalvelua

parannetaan Tilakeskuksen kiinteistöjen help desk -toimintaa kehittämällä.

Valtuusto asetti Tilakeskuksen vuoden 2016 toiminnan tavoitteeksi liikelaitoksen organisointitavan selvittämisen yhdessä konsernin omistajaohjauksen kanssa. Kaupunginhallituksen liiketoimintajako linjasi jatkovalmistelusta 22.6.2016. Linjauksen mukaan kaupunkiin perustetaan strateginen tilatoimija, jonka tehtävänä on kehittää pitkäjänteisesti kaupungin tilaomaisuutta kaupungin ja kaupunkilaisten nykyisiin ja tuleviin tarpeisiin. Tähän kokonaisuuteen kuuluisivat tilojen lisäksi kiinteistöt ja maapolitiikan kokonaisuus. Palvelutuotanto, joka muodostuisi pääasiassa Tilakeskuksen rakennuttamisesta ja ylläpidosta, yhtiöitettäisiin kaupungin kokonaisuudessaan omistamaan yhtiöön (in-house). Omistajan linjaamaa valmistelua jatketaan tehtyjen päätösten mukaisesti vuonna 2017.

Työhyvinvointia seurataan kaupungissa toteutettavalla Kunta10-kyselyllä, sairauspoissaolotilastoilla ja uudella sähköisellä työyhteisön kehittämistyökalulla, jolla saadaan kartoitettua reaaliaikaisesti henkilöstön mielipiteitä esimerkiksi työtyytyväisyydestä, osaamisen kehittämisestä, johtamisesta ja esimiestyöskentelystä sekä muutostilanteista. Työkalun avulla tunnis-

tetaan muutostrendit reaaliaikaisesti ja näin tuotetaan esimiehille tietoa johtamisen tueksi. Tilakeskuksen esimiehille järjestetään esimiesvalmennusta ja -koulutusta eri aiheista tarpeiden mukaan. Työhyvinvoinnin ja työkykyä tukevien toimenpiteiden edistämiseksi Tilakeskuksessa toimii työhyvinvoinnin ohjausryhmä. Ohjausryhmä laatii, toteuttaa ja seuraa työterveyden toimintasuunnitelman ja vuosittaisen työhyvinvointisuunnitelmien toteutumista. Tarkoituksena on panostaa kehittämistyöhön keskittymällä ajankohtaisiin työhyvinvoinnin teemoihin ja täsmätoimenpiteisiin Tilakeskuksessa.

Tilaomaisuuden kehittämisen lähtökohtana on kaupungin palvelumallityön pohjalta syntyvä hyvinvointipalveluiden verkostosuunnitelma ja sen toteuttaminen. Tilakeskuksen rakennus- ja kiinteistöomaisuus jaetaan palveluverkossa pidettäviin kohteisiin, palveluverkossa tarpeellisiin kehitettäviin kohteisiin, suoraan ilman kehittämistä realisoitaviin kohteisiin, kehittämisen kautta realisoitaviin kohteisiin, niihin ulkoa vuokratuihin kohteisiin, joista luovutaan, sekä purettaviin kohteisiin. Lisäksi omaan salkkuun eritellään kaupunkikuvalliset kohteet, jotka

eivät ole palvelukäytössä eivätkä realisoitavissa. Pidettävät ja kehitettävät kohteet ovat pääasiassa Tampereen kaupungin palvelukäytössä olevia tiloja. Realisoitavaksi määriteltä omaisuus voidaan luokitella kehittämispotentiaalin mukaan. Mikäli rakennuksella ei ole käyttö-, myynti- tai kehittämisarvoa, se esitetään mahdollisuuksien mukaan purettavaksi, jotta ylläpitokuluja ei synny. Realisointien tavoitteena on mahdollistaa tulevat investoinnit ja pienentää ylläpitokuluja.

Vuonna 2016 Tilakeskuksen henkilöstömäärään vaikutti merkittävästi entisen laitoshoidon teknisen yksikön siirtyminen Tilakeskukseen. Vuonna 2017 eläköitymistä korvataan osittain rekrytoinneilla, osittain sisäisillä työjärjestelyillä ja tehtävänkuvien muokkaamisella muuttuvien tarpeiden mukaan kaikissa yksiköissä. Myös uutta henkilöstöä rekrytoidaan maltillisesti edellä mainittujen toiminnan tarpeiden perusteella.

Tampereen Tilakeskus Liikelaitoksen vuoden 2017 talousarviossa liikevaihto kasvaa edellisestä vuodesta noin 4,2 milj. euroa. Kuluissa varaudutaan edelleen sisäilmaolosuhteiden hoidosta aiheutuviin kiireellisiin selvitystarpeisiin ja kartoituksiin. Henkilöstö-

kuluissa on huomioitu Tilakeskuksen henkilöstösuunnitelma ja kilpailukykysovimuksen vaikutukset. Vuokratulua kasvattavat uudet vuokra-kohteet kuten Tredu Santalahdentien ja Tredu Pirkkala toimipisteiden sekä Kanta-Sarviken tilat. Yhteensä rakennusten ja huoneistojen vuokratulot nousevat noin 4,1 milj. euroa. Investointien poistopohja kasvaa huomattavasti. Taseen pitkävaikutteisen omaisuuden poistojen lisäys on 2,6 milj. euroa. Tilikauden ylijäämä pienenee vuoden 2016 liikeylijäämän tasosta laskien noin 8,6 %:sta 5,2 %:iin.

Investointien budjetti on noin 82 milj. euroa. Painopiste on varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tilatarpeissa, joiden osuus on noin 44 % bruttoinvestoinneista. Vuokrauksella tai muulla rahoitusmallilla toteutettavien hankkeiden osuus säilyy merkittävänä. Realisointikohteita ovat muun muassa Tampereen Messu- ja Urheilukeskuksen A-, B-, ja C-hallit sekä Ylioppilastalo.

Pyynikin palloiluhallin peruskorjauksen ja laajentamisen vaihtoehtona selvitetään uuden liikuntahallin rakentamista Santalahden alueelle. Tavoitteena on, että uudessa hallissa olisi kolme täysimittaista harjoittelukenttää. (KV)

TAMPEREEN TILAKESKUS LIIKELAITOS

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikevaihto	162 857	159 847	164 060	168 212	172 679	177 467
Valmistus omaan käyttöön	3 891	6 545	6 141	4 135	4 236	4 759
Liiketoiminnan muut tuotot	3 062	1 646	1 379	746	746	746
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-20 602	-21 784	-23 375	-24 081	-24 789	-25 499
Palvelujen ostot	-23 478	-20 294	-21 533	-20 103	-20 780	-21 881
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-10 748	-8 861	-9 055	-9 055	-9 055	-9 055
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-3 977	-3 360	-3 018	-3 018	-3 018	-3 018
Muut henkilösivukulut	-606	-587	-473	-473	-473	-473
Poistot ja arvonalentumiset	-34 036	-31 900	-34 500	-34 900	-33 000	-33 000
Liiketoiminnan muut kulut	-38 680	-41 803	-45 456	-47 661	-49 978	-52 409
Liikelylijäämä (-) alijäämä)	37 684	39 449	34 170	33 802	36 568	37 637
Rahoitustuotot ja -kulut						
Muut rahoitustuotot	5	0	0	0	0	0
Kunnalle maksetut korkokulut	-1 663	-1 687	-1 650	-1 620	-1 590	-1 560
Muille maksetut korkokulut	-8	0	0	0	0	0
Korvaus peruspääomasta	-24 162	-24 162	-24 162	-24 162	-24 162	-24 162
Muut rahoituskulut	-49	0	0	0	0	0
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	11 806	13 600	8 358	8 020	10 816	11 915
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	196	195	140	140	140	140
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	12 003	13 795	8 498	8 160	10 956	12 055

TAMPEREEN TILAKESKUS LIIKELAITOS

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikeliijäämä (-alijäämä)	37 684	39 449	34 170	33 802	36 568	37 637
Poistot ja arvonalentumiset	34 036	31 900	34 500	34 900	33 000	33 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-25 877	-25 849	-25 812	-25 782	-25 752	-25 722
Muut tulorahoituksen korjauserät	-2 637	-1 600	-1 333	-700	-700	-700
Toiminnan rahavirta yhteensä	43 205	43 900	41 525	42 220	43 116	44 215
Investointimenot	-63 666	-111 261	-82 195	-55 230	-56 600	-61 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 276	2 980	2 777	1 020	3 170	0
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	18 079	5 000	4 000	3 000	3 000	3 000
Investointien rahavirta yhteensä	-44 311	-103 281	-75 418	-51 210	-50 430	-58 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 106	-59 381	-33 893	-8 990	-7 314	-13 785
Rahoituksen rahavirta						
Antolainauksen muutokset						
Antolainasaamisten lisäykset	-229	0	0	0	0	0
Antolainasaamisten vähennykset	31	0	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	-1 304	-59 381	-33 893	-8 990	-7 314	-13 785
Muut maksuvalmiuden muutokset	1 304	59 381	33 893	8 990	7 314	13 785
Vaikutus rahavaroihin	-0	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2015	Muutettu TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Investointimenot	-63 666	-111 261	-82 195	-55 230	-56 600	-61 000
Rahoitusosuudet	1 276	2 980	2 777	1 020	3 170	0
Nettoinvestoinnit	-62 390	-108 281	-79 418	-54 210	-53 430	-61 000
Pysyvien vastaavien luovutustulot	18 079	5 000	4 000	3 000	3 000	3 000

TAMPEREEN TILAKESKUS LIIKELAITOKSEN TALONRAKENNUSHANKKEET VUOSINA 2017-2020 (1 000 EUROA)

Hankkeen nimi	Tarve- selvitys	Hanke- suunnitelma	Toteutus- suunnitelma	Kust. arvio	Aik. käyttö, tilanne 1.8.2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
VARHAISKASVATUS JA PERUSOPETUS				221 850		35 770	36 900	34 600	37 700
Järvensivun koulun perusparannus	2017			4 000	0	0	0	200	0
Tampereen kansainvälisen (Amurin) koulun perusparannus ja laajennus	25.3.2010	23.2.2012	24.4.2014	20 000	15 275	3 270	0	0	0
Tesoman yhtenäiskoulu ja päiväkotit, uudisrakennus ja perusparannus	24.10.2013	27.3.2014	23.3.2016	28 750	5 537	9 000	4 800	0	0
Pispalan koulun perusparannus	12.5.2016	11/2016	5/2018	6 900	20	0	3 200	3 500	0
Lielahden koulun muutostyöt ja nuorisotilat	20.3.2014	18.12.2014	29.10.2015	10 000	4 639	3 000	0	0	0
Lielahden koulun vanhan osan perusparannus	20.3.2014	26.11.2015	6/2017	4 400	2	2 900	1 300	0	0
Saukonpuiston koulu ja päiväkotit	2017	2017..2018		16 000	0	0	200	0	7 800
Pohjois-Hervannan koulun perusparannus	2017	2018		11 000	0	0	0	5 500	5 500
Lamminpään koulun perusparannus				6 000	0	0	0	0	100
Kissanmaan koulun perusparannus				7 000	0	0	0	0	100
Hyhkyn koulun ja Huovarin päiväkodin perusparannus	2017			5 000	0	0	100	4 900	0
Olkahisen koulun ja päiväkodin perusparannus				6 500	0	0	0	1 500	5 000
Härmälän koulun perusparannus				8 000	0	0	0	0	100
Koiviston koulun perusparannus				8 000	0	0	0	0	100
Kaukajärven koulun perusparannus				9 000	0	0	0	0	100
Annalan koulun perusparannus				7 000	0	0	0	0	100
Kisapuiston koulun perusparannus				3 000	0	0	0	0	100
Nekalan koulun sisäilmaperustarvikkeet	2017			7 000	0	200	3 400	3 400	0
Koulurakennusten pienet hankkeet						3 000	3 000	3 000	3 000
Multisillan päiväkotit ja koulu	23.4.2015	2017		6 200	0	0	0	1 600	4 600
Mustametsän päiväkotit ja neuvola	26.3.2015	2/2017		8 000	0	200	7 800	0	0
Talvitien päiväkotit ja koulu	20.11.2014	1.6.2015	26.5.2016	6 500	962	3 400	0	0	0
Haukiluoman päiväkotit	17.12.2015	9/2016	8/2017	6 200	0	3 800	2 400	0	0
Messukylän (uusi) päiväkotit				6 000	0	0	0	3 000	3 000
Irlalan päiväkotit ja koulu	17.3.2016	11/2016	9/2017	7 700	0	2 000	5 700	0	0
Lielahden uusi päiväkotit	2019			6 000	0	0	0	3 000	3 000
Pellervon päiväkotit ja koulu	2017	2018		7 700	0	0	0	0	100
Päiväkotien perusparannus						3 500	3 500	3 500	3 500
Päiväkotien pienet hankkeet						1 500	1 500	1 500	1 500
LUKIOKOULUTUS						300	300	300	300
Lukioiden pienet hankkeet						300	300	300	300
KULTTUURI- JA VAPAA-AIKAPALVELUT				49 800		23 800	5 000	3 000	4 000
Kulttuuripalvelut									
Metson tilamuutokset ja perusparannus	10.9.2008	21.10.2010, päivitys 30.10.2014	2-3vaihe 17.12.2015	10 700	4 306	3 800	0	0	0
Tampere-talon tilamuutokset ja laajennus	24.4.2014/ tekn. modernisointi, 18.6.2014/ vaihe2	27.11.2014	17.9.2015	18 800	14 186	3 600	0	0	0
Keskustan kulttuuritilat / Vanha kirjastotalo	7.3.2016	8.8.2016	12/2016	2 900	61	1 800	400	0	0
Kulttuurirakennusten pienet hankkeet						800	900	1 300	1 300
Vapaa-aikapalvelut									
Tesoman jäähalli	20.11.2014	29.10.2015	26.5.2016	7 900	949	1 000	0	0	0
Tampereen maauimala	20.11.2014	29.10.2015		9 500	391	9 500			
Liikuntapaikkojen perusparannus						2 600	3 000	1 000	2 000
Vapaa-aikarakennusten pienet hankkeet						700	700	700	700

Hankkeen nimi	Tarve- selvitys	Hanke- suunnitelma	Toteutus- suunnitelma	Kust. arvio	Aik. käyttö, tilanne 1.8.2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT				43 600		13 900	5 530	11 400	11 600
Hatanpään akuuttisairaala vaihe1	10/2016	2017		(45000)	0	0	0	(15000)	(15000)
Hervannan toimintakeskus, terveysaseman perusparannus	19.2.2014	22.5.2014	19.2.2015	4 600	3 499	900	0	0	0
Linnainmaan hyvinvointikeskus osa 2	19.10.2015	11/2016		1 000	0	1 000	0	0	0
Koukkuniemen kehittäminen									
Toukola (huoltorak. päälle)	20.2.2013	26.3.2015	28.4.2016	17 000	1 604	10 000	1 730	0	0
Männistö, RAUSAN laajennus	11.11.2014	10/2016	5/2017	11 000	19	0	1 800	9 000	0
Havulan perusparannus				10 000	0	0	0	400	9 600
Sosiaali- ja terveystalokustannusten pienet hankkeet						2 000	2 000	2 000	2 000
KONSERNIHALLINTO				2 500		5 300	5 300	5 300	5 400
Keskusvirastotalon keittiö				2 500	0	0	0	0	100
Muiden rakennusten perusparannus ja kiinteistö- tekn. laitteet						1 600	1 600	1 600	1 600
Sisäilmaolosuhdeinvestoinnit						3 000	3 000	3 000	3 000
Valmistuneiden kohteiden jälkityöt						350	350	350	350
Suunnittelukustannukset						350	350	350	350
MUUT KIINTEISTÖT						2 625	2 000	2 000	2 000
Liikelaistosten ja ulosvuokrattujen kiinteistöjen investoinnit						2 625	2 000	2 000	2 000
TALONRAKENNUKSET YHTEENSÄ				317 750		81 695	55 030	56 600	61 000
HYTE JA ENSIKERTAINEN KALUSTAMINEN VUOKRAUKSELLA TAI MUULLA RAHOITUSMALLILLA TOTEUTETTAVISSA HANKKEISSA						500	200	0	0
INVESTOINNIT YHTEENSÄ				317 750		82 195	55 230	56 600	61 000
Rahoitusosuudet						-2 777	-1 020	-3 170	0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot						-4 000	-3 000	-3 000	-3 000
INVESTOINTIEN NETTORAHOITUS YHTEENSÄ						75 418	51 210	50 430	58 000
VUOKRAUKSELLA TAI MUULLA RAHOITUSMALLILLA TOTEUTETTAVAT HANKKEET									
Vuorestalo	15.2.2007	22.1.2008, päivitys 25.8.2016	1.vaihe 23.2.2012, 2.vaihe 2/2017	46 500	26 482	xxx	xxx	20 000	
Tesoman hyvinvointikeskus	11.4.2012	22.4.2015		11 000			xxx		
Ratina, Tullinkulman Työterveys Oy:n tilat		18.12.2014		7 000			xxx		
Satamakadun palvelukoti (tehostetun palvelu- asumisen yksikkö)	11.11.2014	29.10.2015		9 900			xxx		
VTs Piikahaka, kevap ryhmäkoti ja tukiasunnot	26.8.2015	9/2016		3 500			xxx		
Tesoman palvelukoti		6/2017						xxx	
Tammelan stadion	11/2016			17 000	0		xxx	xxx	17 000
Yhteensä				94 900					
Tredu Hepolamminkatu, B-rakennuksen IV- perusparannus ja muutostyöt	25.8.2016	9/2016	12/2016	4 000	xxx	xxx			
Tredu Lempäälä ja Lempäälän lukion tilat	11.3.2014	8.5.2014	10.12.2015	18 400	xxx	xxx			
Tredu Kangasala	24.3.2016	9/2016	3/2017	16 400	xxx		xxx		
Tredu Pirkkala	17.12.2014	4.6.2015	22.3.2016	10 000	xxx	xxx			
TREDU-Kiinteistöt Oy yhteensä				48 800					
YHTEENSÄ				143 700		xxx	xxx	xxx	xxx

Vuoden 2017 hankkeiden perustelut

Varhaiskasvatus ja perusopetus

Tampereen kansainvälisen (Amurin) koulun perusparannus ja laajennus

Amurin koulu valmistui 1954. Rakennuksen koulutilat tarvitsevat täyden perusparannuksen sekä nykyisen että tulevan opetussuunnitelman vaatimat tilamuutokset. Koulua laajennetaan käyttötarkoituksen muututtua Tampereen kansainväliseksi kouluksi. Laajennusosa valmistui elokuussa 2015. Rakennustyöt jatkuvat perusparannusosassa, jossa uusitaan rakennuksen talotekniikka täydellisesti ja parannetaan energiataloutta. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 25.3.2010 ja hankesuunnitelma 9.2.2012 sekä toteutussuunnitelma Tilakeskuksen johtokunnassa 24.4.2014. Rakennustöiden 1. vaihe valmistui 29.7.2015 ja otettiin käyttöön lukuvuoden 2015–2016 alkaessa. Toinen vaihe valmistuu syyskuussa 2016 ja koko hanke 30.6.2017. Hankkeelle oli suunnitteluraha vuodelle 2012 ja rakentamisraha on vuosille 2014–2017.

Tesoman yhtenäiskoulu ja päiväkotiki, perusparannus ja laajennus

Tesomajärven koulu (luokat 1–6) ja ovat molemmat olleet perusparannuksen tarpeessa. Hankkeet päätettiin yhdistää ja muodostaa näistä yksi yhtenäiskoulu 890–990 oppilaalle nykyisen Tesoman koulun yhteyteen. Yhtenäiskoulussa oppimisympäristöjen kehittäminen ja uuden perusopetuslain mukaiset oppilaan tuen tarpeen järjestelyt voidaan ottaa paremmin huomioon. Koulun tiloihin on tulossa myös esiopetusta. Tesomajärven koulu poistuu opetuskäytöstä yhtenäiskoulun valmistuttua. Tesoman päiväkotiki sijaitsee huonolla sijainnilla liikekeskuksen ja asuintalojen puristuksessa ilman omaa pihaa, ja se on teknisesti erittäin huonokuntoinen. Nykyinen päiväkotiki korvataan uudella 140-paikkaisella päiväkodilla koulun yhteydessä.

Tesoman koulun tontilla on nykyisin kaksi koulurakennusta, jotka ovat valmistuneet; rakennus 1 vuonna 1972 (perusparannus vuonna 1987) ja rakennus 2 vuonna 1983. Koulut eivät toiminnallisilta eikä teknisiltä ratkaisuiltaan vastaa enää

toiminnan vaatimuksia ja uuden tekniikan sovittaminen niihin on erittäin hankalaa. Perusparannuksen ja uudisrakentamisen yhteydessä toteutetaan toiminnallisia muutoksia vain uudempaan niistä, jossa nykyaikaistetaan talotekniikka ja parannetaan energiataloutta. Tesoman alueen koulupalvelujen (Tesomajärven ja Tesoman koulujen) ja nuorisotilojen tarveselvitys hyväksyttiin 11.10.2011 ja tarkistettiin 24.10.2013 lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa. Tarkistettuun tarveselvitykseen lisättiin myös päiväkodin tarveselvitys. Tesoman koulun, päiväkodin ja nuorisotilojen hankesuunnitelma hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 20.3.2014. Toteutussuunnitelma hyväksyttiin Tilakeskuksen johtokunnassa 23.3.2016. Nuorisotilat tutkitaan toteutettavaksi samaan aikaan valmistuvalle Tesoman hyvinvointikeskukselle, mutta päätöksiä asiasta ei vielä ole. Nuorisotoimelle koululla varatut tilat tulisi ottaa mukaan perusopetuksen käyttöön. Perusparannus- ja laajennushankkeelle oli suunnitteluraha vuosille 2013–2014 ja rakentamisraha on vuosille 2015–2018.

Lielahden koulun muutostyöt ja nuorisotilat

Koulurakennuksen yhteydessä sijaitseva terveysasema siirtyi kesällä 2014 Lielah-tikeskukseen. Esi- ja alkuopetuksen tilat siirtyvät tontilla sijaitsevaan rakennukseen 2. Vapautuvat tilat muutetaan opetuskäyttöön soveltuviksi. Nykyisiin opetustiloihin tehdään muutoksia, joilla tehostetaan tilojen käytettävyyttä ja muuntojoustoa. Rakennuksen talotekniikka uusitaan lähes täydellisesti sekä parannetaan energiataloutta. Nykyinen Lentävänniemen nuorisokeskus siirtyi Lielahden koulun päärakennuksen yhteyteen toteutettavaan laajennusosaan. Lielahden koulu on yksi Tampereen kaupungin meluntorjunnan toimintasuunnitelman kohteista, tästä syystä Lielahdenkadun ja Teivaalantien vastaiselle rajalle on rakennettu meluaia.

Piha-alueelle tehdään uudistuvan toiminnan edellyttämät muutokset. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa

20.3.2014 ja hankesuunnitelma 11.12.2014. Toteutussuunnitelma hyväksyttiin Tilakeskuksen johtokunnassa 29.10.2015. Hankkeelle oli suunnitteluraha vuodelle 2015 ja rakentamisraha on vuosille 2015–2017.

Lielahden koulun vanhan osan perusparannus

Vanha osa koostuu kahdesta rakennuksesta (1 ja 2). Lielahden koulun rakennukseen 2 keskitetään koulun esi- ja alkuopetus. Rakennuksesta tehdään esteetön ja sinne lisätään wc-tilat. Perusparannuksen yhteydessä rakennuksen välipohjat puhdistetaan ja kellarin tilat poistetaan käytöstä sekä tilapinnat uudistetaan. Puhtaaksimuuratujen julkisivujen saumat uusitaan ja rakennuksen talotekniikkaa uudistetaan. Rakennus 1 on entinen opettajien asuinrakennus, joka on otettu koulukäyttöön 1960-luvulla. Jatkossa rakennukseen sijoitetaan aineopetustiloja. Kuntotutkimusten perusteella on todettu että rakennus vaatii perusparannuksen. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 20.3.2014 ja hankesuunnitelma 19.11.2015. Hankkeelle on suunnitteluraha vuodelle 2016 ja rakentamisraha vuosille 2017–2018.

Nekalan koulun sisäilmaopetusparannus

Etelän alueeseen kuuluvan Tampereen yliopiston normaalikoulun luokkien 1–6 kouluna toimivassa Nekalan koulukiinteistössä on ilmennyt sisäilmaolosuhteisiin vaikuttavia rakenteellisia ongelmia, joiden korjaaminen vaikuttaa jatkossa normaalikoulun tilojen käyttöön ja toimintaan. Kaupungin omistamaan ja normaalikoulun vuokraamaan Nekalan koulukiinteistöön toteutetaan sisäilmaolosuhteita parantava perusparannus. Kohteen esiselvitystyö on käynnissä, siinä tullaan ottamaan kantaa rakennuksen nykytilanteeseen, tulevaisuuden käyttäjätarpeisiin, tarvittavien korjausten laatuun ja määrään, rakentamisen vaiheistukseen sekä väistötilatarpeisiin. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2017 ja rakentamisrahaa vuosille 2018–2019.

Koulurakennusten pienet hankkeet

Määräraha käytetään perusopetuksen tilojen käyttäjälähtöisiin, sisäilmälähtöisiin ja rakennuksen parantamiseen tähtääviin hankkeisiin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tilamuutokset, osittaiset perusparannukset (esimerkiksi pihat, rakenteet, tekniset järjestelmät), turvallisuutta parantavat hankkeet ja sisäilmaolosuhteita parantavat hankkeet.

Mustametsän päiväkotiki ja neuvola

Koivistonkylä-Veisu alueen päivähoito-paikkatarpeen tyydyttämiseksi on tarkoitus rakentaa uusi 140-paikkainen päiväkotiki ja neuvola Nekalan kaupunginosaan Normaalikoulun läheisyyteen. Päivähoitotilojen lisäksi rakennukseen tulee esiopetuksen tilat 4-sarjaisena. Rakennukseen keskitetään myös eteläisen palvelualueen neuvolapalveluja. Rakennettava päiväkotiki korvaa huonokuntoisen ja tämän vuoksi käytöstä poistuvan Nekalan päiväkodin. Hankkeen edellyttämä kaavamuutos on valmisteltavana. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 26.3.2015. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2017 ja rakentamisrahaa vuodelle 2018.

Talvitien päiväkotiki ja koulu

Härmälän päiväkotiki ja terveysasema on suljettu sisäilmaongelmien vuoksi. Terveysaseman toiminnot siirtyivät Kanta-Sarviksen kiinteistöön. Vanha rakennus purettiin keväällä 2016. Tilalle rakennetaan uudisrakennus. Päiväkodin lapsimäärää kasvatetaan 140 lapseen, lisäksi tiloihin sijoitetaan pienten lasten koulun, esi- ja alkuopetuksen (luokat 1–2) tilat yksisarjaisena. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 20.11.2014 ja hankesuunnitelma 17.6.2015. Toteutussuunnitelma hyväksyttiin Tilakeskuksen johtokunnassa 26.5.2016. Tarveselvityksen mukaan hankkeella korvataan Lepolan päiväkotiki. Hankkeen suunnittelu- ja rakentamisraha on vuosille 2016–2017.

Haukiluoman päiväkotiki

Haukiluoman päiväkodin uudisrakennus rakennetaan Haukiluoman alueen palvelusuunnitelman mukaisesti 160 lapselle. Hankkeen edellyttämä kaavamuutos vahvistui kesällä 2016. Hankkeen tarveselvitys

hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 17.12.2015. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2017–2018.

Irjalan päiväkotiki ja koulu

Irjalan päiväkotiki (rakennukset A ja B) on perusparannuksen tarpeessa ja se on suljettu sisäilmaongelmien vuoksi kesällä 2016. Päiväkodin lapsimäärää kasvatetaan, lisäksi tiloihin sijoitetaan pienten lasten koulun, esi- ja alkuopetuksen (luokat 0–2) tilat kaksisarjaisena alueen palvelusuunnitelman mukaisesti. Vanha rakennus puretaan ja rakennetaan uudisrakennus vanhan rakennuksen tilalle. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 17.3.2016. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2017–2018.

Päiväkotien perusparannus

Määrärahaa käytetään kaupungin omistuksessa olevien päiväkotitilojen perusparannukseen, jossa uudistetaan vanhaa tekniikkaa ja parannetaan olosuhteita. Lisäksi tehdään toiminnallisia muutoksia. Perusparannettavat hankkeet täsmentyvät päivähoidon tilakartoituksen ja kohteiden kuntoarvioiden perusteella. Vuodelle 2017 toteutettavaksi suunniteltuja perusparannuksia ovat Lamminpään, Hyhkyn, Pohjolan päiväkodin ja Hippoksen erityispäiväkodin perusparannukset. Lisäksi määrärahaa käytetään tulevien perusparannuksien suunnitteluun.

Päiväkotien pienet hankkeet

Määräraha käytetään varhaiskasvatuksen tilojen käyttäjälähtöisiin, sisäilmälähtöisiin ja rakennuksen parantamiseen tähtääviin hankkeisiin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tilamuutokset, osittaiset perusparannukset (esimerkiksi pihat, rakenteet, tekniset järjestelmät), turvallisuutta parantavat hankkeet ja sisäilmaolosuhteita parantavat hankkeet.

Lukiokoulutus

Lukioiden pienet hankkeet

Määräraha käytetään lukioiden tilojen piini perusparannus- ja muutostöihin erillisen vuosisuunnitelman mukaan.

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut

Metson tilamuutokset ja perusparannus

Hanke sisältää pääkirjasto Metson tilojen ja tekniikan perusparannuksen. Vuosina 2010 ja 2011 toteutettiin hankkeen 1. vaihe, lainaus- ja palautustilojen uudelleenjärjestelyt, jotka mahdollistivat asiakkaiden laajan itsepalvelun. Kirjaston uusien toimintatapojen edellyttämää teknistä varustamista jatketaan, pohjakerroksen laajennusvara otetaan käyttöön kirjavarastoksi.

Muumilaakson ja kivimuseon siirrettyä muualle tulevat rakennuksen kaikki tilat kirjaston omaan käyttöön, muun muassa lehtilukusali siirtyy Metsoon. Tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja elämänlaatu- palvelujen lautakunnassa 10.9.2008 ja hankesuunnitelma 4.11.2010. Toteutussuunnitelma hyväksyttiin Tilakeskuksen johtokunnassa 17.12.2015. Hankkeen 2. vaihe valmistui 31.7.2015 ja koko hanke toukokuussa 2017. Hankkeelle on suunnittelu- ja rakentamisraha vuosille 2015–2017.

Tampere-talon tilamuutokset ja laajennus

Määrärahalla parannetaan Tampere-talon toimintaedellytyksiä ja tilankäytön tehokkuutta. Tiloja laajennetaan uudella monitoimisalilla ja studiolla. Sorsapuistosalin akustisia ominaisuuksia parannetaan orkesterin harjoittelun mahdollistavaksi ja näin vapauttaa pääsalia enemmän muuhun käyttöön. Olemassa oleviin kokous- ja studiotiloihin suunnitellaan tilat Muumimuseolle. Aulatiloihin uudistetaan ja sinne rakennetaan uusi lipputoimisto ja myymälä nykyisen lipunmyynnin tiloihin. Nykyinen Cafe Soolo muutetaan kaksikerroksiseksi ravintolaksi. Ensimmäisessä vaiheessa vuonna 2014 uudistettiin teknisiä järjestelmiä nykymääräysten mukaisiksi. Tampere-talossa otettiin käyttöön kaukokylmään perustuva jäähdytysjärjestelmä. Tampere-talo Oy:n taloudelliset toimintaedellytykset paranevat laajennuksen johdosta. Hanke perustuu Tampere-talo Oy:n esittämään tarveselvitykseen. Tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja elämänlaatu- palvelujen lautakunnassa teknisten uudistusten osalta 24.4.2014 ja tilamuutoksien 18.6.2014. Hankesuunnitelma hyväksyttiin 20.11.2014. Toteutussuunnitelma hyväk-

syttiin sivistys- ja elämänlaatupalvelujen lautakunnassa 17.9.2015 ja Tilakeskuksen johtokunnassa 24.9.2015. Hankkeelle oli suunnitteluraha vuosille 2014–2015 ja rakentamisraha on vuosille 2015–2017. Hankkeelle on budjetoitu rahoitusosuutta vuodelle 2017.

Keskustan kulttuuritilat / Vanha kirjastotalo

Vanhan kirjastotalon toimistotilojen vapauduttua varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen hallinnolta on mahdollista ottaa koko talon tilat siellä jo nyt olevien kulttuuripalvelujen tilojen lisäksi kulttuurin käyttöön. Kaupunginhallitus hyväksyi tätä koskevan tarveselvityksen 7.3.2016 ja hankesuunnitelman 8.8.2016. Hankkeelle on suunnittelu- ja rakentamisraha vuosille 2016–2018. Näistä rahoista osa on siirretty tälle investoinnille muualta niin sanotuista pienten hankkeiden määrärahasta ja Pääkirjasto Metson rakennushankkeelta säästyneestä määrärahasta.

Kulttuurirakennusten pienet hankkeet

Määräraha käytetään kulttuuri- ja nuorisotilojen sekä Tampere-talon pieniin perusparannus- ja muutostöihin erillisen vuosisuunnitelman mukaan. Kulttuurin määräraha on tavanomaista pienempi vuosina 2017 ja 2018 koska Vanhan kirjastotalon uudistushanke irrotettiin pienistä hankkeista omaksi investointihankkeeksi. Vuoden 2019 määrärahasta on varattu 0,7 milj. euroa Mäntinrannan taidekeskuksen perusparannuksen 2. vaiheelle.

Tesoman jäähalli

Tesoman jäähalli on kiinteistön ylläpidon näkökulmasta elinkaarensa päässä. Laitoksen kylmätekniikka on uusittava, koska järjestelmässä olevan kylmäaineen R22 käyttö ei ole enää sallittua. Uusiminen koskee kentän rataputkistoa ja pohjalaattaa sekä koko kylmätekniikkaa automaatioineen. Samalla olisi uusittava myös jäähallin ilmastointi ja sähköjärjestelmät. Keväällä 2015 todetun sisäilmaongelman vuoksi ympäristövalvonta määräsi hallin käyttökäyttöön.

Kohteen rakennustekninen kunto (muun muassa kantavat rakenteet, seinät, vesikatto) oli tehtyjen selvitysten mukaan kaikilta osiltaan niin heikko, että kaikki

vanhat rakenteet on purettava ja tilalle on tehtävä uusi halli. Tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja elämänlaatupalvelujen lautakunnassa 20.11.2014 ja päivitetty hankesuunnitelma 29.10.2015. Toteutus-suunnitelma hyväksyttiin Tilakeskuksen johtokunnassa 26.5.2016. Hankkeelle on suunnittelu- ja rakentamisraha vuosille 2016–2017. Hankkeelle on budjetoitu rahoitusosuutta vuodelle 2017.

Tampereen maauimala

Tampereen maauimala on suunniteltu rakennettavan Tampereen uintikeskuksen tontille kaupunginvaltuuston päätöksellä. Maauimalaan suunnitellaan 50 m uimaallas, hyppyallas, lasten allas ja pienten kahluuallas. Maauimala toimii itsenäisesti, mutta tukeutuu teknisesti uintikeskukseen ja mahdollistaa asiakkaille myös sisä- ja ulkouimalan käytön samalla käynnillä.

Rakentaminen oli tarkoitus alkaa 2016 ja käyttöönotto 2017 keväällä, mutta aikataulua on jouduttu kustannussyistä siirtämään vuodelle eteenpäin. Tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja elämänlaatupalvelujen lautakunnassa 20.11.2014. Hankesuunnitelma hyväksyttiin sivistys- ja elämänlaatupalvelujen lautakunnassa 29.10.2015 ja kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden johtokunnassa 8.12.2015. Hanke toteutetaan kaupungin omana investointina, mikäli saadaan kustannusarvioon mahduttavat urakkahinnat. Toteutussuunnittelu on käynnissä ja urakkalaskenta tapahtuu syksyn 2016 aikana. Rakentaminen alkaisi keväällä 2017 ja maa-uimala voitaisiin avata keväällä 2018. Hankkeelle on budjetoitu energiatukea vuodelle 2017 ja hankkeelle haetaan valtion liikuntapaikka-avustusta, joka toteutuessaan voi olla enintään 1 milj. euroa.

Liikuntapaikkojen perusparannus

Määrärahaa käytetään kaupungin omistuksessa olevien liikuntatilojen perusparannukseen, jossa uudistetaan vanhaa tekniikkaa ja parannetaan olosuhteita. Lisäksi tehdään toiminnallisia muutoksia. Liikuntatilojen perusparannustarpeista on laadittu suunnitelma, josta esitetään toteutettavaksi 1–2 kohdetta vuosittain kiireellisyysjärjestyksessä. Sivistys- ja elämänlaatupalvelujen lautakunta on 20.11.2014 asettanut perusparannuk-

set kiireellisyysjärjestykseen ja vuosien 2016–2020 aikana toteutetaan Kaukajärven vapaa-aikatalon, Pyynikin palloiluhallin ja Hervannan vapaa-aikakeskuksen perusparannukset. Pyynikin palloiluhallin peruskorjaus käynnistetään 2017. Lisäksi varaudutaan käynnistämään mahdollisen laajentamisen vaatimat kaavoitustoimenpiteet. Kaukajärven vapaa-aikatalon perusparannuksen tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja elämänlaatupalvelujen lautakunnassa 20.11.2014 ja hanke-suunnitelma 21.5.2015. Toteutussuunnitelma hyväksyttiin Tilakeskuksen johtokunnassa 25.2.2016. Lautakunnan esittämistä perusparannushankkeista Kaukajärven sou- ja melontastadionin perusparannus on vuorossa edellä mainittujen jälkeen määrärahojen asettamissa rajoissa.

Vapaa-aikarakennusten pienet hankkeet

Määräraha käytetään vapaa-aikatoimen käytössä olevien rakennusten pieniin perusparannus- ja muutostöihin erillisen vuosisuunnitelman mukaan. Määrärahasta kohdistetaan 0,2 milj. euroa erityisesti uimarantojen rakennusten uusimiseen ja perusparannukseen erillisen suunnitelman mukaan.

Sosiaali- ja terveyspalvelut

Hervannan toimintakeskus, terveysaseman perusparannus

Hervannan toimintakeskuksessa sijaitsevan terveysaseman tilat kärsivät sisäilmaongelmista. Ongelmien ratkaisu vaatii rakennuksen laajaa ja perusteellista saneerausta. Samalla terveysaseman sisäistä tilajakoa parannetaan ja toteutetaan tilajakomuutosten ja nykytekniikan edellyttämät talotekniikan muutostyöt. Nämä tehtiin vaiheessa 1. Kohteen rakennesuunnittelija ja sisäilmatutkija ovat antaneet lausunnon, jossa todetaan myös rakennuksen julkisivun tarvitsevan erittäin laajan ja suuritoisen korjauksen, joka tehdään vaiheessa 2. Terveysasemarakennuksen sisäilmaongelmien sekä kosteus- ja mikrobivaurioiden korjaustöiden alaisten tilojen bruttoala on 4 034 brm². Rakennus on suojeltu asemakaavamerkinnällä sr-8. Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintovirasto on työsuojelutarkastuksen jälkeen antamas-

saan kehotuksessa korostanut suunnittelun ja toteutuksen kiireellisyyttä. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin terveyttä ja toimintakykyä edistävien palvelujen lautakunnassa 19.2.2014 ja hankesuunnitelma 27.8.2014. Vaiheen 1 toteutussuunnitelma hyväksyttiin Tilakeskuksen johtokunnassa 19.2.2015. Hankkeelle oli suunnitteluraha vuodelle 2014 ja rakentamisraha on vuosille 2015–2017.

Linnainmaan hyvinvointikeskus osa 2

Koilliselle palvelualueelle Linnainmaan aluekeskukseen toteutetaan hyvinvointikeskus, joka sijoittuu kahteen vierekkäiseen kiinteistöön: kauppakeskus Prismaan ja Linnainmaan sosiaali- ja terveysasemalle. Palvelumallityössä palvelujen suunnittelussa on lähdetty yhdessä tekemisestä yllittäen perinteisiä sektorirajoja ja mahdollistaen yhteisöllisen toiminnan alueella. Hyvinvointikeskukseen keskitetään alueen perus-terveydenhoidon vastaanottopalvelut, suun terveydenhoito, kirjastopalvelut, nuorisokeskustoiminta, hyvinvointineuvola, matalan kynnyksen palveluita sekä monikäyttöisiä tiloja, jotka tukevat alueen yhteisöllistä toimintaa.

Ensimmäisessä vaiheessa on osalle näistä toiminnoista vuokrattu tilaa Linnainmaan Prismasta, jossa palvelutuotanto käynnistyy syyskuun alussa 2016. Kaupunginhallitus hyväksyi hyvinvointikeskuksen perustamishetken 19.10.2015 ja 1. vaiheen hankesuunnitelman 7.12.2015.

Linnainmaan sosiaali- ja terveysaseman kiinteistöistä on kesällä 2016 vapautunut Tampereen Voimian tiloja, jotka mahdollistavat osaltaan muiden palvelujen tilajärjestelyt. Vaiheen 2 hankesuunnittelu on käynnissä ja päätökset on tavoitteena saada loka-marraskuussa 2016. Muutostöille on varattu määräraha vuodelle 2017 toiminnan käynnistyessä viimeistään 2018 alussa.

Hyvinvointikeskuksen käyttöönoton myötä luovutaan Pellervon kirjastosta, Atalan terveysasemasta toimintoihin ja Takahuhdin entisestä terveysasematalosta sekä Tasanteen, Leinolan ja Linnainmaan nuorisokeskuksista että muutamista pienistä suun terveydenhoidon ja neuvolan toimipisteistä. Osa tiloista jää kaupungin palvelujen käyttöön,

muun muassa Linnainmaan nuorisokeskuksesta saadaan lisätilaa Linnainmaan päiväkodille, samoin Leinolan nuorisokeskuksen tilat jäävät päiväkodin ja koulun käyttöön.

Koukkuniemen kehittäminen

Vanhusten hoivapaikkojen tarve lisääntyy merkittävästi tulevien vuosien aikana. Palveluverkkosuunnitelmassa on esitetty toteutusmalli hoitopaikkatarpeen ratkaisuksi. Sen yhtenä osana on Koukkuniemen alueen kehittäminen. Koukkuniemen vanhempi rakennuskanta on toiminnallisesti ja teknisesti perusparannusvaiheessa alle 10 vuoden kuluessa. Alueen kehittämiseksi on tutkittu useita ratkaisuvaihtoehtoja. Samalla toteutetaan rakennemuutosta laitoshoidosta avohoitoon ja tehostettuun palveluasumiseen. Uudisrakennuksia on toteutettava ensin, jotta mahdollistetaan perusparannusten käynnistäminen. Ensimmäisessä vaiheessa rakennettiin Jukolan perusparannus ja Impivaara-uudisrakennus vuosina 2012–2014.

Kehittämistä viedään eteenpäin yhdessä Valtion asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskuksen (ARA) kanssa, jolta kaupunki on saanut ja voi hakea investointiavustusta hankkeille. ARA on edellyttänyt yleissuunnitelman laatimista Koukkuniemen alueen kehittämisestä ennen uusien investointiavustusten myöntämistä. Yleissuunnitelmassa (2014) on esitetty, kuinka Koukkuniemen aluetta kehitetään siten, että alueelle syntyy ikäihmisten asumisen lisäksi myös muuta asumista. ARA:n tavoitteiden mukaisesti suuria erityisryhmien asumisen keskittymiä kehitetään monenlaista asumista mahdollistaviksi alueiksi. ARA-avustukset lasketaan suoraan asukkaiden hyväksi vuokranmaksua keventämään. Koukkuniemen 10,7 hehtaarin tontin kaavamuutos on käynnissä ja tavoitteena on kaavan vahvistuminen 2017 aikana. Siinä tontin itäpää kehitetään asuinalueeksi ja länsipäähän mahdollistetaan tehostetun palveluasumisen lisärakentaminen.

Toukola huoltorakennuksen päälle

Koukkuniemen kehittämisen toisessa vaiheessa toteutetaan huoltorakennuksen (valmistunut 2008) ja sen katolla olevan pysäköintialueen päälle ryhmäkotiasuntoja sisältävä rakennus, jossa tarjotaan tehostettua palveluasumista ryhmäkodissa 112–120 asukkaalle. Lisäksi Toukolan 1. kerrok-

seen suunnitellaan kaikkia Koukkuniemen asukkaita palvelevia tiloja kuten hammashoito, kuntosali, kampaaja, hieroja, jalkahoitaja, kirjasto.

Esitys sisältyy jo vuonna 2012 valmistuneeseen ikäihmisten sairaalatyöryhmän lopuraporttiin, jossa on selvitetty ikäihmisten asumista sairaaloissa ja tarvittavia toimenpiteitä sen ehkäisemiseksi. Tarveselvitys hyväksyttiin ikäihmisten palvelujen lautakunnassa 20.2.2013 ja hankesuunnitelma 25.3.2015. Toteutussuunnitelma hyväksyttiin Tilakeskuksen johtokunnassa 28.4.2016. Hankkeelle on suunnittelu- ja rakentamisraha vuosille 2016–2018. Hankkeelle on saatu osapäätös ARA:n investointiavustuksesta ja korkotuesta. Rakennustyö on käynnistynyt kesäkuussa 2016 ja investointiavustus on budjetoitu vuosille 2016–2018.

Sosiaali- ja terveysrakennusten pienet hankkeet

Määräraha käytetään sosiaali- ja terveys-toimen toimitilojen pieniin perusparannus- ja muutostöihin sekä toiminnan edellyttämiin toiminnallisiin muutoksiin erillisen vuosisuunnitelman mukaan.

Konsernihallinto

Muiden rakennusten perusparannus ja kiinteistötekniiset laitteet

Määrärahaa käytetään vuokrattuihin tiloihin tehtäviin muutostöihin vuokralaisten tarpeiden mukaan ja lukuisiin pieniin perusparannus- ja muutostöihin erillisen vuosisuunnitelman mukaan sekä mahdollisiin ennalta arvaamattomiin pieniin töihin. Määrärahasta käytetään myös energiansäästötoimiin noin 0,8 milj. euroa. Määrärahaa käytetään lisäksi rakennuksissa olevien teknisten laitteiden ajanmukaistamiseen sekä rakennuksien liittämiseen rakennusautomaatiojärjestelmien ja kulunvalvonnan piiriin.

Sisäilmaolosuhdeinvestoinnit

Määräraha käytetään rakennusten sisäilmaongelmia aiheuttavien teknisten ja rakenteellisten investointien toteuttamiseen kohteissa, joissa ei tehdä muita perusparannustöitä. Määräraha mahdollistaa toiminnan edellyttämien sisäilmaolosuhteiden parantamisen ja kiinteistöjen teknisten ja rakenteellisten ongelmien hoitamisen.

Valmistuneiden kohteiden jälkityöt

Määrärahalla hoidetaan edellisinä vuosina valmistuneiden kohteiden jälkitöitä, kuten pihatyöt ja valmistuneissa kohteissa todettuja käyttöä haittaavia puutteita.

Suunnittelukustannukset

Määräraha käytetään sellaisten hankkeiden esi- ja hankesuunnitteluun, joilla ei ole yksilöityä talousarvion määrää. Hankkeiden toteutuessa kustannukset siirretään kyseisille projekteille.

Muut kiinteistöt**Liikelayosten ja ulosvuokrattujen kiinteistöjen investoinnit**

Määrärahalla toteutetaan liikelayosten rationalisointi-investointeja sekä liikelayosten pieniä peruseräparannus- ja korjausinvestointeja ja toiminnan edellyttämiä toiminnallisia muutoksia sekä vuokrattujen kohteiden yhteiskäytössä olevien tilojen kalustamista silloin, kun niitä ei ole sisällytetty muihin määrärahoihin. Vuodelle 2017 esitetystä määrärahasta 0,625 milj. euroa kohdentuu Aterakeskuksen edellyttämiin muutoksiin muissa olemassa olevissa palvelurakennuksissa.

Lisäksi määrärahaa käytetään kehitettävien ja realisoitavien kiinteistöjen kehityskustannuksiin sekä kaupungin ulkopuolisille suoritettavan tilavuokrauksen edellyttämiin ja vuokratuottojen lisäykseen tähtääviin toimenpiteisiin.

Tulot

Talonrakennushankkeiden tulot muodostuvat Tampere-talon tilamuutoksille ja laajennukselle ja Tesoman jäähallille budjetoiduista rahoitusosuuksista, Tampereen maauimalalle budjetoidusta energiatausta, Koukkuniemen Toukolalle budjetoidusta ARA:n investointiavustuksesta sekä kiinteistöomaisuuden myynneistä.

Hyvinvointiteknologia ja ensikertainen kalustaminen vuokrauksella tai muulla rahoitusmallilla toteutettavissa hankkeissa

Määrärahaa käytetään ulkopuoliselta kiinteistönomistajalta vuokrattujen tai muulla kuin investointimäärärahalla toteutettujen hankkeiden käyttäjälähtöisiin investointeihin, joita ei sisällytetä vuokra- tai

rahoitus sopimukseen. Tällaisia hankintoja voivat olla esimerkiksi joidenkin useamman käyttäjän tilojen kalustaminen ja hyvinvointiteknologiaan liittyvät hankinnat.

Vuosina 2017–2018 tällaisia hankkeita ovat muun muassa Tesoman hyvinvointikeskus, Satamakadun tehostettu palveluasuminen ja Vuorestalo.

Taloussuunnitelmakauden 2018–2020 hankkeiden perustelut

Varhaiskasvatus ja perusopetus**Järvensivun koulun peruseräparannus**

Järvensivun koulukiinteistö koostuu kolmesta rakennuksesta. Rakennuksista vanhimmat ovat vuodelta 1907, nuorin vuodelta 1956. Rakennukset tarvitsevat peruseräparannuksen. Koulu muuttuu kouluverkko päätösten toteutuessa luokkien 1–4 kouluksi. Jo tällä hetkellä osa tiloista on päiväkotikäytössä, tulevaisuudessa päiväkodin osuus kasvaa ja loput tilat tulevat olemaan koulukäytössä. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2019 ja rakentamisrahaa vuodelle 2021.

Pispalan koulun peruseräparannus

Pispalan koulurakennus on rakennettu vaihteittain vuosina 1915, 1922 ja 1942. Koulurakennus tarvitsee peruseräparannuk-

sen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen edellyttämät muutostyöt. Rakennuksen arvoluokitus on RMII (Rakennustaiteellisesti, maisemallisesti ja kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä, vuoden 1942 laajennuksen alkuperäisyysaste korkea). Tontilla on vireillä asemakaavamuutos, jossa koulurakennus on merkitty suojeltavaksi merkinnällä sr-18 ja piha merkinnällä sk-piha. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 12.5.2016. Peruseräparannushankkeelle on suunnittelurahaa vuodelle 2016 ja rakentamisrahaa esitetään vuosille 2018–2019.

Saukonpuiston koulu ja päiväkotikiinteistö

Nykyisen erityiskoulun yhteyteen rakennetaan palveluverkko päätösten toteutuessa 120-paikkainen päiväkotikiinteistö ja luokkien 0–6

tilat 1,5-sarjaisena. Koulu koostuu kahdesta rakennuksesta. Toinen rakennus peruseräparannetaan ja toinen puretaan laajennusosan tieltä. Vaihtoehtoisesti rakennetaan uudisrakennus vanhojen rakennuksien tilalle. Hankkeen edellyttämä kaavamuutos on valmisteltavana. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2018 ja rakentamisrahaa vuosille 2020–2021.

Pohjois-Hervannan koulun peruseräparannus

Pohjois-Hervannan koulurakennus on rakennettu vuonna 1975. Koulurakennus tarvitsee peruseräparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja kouluverkko päätösten edellyttämät muutostyöt. Peruseräparannushankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2019–2020.

Lamminpään koulun perusparannus

Lamminpään koulurakennus on rakennettu vuosina 1935 ja 1981. Koulurakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja kouluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2022.

Kissanmaan koulun perusparannus

Kissanmaan koulurakennus on rakennettu vuonna 1951. Koulurakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja kouluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2022.

Hyhkyn koulun ja Huovarin päiväkodin perusparannus

Hyhkyn koulu on rakennettu vuonna 1903 ja lisärakennus 1998. Huovarin päiväkoti toimii Hyhkyn koulun yhteydessä. Rakennukset tarvitsevat perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2018 ja rakentamisrahaa vuodelle 2019.

Olkahisen koulun ja päiväkodin perusparannus

Olkahisen koulurakennukset on rakennettu vuonna 1960, laajennus ja muutostyöt valmistuivat vuosina 1985 ja 1991. Rakennukset tarvitsevat perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2019–2020.

Härmälän koulun perusparannus

Härmälän koulurakennus on rakennettu vuonna 1953. Perusopetuksen tilojen lisäksi rakennuksessa toimii hammashoitola ja kirjasto. Rakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja kouluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2022.

Koiviston koulun perusparannus

Koiviston koulurakennus on rakennettu vuonna 1929 ja siihen on tehty muutoksia vuosina 1985 ja 1986. Lisärakennus valmistui vuonna 2001. Rakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja kouluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2022.

Kaukajärven koulun perusparannus

Kaukajärven koulurakennus on rakennettu vuonna 1971. Perusopetuksen tilojen lisäksi rakennuksessa on avopalveluiden tiloja. Rakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja kouluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2022.

Annalan koulun perusparannus

Annalan koulurakennus on rakennettu vuonna 1984. Rakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja kouluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2022.

Kisapuiston koulun perusparannus

Kisapuiston koulurakennus on rakennettu vuonna 1980. Rakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja kouluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuodelle 2021.

Multisillan päiväkoti ja koulu

Nykyinen Multisillan päiväkoti kärsi vakavista sisäilmaongelmista ja se purettiin vuonna 2015. Vanha päiväkodin tontti kaavoitetaan yhdessä viereisen koulutontin kanssa asuin käyttöön. Multisillan yleissuunnitelma valmistuu syksyllä 2016 ja asemakaavoitus käynnistyy tämän jälkeen. Uusi päiväkoti- ja koulurakennus on tarkoitus rakentaa yleissuunnitelman mukaisesti

vanhan koulun ja Lempääläntien väliselle alueelle. Päiväkoti mitoitetaan 140 lapselle, lisäksi tiloihin sijoitetaan pienten lasten koulun, esi- ja alkuopetuksen (luokat 1–2) tilat yksisarjaisena. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 23.4.2015. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2019–2020.

Messukylän (uusi) päiväkoti

Messukylän päiväkodin uudisrakennus rakennetaan Messukylän koulun välittömään läheisyyteen. Päiväkoti mitoitetaan 160 lapselle. Rakennuksen valmistuttua Messukylän vanhasta päiväkodista luovutaan. Hanke edellyttää kaavamuutosta. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2019–2020.

Lielahden uusi päiväkoti

Lielahden päiväkoti on suljettu sisäilmaongelmien vuoksi ja vaatisi perusparannuksen. Päiväkoti puretaan ja rakennetaan uudisrakennus vanhan tilalle. Samalla paikkamäärää kasvatetaan 160-lapsen. Hankkeen edellyttämä kaavamuutos on valmisteltavana. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2019–2020.

Pellervon päiväkoti ja koulu

Pellervon päiväkodin ja koulun uudisrakennus rakennetaan palveluverkkopäätösten toteutuessa Pellervon vanhan koulun tontille. Päiväkoti mitoitetaan 160 lapselle ja koulun esi- ja alkuopetuksen (luokat 0–2) tilat toteutetaan kaksisarjaisena. Hankkeen edellyttämä kaavamuutos on valmisteltavana. Vanhalle koulun tontille kaavoitetaan päiväkodin ja koulun lisäksi asuntoja. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2022.

Sosiaali- ja terveystalvet**Hatanpään akuuttisairaala vaihe 1**

Hatanpään kantasairaalan perusparannuksen ja laajennuksen 4–5 rakennusvaiheiden suunnittelun yhteydessä katsottiin tarpeelliseksi laatia alueellinen ja toiminnallinen kehittämissuunnitelma, johon tulevaisuuden rakentamishankkeet Hatan-

päällä pohjautuvat. Hatanpään masterplan 2014 valmistui 31.10.2014 ja päivitys 15.10.2015.

Sairaalan kehittämisen tavoitteena on keskitetty malli, jossa kaikki toiminnot ovat lähekkäin ja sisäyhteydessä toisiinsa sisältäen niin sanotun kuuman sairaalan. Uudisrakentaminen keskitetään kantasairaalan yhteyteen ja toteutetaan viidessä vaiheessa. Ensimmäinen vaihe on suunniteltu toteutettavaksi niin, että olemassa olevaa ei tarvitse purkaa. Toisen ja kolmannen vaiheen rakentaminen edellyttää C-, D-, E- ja F-osien purkamista alta. Päivitettyssä masterplanissa Hatanpään terveysasema säilytetään osana Hatanpään alueen kokonaiskehittämistä ja rakennusvaiheeseen 3 sisällytettiin terveysaseman uudet toimitilat. Tämä edellyttää nykyisen terveysaseman siirtymistä toisaalle rakennusvaiheiden 2–3 ajaksi.

Hatanpään uusi sairaala on nimetty akuutteisairaalaaksi, jonka tarveselvitystyö on käynnissä sisältäen yleistiedot koko hankkeesta, mutta tarkemmat tiedot vain ensimmäisestä vaiheesta. Tarveselvitys on tarkoitus viedä lokakuussa 2016 terveyttä ja toimintakykyä edistävien palvelujen lautakuntaan. Talonrakennusohjelmassa esitetään 1. vaiheen investointimäärärahatarpeet vuosille 2019–2021 ja pitkän aikavälin suunnitelmassa vaiheiden 2–5 tarve. Hankkeen eteneminen riippuu myös sosiaali- ja terveydenhuollon ratkaisun päätöksistä. Näin ollen hankkeen kustannusarviota ja määrärahoja ei ole huomioitu investointien yhteenlasketuissa kokonaiskustannusarvioissa ja määrärahoissa.

Koukkuniemen kehittäminen - tulevat hankkeet

Koukkuniemen Männistö, RAUSAN laajennus

Rauhaniemen sairaalan (RAUSA) viereen rakennetaan laajennusosa, johon on tulossa 4 ryhmäkotia, yksi kuhunkin kerrokseen, yhteensä 60 asukaspaikkaa. Uudisosan kerrokset pyritään rakentamaan samaan tasoon Rausan lattiapintojen kanssa. Hankesuunnittelu on käynnissä ja rakentaminen on tarkoitus alkaa Toukolan valmistuttua.

Hanke liittyy Koukkuniemen kehittämiseen ja uusien ikäihmisten asuntojen rakentamiseen ennen vanhojen perusparannusta. Tarveselvitys hyväksyttiin ikäihmisten palvelujen lautakunnassa 11.11.2014. Hankkeelle on suunnitteluraha vuodelle 2016 ja rakentamisrahaa esitetään vuosille 2018–2019. Hankkeelle on haettu ja saatu alustava varaus ARA:n investointiavustukseen ja korkotukeen. Investointiavustus on budjetoitu vuosille 2016 ja 2018–2019. Männistö on saanut ARA:n alustavan varauksen hankkeelle, jonka laajuus oli ajateltu suuremmaksi, 84–90 asuntoa sisältäväksi. Rakennuspaikka ei mahdollista niin isoa rakennusta, joten sitä on pienennetty kahden ryhmäkodin verran.

Havulan perusparannus

Uusi Havula-hanke liittyy Koukkuniemen kehittämiseen ja uusien ikäihmisten ryhmäkotiasuntojen rakentamiseen ennen nykyisten Iltala- ja Varpula-rakennusten perusparannusta. Yleissuunnitelmassa

hankkeen laajuudeksi oli määritelty 8 ryhmäkodin ja 120 asukkaan kokonaisuus. Hankkeen toteutuminen edellytti uutta asemakaavaa, jotta nykyinen Havula voitaisiin purkaa. Kaavamuutosluonnoksessa Havula säilytetään kaupunkikuvan kannalta merkittävän kokonaisuuden osana, eikä sitä saa purkaa. Havula perusparannetaan neljäksi 15 asukkaan ryhmäkodiksi Männistön valmistumisen jälkeen. Asuntojen määrä puolittuu aiotusta.

Hankkeelle haetaan ARA:n investointiavustusta ja korkotukilainaa. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2019 ja rakentamisrahaa vuodelle 2020.

Konsernihallinto

Keskusvirastotalon keittiö

Keskusvirastotalon henkilöstöravintolan keittiö sijaitsee rakennuksen ylimmässä kerroksessa ja on perusparannuksen tarpeessa. Pahimman toiminnallisen ongelman tuottaa keittiön lattian korkeusasema, joka on viemärointiratkaisusta johtuen noin 30 cm ylempänä kuin ruokasalin lattia. Huoltoliikenne rakennuksen kuudenteen kerrokseen on vaivalloinen. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuodelle 2021.

Tulot

Talonrakennushankkeiden tulot muodostuvat Koukkuniemen Toukolalle ja Koukkuniemen Männistölle (RAUSAN laajennus) budjetoiduista ARA:n investointiavustuksista sekä kiinteistöomaisuuden myynteistä.

Vuokrauksella tai muulla rahoitusmallilla toteutettavat hankkeet

Seuraavat tilajärjestelyt toteutetaan vuokraamalla tai muulla rahoitusmallilla.

Vuorestalo

Vuorestalo (entinen Vuoreksen koulu-keskus), on ensimmäinen Vuorekseen rakennettavista julkisista rakennuksista. Se käsittää yhtenäisen peruskoulun tilojen lisäksi päiväkodin, hammashoidon ja hyvinvointineuvolan tilat. Koulukeskuksen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 15.2.2007 ja hankesuunnitelma 7.2.2008. Hanke suunniteltiin rakennettavaksi kolmessa vaiheessa. 1. vaiheen toteutussuunnitelma hyväksyttiin Tilakeskuksen johtokunnassa 23.2.2012. Suunnittelumääräraha oli vuodelle 2011 ja rakentaminen käynnistyi vuoden 2012 alusta siten, että ensimmäinen vaihe, päiväkodin, alakoulun ja terveydenhoidon tilat, otettiin käyttöön koulujen alkaessa kesällä 2013. Liikuntatilat, koulun keittiö sekä aula/ruokailu- ja monitoimitilat valmistuivat vuoden 2013 lopussa. Viimeinen vaihe, peruskoulun 5–9-vuosisluokkien tilat, valmistuvat vuonna 2019. Toiminnan tarpeet ja sisältö ovat kahdeksassa vuodessa muuttuneet. Tästä syystä 2. vaiheen suunnitelmat päätettiin tutkia uudelleen ja päivittää vastaamaan tulevia tarpeita. Päivähoitoikäisten lasten määrä on kasvanut Tampereella jo viidettä vuotta peräkkäin ja Vuoreksen alueella päivähoitoikäisten lasten kasvu on ollut suurta. Kasvun arvioivan olevan vuoteen 2025 mennessä 600 lasta. Vuoreksen alueen alakouluikäisten määrä (7–12-vuotiaat) nousee väestösuunnitteen mukaan vuoteen 2025 mennessä 550 oppilaalla. Yläkoululaisten (13–15-vuotiaat) määrä nousee vuoteen 2025 mennessä reilulla 300 oppilaalla. Vuorestalon viimeisen vaiheen tilat vastaavat alueen oppilasmäärän kasvuun. Lisäksi tiloja hyödynnetään Pohjois- ja Etelä-Hervannan koulujen remonttien ajan väistötilana. Tiloja hyödynnetään joustavasti myös varhaiskasvatuksen tarpeisiin niin kauan kuin peruskoulun palvelutarpeet sen mahdollistavat.

Vuonna 2008 2. vaiheen rakentamisen kustannuksiksi oli arvioitu 16,85 milj. euroa. Oleellisin esille tullut kustannuksia

kasvattanut syy on rakentamisen kustannusindeksiluvun kasvu rakentamisen aloituksen siirryttyä. Isoimmat muutokset vuoden 2008 hankesuunnitelmaan verrattuna on kylmän pysäköintihallin sijoittuminen pohjakerrokseen ja talotekniikan tuomat muutokset, niistä tärkeimpänä iv-konehuoneiden koon kasvu. 1. vaiheen toteutussuunnitteluvaiheessa rakennuksen perustasoa jouduttiin nostamaan noin kahdella metrillä, johtuen ympäristön korkeusasemien muutoksista asemakaavavaiheessa ja tontin heikoista perustamisolosuhteista. Alapohjan alapuolinen korkea tila päätettiin muuttaa kylmäksi autotalliksi. Hanke toteutetaan kaupungin ulkopuolisen rahoittajan rahoittamana. Kaupunki vuokraa rakennuksen tilat 20 vuoden kiinteistöleasing-sopimuksella, johon sisältyy 10 vuoden jatkomahdollisuus ja mahdollisuus lunastaa rakennus omaksi. Investointiohjelmassa hankekohtainen investointikustannus on esitetty vuodelle 2019, jossa 2. vaiheen hankekohtainen investointikustannus on 20 milj. euroa. 1. vaiheen toteutuneet kustannukset olivat 26,47 milj. euroa. Toteutussuunnitelmasa arvioitu kokonaiskustannus 2. vaihe mukaan lukien oli 43,5 milj. euroa, uusi arvioitu kokonaiskustannus on 46,5 milj. euroa. Hankkeen investointikustannusta esitetään nostettavaksi tulevan talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Tesoman hyvinvointikeskus

Tesoman terveysaseman toiminta laajenee Sosiaali- ja terveystoimen pitkän tähtäimen tilasuunnitelman mukaisesti. Riittävien tilojen toteuttaminen nykyiselle paikalle johtaa toiminnallisesti hankalaan ratkaisuun. Tesoman liikekeskuksen kaavamuuotos on antanut mahdollisuuden toteuttaa sekä terveys- että kirjastopalvelut liikekeskuksen yhteyteen vuokratiloihin. Näin saadaan toimiva kokonaisuus ja synergiaetua toimintojen keskittämisestä. Nykyinen terveysaseman ja kirjaston tontti muutetaan asuinkäyttöön. Tesoman hyvinvointikeskuksen (entinen Tesomantori) tarveselvitys hyväksyttiin ikäihmisten palvelujen, sivistys- ja elämänlaatu- ja palvelujen sekä terveyttä ja toimintakykyä edistävien

palvelujen lautakunnissa huhtikuussa 2012 ja hankesuunnitelma huhtikuussa 2015. Kokonaisuuteen on toimintamallin kehitystyön yhteydessä päätetty lisätä myös nuorisotilat, joita aiemmin on suunniteltu koulun yhteyteen. Hankkeen on arvioitu valmistuvan alkuvuodesta 2018.

Ratina, Tullinkulman Työterveys Oy:n tilat

Tullinkulman Työterveyden Tullin alueella sijaitsevien tilojen käytyä ahtaaksi käynnistyi uusien toimitilojen hakemisen prosessi. Nämä uudet toimitilat on määrä toteuttaa Kiinteistö Oy Ratinan kauppakeskukseen. Tilat valmistuvat alkuvuodesta 2018. Tilojen vuokraamista Sponda Oyj:ltä Kiinteistö Oy Ratinan Kauppakeskuksesta Tullinkulman Työterveyden käyttöön päätettiin Tullinkulman Työterveys Liikelaitoksen johtokunnassa 22.12.2014 ja Tilakeskuksen johtokunnassa 18.12.2014.

Satamakadun palvelukoti (tehostetun palveluasumisen yksikkö)

Satamakadulla sijaitseva entinen Sukkatehdas on teollisuusrakennus, joka on toiminut teollisen toiminnan jälkeen oppilaitoksena ja sosiaali- ja terveysasemana. Sukkatehdas on myyty rakennusoikeuksineen tontinluovutuskiilpailun perusteella Tampereen Vuokratalosäätiölle ja Rakennusliike Lujatalo Oy:lle asumiskäyttöön. Ennen tontinluovutusta tehtiin asema-kaavan muutos julkisesta käytöstä asumiseen ja palveluasumiseen sekä vähäiseen liiketoimintaan. Osa rakennuksesta perustetaan tehostetun palveluasumisen yksiköiksi ja VTS:n vuokra-asunnoiksi, osa Lujatalo Oy:n perustajaurakoimana osakehuoneistoiksi. Rakennuksen huonokuntoinen itäsiivu puretaan uudisosan tieltä. Lujatalo Oy toteuttaa perustarpeiden ja laajennusosat itäsiivulle ja tehdasrakennuksen katolle, josta puretaan pari huonokuntoista kattokerrosta. VTS rakennuttaa rakennukseen 5 ryhmäkotia ja asunnot 75 asukkaalle tehostetun palveluasumisen yksikköön. Tilakeskus välivuokraa VTS:ltä ryhmäkotitilat ja vuokraa ne edelleen ryhmäkotien asukkaille. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin ikäihmisten palvelujen

lautakunnassa 11.11.2014 ja hankesuunnitelma 25.11.2015. VTS on saanut osapäätöksen ARA:n investointiavustuksesta ja korotukilainasta. Rakennustyö on käynnissä ja ryhmäkodit käyttöönotettavissa vuoden 2018 syksyllä.

VTS Piikahaka, kehitysvammaisten ryhmäkoti ja tukiasunnot

kehitysvammaisten asumispalvelujen toimintasuunnitelmaan vuosille 2020–2020 sisältyy Raholan kaupunginosaan suunniteltu asumispalveluysikkö, joka koostuu ympärivuorokautista hoitoa antavasta ryhmäkodista sekä sen ympärille sijoittuvista tukiasunnoista. Asukkaat uuteen yksikköön valitaan pääosin lapsuudenkodeissa asuvista kehitysvammaisista. Ryhmäkotiin tulee asunto kahdelletoista asukkaalle ja tukiasuntoja varataan kymmenelle kehitysvammaiselle. Hankkeen rakennuttaa Tampereen Vuokralatosäätö, joka on saanut ARA:sta varauksen investointiavustuksesta ja korkotukilainasta ryhmäkodille ja tukiasunnoille. Tarveselvitys hyväksyttiin terveyttä ja toimintakykyä edistävien palvelujen lautakunnassa 26.8.2015. Hankesuunnitelma on työn alla ja esitellään lautakunnassa (tetola) syyskuussa 2016. Rakentaminen on tarkoitus käynnistää vuoden 2016 lopulla. Toiminta voisi alkaa ja asukkaat muuttaa asuntoihin 2018 alussa. Kohteeseen sisältyy myös VTS:n omia, tavallisia vuokra-asuntoja.

Tesoman palvelukoti

Hanke on osa Tesoman elinkaarikorttelia, josta järjestettiin tontinluovutuskilpailu vuoden 2016 alussa. Kilpailun tarkoituksena oli saada aikaan ratkaisu, jolla nykyisen terveysaseman tontille toteutetaan alueen asuntotarjontaa monipuolistava, kaupunkikuvaa kohentava sekä arkkitehtuuriltaan korkeatasoinen asuinrakennusryhmä. Kilpailualueelle oli tarkoitus löytää ratkaisu, joka konseptiltaan täydentää ja monipuolistaa kaupungin tarjoamia ikäihmisten asumispalveluita ja -ratkaisuja sekä omassa kodissa asumiseen tai kodinomaiseen ryhmäkotimuotoiseen palveluasumiseen liittyviä palveluita ja tarjoaa mahdollisuuden elinkaariasumiseen.

Tehostetun palveluasumisen kodissa toteutuu sekä yhteisöllisyys että ympäri-vuorokautinen huolenpito. Ryhmäkodissa

asuvalla on oman asuntonsa lisäksi käytettävissään ryhmäkodin yhteistilat. Kaupunki kilpailuttaa erikseen palveluntarjoajan. Tesoman palvelukotiin tulee 4 ryhmäkotia, joista kussakin on 15 asuntoa. Alustavasti oli ajateltu, että Tampereen kaupunki väli vuokraa ryhmäkotien tilat rakennuttajalta ja toimii tulevien asukkaiden vuokranantajana. Kilpailun voitti Avain-Asunnot yhdessä T2H:n ja Arkkitehtitoimisto Ahonen-Kangasvieri Oy:n kanssa. Tuleva sosiaali- ja terveydenhuollon ratkaisu vaikuttaa investoinnin toteutumiseen. Tesoman palvelukodin tulisi olla valmis käyttöön otettavaksi alkuvuonna 2019.

Tammelan stadion

Kaupungin maankäytön kehittämishankkeen tuloksena toteutettava Tammelan stadion on alustavasti suunniteltu toteutettavaksi kiinteistöleasingrahoitusmallilla sivistys- ja elämänlaatu palvelujen tilaajaryhmän osoittamaan käyttöön. Stadion suunnitellaan siten, että se täyttää kansainvälisten jalkapallo-otteluiden vaatimukset olosuhteiltaan ja varustukseltaan. Hankkeen mahdollistama asemakaava hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 11.4.2016. Asemakaavasta tehdyt valitukset ovat hallinto-oikeuden käsiteltävänä. Tammelan Stadion korvaa nykyisen Tammelan Pallokentän. Rakentaminen on tarkoitus alkaa keväällä 2018 ja käyttöönotto vuonna 2020.

TREDU-Kiinteistöt Oy

Tredu Hepolamminkatu, B-rakennuksen IV-perusparannus ja muutostyöt

Tredun Hepolamminkadun kampusalueen B-rakennuksen muutos- ja perusparannustöiden yhteydessä toteutetaan tilat rakennuksessa nykyisin toimivien koulutusalojen, graafisen alan, kone- ja metallialan sekä liiketalouden aikuiskoulutuksen tiloja tiivistämällä myös Koivistontien toimipisteestä siirtyvälle prosessi- ja laboratorioalan koulutukselle. Rakennuksen bruttoala on noin 6 150 brm². Rakennustyöt ajoitetaan erillisen Tredun palveluverkkosuunnitelman mukaisesti vuosille 2016–2017. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin osaamis- ja elinkeinolautakunnassa 25.8.2016. Hanke toteutetaan TREDU-Kiinteistöt Oy:n investointina.

Tredu Lempäälä ja Lempäälän lukion tilat

TREDU-Kiinteistöt Oy:n omistamaa Tredun Lempäälän kiinteistöä laajennetaan siten, että ammattiopiston yhteyteen saadaan toteutettua tilat myös Lempäälän lukiolle. Nykyinen päärakennus perusparannetaan ja laajennuksen alta puretaan metallialan tiloja käsittävä vanha tiilirakennus. Uusien tilojen tulee olla valmiina kesällä 2017. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin osaamis- ja elinkeinolautakunnassa 11.3.2014, hankkeen aiesopimus Lempäälän sivistyslautakunnassa 19.3.2014. Hankesuunnitelma hyväksyttiin osaamis- ja elinkeinolautakunnassa 5.6.2014 sekä Lempäälän kunnan sivistyslautakunnassa, kunnanhallituksessa ja kunnanvaltuustossa toukokuussa 2014. Tredun Lempäälän toteutussuunnitelma hyväksyttiin TREDU-Kiinteistöt Oy:n hallituksessa 10.12.2015. Hanke toteutetaan TREDU-Kiinteistöt Oy:n investointina.

Tredu Kangasala

TREDU-Kiinteistöt Oy:n omistaman Tredun Kangasalan Huutijärven kiinteistöistä on määrä luopua ja rakentaa uudet tilat Pikolan alueelle Kangasalan lukion ja Pikolan koulun tilojen läheisyyteen. Osaamis- ja elinkeinolautakunta hyväksyi hankkeen tarveselvityksen 24.3.2016. Hankkeen on määrä valmistua kesäkuussa 2018. Hanke toteutetaan TREDU-Kiinteistöt Oy:n investointina.

Tredu Pirkkala

Tredun lentokoneasentajakoulutukselle rakennetaan uudet tilat Pirkkalan lentoaseman läheisyyteen. Nykyiset Rollikkahallin tilat vapautuvat muuhun käyttöön. Nyt rakennettavaan uudisrakennukseen siirtyä toiseksi käyttäjäosapuoleksi tällä hetkellä Helsinki-Malmin lentokentällä operoiva Patrian lentäjäkoulutus. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin osaamis- ja elinkeinolaatukunnassa 17.12.2014 ja hankesuunnitelma 4.6.2015. TREDU-Kiinteistöt Oy:n hallitus hyväksyi toteutussuunnitelman 22.3.2016. Hankkeen rakennustyöt aloitettiin alkuvuodesta 2016 ja ne valmistuvat huhtikuun lopussa 2017. Hanke toteutetaan TREDU-Kiinteistöt Oy:n investointina.

LASKELMAT

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelma
Verotulot
Valtionosuudet
Korkotulot ja -menot
Muut rahoitustulot ja -menot

Investointiosa

Rahoituslaskelma

Rahoituslaskelma
Antolainauksen muutokset
Korollisten velkojen muutokset

TULOSLASKELMA

Talousarvion laskelmaosan tuloslaskelmassa osoitetaan, kuinka kunnan tulorahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin, korkoihin ja muihin rahoitusmenoihin sekä taloudellisen käyttöönsä mukaisiin suunnitelman mukaisiin poistoihin. Tuloslaskelmassa lasketaan yhteen talousarvion käyttötalousosan toimintatulot ja -menot.

Tuloslaskelmaosan välituloksina esitetään seuraavat tiedot:

Toimintakate kertoo, paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla, valtionosuuksilla ja rahoitustuloilla.

Vuosikate ilmoittaa paljonko tulorahoituksesta jää investointien, lainanlyhennysten ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen.

Tilikauden tulos kertoo tilikauden tulojen ja menojen erotuksen.

Tämän jälkeen esitetään tuloslaskelmassa poistoeron, varausten ja rahastojen muutos. Näiden jälkeen tuloslaskelma päättyy tilikauden yli- tai alijäämään, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa.

Talousarvion 2017 tuloslaskelma

Vuoden 2017 talousarvion toimintatulojen ja -menojen erotuksena muodostuva toimintakate on 1,1 miljardia euroa negatiivinen. Toimintakate paranee talousarviossa 50,7 milj. euroa (4,4 %) vuoden 2016 tilinpäätösennusteeseen verrattuna ja 3,2 % alkuperäiseen talousarvioon verrattuna kilpailukykysovimuksen vaikutuksesta sekä toimeentulotukimenojen siirrosta Kelaan. Toimintakatteen jälkeen tuloslaskelmassa esitetään verotulot, valtionosuudet sekä rahoitustulot ja -menot. Näiden jälkeen muodostuva vuosikate on 88,0 milj. euroa.

Vuoden 2017 poistojen määräksi arvioidaan 106,8 milj. euroa. Vuosikate kattaa poistoista 82,4 prosenttia.

Tilikauden tulos on 18,8 milj. euroa alijäämäinen.

Tilikauden tuloksen jälkeen esitetään tuloksenkäsittelyerät sekä tilikauden yli- ja alijäämä.

Taloussuunnitelmakauden tuloslaskelma

Palvelutarpeen kasvu, kovat valtionosuusleikkaukset sekä hallituksen julkisen talouden suunnitelmassa asettamat nimelliset rahoitusasemataavoitteet julkisen talouden alasektoreille aiheuttavat paineita kaupungin tuloksen vakaana pitämiseksi. Myös suurten investointitarpeiden rahoittaminen ilman liiallista velkaantumista edellyttää tilikauden tuloksen pitämistä ylijäämäisenä.

Tilikauden tuloksen tasapainossa pitäminen nykyisillä veroperusteilla mahdollistaa keskimäärin 1,5 prosentin toimintakatteen heikkenemisen vuosina 2017–2020. Palvelutarpeen jatkuvan kasvun ja hitaan verorahoituksen kehityksen vuoksi nettomenojen 1,5 prosentin vuotuinen kasvutavoite on erittäin tiukka. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että rakenteellisilla muutoksilla ja palveluverkon tiivistämisellä saadaan menojen kasvua olennaisesti hidastetuksi eikä uusia menoja lisääviä palveluja käynnistetä. Jos rakenteellisten muutosten toteuttamisessa ei onnistuta, paineet verotuksen kiristymiseen kasvavat huomattavasti. Tampereen ja muiden kuntien talousongelmiin on luvassa helpotuksia vain, jos kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähennetään lähivuosina olennaisesti.

UUOSIKATE

88 MILJ. €
TA 2017

TULOS

-18,8 MILJ. €
TA 2017

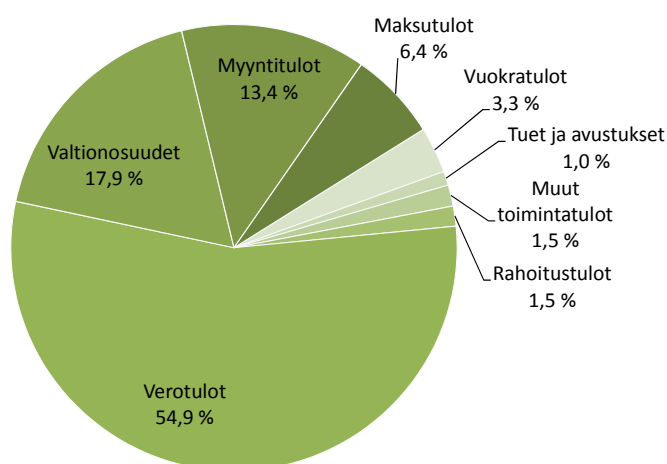
UUOSIKATE/POISTOT

82,4 %
TA 2017

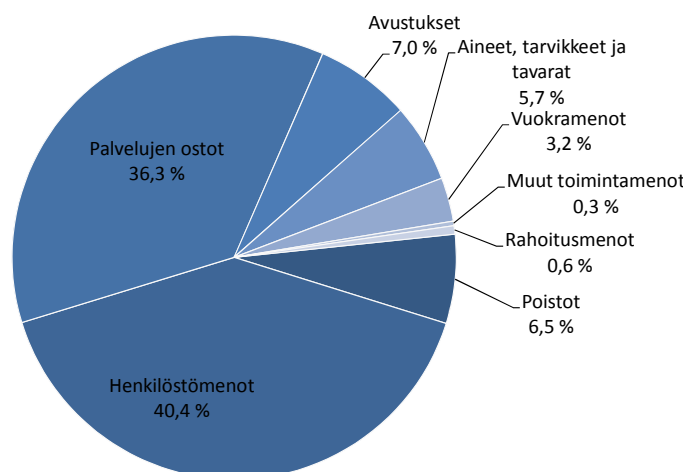
TULOSLASKELMA 2017

1 000 euroa	Kaupunki ilman liikelaitoksia ja rahastoja	Liikelaitokset ja rahastot	Yhteensä, sisäiset erät mukana	Yhteensä, sisäiset erät vähennetty
Toimintatulot				
Myyntitulot	283 064	194 614	477 679	216 348
Maksutulot	104 352	70	104 422	103 604
Tuet ja avustukset	16 213	3 296	19 509	16 316
Vuokratulot	43 424	160 574	203 997	53 799
Muut toimintatulot	23 969	1 633	25 602	24 675
Toimintatulot yhteensä	471 021	360 187	831 208	414 742
Valmistus omaan käyttöön	13 870	6 881	20 751	20 751
Toimintamenot				
Henkilöstömenot				
Palkat ja palkkiot	-456 862	-57 501	-514 363	-514 363
Henkilösivumenot				
Eläkemenot	-106 306	-18 225	-124 531	-124 531
Muut henkilösivumenot	-24 860	-3 013	-27 874	-27 874
Palvelujen ostot	-712 931	-63 378	-776 309	-598 009
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-43 729	-51 618	-95 347	-94 337
Avustukset	-201 440	0	-201 440	-114 770
Vuokramenot	-146 067	-56 108	-202 175	-52 381
Muut toimintamenot	-5 066	-1 100	-6 166	-5 473
Toimintamenot yhteensä	-1 683 392	-244 062	-1 927 454	-1 510 987
Toimintakate	-1 212 371	116 125	-1 096 246	-1 096 246
Verotulot	883 100	0	883 100	883 100
Valtionosuudet	287 900	0	287 900	287 900
Rahoitustulot ja -menot				
Korkotulot	7 350	0	7 350	5 700
Muut rahoitustulot	53 410	0	53 410	17 636
Korkomenot	-10 000	-1 650	-11 650	-10 000
Korvaus peruspääomasta	0	-35 774	-35 774	0
Muut rahoitusmenot	-65	0	-65	-65
Vuosikate	9 324	78 701	88 025	88 025
Poistot ja arvonalentumiset	-56 311	-50 522	-106 833	-106 833
Tilikauden tulos	-46 987	28 179	-18 808	-18 808

TULOT

MENOT

TULOSLASKELMA 2015–2020

1 000 euroa	TP 2015	TA 2016	TP 2016 Enn	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toimintatulot							
Myyntitulot	208 738	202 007	208 260	216 348	218 512	221 789	226 225
Maksutulot	84 959	89 018	101 131	103 604	104 640	106 209	108 334
Tuet ja avustukset	46 101	37 329	39 570	16 316	16 479	16 726	17 061
Vuokratulot	52 154	52 143	53 576	53 799	54 337	55 152	56 255
Muut toimintatulot	20 684	23 344	20 047	24 675	24 922	25 296	25 802
	412 636	403 840	422 585	414 742	418 889	425 172	433 676
Valmistus omaan käyttöön	22 459	21 816	20 290	20 751	20 959	21 273	21 698
Toimintamenot							
Henkilöstömenot							
Palkat ja palkkiot	-520 287	-507 952	-515 446	-514 363	-519 507	-527 299	-537 845
Henkilösivumenot							
Eläkemenot	-131 073	-129 310	-128 151	-124 531	-125 776	-127 663	-130 216
Muut henkilösivumenot	-29 745	-32 209	-34 130	-27 874	-28 152	-28 575	-29 146
Palvelujen ostot	-587 022	-588 049	-607 904	-598 009	-603 989	-613 049	-625 310
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-95 531	-97 051	-98 316	-94 337	-95 280	-96 709	-98 643
Avustukset	-144 464	-147 222	-149 873	-114 770	-115 918	-117 657	-120 010
Vuokramenot	-44 928	-49 677	-49 669	-52 381	-52 905	-53 699	-54 773
Muut toimintamenot	-5 473	-6 714	-6 338	-5 473	-5 528	-5 610	-5 723
	-1 536 064	-1 536 368	-1 569 537	-1 510 987	-1 526 097	-1 548 989	-1 579 968
Toimintakate	-1 123 428	-1 132 528	-1 146 952	-1 096 246	-1 107 208	-1 123 816	-1 146 293
Verotulot	886 853	892 600	892 100	883 100	903 600	927 100	950 600
Valtionosuudet	298 432	310 000	314 450	287 900	291 000	294 000	297 000
Rahoitustulot ja -menot							
Korkotulot	6 466	5 916	5 978	5 700	5 732	5 680	5 729
Muut rahoitustulot	8 858	7 946	9 753	17 636	19 130	21 125	24 020
Korkomenot	-7 978	-7 712	-8 446	-10 000	-11 600	-12 500	-14 900
Muut rahoitusmenot	-5 869	-61	-854	-65	-60	-60	-60
Vuosikate	63 333	76 161	66 028	88 025	100 593	111 529	116 096
Poistot ja arvonalentumiset	-103 134	-92 287	-93 803	-106 833	-107 000	-110 000	-113 000
Satunnaiset erät	1 404	0	-2 800	0	0	0	0
Tilikauden tulos	-38 397	-16 126	-30 575	-18 808	-6 407	1 529	3 096
Poistoeron muutos	1 241	1 095	1 095	840			
Rahastojen muutos	271	2 475	3 475	1 475			
Tilikauden yli- tai alijäämä	-36 886	-12 556	-26 005	-16 493			

Verotulot

Kuntalain 66.§:n mukaan viimeistään talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on päätettävä kunnan tuloveroprosentista, kiinteistöveroprosenteista sekä muiden verojen perusteista. Kunnalle suoritettavat verot muodostuvat kunnan tuloverosta, osuudesta yhteisöveron tuottoon, kiinteistöverosta ja koiraverosta.

Kuntien verotulot 2015

Kuntien tilinpäätösten mukaiset verotulot olivat noin 21,77 mrd. euroa vuonna 2015. Kuntien verotulot kasvoivat yhteensä 0,6 mrd. euroa eli 2,9 prosenttia. Kunnallisverotulojen matala 1,8 %:n kasvun taustalla oli heikko talouskasvu, kunnallisveroista tehtävien vähennysten kasvu sekä maltillinen palkkaratkaisu. Yhteisöverojen tilitykset kasvoivat 12,3 % ja kiinteistöverotuloissa oli kasvua 6,1 %.

Kunnallisveroja kertyi 18,52 mrd. euroa, yhteisöveroja 1,64 mrd. euroa ja kiinteistöveroja 1,6 mrd. euroa.

Kuntien verotulot 2016

Kuntien arvioidaan saavan verotuloja kuluvana vuonna yhteensä noin 21,96 mrd. euroa. Kunnallisveron tilitykset ovat kasvamassa 1,4 prosenttia. Kuntien saamien yhteisöverotilitysten arvioidaan vähenevän 6,8 prosenttia, sillä kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta leikattiin vuodelle 2016 vajaa seitsemän prosenttiyksikköä. Kiinteistöveron tilitykset nousevat 6,5 prosenttia. Kaikkiaan kuntien verotulojen arvioidaan kasvavan tänä vuonna 0,9 prosenttia.

Vuonna 2016 arvioidaan kunnallisveroja kertyvän 18,78 mrd. euroa, yhteisöveroja 1,53 mrd. euroa ja kiinteistöveroja 1,65 mrd. euroa. Kunnallisveron tilitykset ovat kasvaneet kuluvan vuoden tammielokuussa 1,1 prosenttia, yhteisöverotilitykset ovat vähentyneet 2,9 prosenttia ja kiinteistöverotilitykset ovat kasvaneet 42,5 prosenttia viime vuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna.

Kuntien verotulot 2017

Kuntien verotulojen arvioidaan vähenevän 0,7 prosenttia. Kuntien verotulojen kokonaismääräksi arvioidaan 21,8 mrd. euroa. Kunnallisverotuloja arvioidaan kertyvän

18,49 mrd. euroa, yhteisöveroja 1,55 miljardia euroa ja kiinteistöveroja noin 1,76 mrd. euroa.

Ansiotuloveroperusteita lievennetään vuonna 2017 kuluttajahintaindeksin muutosta vastaavasti. Indeksitarkistus vähentää kunnallisveron tuottoa arviolta 64 milj. eurolla. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisen osuuden pienentämistä jatketaan hallitusohjelman mukaisesti, mikä lisää kunnallisveron tuottoa 13 milj. eurolla. Vuonna 2017 otetaan käyttöön niin sanottu yrittäjävähennys, jonka arvioidaan alentavan kunnallisveron tuottoa 53 milj. eurolla. Työllisyyden edistämiseksi myös kotitalousvähennystä korotetaan, mikä puolestaan vähentää kunnallisveron tuottoa 13 milj. eurolla.

Kilpailukykysovimuksen tukemiseksi työtulojen verotusta kevennetään yhteensä 423 milj. eurolla vuonna 2017. Verotus kevenee tasaisesti kaikissa tuloryhmissä. Kevennys vähentää kunnallisveron tuottoa 211 milj. eurolla. Eläketulon verotusta kevennetään yhteensä 136 milj. eurolla, josta kunnallisveron osuus on 62 milj. euroa. Nämä verotulomenetykset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti valtionosuusjärjestelmän kautta. Kilpailukykysovimuksella on myös epäsuoria, työntekijöiden sosiaalivakuutusmaksujen muutoksista ja palkkasumman pienenemisestä aiheutuvia vaikutuksia kunnallisveron tuottoon. Näitä verotuottomenetyksiä ei kuitenkaan kompensoida.

Yhteensä veroperustemuutokset alentavat kunnallisveron tuottoa nettomääräisesti 390 milj. eurolla, ja valtionosuuksiin tehdään vastaavansuuruinen lisäys kompensatona. Kunnallisveron tilitysten ennakoidaan vähenevän 1,5 prosenttia eli noin 300 milj. euroa.

Kuntien yhteisöveron jako-osuuden arvioidaan ensi vuonna laskevan 30,92 prosentista 30,34 prosenttiin. Vaikka kuntien yhteisöverotilitysten arvioidaan ensi vuonna laskevan, arvioidaan kuntien yhteisöverotilitysten kasvavan 20 milj. euroa (1,3 %).

Hallitus on linjannut, että kiinteistövero korotetaan hallituskauden aikana yhteensä 100 milj. eurolla. Kiinteistöveroprosenttien vaihteluvälit muuttuvat vuodelle 2017. Muutokset on osittain jo vahvistettu Lailla kiinteistöverolain muuttamisesta (30.10.2015/1291), joka on tullut voimaan 3.11.2015. Hallitus päätti kuitenkin syksyn 2016 budjettiriihessä lisämuutoksista kiinteistöverotukseen. Tältä osin hallituksen esitys käsitellään eduskunnassa lokakuussa 2016 ja vahvistetaan näillä näkymin marraskuun alussa ennen kuin kuntien on ilmoitettava veroprosenttinsa Verohallinnolle.

Uudessa hallituksen esityksessä, joka on tulossa myös voimaan verovuodelle 2017, esitetään lisäkorotuksia yleisen ja vakituisten asuinrakennuksen veroprosenttien alarajoihin. Esityksen mukaan yleisen kiinteistöveroprosentin vaihteluväli olisi siten 0,93–1,80 prosenttia ja vakituisten asuinrakennusten vaihteluväli 0,41–0,90 prosenttia.

Eduskunnalle annetussa hallituksen esityksessä on esitetty myös muutoksia muiden kuin vakituisten asuinrakennusten sekä rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentteihin. Kuntien olisi vuodesta 2017 lähtien päätettävä erikseen muiden kuin vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti. Tähän asti kunta on voinut päättää erityisen veroprosentin näille kiinteistöille, mutta jos kunta ei ole näin tehnyt, niin verotuksessa on sovellettu kunnan yleistä kiinteistöveroprosenttia.

KIINTEISTÖVEROPROSENTIT

	Vaihteluvälit 2017 (KiinteistöveroL)	TAMPERE 2016	TAMPERE 2017
Yleinen	0,93 - 1,80	1,05	1,15
Vakituiset asuinrakennukset	0,41 - 0,90	0,50	0,55
Muut kuin vakituiset asuinrakennukset	0,93 - 1,80	0,90	1,00
Yleishyödylliset yhteisöt	alaraja 0,00	0,25	0,30
Voimalaitokset	0 - 3,10	ei määritetty	1,40
Rakentamattomat rakennuspaikat	2,00 - 6,00	3,00	4,00

Muiden kuin vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti saa vuonna 2016 olla maksimissaan 1,00 prosenttiyksikköä vakituisten asuinrakennuksen veroprosenttia korkeampi. Hallituksen esityksessä kytkös näiden veroprosenttien välillä esitetään poistettavaksi ja muiden kuin vakituisten asuinrakennusten veroprosentti määrittäisiin vapaasti vaihteluvälillä 0,93–1,80 %. Muutoksien arvioidaan tuottavan alarajan muutoksen kautta noin 6 miljoonaa euroa lisää verotuloja.

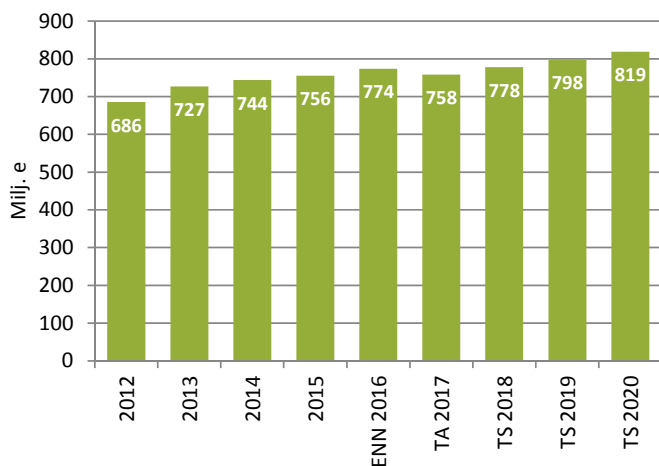
Rakentamattoman rakennuspaikan osalta esitetään vaihteluvälin ala- ja ylärajoja korotettavaksi nykyisestä 1,00–4,00 prosentista 2,00–6,00 prosenttiin. Lisäksi Kiinteistöverolain 12 b §:ssä mainituissa kunnissa prosentti tulisi määrätä vähintään 3,00 prosenttiyksikköä korkeammaksi kuin kunnan yleinen kiinteistöveroprosentti aiemman 1,5 prosenttiyksikön sijaan. Korotuksien arvioidaan tuottavan kunnille 8 miljoonaa euroa lisää verotuloja.

Valtiovarainministeriön arvion mukaan kiinteistöveroprosenttien korotukset lisäävät kuntien verotuloja 75 milj. euroa. Kiinteistöverotilitysten arvioidaan ensi vuonna kasvavan 6,7 prosenttia eli noin 110 milj. euroa.

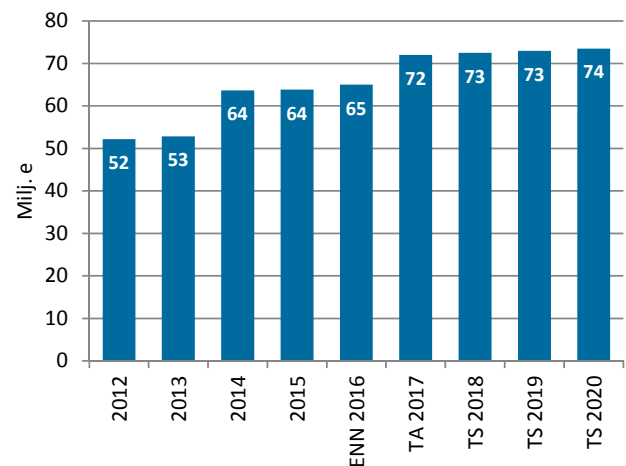
Korotuksia on suunnitteilla myös vuosien 2018 ja 2019 kiinteistöverotuksiin. Nämä korotukset on tarkoitus toteuttaa kiinteistöjen verotusarvojen päivittämisen yhteydessä. Rakennusten ja maapohjien verotusarvojen päivittäminen käynnistyy vielä vuoden 2016 lopulla.

Verotulot (1 000 euroa)	TP 2015	Alkup. TA 2016	TP Enn 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Kunnallisvero	755 608	772 000	774 000	758 000	778 000	798 000	819 000
- veroprosentti	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75
Osuus yhteisöveron tuotosta	67 298	54 000	53 000	53 000	53 000	56 000	58 000
Kiinteistövero	63 832	66 500	65 000	72 000	72 500	73 000	73 500
Koiravero	116	100	100	100	100	100	100
Yhteensä	886 853	892 600	892 100	883 100	903 600	927 100	950 600

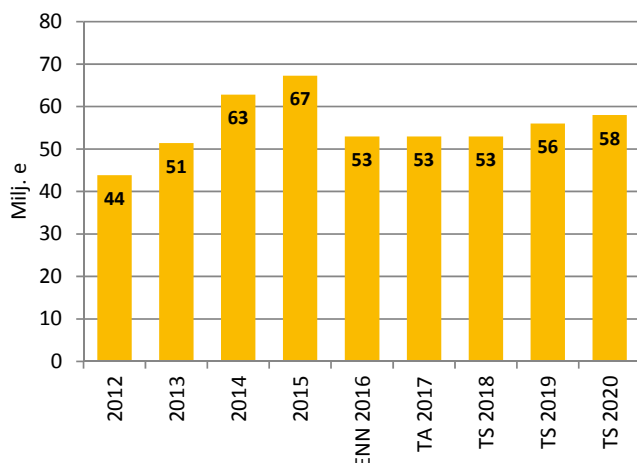
KUNNALLISVERON KEHITYS 2012–2020

KIINTEISTÖVERON KEHITYS 2012–2020

YHTEISÖVERON KEHITYS 2012–2020

Kunnan tulovero

Vuoden 2017 talousarvio on laadittu nykyisen 19,75 tuloveroprosentin mukaan. Vuoden 2017 verotuloarvioita tehtäessä käytävissä on ollut ennakkotieto vuoden 2015 veroista, jonka mukaan verotettavat tulot kasvoivat Tampereella 1,7 prosenttia ja koko maassa 1,1 prosenttia. Verotettavien tulojen arvioidaan kasvavan 1,4 prosenttia vuonna 2016 ja vähenevän 1,4 prosenttia vuonna 2017. Vuonna 2016 kunnallisverotilitysten kumulatiivinen kasvu Tampereella on syyskuun tilityksen jälkeen 1,1 prosenttia. Kunnallisvero arvioidaan tilitettävän vuonna 2016 noin 774 milj. euroa. Vuonna 2017 kunnallisvero arvioidaan tilitettävän 758 milj. euroa eli verotulojen arvioidaan vähenevän 2,1 prosenttia.

Osuus yhteisöveron tuotosta

Yhteisöveroa on kertymässä vuonna 2016 noin 53 milj. euroa, mikä on 14 milj. euroa (21 %) vähemmän kuin vuonna 2015. Yhteisöveron negatiivinen kehitys perustuu sekä kuntien jako-osuuden että kaupungin jako-osuuden vähenemiseen vuodelle 2016. Kuntien yhteisöveron jako-osuuteen ei ole vielä tulossa ensi vuodelle lisäleikkauksia. Kaupungin yhteisöveron ensi vuoden jako-osuus tiedetään joulukuun lopussa ja verovuoden 2014 tietojen perusteella talousarviovaiheessa on arvioitu kaupungin yhteisöverosuuden hieman laskevan. Arvioidulla Tampereen jako-osuudella vuonna 2017 yhteisöverotuloja arvioidaan tilitettävän 53 milj. euroa.

Kiinteistövero

Kiinteistövero on kiinteistöveroprosentin mukainen osuus kiinteistön arvosta. Kiinteistöverolain 11 §:n mukaan kunnan valtuusto määrää kunnan kiinteistöveroprosenttien suuruuden laissa säädettyjen vaihteluvälien rajoissa vuosittain etukäteen samalla, kun se vahvistaa varainhoitovuoden tuloveroprosentin. Kiinteistöveroprosentit määrätään prosentin sadasosan tarkkuudella.

Kiinteistöveron tuotto on vuonna 2016 noin 65 milj. euroa. Osana kuntatalouden vakauttamistoimia maan hallitus on korottanut kiinteistöveron ala- ja ylärajoja ja näin kunnille mahdollistetaan tulopohjan vahvistaminen. Vuodelle 2017 korotetaan kaikkia kiinteistöveroprosentteja ja kiinteistöveron tuotoksi arvioidaan 72 milj. euroa.

Koiravero

Talousarvio sisältää edelleen koiraveron perimisen. Suomen kunnista vain Tampere ja Helsinki perivät koirista veroa. Veroa perivien kuntien lukumäärä on romahtanut vuodesta 1991, jolloin kunnat saivat oikeuden päättää itsenäisesti sen perimättä jättämisestä. Päätökset luopumisesta ovat perustuneet pieneen tuottoon nähden korkeisiin perintäkustannuksiin sekä mahdottomuuteen ylläpitää ajantasaista veroluetteloa verotettavista koirista.

Vuonna 2011 koirarekisterissä oli 4 355 koira. Huhtikuussa 2016 koirarekisterissä oli 3 459 koira eli vähennystä viidessä vuodessa 896 koira. Kaupungin väkiluku

on kasvanut samassa ajassa noin 12 000 asukkaalla.

Koiraveron tuotoksi arvioidaan 0,1 milj. euroa vuonna 2017.

Taloussuunnitelma 2017–2020

Kuntien verotulojen arvioidaan vähenevän ensi vuonna 0,7 prosenttia. Vuonna 2018 kuntien verotulojen arvioidaan kasvavan 2,2 prosenttia, vuonna 2019 verotulojen arvioidaan kasvavan 2,9 prosenttia ja vuonna 2020 kasvuksi arvioidaan 3,6 prosenttia.

Tampereen verotulojen arvioidaan kasvavan taloussuunnitelmakaudella vuosittain keskimäärin 1,6 prosenttia. Vuonna 2016 verotulojen kasvuksi arvioidaan 0,7 prosenttia. Vuonna 2017 verotulojen arvioidaan vähenevän 1,0 prosenttia, vuonna 2018 kasvuksi arvioidaan 2,3 prosenttia, vuonna 2019 kasvu olisi 2,6 prosenttia ja 2,5 prosenttia vuonna 2020.

Kunnallisverotulojen arvioidaan kasvavan vuoden 2017 jälkeen keskimäärin 2,6 prosenttia. Vuonna 2017 kunnallisverotuotto vähenee 2,1 prosenttia. Yhteisöverotulojen arvioidaan pysyvän vuoden 2016 tasolla vuosina 2017 ja 2018, mutta vuodelle 2019 on suunnitteilla kuntien yhteisöveron 500 milj. euron leikkaus osana sote- ja maakuntauudistusta. Tämänkertaista leikkausta perustellaan sillä, että muutoin suhdenneherkän yhteisöveron osuus kuntien verotuloista kasvaisi liian suureksi. Kiinteistöveron arvioidaan suunnitelmakaudella kasvavan tasaisesti noin kahden prosentin vuosivauhtia.

Valtionosuudet

Valtionosuusjärjestelmä uudistettiin vuoden 2015 alusta. Valtionosuudet määräytyvät pitkälti kunnan väestön ikärakenteen ja sairastavuuden perusteella. Sote- ja maakuntauudistuksen myötä tullaan kuntien valtionosuusjärjestelmä jälleen uudistamaan vuonna 2019, mutta nykyisen järjestelmän keskeiset määräytymisperiaatteet on tarkoitus säilyttää.

Valtionosuudet ovat vuoden 2017 talousarviossa 287,9 milj. euroa. Valtionosuudet vähenevät peräti 26,6 milj. euroa (8,4 %) vuodesta 2016. Huomattava osa vähennyksestä aiheutuu kilpailukyky sopimukseen liittyvästä valtionosuuden vähennyksestä, perustoimeentulotuen siirrosta KELA:lle, edelleen jatkuvista valtionosuusleikkauksista sekä ammatillisen koulutuksen yksikköhintarahoituksen leikkauksesta.

Valtionosuusleikkausten ja valtionosuusjärjestelmän uudistamisen vuoksi Tampereelta jää ensi vuonna saamatta hyvinvointipalvelujen järjestämiseen tarkoitettua rahoitusta noin 110 miljoonaa euroa, mikä on noin 3 tuloveroprosentin tuoton verran. Näin suuret leikkaukset huomioiden kaupunki on onnistunut toimintojen tehostamisessa varsin hyvin.

Taloussuunnitelma 2017–2020

Vuoden 2017 valtionosuuksia vähentää kilpailukyky sopimuksen vaikutukset sekä hallitusten toteuttamat kuntien valtionosuusleikkaukset. Vuodesta 2018 alkaen valtionosuuksien arvioidaan kasvavan vuosittain noin prosentin kaupungin väkimäärän kasvun sekä vanhusväkimäärän kasvun myötä.

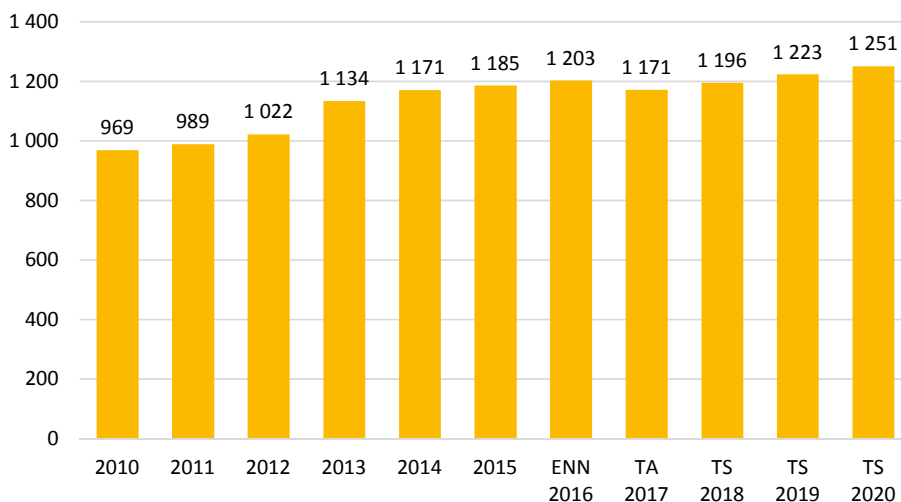
Sote-alueen perustaminen vähentää merkittävästi kaupungin valtionosuuksia

vuodesta 2019 alkaen, mutta samalla myös kaupungin menotkin vähenevät, kun kaupungin talousarviosta poistuvat sosiaali- ja terveydenhuollon menot. Sote-alueen perustamisen myötä uudistetaan myös kuntien valtionosuusjärjestelmä, mutta syksyllä 2016 ei ole tietoa uudistuksen kuntakohtaisista vaikutuksista. Tämän vuoksi ei ole ollut mahdollista arvioida uuden valtionosuusjärjestelmän mukaisia valtionosuuksia vuosille 2019 ja 2020 ja näiden vuosien arviot perustuvat nykyiseen valtionosuusjärjestelmään. Valtionosuuksien arvioidaan kasvavan vuosittain yhden prosentin.

Vuonna 2017 valtionosuuksia arvioidaan kertyvän 288 milj. euroa, 291 milj. euroa vuonna 2018, 294 milj. euroa vuonna 2019 ja 297 milj. euroa vuonna 2020.

Valtionosuudet (1 000 euroa)	TP 2015	Alkup. TA 2016	TP Enn 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	228 464	245 634	246 450	218 900	222 000	225 000	228 000
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	69 967	64 366	68 000	69 000	69 000	69 000	69 000
Yhteensä	298 432	310 000	314 450	287 900	291 000	294 000	297 000

VERORAAHOITUKSEN KEHITYS 2010–2020

Korkotulot ja -menot

Suomen Pankin arvion mukaan maailmantalouden ennakoitaan kasvavan 2017–2018 reilun 3 prosentin vauhtia eli vain hieman nopeammin kuin 2016. Yhdysvaltain ja Kiinan kasvu jatkuu vahvana ja ylläpitää maailmantalouden kohenemistä. Öljyn hinnan hienoinen nousu tukee Venäjän talouden vähittäistä elpymistä. Euroalueen kasvun odotetaan jatkuvan melko ripeänä kotimaisen kysynnän vetämänä. Brexit varjostaa etenkin Britannian, mutta jonkin verran myös muun Euroopan kasvunäkymiä.

Suomen talouskasvu on ollut sekä historiallisesti että kansainvälisesti vertailtuna pitkään hidasta. Talouskasvua ovat viime vuosina hidastaneet heikon kansainvälisen suhdanteen lisäksi toimialakohtaiset ja rakenteelliset ongelmat, kuten väestön ikääntyminen ja tuottavuuden vaatimaton kehitys. Tällä hetkellä hienoista positiivista kasvua ylläpitävät kotitalouksien kulutus ja rakentaminen.

Rahapolitiikan säilyminen keveänä tukee osaltaan kasvua lähivuosina. Euroopan keskuspankki on hitaan kasvun ja alhaisen inflaatio-odotusten johdosta voinut ylläpitää kevyttä ja kasvua tukevaa rahapolitiikkaa. Ohjauskorko on painettu historiallisen alhaiselle tasolle ja keskuspankin mittavat tukiot valtionlaina- ja yrityslainamarkkinoilla ovat lisänneet likviditeettiä ja painaneet pitkiä korkoja alas.

Talousarvio on laadittu markkinoiden ennakoimalle hyvin matalalle korkotasolle. Lyhyiden markkinakorkojen on arvioitu pysyvän erittäin alhaisina koko ensi vuoden. Euribor-koroilla on vaikutusta erityisesti kaupungin korkomenojen puolella, sillä suuri osa kaupungin korkotuloista perustuu kiinteäkorkokisiin saamisiin.

Korkotulot

Kaupungin ulkoisten korkotulojen arvioidaan olevan ensi vuonna noin 5,7 milj. euroa ja siitä valtaosa koostuu edelleen antolainojen koroista. Näistä merkittävimmät ovat Tampereen Sähkölaitos Oy:n vaihtovelkakirjalainastaan maksama noin 4,3 miljoonan euron korko sekä konsernin vuokra-asuntoyhteisöjen lainoistaan maksama noin 1,1 miljoonan euron korko. Antolainojen korkotulot laskevat tulevaisuudessa lainojen lyhennysten johdosta.

Sisäiset korkotulot koostuvat taseyksiköiltä perittävistä koroista sekä Tilakeskus liikelaitokselta perittävistä kiinteistörahoituksen korkosuojauskuluista.

Sijoitusten ja muiden korkotulojen summa tulee putoamaan selvästi, sillä korkosijoitusten määrä on laskenut ja korkotaso painunut erittäin matalalle.

Korkomenot

Kaupungin ulkoiset korkomenot tulevat ensi vuonna kasvamaan lainamäärän nousun vuoksi. Koko korollisen vieraan pääoman hinta on alhaisen korkotason

ansioista edelleen kohtuullinen; arvion mukaan noin 1,7 % keskimääräiselle laina- ja leasingpääomalle laskettuna. Tämä sisältää noin 0,2 %-yksikköä laskennallista menoa vuonna 2015 toteutetusta korkomenojen jaksotuskäytännön muutoksesta.

Kaupunki käyttää vaihtuvakorkoisten lainojen korkorisien hallintaan korkojohdannaisia, joilla osa korkomenoista on vaihdettu kiinteiksi. Tällä lainanotto-suunnitelman mukaisella toimintatavalla tavoitellaan korkomenojen pienempää vaihtelua ja parempaa ennustettavuutta. Koronvaihtosopimusten kiinteiden korkojen vaihteluväli on 0,9–3,9 % ja keskiarvo on tällä hetkellä noin 2,4 %. Sopimukset ovat pitkäaikaisia ja kaupunki hyötyy niistä, mikäli markkinakorot tulevaisuudessa nousevat sopimuskoron yläpuolelle. Lainojen suojausaste on tällä hetkellä noin 50 %, minkä johdosta tulevien vuosien mahdolliset koronnousut vaikuttavat kaupungin korkomenoihin vain osittain.

Muihin korkomenoihin kirjataan konsernitiliin liittyneille tytäryhteisöille maksettava euribor-sidonnainen talletuskorko.

Suunnitelmajaksolla vuosina 2018–2020 korkomenojen arvioidaan kasvavan, sillä uutta lainaa joudutaan nostamaan joka vuosi investointien rahoittamiseksi. Mainituille vuosille on arvioitu myös pieni korkotason nousu, jonka vaikutus korkomenoihin on suuren lainasumman johdosta jo huomattava. Suunnitelmajaksolla kaupungin korkomenojen arvioidaan kasvavan noin 50 %, mikäli lainamäärän kasvu toteutuu.

Korkotulojen erittely (1 000 euroa)	TP 2015	TA 2016	TP Enn 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Sisäiset korkotulot	45 245	2 672	45 000	1 650	1 620	1 590	1 560
Sisäiset erät yhteensä	45 245	2 672	45 000	1 650	1 620	1 590	1 560
Antolainat	5 615	5 666	5 570	5 483	5 442	5 340	5 339
Sijoitukset	330	130	280	90	90	90	90
Muut korkotulot	520	120	200	127	200	250	300
Ulkoiset erät yhteensä	6 466	5 916	6 050	5 700	5 732	5 680	5 729
Yhteensä	51 710	8 588	51 050	7 350	7 352	7 270	7 289
Korkomenojen erittely (1 000 euroa)	TP 2015	TA 2016	TP Enn 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Sisäiset korkomenot	-45 245	-2 672	-45 000	0	0	0	0
Sisäiset erät yhteensä	-45 245	-2 672	-45 000	0	0	0	0
Rahalaitokset	-7 685	-7 247	-7 781	-9 700	-11 000	-11 700	-13 400
Henkilöstökassa	-1	-25	-0	0	0	0	0
Lahjoitusrahastot	-140	-140	-95	-100	-100	-100	-100
Muut korkomenot	-153	-300	-200	-200	-500	-700	-1 400
Ulkoiset erät yhteensä	-7 978	-7 712	-8 076	-10 000	-11 600	-12 500	-14 900
Yhteensä	-53 223	-10 384	-53 076	-10 000	-11 600	-12 500	-14 900

Muut rahoitustulot ja -menot

Rahoitustulot

Muiden ulkoisten rahoitustulojen arvioidaan kasvavan ensi vuonna oleellisesti. Liikelaitosten peruspääomakorvaukset, jotka ovat kaupungin sisäisiä eriä, eivät tule muuttumaan.

Ulkoisiin rahoitustuloihin arvioidaan ensi vuodelle kasvua noin 7,8 miljoonaa euroa. Erityisesti tytär- ja osakkuusyhtiöiltä saatavien osinkotulojen arvioidaan ke-

hittyvän erittäin positiivisesti ja kasvavan melkein 9,5 miljoonaa euroa. Huomattavin odotus kohdistuu Tampereen Sähkölaitos Oy:n maksamaan osinkoon. Osinkotulot ovat kuitenkin riippuvaisia yhtiöiden liiketoiminnan menestyksestä ja siten niihin sisältyy epävarmuutta, mutta myös hyvin perusteltua odotusarvoa.

Kaupunki on saanut myyntivoittoa arvopapereiden myynneistä sekä vuosina 2015 että 2016. Voittoja ei ole varovaisuussyistä

budjetoitu vuodelle 2017, mutta sijoitusmarkkinoiden kehittyessä suotuisasti on kaupungilla mahdollisuus siihen.

Rahoitusmenot

Kohtaan Muut rahoitusmenot kirjataan muun muassa sijoitusomaisuuden myyntitappiot ja arvonalennukset sekä lainojen ja omaisuuden hoidosta aiheutuneet menot. Merkittäviä myyntitappioita tai arvonalennuksia ei odoteta tuleville vuosille.

Muiden rahoitustulojen erittely (1 000 euroa)	TP 2015	TA 2016	TP Enn 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Liikelaitosten peruspääomakorvaukset							
Tampereen Vesi Liikelaitos	10 500	10 500	10 500	10 500	10 500	10 500	10 500
Tullinkulman Työterveys Liikelaitos	40	0	0	0	0	0	0
Tampereen Infra Liikelaitos	890	890	890	890	890	890	890
Tampereen Voimia Liikelaitos	222	222	222	222	222	222	222
Tampereen Logistiikka Liikelaitos	93	0	0	0	0	0	0
Tampereen Tilakeskus Liikelaitos	24 162	24 162	24 162	24 162	24 162	24 162	24 162
Sisäiset erät yhteensä	35 907	35 774	35 774	35 774	35 774	35 774	35 774
Kuntayhtymien peruspääomakorot	1 445	1 445	1 445	1 445	1 445	1 445	1 445
Rahoitusarvopapereiden myyntivoitot	3 969	300	1 079	0	0	0	0
Verotilityskorot	179	0	3	0	0	0	0
Osinkotulot	2 310	3 900	6 687	16 150	17 650	19 650	22 550
Muut rahoitustulot	954	2 300	591	40	35	30	25
Ulkoiset erät yhteensä	8 858	7 945	9 805	17 635	19 130	21 125	24 020
Yhteensä	44 765	43 719	45 579	53 409	54 904	56 899	59 794

Muiden rahoitusmenojen erittely (1 000 euroa)	TP 2015	TA 2016	TP Enn 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Korvaus peruspääomasta	-35 907	-35 774	-35 774	-35 774	-35 774	-35 774	-35 774
Sisäiset erät yhteensä	-35 907	-35 774	-35 774	-35 774	-35 774	-35 774	-35 774
Verotilitysten korkomenot	-3	0	-63	0	0	0	0
Viivästyskorkomenot	-70	-5	-11	-10	-5	-5	-5
Muut rahoitusmenot	-5 796	-55	-751	-55	-55	-55	-55
Ulkoiset erät yhteensä	-5 869	-60	-825	-65	-60	-60	-60
Yhteensä	-41 776	-35 834	-36 599	-35 839	-35 834	-35 834	-35 834

INVESTOINNIT

Investointilaskelmat sisältävät investointisuunnitelmat talousarvio- sekä talous-suunnitelmavuosille. Investoinnit-luku on kooste edellä Käyttötalousosa ja investoinnit yksiköittäin -osassa esitetyistä investoinneista.

Investointien sitovuustasot on esitetty talousarvion alkuosan luvussa Talousarvio sitovuus.

Kaupungin investointimenot vuoden 2017 talousarviossa ovat 221,5 milj. euroa. Investointimenot vähenevät noin 17 milj. euroa vuoden 2016 alkuperäiseen talousarvioon verrattuna. Nettoinvestoinnit (investointimenot vähennettynä rahoitusosuuksilla) ovat 204,9 milj. euroa. Investointien yhteenlaskettu rahavirta (nettoinvestoinnit vähennettynä pysyvien vastaavien myyntituloilla) on 183,0 milj. euroa. Investointien ja vuosikatteen välistä suhdetta kuvaava investointien tulo-rahoitusprosentti on 43,0. Investoinneista 64 prosenttia, 132 milj. euroa, on laajennusinvestointeja.

Aineettomat hyödykkeet

Talousarviovuonna aineettomien hyödykkeiden ryhmässä on tietokoneohjelmistojen käyttöoikeuksien ja valmistusarvojen sekä muiden pitkävaikutteisten menojen investointeja ja ennakkomaksuja.

Konsernihallinnon Tietohallinnon tieto- ja viestintätekniikka (ICT) -kehittämismäärärahalla kehitetään koko kaupungin ICT-toimintaympäristöä. ICT-kehittämismäärärahalla parannetaan ICT-palveluja joko uudistamalla olemassa olevia sovelluksia ja niiden palvelevuutta tai lisäämällä palveluun uusia sovelluksia. Vuonna 2016 on tietohallintoyksikön ICT-kehittämiseen käytettävissä 7,5 milj. euroa, mikä on noin 2,5 milj. euroa enemmän kuin vuonna 2016. Summasta noin 2,5 milj. euroa arvioidaan toteutettavan investointeina.

Muut pitkävaikutteiset menot sisältävät Rantaväylän tunnelin valtiolle luovutettavan osuuden 8,6 milj. euroa. Summasta on vähennetty laskennallinen valtionosuus 33 %. Tunnelin yhteenlasketut nettoinvestoinnit vuonna 2017 ovat talousarviossa 9,6 milj. euroa.

Maa- ja vesialueet

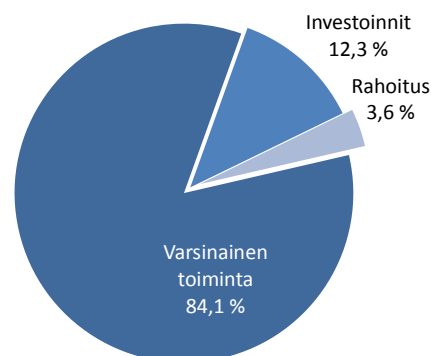
Maa- ja vesialueinvestointeihin on varattu yhteensä 11 milj. euroa, josta maa- ja vesialueiden hankintaan 4 milj. euroa. Alueiden rakentamiskelpoiseksi saattamiseen on varattu 7 milj. euroa. Määrärahalla toteutetaan pilaantuneiden maiden puh-

distamista ja johtosiirtoja Santalahdessa, Ranta-Tampellassa, Hiedanrannassa, Kalevanaukiolla ja Vihiojalla.

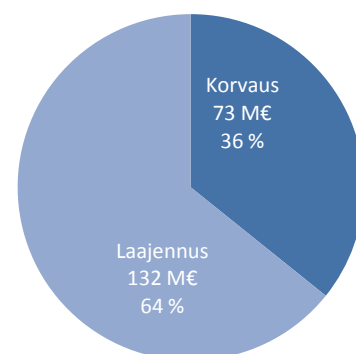
Rakennukset ja rakennelmat

Rakennuksien investoinneista vastaa pääasiassa Tampereen Tilakeskus Liikelaitos. Tilakeskuksen noin 82 milj. euron talonrakentamisen kokonaismäärärahasta noin 44 prosenttia eli 35,8 milj. euroa varataan varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen hankkeisiin. Tesoman yhtenäiskoulun ja päiväkodin (2017: 9 milj. e) sekä Tampereen kansainvälisen koulun (3,3) perusparannus sekä laajennus jatkuvat. Lielahden koulun vanhan osan perusparannus alkaa (2,9) ja Lielahden koulun muutostyöt ja nuorisotilat -hanke (3,0) jatkuu. Muita

KOKONAISMENOJEN JAKAUMA

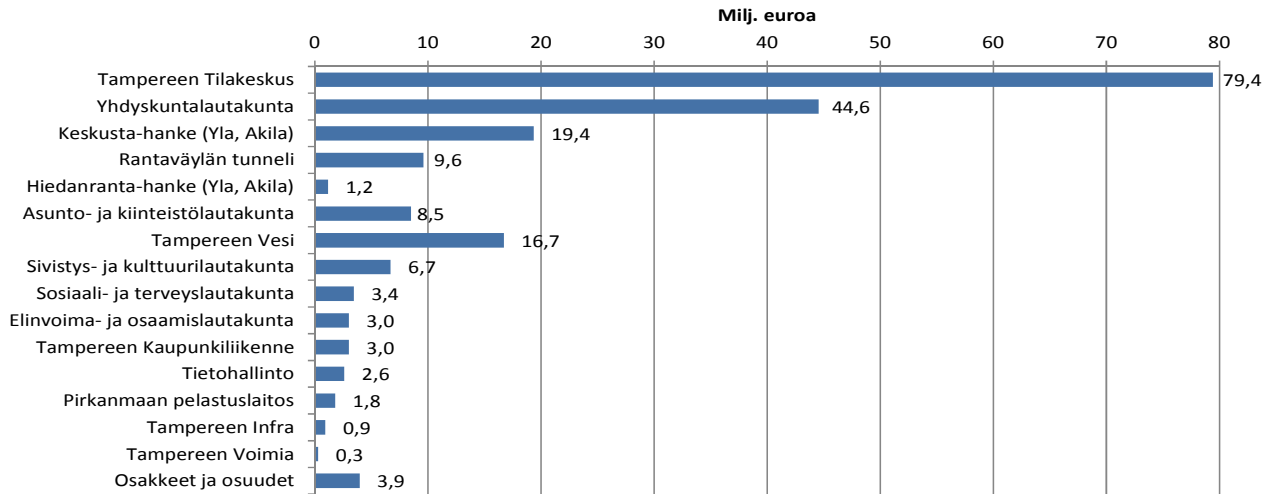

KORVAUS- JA LAAJENNUSINVESTOINNIT

Investoinnit (1 000 euroa)	Peruskaupunki TA 2017	Liikelaitokset TA 2017	Yhteensä TA 2017
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET			
Aineettomat oikeudet	-1 050	-14	-1 064
Muut pitkävaikutteiset menot	-12 732	-332	-13 064
AINEELLISET HYÖDYKKEET			
Maa- ja vesialueet	-11 000	0	-11 000
Rakennukset ja rakennelmat	-200	-81 695	-81 895
Kiinteät rakenteet ja laitteet	-62 470	-16 600	-79 070
Koneet ja kalusto	-13 305	-4 434	-17 739
Muut aineelliset hyödykkeet	-190	0	-190
SJOITUKSET			
Osakkeet ja osuudet	-17 444	0	-17 444
INVESTOINNIT YHTEENSÄ			
Rahoitusosuudet	13 800	2 777	16 577
NETTOINVESTOINNIT YHTEENSÄ			
Pysyvien vastaavien luovutustulot	17 830	4 100	21 930

NETTOINVESTOINNIT TOIMIJOITTAIN (MILJ. EUROA)

hankkeita ovat Mustametsän päiväkotia ja koulu (0,2), Talvitien päiväkotia ja koulu (3,4), Haukuluoman päiväkotia (3,8) sekä Irjalan päiväkotia ja koulu (2,0).

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden hankkeisiin varataan lähes 24 milj. euroa. Maaumalan rakentaminen on tarkoitus aloittaa keväällä 2017 (2017: 9,5 milj. e). Pääkirjasto Metson tilamuutokset ja perusparannus (3,8), Tampere-talon tilamuutokset ja laajennus (3,6), Vanhan kirjastotalon muuttaminen kulttuuritilojen käyttöön (1,6) sekä Tesoman jäähallihanke (1,0) jatkuvat. Nekalan koulun sisäilmaperusparannuksen suunnittelu alkaa.

Sosiaali- ja terveystalouden hankkeisiin käytetään 13,9 milj. euroa. Hervannan toimintakeskuksessa sijaitsevan terveysaseman saneeraus jatkuu (2017: 0,9 milj. e) ja Linnainmaan hyvinvointikeskuksen vaiheen 2 muutostyöt toteutetaan (1,0). Koukkuniemen kehittämisen toisessa vaiheessa toteutetaan huoltorakennuksen ja nykyisen pysäköintialueen päälle ryhmäkotiasuntoja sisältävä rakennus Toukola (10,0). Toukolan rakentaminen on käynnistynyt kesäkuussa 2016.

Lisäksi varaudutaan muun muassa muiden rakennusten perusparannuksiin ja kiinteistötekniikan laitteiden uusimiseen. Sisäilmaolosuhteiden parantamiseen varattua 3 milj. euron määrärahaa käytetään rakennusten sisäilmaongelmia aiheuttavien teknisten ja rakenteellisten investointien toteuttamiseen kohteissa, joissa ei tehdä muita perusparannustöitä.

Kaupungin taseeseen tehtävien investointien lisäksi investointeja toteutetaan

myös muilla rahoitusmuodoilla.

Kiinteät rakenteet ja laitteet

Liikenneväylien, viheralueiden sekä telematiikan investointeihin varataan Kaupunkiympäristön palvelualueelle 58 milj. euroa. Merkittävimpiä infrainvestointeja ovat Ranta-Tampellan, Lentävänniemen, Härmälänrannan sekä Taysin kaava-alueiden ja Ratapihankadun rakentaminen sekä Viinikan liikennemyymälän uudistaminen. Erillisiä kevyen liikenteen rakennuskohteita ovat muun muassa Näsijärven rantaväylän käynnistäminen Lielahdessa sekä Hatanpään valtatie välillä Suvanto-Vuolteenkatu. Lisäksi kevyen liikenteen olosuhteita parannetaan kaavahankkeiden yhteydessä. Tärkeimpänä siltakohteena on Myllysaaren alikulkusillan rakentamisen jatkuminen. Santalahden puiston rakentaminen käynnistyy. Ulkovalaistusverkon peruskorjaamista jatketaan Pyynikinharjun kevyen liikenteen väylällä sekä Hervannan valtaväylällä. Kansi ja Areena -hankkeessa varaudutaan toteuttamaan vuoden 2017 aikana toteutussopimuksen mukaisesti hankkeen vaatimia ratamuutoksia, aloitetaan Kannen sekä hankkeeseen liittyvän infran rakentaminen. Vuonna 2017 varataan Kannen rakentamiseen 5,5 milj. euroa ja infran rakentamiseen 2,05 milj. euroa. Määrärahaa käytetään edellytyksellä, että hankkeeseen saadaan myönteiset sijoituspäätökset ja hankkeen rakentaminen käynnistyy.

Tampereen Veden 16,7 milj. euron investoinneista käytetään vesijohto- ja viemäriverkostojen uudisrakentamiseen ja saneerauk-

siin 13,2 milj. euroa. Investointisuunnitelma sisältää myös investoinnit Kaupungin vedenpuhdistuslaitokseen (2,3 milj. e) ja Raholan puhdistamoon (1,2 milj. e).

Tietohallinto investoi 0,2 milj. euroa tietoliikenneverkon kehittämiseen ja Varhaiskasvatus päiväkotien tietoliikenneverkkoihin. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen liikuntapalvelut investoi 0,9 milj. euroa muun muassa liikuntapaikkojen perusparannuksiin.

Koneet ja kalusto

Koneet ja kalusto -luokkaan kuuluu yli 3 vuodeksi hankittava ja yli 10 000 euron arvoinen kalusto. Tässä luokassa esitetään myös tilajärjestelyiden ensikertaisen kalustamisen määräraha.

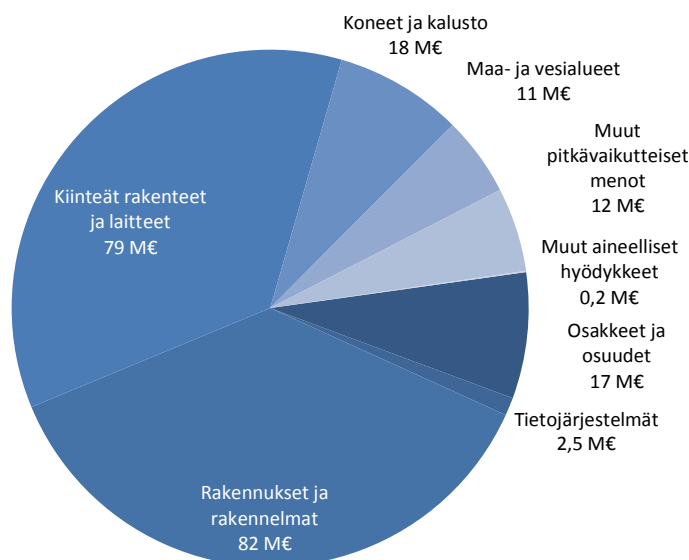
Hyvinvointipalveluihin hankitaan koneita ja kalustoa 10,1 milj. eurolla. Euromääräisesti suurimpia kokonaisuuksia ovat Tesoman hyvinvointikeskuksen eri tilojen kalustamiset sekä Muumimuseon kalustaminen. Toisen asteen koulutuksen kone- ja kalustohankintoihin on varattu yhteensä 3 milj. euroa.

Liikelaitosten koneiden ja kaluston investoinneista merkittävimmät ovat Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen 3 milj. euron linja-autohankinnat (12 linja-autoa) sekä Tampereen Infran kalustohankinnat 0,9 milj. euroa. Lisäksi Pirkanmaan pelastuslaitos uusii kalustoa 1,8 milj. eurolla.

Muut aineelliset hyödykkeet

Muiden aineellisten hyödykkeiden vajaa 0,2 milj. euron investointimääräraha on tarkoitettu taidekokoelmien hankintaan museopalveluille.

ERI INVESTOINTILAJIT (MILJ. EUROA)

Osakkeet ja osuudet

Osakkeisiin ja osuuksiin on varattu yhteensä noin 16,6 milj. euroa, josta 3,4 milj. euroa on varattu Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n osakeannin toiseen erään ja 0,5 milj. euroa varataan käytettäväksi kaupunginhallituksen erillisten päätösten mukaan. Kaupungin yhteiset erät sisältävät lisäksi arvion valtion rahoitusosuudesta raitiotien vuoden 2017 kustannuksiin yhteensä 13,5 milj. euroa (rahoitusosuus investointimenoon) ja vastaavan summan sijoittamisesta perustettavaan yhtiöön (investointimeno).

Taloussuunnitelmakauden investointitaso

Taloussuunnitelmakaudella investointitaso säilyy korkealla tasolla uusien asuin- ja työpaikka-alueiden rakentamisen, merkittävien infrahankkeiden ja uusien alueiden palveluverkon edellyttämien tilahankkeiden toteuttamisen sekä nykyisten toimitilojen ja kaupunki-infran saneeraustarpeen vuoksi. Nettoinvestointien taso laskee kuitenkin taloussuunnitelmakaudella merkittävästi, 197 miljoonasta 158 miljoonaan euroon. Kaupungin asukaskohtainen lainamäärä kasvaa vuoden 2020 loppuun mennessä noin 3 000 euroon.

Talonrakennushankkeiden taso laskee taloussuunnitelmavuosina 55–61 milj.

euron välille vuoden 2016 lähes 100 milj. eurosta. Vuokrauksella tai muulla rahoitusmallilla toteutettavien hankkeiden osuus säilyy merkittävänä.

Rantaväylän tunnelin rakentamisen kustannusarvio on vajaa 200 milj. euroa ja valtio osallistuu tunnelin rahoitukseen 33 prosentin osuudella. Tunnelin rakentamisen aloitettiin vuonna 2013 ja se on tarkoitus avata liikenteelle marraskuussa 2016 eli noin puoli vuotta hankesuunnitelmaa aiemmin. Tunnelihankkeeseen sisältyvien katujen ja liittymien rakentaminen jatkuu arvion mukaan vuonna 2017 nettomääräisesti 9,6 milj. eurolla ja 1 milj. eurolla vielä vuonna 2018.

Raitiotien ensimmäisen vaiheen (2017–2021) rakentamisen kustannusarvio on 238,8 milj. euroa ja raitiovaunun hankinnan arvo noin 61 milj. euroa. Lisäksi raitiotiekaduille kohdistuvat rinnakkaishankkeet ovat noin 7–9 milj. euroa vuodessa vuosina 2017–2024. Valtion rahoitusosuus hankkeeseen on 71 milj. euroa, josta ensimmäisen vaiheen osuus on noin 61 milj. euroa. Raitiotie esitetään toteutettavaksi yhtiömallilla, minkä vuoksi raitiotieinfran ja kaluston hankinnat eivät näy kaupungin nettoinvestoinneissa.

Kaupungin strategian mukainen kasvutavoite edellyttää isoja investointeja sekä palvelutiloihin että kaupungin infra-

struktuuriin. Investointien yhteensovittaminen lainamäärän tasapainoisen kasvun kanssa on haasteellista. Investointitason mitoittamiseksi paremmin kaupungin taloudellisiin resursseihin valmisteltiin vuonna 2015 *investointikehitys* seuraaville kymmenelle vuodelle, joka käsiteltiin kaupunginvaltuuston talousarviokokouksessa 16.11.2015. Investointien taso määritettiin sekä ns. omarahoitusosuuden (vuosikate) että velkaosuuden yhdistelmänä. Näin saatu investointikehitys mahdollistaa kaupungin kasvun tavalla, jonka kaupungin talous kestää. Investointien toteuttamisen rahoitusmalli ei vaikuta investointikehityksen piiriin kuuluvien hankkeiden arviointiin (eli eri rahoitusmalleilla toteutettavat hankkeet pienentävät vastaavasti investointitasoa). Investointikehityksessä esitetyt periaatteet ja investointitasot laadittiin ohjeellisesti noudatettavaksi tulevien vuosien taloussuunnittelussa. Investointikehystä tarkastellaan kahden vuoden välein.

Investointikehityksessä varauduttiin raitiotien rakentamiseen kaupungin taseeseen. Taloussuunnitelmakauden investoinnit eivät sisällä suorita varauksia tähän hankkeeseen.

Investointien omarahoitusosuuden vahvistamiseksi jatketaan käynnistettyä taseomaisuuden tarkastelua. Kaupungilla on omistuksessaan peruspalveluiden tuottamiseen liittymättömiä kiinteistöjä ja omistuksia, joiden kehittämisellä, omistuksien uudelleenjärjestelyillä ja myynteillä voidaan osittain kattaa tulevien vuosien investointien aiheuttamaa lisärahoitustarvetta. Myytävää omaisuutta ei taloussuunnitelmassa ole yksilöity.

Investointitason hallitseminen edellyttää suunniteltujen investointien priorisointia, aikataulutusta ja joidenkin strategisten tavoitteiden tarkentamista. Yleisten alueiden rakentamisen osalta uusien alueiden toteuttaminen edellyttää saneerauksien määrän vähentämistä ja toteutettavien hankkeiden laatutason laskemista ja uusien alueiden toteuttamisen aloittamisen siirtämistä.

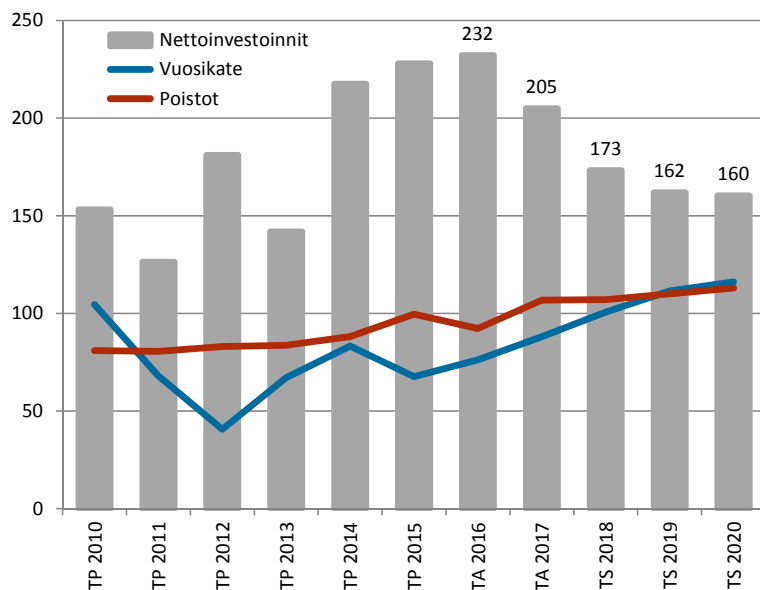
Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2015	TA 2016	Muutettu TA 2016	TP 2016 Enn	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
AINEETTOMAT HYÖDYKKEET								
Aineettomat oikeudet	-853	-980	-367	-364	-1 064	-4 760	-4 680	-4 550
Muut pitkävaikuttiset menot	-47 215	-11 274	-19 568	-19 922	-13 064	-5 013	-2 400	-1 970
AINEELLISET HYÖDYKKEET								
Maa- ja vesialueet	-18 167	-13 800	-14 462	-12 100	-11 000	-4 200	-4 200	-4 200
Rakennukset ja rakennelmat	-23 047	-97 880	-111 668	-102 107	-81 895	-55 330	-56 700	-61 100
Kiinteät rakenteet ja laitteet	-28 615	-92 950	-95 740	-92 403	-79 070	-86 505	-81 015	-69 680
Koneet ja kalusto	-11 820	-20 541	-21 281	-19 405	-17 739	-17 774	-15 374	-18 204
Muut aineelliset hyödykkeet	-185	-190	-190	-190	-190	-190	-190	-190
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	-95 951	0	0	0	0	0	0	0
SIJOTUKSET								
Osakkeet ja osuudet	-2 088	-1 540	-4 413	-4 413	-17 444	-17 100	-17 100	-11 300
INVESTOINNIT YHTEENSÄ	-227 942	-239 155	-267 689	-250 905	-221 466	-190 872	-181 659	-171 194
Rahoitusosuudet	9 490	6 780	8 254	7 854	16 577	17 670	19 770	10 850
NETTOINVESTOINNIT YHTEENSÄ	-218 452	-232 375	-259 435	-243 051	-204 889	-173 202	-161 889	-160 344
Pysyvien vastaavien luovutustulot	27 053	20 530	16 555	17 948	21 930	21 250	13 300	19 300

Talonrakennushankkeiden osalta useita palvelutilahankkeiden toteuttamista on mahdollisesti lykättävä ja palvelumallityöllä on kyettävä tehostamaan ja tiivistämään palveluverkkoa. Nykyisen palveluverkon kunnossapito vaatii perusparannuksiin käytettävien määrärahojen kasvattamista. Palvelumallityössä otetaan huomioon, että pienistä yksiköistä luovutaan tai korvataan uusilla, kustannustehokkailla tilaratkaisuilla.

Kaupungin tulee pitäytyä tietyissä aiemmin tehdyissä linjauksissa, kuten esimerkiksi suunnataan kaupungin asunto- ja työpaikkarakentamisen kasvua pääosin nykyisen rakenteen sisään, jolloin kaikkien kunnallisteknisten verkostojen investointien tarve on pienempi kuin se, että avattaisiin laajamittaisesti kokonaan uusia alueita rakentamiselle. Lisäksi hyödynnetään olemassa olevaa palveluverkkoa sitä edelleen kehittämällä ja keskittämällä verkon laajentamisen sijaan. Kaupungin tulee myös arvioida uudelleen joitain jo tehtyjä linjauksia, kuten esimerkiksi tulee harkita uusien, vapaaehtoisten tilojen rakentamisesta luopumista.

NETTOINVESTOINNIT, VUOSIKATE JA POISTOT

Milj. euroa

RAHOITUSLASKELMA

Talousarvion laskelmaosan rahoituslaskelmaan kootaan käyttötalous-, tuloslaskelma- ja investointiosan tulojen ja menojen aiheuttama rahavirta (toiminnan ja investointien rahavirta). Lisäksi rahoitusosaan merkitään kaupungin antolainauksen, lainakannan ja mahdolliset oman pääoman muutokset sekä arvio merkittävistä muutoksista muissa maksuvalmiuden erissä (rahoituksen rahavirta).

Rahoituslaskelma on rahavirtalaskelman luonteinen, sen lopussa esitetään toiminnan ja investointien sekä rahoituksen rahavirtojen vaikutus kaupungin rahavaroihin eli sitä, miten kaupungin rahavarat muuttuvat toiminnan johdosta tilikauden aikana. Välituloksena esitetään Vaikutus maksuvalmiuteen.

Talousarvion 2017 rahoituslaskelma

Rahoituslaskelmassa varsinaisen toiminnan tuloista ja menoista kertyvä tulo-rahoitus on talousarviovuonna 70,2 milj. euroa. Investointien aiheuttama rahoitustarve eli investoinnit vähennettynä niihin saaduilla rahoitusosuuksilla ja myyntituloilla on 183,0 milj. euroa. Tulorahoitus ei riitä investointien kattamiseen, ja toiminnan ja investointien rahavirta muodostuu yhteensä 112,7 milj. euroa negatiiviseksi.

Antolainojen määrän arvioidaan laskevan ohjelman mukaisten lyhennysten johdosta 0,5 milj. euroa. Antolainojen lisäykset ovat 0,6 milj. euroa.

Uutta lainaa arvioidaan nostettavan 138,4 milj. euroa. Kaupungin lainoja lyhennetään maksuohjelmien mukaisesti 43,4 milj. eurolla vuonna 2017. Asukaskohtainen lainamäärä on vuoden 2017 lopussa 2 506 euroa.

Muut maksuvalmiuden muutokset -erässä on huomioitu valtion Rantaväylän tunnelin ja raitiotiehankkeeseen jälkikäteen maksamat rahoitusosuudet; investointien rahavirrassa on huomioitu rahoitusosuudet suoriteperusteisesti ja muut maksuvalmiuden osuudet erässä näkyvät suoriteperusteisten ja maksuperusteisten tilitysten ero talousarviovuosina.

Kaikkiaan talousarvion vaikutus kaupungin rahavaroihin on 12,1 milj. euroa negatiivinen. Talousarvion toteutuessa kaikilta osiltaan kaupungin rahavarat ja erät muuttuvat maksuvalmiuteen vaikuttavat erät kasvavat kyseisellä summalla.

Taloussuunnitelmakauden rahoituslaskelma

Kaupungin lainamäärä kasvaa taloussuunnitelmakaudella noin 715 milj. euroon. Kaupungin strategian mukainen kasvutavoite edellyttää isoja investointeja sekä palvelutaloihin että kaupungin infrastruktuuriin. Kaupunkikehityksen kannalta välttämättömiä ja suuria investointeja on strategian mukaisesti käynnissä ja suunnitteilla poikkeuksellisen paljon. Suuret kehitysinvestoinnit, kuten esimerkiksi Ranta-

väylän tunneli, raitiotie ja Tampereen Kansi, maksavat itsensä takaisin kasvavan elinvoiman ja vetovoimaisuuden kasvun myötä. Suurten investointien vuoksi kaupungin lainamäärä nousee nopeasti, jos kaikki investoinnit tehdään kaupungin taseeseen. Jos investointeja toteutetaan muilla rahoitusmalleilla, kaupungin lainamäärä kasvaa hitaammin. Vuoden 2020 lopussa arvioidaan asukaskohtaisen lainamäärän olevan noin 3 000 euroa.

Taloussuunnitelmakaudella tavoitteena on nostaa toiminnan tulorahoitusta, jotta lainamäärän kasvua saadaan hidastetuksi. Investointikehityksen avulla tavoitellaan pitkäjänteisempää ja taloudellisesti hallittua investointien suunnittelua.

Pitkällä aikavälillä tavoitteena on vahvistaa tulorahoituksen tasoa ja nostaa investointien omarahoitusosuutta. Investointien omarahoitusosuuden vahvistamiseksi jatketaan kaupungin taseomaisuuden tarkastelua. Kaupungilla on omistuksessaan peruspalveluiden tuottamiseen liittymättömiä kiinteistöjä, yhtiöitä ja osuuksia, joiden kehittämisellä, omistuksien uudelleenjärjestelyillä ja myynneillä voidaan osittain kattaa tulevien vuosien investointien aiheuttamaa lisärahoitustarvetta. Myytävää omaisuutta ei taloussuunnitelmassa ole yksilöity.

NETTOINVESTOINNIT

204,9 milj. €

TA 2017

INVESTOINTIEN
TULORAHOTUS

43,0 %

TA 2017

LAINAKANTA

576,5 milj. €

(enn. 31.12.2017)

LAINAMÄÄRÄ/AS.

2 506 €

(enn. 31.12.2017)

RAHOITUSLASKELMA 2017

1 000 euroa	Kaupunki ilman liikelaitoksia ja rahastoja	Liikelaitokset ja rahastot	Yhteensä, sisäi- set erät mukana	Yhteensä, sisäiset erät vähennetty
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	9 324	78 701	88 025	88 025
Tulorahoituksen korjauserät	-16 350	-1 433	-17 783	-17 783
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-118 391	-103 075	-221 466	-221 466
Rahoitusosuudet investointimenoihin	13 800	2 777	16 577	16 577
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	17 830	4 100	21 930	21 930
Toiminnan ja investointien rahavirta	-93 787	-18 930	-112 717	-112 717
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset	-600	0	-600	-600
Antolainasaamisten vähennykset	453	0	453	453
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	138 400	0	138 400	138 400
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-43 400	0	-43 400	-43 400
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-10 000	0	-10 000	-10 000
Vaikutus maksuvalmiuteen	-8 934	-18 930	-27 864	-27 864
Muut maksuvalmiuden muutokset	-3 130	18 930	15 800	15 800
Vaikutus rahavaroihin	-12 064	0	-12 064	-12 064

RAHOITUSLASKELMA 2015–2020

1 000 euroa	TP 2015	TA 2016	TP Enn 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Toiminnan rahavirta							
Vuosikate	63 333	76 161	66 028	88 025	100 593	111 529	116 096
Satunnaiset erät	1 404	0	-2 800	0	0	0	0
Tulorahoituksen korjauserät	-10 899	-14 150	-11 824	-17 783	-16 900	-9 350	-14 880
	53 838	62 011	51 405	70 242	83 693	102 179	101 216
Investointien rahavirta							
Investointimenot	-222 180	-239 155	-249 946	-221 466	-190 872	-181 659	-171 194
Rahoitusosuudet investointimenoihin	9 490	6 780	7 854	16 577	17 670	19 770	10 850
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	26 955	20 530	19 010	21 930	21 250	13 300	19 300
	-185 735	-211 845	-223 082	-182 959	-151 952	-148 589	-141 044
Toiminnan ja investointien rahavirta	-131 897	-149 834	-171 677	-112 717	-68 259	-46 410	-39 828
Rahoituksen rahavirta							
Antolainauksen muutokset							
Antolainasaamisten lisäykset	-1 167	-1 600	-1 960	-600	-600	-600	-600
Antolainasaamisten vähennykset	832	1 440	4 880	453	450	395	365
Lainakannan muutokset							
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	135 000	135 000	138 400	60 000	80 000	50 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-13 015	-25 500	-25 500	-43 400	-3 400	-36 600	-6 600
Lyhytaikaisten lainojen muutos	37 104	0	-16 794	-10 000	-5 000	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	-108 143	-40 494	-76 051	-27 864	-16 809	-3 215	3 337
Muut maksuvalmiuden muutokset	-31 118	19 050	19 050	15 800	0	0	0
Vaikutus rahavaroihin	-139 261	-21 444	-57 001	-12 064	-16 809	-3 215	3 337
Rahavarat 31.12.	101 149	76 574	44 148	32 085	15 276	12 061	15 398
Rahavarat 1.1.	240 411	98 018	101 149	44 148	32 085	15 276	12 061

Antolainauksen muutokset

Antolainojen määrän arvioidaan pysyvän runsaassa 102 miljoonassa eurossa myös ensi vuonna.

Antolainojen lisäyksiä on budjetoitu sosiaaliseen luototukseen 0,5 milj. euroa ja 0,1 milj. euroa Sivistys- ja elämänlaatupalvelujen lautakunnan (jatkossa Sivistys- ja kulttuurilautakunnan) myöntämiin lainoihin Tampere Filharmonian muusikoiden soitin Hankintoihin sekä kuvataiteilijoille

myönnettäviin lainoihin. Antolainojen lyhennykset kohdistuvat lähinnä konsernin asuntoyhteisöjen lainoihin sekä jäljellä oleviin asuntolainoihin.

Merkittävimmät antolainasaamiset kaupungilla on Tampereen Sähkölaitos Oy:ltä 70,0 milj. euroa ja Tampereen Vuokratalosäätiöltä 21,8 milj. euroa.

Antolainoihin ei sisälly Kansi ja Areena -hankkeeseen sisältyvän areenayhtiön

mahdollista rahoitusta, koska lopullista sijoituspäätöstä ei ole vielä tehty eikä rahoitusrakenne ole selvillä.

Tytäryhteisöjen pitkäaikainen lainarahoitus otetaan pääsääntöisesti suoraan rahalaitoksilta ja kaupunki takaa lainoja tarvittaessa. Näin lainaprosessi toimii yksinkertaisimmin ja tehokkaimmin. Taulukon antolainoihin ei sisälly tytäryhtiöille konsernitilin kautta myönnetty lyhytaikaiset luotot.

Antolainat (1 000 euroa)	TP 2015	TA 2016	TP Enn 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Konserniyhteisöt ja muut	104 438	104 865	101 240	101 587	101 887	102 202	102 522
Vähennykset	-266	-1 210	-4 518	-253	-300	-285	-280
Lisäykset	1 000	1 600	1 320	600	600	600	600
Asuntolainat	1 148	870	788	588	438	328	243
Vähennykset	-534	-230	-360	-200	-150	-110	-85
Antolainat yhteensä	105 586	105 736	102 028	102 175	102 325	102 530	102 765

Korollisten velkojen muutokset

Ensi vuonna kaupungin korollisen velan arvioidaan kasvavan 85,0 milj. eurolla. Tämä johtuu investointien heikosta omarahoitussuudesta eli vuosikatteen suhteesta investointisummaan. Ilman eräitä talousarvioon sisältyviä kertatuloja lainamäärän kasvu olisi vielä suurempi.

Rahalaitoksilta olevat pitkäaikaiset lainat lyhenevät vuonna 2017 maksuohjelmien mukaisesti 43,4 milj. eurolla ja uutta velkaa tarvitaan 138,4 milj. euroa. Henkilöstökassan asiakkaille olevan lyhytaikaisen velan ennakoidaan lyhenevän

selvästi, koska toiminta lakkaa valtuuston päätöksen mukaisesti ja asiakkaat siirtävät tilivaransa muualle. Konsernitilin kautta tytäryhteisöille olevan lyhytaikaisen velan arvioidaan säilyvän ennallaan. Pitkäaikais- ta velkaa edustavat rahalaitoslainat ovat talousarviossa sitovia.

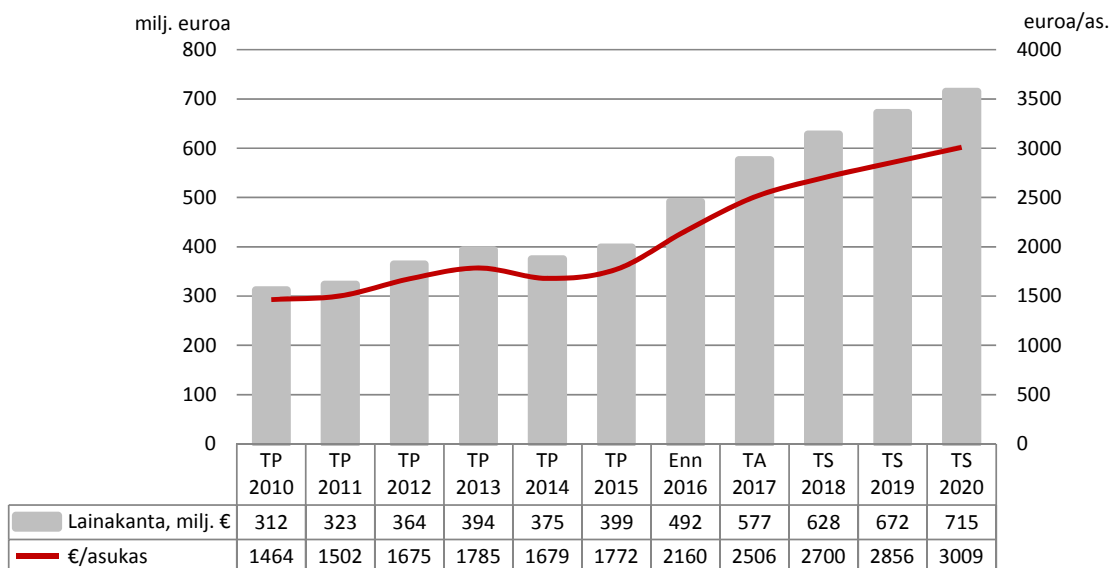
Taloussuunnitelmakaudella 2018–2020 velkaantumisen tulee jatkumaan hieman maltillisemmin kuin 2017, keskimäärin vajaan 50 milj. euron vuosivauhtia, sillä investointitaso laskee ja vuosikatteen odotetaan paranevan. Jakson lopulla korollista

velkaa arvioidaan olevan noin 715 milj. euroa ja asukaskohtainen lainamäärä kipuaa juuri yli 3 000 euron.

Lainamäärän ennustettua kasvua hillitsee mahdollisen raitiotiehankkeen suunniteltu yhtiömuotoinen toteutus, jolloin kaupungin investoinneiksi jäävät sijoitus yhtiön omaan päämaan ja hankkeen toteuttamiseen otettavat lainat ovat yhtiön taseessa. Talousarvioesityksen laadintahetkellä hankkeesta ei ole tehty päätöstä.

Korolliset velat (1 000 euroa)	TP 2015	TA 2016	TP Enn 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Pitkäaikaiset korolliset velat							
Rahalaitoksille	216 037	325 901	325 535	420 535	477 135	520 535	563 935
Lyhennykset	-13 015	-25 500	-25 502	-43 400	-3 400	-36 600	-6 600
Nostot	0	135 000	135 000	138 400	60 000	80 000	50 000
Lyhytaikaiset korolliset velat							
Henkilöstökassalle	15 904	16 000	15 000	5 000	0	0	0
Tytäryhteisöille	166 890	150 000	151 000	151 000	151 000	151 000	151 000
Korolliset velat yhteensä	398 831	491 901	491 535	576 535	628 135	671 535	714 935
Lainat euroa/asukas	1 771	2 159	2 160	2 506	2 700	2 856	3 009
Asukasmäärä	225 154	227 790	227 600	230 100	232 600	235 100	237 600

LAINAMÄÄRÄN KEHITYS

LIITTEET

Konserniin kuuluvat tytäryhtiöt ja -yhteisöt

Talonrakennushankkeiden käyttötalousvaikutukset

Täydentäviä tietoja

KONSERNIIN KUULUVAT TYTÄRYHTIÖT JA -YHTEISÖT

Valtuusto päättää kuntalain 14 §:n mukaan talousarviosta ja taloussuunnitelmasta sekä omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Valtuusto antaa tytäryhteisöjen ohjausta ja valvontaa koskevia periaatteita kunnan konsernijohtolle. Valtuuston asettamat tavoitteet ohjaavat kunnan edustajia tytäryhteisöjen toimielimissä. Kyseiset tavoitteet eivät kuitenkaan sido oikeudellisesti tytäryhteisöjä. Tavoiteasettelu on luonteeltaan välillistä, pääomistajan tahdon esiintuomista.

Tässä talousarvion osassa asetetaan tytäryhteisökohtaiset vuoden 2017 toiminnan tavoitteet merkittävillä tytäryhteisöille. Kaupungin edustajien tulee toimia tytäryhteisöjen päätöksentekoeleimissä kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa konserniohjeita. Tytäryhtiöiden ja -yhteisöjen toiminnasta raportoidaan Tampereen toiminnan ja talouden katsauksissa, tilinpäätöksessä sekä yhtiöitä käsittelevässä vuosis raportissa.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 15.9.2010 § 159 Tampereen kaupungin yhtiöiden ja yhteisöjen omistajapolitiikan ja omistajapolitiittiset linjaukset. Kaupunginvaltuuston hyväksymän omistajapolitiikan päämääränä on, että Tampereen kaupunki on aktiivinen, vaativa ja selkeä omistaja, joka varmistaa omien omistustensa tehokkaan hyödyntämisen kaupunkilaisten hyväksi. Kaupungin omistamille tytäryhteisöille luotiin ensimmäisen kerran yhtiökohtaiset omistajastrategiat, jotka hyväksyttiin syksyllä 2015 kaupunginhallituksen liiketoimintajaostossa. Strategiatyön osana yhtiöomistuksia luokiteltiin eri luokkiin niiden strategisen käyttötarkoituksen ja omistajan kehittämistavoitteiden mukaisesti. Omistajaohjausyksikkö vie strate-

giatyön linjauksia käytäntöön ja esittelee kaupunginhallituksen liiketoimintajaostolle päätöksentekotarve huomioiden.

Tampereen kaupunkikonserniin kuului vuoden 2016 elokuussa yhteensä 73 yhteisöä. Omistusosuuksissa tapahtuneita muutoksia osoittaa taulukon muutosprosenttisarake, mikä vertaa omistusosuuden muutoksia edellisen vuoden tilinpäätöshetkeen, jolloin edellinen yhdistely konsernin osalta on tehty.

Konsernin rakenteessa on tapahtunut vuonna 2016 useita merkittäviä muutoksia. Insinöörioppilastalo Oy lunasti itselleen TAMKO ry:n hallussa olleet Insinöörioppilastalo Oy:n osakkeet (37,8 %), jonka jälkeen Tampereen kaupunki tuli yhtiön 100 % omistajaksi. Opiskelija-asuntoyhtiöiden fuusio toteutui ja Kiinteistö Oy Opintanner ja Insinöörioppilastalo Oy sulautuivat Pirkan Opiskelija-asunnot Oy:hyn 1.9.2016 alkaen.

Osana Tampereen Sähkölaitos -konsernin sisäistä rakennejärjestelyä tytäryhtiöt Tampereen Energiantuotanto Oy, Tampereen Kaukolämpö Oy ja Tampereen Sähkönmyynti Oy sulautuivat emoyhtiönsä Tampereen Sähkölaitos Oy:hyn 31.12.2015.

Tampereen kaupunginvaltuusto päätti 17.8.2015 § 172 Tullinkulman Työterveys Liikelaitoksen yhtiöittämisestä. Valtuuston päätöksen jälkeen kaupunki perusti Tullinkulman Työterveys Oy nimisen osakeyhtiön, yhtiö rekisteröitiin ja yhtiölle siirtyi Tullinkulman Työterveys Liikelaitoksen liiketoiminta 1.11.2015 alkaen. Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin omistus Tullinkulman Työterveys Oy:ssä toteutettiin järjestämällä suunnattu osakeanti Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin kuntayhtymälle. Suunnatun osakeannin jälkeen Tampereen kaupungin omistusosuus Tullinkulman

Työterveys Oy:stä oli 75,19 prosenttia ja Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin 24,81 prosenttia.

Vuoden 2016 alussa Tampereen kaupunki perusti Tuomi Logistiikka Oy:n yhteistyössä Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kanssa. Perustettava yhtiö osti 1.1.2016 Tampereen Logistiikka Liikelaitoksen liiketoiminnan pois lukien Tampereen Infra Liikelaitokselle siirtyvän konevuokraamotoiminnan. Omistusjärjestelyjen jälkeen yhtiöstä tuli Tampereen kaupungin tytäryhtiö, josta kaupunki omistaa 51 prosenttia ja sairaanhoitopiiri 49 prosenttia.

Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy vastaa uuden puhdistamolaitoksen suunnittelusta ja rakennuttamisesta Tampereen Sulkavuoreen. Yhtiö muodostui vuonna 2015 muuttamalla Tampere Technology Oy:n yhtiöjärjestys vastamaan uutta toimintaa. Kaupunginvaltuusto päätti (14.3.2016 § 53) osallistua yhtiön osakeantiin. Yhtiöstä muodostui seudullinen yhtiö, kun samassa suunnatussa annissa yhtiön omistajiksi päättivät tulla myös Kangasala, Lempäälä, Pirkkala, Vesilahti ja Ylöjärvi. Tampereen kaupungin omistusosuudeksi muodostui annin jälkeen 71,39 %.

Kesäkuussa 2016 kaupunginhallitus päätti siirtää kaupungin tapahtumatoimiston toiminnot henkilöstöineen Tredea Oy:n 100 % omistamaan Visit Tampere Oy:hyn. Kaupungin omistusosuus Tredea Oy:stä on 60,47 %.

Alkuvuodesta 2016 Tampereen kaupunki osallistui Suomen Hopealinja Oy:n osakeantiin merkitsemällä 6 205 uutta osaketta merkintähinnalla 16,82 euroa eli yhteensä 104 368,10 eurolla. Kaupungin omistusosuus nousi annin jälkeen 2 prosentilla 30,46 %:iin.

Tampereen kaupungin konsernirakenne 31.8.2016

Tampereen kaupunki

	31.8.2016	Muutos-%		31.8.2016	Muutos-%
Tytäryhteisöt			Kuntayhtymät		
Ekokumppanit Oy (osuus äänim. 93,50 %)	90,57%		Pirkanmaan liitto	45,58%	
Finnpark Oy **	100,00%		Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä	38,18%	
Finnpark Tekniikka Oy	100,00%		Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä	62,45%	
Pysäköintiveturi Kiint Oy (osuus äänim. 89,86 %)	92,70%				
Tullin Parkki Oy (osuus äänimäärästä 59,46 %)	69,60%				
Pellavan Parkki Kiint Oy	60,60%				
Haukiluoman Liikerakennus Oy	87,91%	14,90%	Osakkuus- ja omistusyhteisyydet *		
Helapuiston Lähipalvelukeskus Oy	72,11%		Atalan Liikekeskus Kiint Oy*	40,00%	
Insinöörioppilastalo Oy	100,00%	37,82%	Ateljeetalo Oy	47,66%	
Keinuopistokeskus Oy	57,02%		Coxa Oy (konserni) *	20,56%	
Lukomäen Palvelukeskus Kiint Oy	59,31%		FinnMedi Oy	19,78%	
Länsi-Tesoman Liikekeskus Kiint Oy	52,97%		Hervannan Juhani As Oy *	28,04%	
Maijalanpuiston Lähipalvelukeskus Oy	86,08%		Hervannan Kanjoni As Oy *	43,47%	
Opintanner Kiint Oy	100,00%		Kosken Parkki Kiint Oy *	21,08%	
Pelipuiston Lähipalvelukeskus Oy	54,34%		Mummunkujan pysäköinti Oy *	31,33%	
Pirkan Opiskelija-asunnot Oy	100,00%		Suomen Hopealinja Oy	30,46%	2,00%
Tieteenkadun Parkki Kiint Oy	68,75%		Tampereen Sokeain Kiint Oy *	29,88%	
Tupakkikiven Parkki Kiint Oy	61,03%		Tumpin Parkki Kiint Oy *	20,96%	
Tampereen ammattikorkeakoulu Oy	87,00%		Tuotekehitys Oy TamLink *	24,00%	
Tampereen ammattikorkeakoulun Tukisäätiö	87,00%		Tyrkkölä As Oy	47,72%	
Pirkanmaan Jätehuolto Oy ** (osuus äänim. 65,33 %)	49,69%		Virontörmän Lämpö Oy	40,42%	
Pirkan Putkikeräys Oy (osuus äänim. 62,40 %)	46,13%	-0,78%	Vuores Palvelu Oy*	48,27%	-7,08%
Runoilijan tie Oy	72,58%		YH Kodit Oy (konserni) *	35,71%	
Tammenlehväsäätiö (konserni)	100,00%				
Tammenlehväkeskus Oy	100,00%		Yhteisyydet		
T:reen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehitysyhtiö	60,47%		Jotospirtti Oy	50,00%	
Tredea Oy			Lännen Kiinteistöpalvelu Oy **	33,33%	
Visit Tampere Oy	60,47%		Pikassos Oy	25,00%	
Tampereen Kotilinnasäätiö	100,00%				
Pispan Tupahaka As Oy	75,71%		Yhdistelemättömät tytäryhteisöt		
Tampereen Tammelankodit As Oy	100,00%		Maisansalo Oy	100,00%	
Vellamonkodit Oy	100,00%		Suomen Itämeri-Instituutin säätiö	100,00%	
Tampereen Messu- ja Urheilukeskus Oy	66,00%				
Tampereen Palvelukiinteistöt Oy	100,00%				
Tampereen Sarka Oy	100,00%				
Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy	71,39%	-28,61%			
Tampereen Sähkölaitos Oy **	100,00%				
Tammervoima Oy (osuus äänim. 83,01 %)	75,35%				
Tampereen Sähköverkko Oy	100,00%				
Tampereen Vera Oy	100,00%				
Tampereen Särkänniemi Oy	100,00%				
Tampereen työvalmennussäätiö Syke	100,00%				
Tampereen Vuokra-asunnot Oy	100,00%				
Tampereen Vuokratulosäätiö	100,00%				
Tampereen Atalan Metsätonttu As Oy	100,00%				
VTS Kiinteistöpalvelu Oy	100,00%				
Tampere-talo Oy	100,00%				
Tavase Oy	69,54%				
TREDU-Kiinteistöt Oy	66,46%				
Tullinkulman Työterveys Oy	84,66%				
Tuomi Logistiikka Oy	69,71%				
Vilusen Rinne Oy	100,00%				
Vilusen Rinne Oy	100,00%				
Vuores Palvelu Oy	63,49%	-0,60%			

* Merkityt osakkuusyhteisöt on yhdistelty konsernitilinpäätökseen

** Yhtiöllä alakonserni

Ekokumppanit Oy

- Omistus 90,57 %
- Perustettu 2002
- Toimiala: ympäristöhuoltoon, yhdyskuntasuunnitteluun ja teknisiin palveluihin kuuluvat tiedotus-, neuvonta- ja asiantuntijapalvelut sekä ympäristöhuoltoon, yhdyskuntasuunnitteluun ja teknisiin palveluihin kuuluvien tuotteiden myyminen ja välittäminen

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Järjestetään Tampereen asukkaille kampanjoita neljään kestävä elämäntavan teemaan liittyen. Niihin osallistuu yrityksiä, yhdistyksiä ja muita toimijoita, jotka verkostoituvat ja saavat tunnettuutta vastuulliselle toiminnalleen.	Toteutustilanne, toimintaan osallistuvat yhteistyötahot, tapahtumiin ja kampanjoihin osallistuneiden kansalaisten määrä, kampanjoiden näkyvyys eri viestimissä ja sosiaalisessa mediassa
Tulos on positiivinen	Toteutunut tulos

Finnpark Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1970
- Toimiala: maksullisen pysäköinnin järjestäminen sekä pysäköinti- ja liikekiinteistöjen rakennuttaminen, kehittäminen, hallinta ja vuokraus

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Sijoitetun pääoman tuotto > 6 %	Sijoitetun pääoman tuotto-%
Finnpark Oy ja omistajaohjaus sopivat osinkotavoitteen myöhemmin huomioiden yhtiön taloustilanteen. Yhtiö maksaa lisäksi 0,5 milj. euron SVOP-palautuksen.	Maksetun osingon määrä (huomioiden SVOP-palautus)
Pysäköintiteknologiaa kehitetään erityisesti osana Tampereen Älyliikenne ja MaaS kehitystyötä. Tavoitteena on kehittää yhtenäinen maksujärjestelmä kadunvarsipysäköinnissä sekä laitoksissa.	Hankkeen toteutustilanne

Oy Runoilijan tie

- Omistus 72,58 %
- Perustettu 1967
- Toimiala: matkustajalaivaliikenne ja siihen liittyvä muu liiketoiminta

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Tulos on positiivinen ja matkustajamäärä on kasvanut edellisvuodesta	Toteutunut tulos, matkustajamäärä

Tampereen ammattikorkeakoulu Oy

- Omistus 87 %
- Perustettu 1995
- Toimiala: korkea-asteen koulutus ammattikorkeakoulussa

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Tampereen ammattikorkeakoulu on vetovoimainen: ammattikorkeakoulu on haluttu opiskelupaikka ja kansainvälisyys on lisääntynyt.	Sijoittuminen oppilaitosten suosituimmuustilastoissa (ensisijaiset hakijat/aloituspaiikka), kansainvälisen henkilöstö- ja opiskelijavaihdon määrä verrattuna edellisiin vuosiin, koulutusviennin edistyminen, tehdyt toimenpiteet
Tampereen Ammattikorkeakoulu Oy edistää aktiivisesti Tampere 3 -kokonaisuuden toteutumista siten, että toiminta käynnistyy 1.1.2018 lähtien.	Toteutustilanne

Pirkan Opiskelija-asunnot Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1966
- Toimiala: asuntojen rakennuttaminen, hallinta ja vuokraus opiskelijoille

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Asuntojen taloudellinen käyttöaste on vähintään 94 %	Toteutunut käyttöaste
Sijoitetun pääoman tuotto on yli 3 % ja omavaraisuusaste kasvaa vähintään 1 %-yksiköllä vuodesta 2016	Sijoitetun pääoman tuotto-%, omavaraisuusaste
Otetaan käyttöön sertifioitu ympäristöjärjestelmä	Ekokompassi-sertifikaatti
Asuntokannan kasvattaminen vähintään 20 uudella asunnolla ja täydennysrakennushankkeiden käynnistäminen	Uusien asuntojen määrä, täydennysrakennushankkeiden toteutustilanne
Otetaan käyttöön laskentamalli korjausvelan määrän laskemiseksi rakennuskannan arvosta. (KTI Kiinteistötieto Oy:n laskentamalli)	Toteutustilanne

Pirkanmaan Jätehuolto Oy

- Omistus 49,69 % (osuus äänimäärästä 65,33 %)
- Perustettu 1994
- Toimiala: jätteenkäsittely, muu jäte- ja ympäristöhuoltotoiminta sekä tähän liittyvien tuotteiden kauppa

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Omakustannusperiaate on toteutunut pitkän tähtäimen velvoitteita vastaavasti, kuitenkin siten että hinnat ovat kokonaisuudessaan edullisimmassa kolmanneksessa suurista kaupungeista.	Hintataso, omakustannusperiaatteen toteutumisen kokonaisarvio
Yhdyskuntajätteen hyödyntämisaste nousee 90 %:iin.	Jätteen hyödyntämisaste
Aloitetaan biokaasulaitosinvestoinnin toteutus, samalla edistään ravinteiden kierrätystä ja biokaasun liikennekäyttöä.	Investoinnin toteutustilanne

Tammenlehväsäätiö

- Perustettu 1991
- Toiminnan tarkoitus: sosiaalihuollon avopalvelujen tuottaminen

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Otetaan käyttöön sertifioitu ympäristöjärjestelmä	Toteutustilanne

Tampereen Sähkölaitos Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1950
- Toimiala: energialiiketoiminta

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Maksettu osinko on 50 % konsernin nettotuloksesta (maksetaan keväällä 2018)	Maksetun osingon määrä
Omistaja-arvo kehittyy positiivisesti	Osakekannan arvo lisättynä maksetuilla osingoilla
Sähkölaitoksen taloudellinen tulos on toimialallaan kilpailukykyinen. Toimialan kilpailukyky-mittarin arvo on yli 50.	Kehitystavoitteen kilpailukyky-mittarin arvo (sis. 6 keskeistä tunnuslukua, skaala 0-100)
Energiantuotannon CO ₂ -kasvihuonepäästöt ovat alentuneet 40 % vuoden 1990 tasolta	Energiantuotannon CO ₂ -päästöt

Tampere-talo Osakeyhtiö

- Omistus 100 %
- Perustettu 1988
- Toimiala: Tampere-talon hallinta ja vuokraus musiikki-, kongressi-, juhla- ja näyttelytapahtumille ja niihin liittyvän palvelun ja laitteiden vuokraus, sekä ohjelma- ja ravintolatoiminta

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Kävijämäärä kasvaa 390 000 päiväkävijään vuodessa (350 000 päiväkävijää vuonna 2015). Tampere-talon ympärivuotinen käyttöönotto onnistuu ja siihen liittyvät asiakas-, henkilöstö- ja taloudelliset tavoitteet saavutetaan.	Kävijämäärä, toteutustilanne, toteutunut taloudellinen tulos
Toiminnallinen uudistushanke toteutuu ja liikevaihto kasvaa 2017 vuonna 7 prosentilla.	Toteutustilanne, liikevaihdon kasvu-%

Tampereen Kotilinnasäätiö

- Perustettu 1963
- Toimiala: järjestää asuntopalveluita ikääntyville ja eläkkeellä oleville ihmisille, rakentaa tuettua asumista ja palveluasumista varten tiloja sekä neuvoo asukkaita asumiseen liittyvissä kysymyksissä

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Asuntojen taloudellinen käyttöaste on vähintään 97,0 %	Toteutunut käyttöaste
Sijoitetun pääoman tuotto on yli 3 % ja omavaraisuusaste kasvaa vähintään 1 %-yksiköllä vuodesta 2016	Sijoitetun pääoman tuotto-%, omavaraisuusaste

Tampereen Messu- ja Urheilukeskus Oy

- Omistus 66 %
- Perustettu 2005
- Toimiala: tilojen vuokraus urheilu-, messu- ja kongressitapahtumiin sekä niihin liittyvien oheispalvelujen tarjoaminen

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Sijoitetun pääoman tuotto on yli 3 % ja omavaraisuusaste kasvaa vähintään 1 %-yksiköllä vuodesta 2016	Sijoitetun pääoman tuotto-%, omavaraisuusaste

Tampereen Palvelukiinteistöt Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2005
- Toimiala: kiinteistöjen vuokraus, kehittäminen ja hallinta

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Sijoitetun pääoman tuotto on yli 5 % ja omavaraisuusaste on yli 35 %	Sijoitetun pääoman tuotto-%, omavaraisuusaste
Maksettu osinko on 50 prosenttia nettotuloksesta (maksetaan keväällä 2018)	Maksetun osingon määrä

Tampereen Särkänniemi Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1965
- Toimiala: matkailun edistäminen Tampereella ja siihen liittyvä liiketoiminta sisältäen huvipuisto- ja ravitsemustoiminnan; lisäksi kokonaisuuteen kuuluu Tampereen kaupungin hallinnoima Sara Hildénin taidemuseo

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Kävijämäärä on vähintään 5 prosenttia suurempi kuin vuosien 2012-2016 kävijämäärien keskiarvo	Toteutunut kävijämäärä
Yhtiön oman pääoman tuotto > 6 %. Maksettu osinko on 50 % nettotuloksesta (maksetaan keväällä 2018)	Oman pääoman tuotto-%, maksetun osingon määrä
Kerätyn jätteen hyötykäyttöprosentti on vähintään 70 % (hyödynnetty joko jatkojalostukseen tai energiana)	Jätteen hyötykäyttö-%

Tampereen Vuokra-asunnot Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2000
- Toimiala: asuntojen vuokraus ja hallinta sekä kaupunkikonserniin kuuluvien asuntojen omistajahallintotehtävät.

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Asuntojen taloudellinen käyttöaste on vähintään 99,0 %	Toteutunut käyttöaste
Sijoitetun pääoman tuotto on yli 5 %	Sijoitetun pääoman tuotto-%
Otetaan käyttöön laskentamalli korjausvelan määrän laskemiseksi rakennuskannan arvosta. (KTI Kiinteistötieto Oy:n laskentamalli)	Toteutustilanne

Tampereen Vuokratalosäätiö

- Perustettu 1970
- Toimiala: hankkia asuntoja mahdollisimman halpaa vuokraa vastaan sosiaalisesti erityisessä asunnontarpeessa oleville henkilöille, hallita ja omistaa tontteja ja asuinrakennuksia sekä vuokrata asuntoja

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Asuntojen taloudellinen käyttöaste on vähintään 98,0 %	Toteutunut käyttöaste
Sijoitetun pääoman tuotto on yli 5,0 %	Sijoitetun pääoman tuotto-%
Otetaan käyttöön laskentamalli korjausvelan määrän laskemiseksi rakennuskannan arvosta. (KTI Kiinteistötieto Oy:n laskentamalli)	Toteutustilanne

Vilusen Rinne Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1967
- Toimiala: asuntojen rakennuttaminen, hallinta ja vuokraus

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Asuntojen taloudellinen käyttöaste on vähintään 98,0 %	Toteutunut käyttöaste
Sijoitetun pääoman tuotto on yli 5,0 %.	Sijoitetun pääoman tuotto-%
Otetaan käyttöön laskentamalli korjausvelan määrän laskemiseksi rakennuskannan arvosta. (KTI Kiinteistötieto Oy:n laskentamalli)	Toteutustilanne

Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehitysyritys Tredea Oy

- Omistus 60,47 %
- Perustettu 2009
- Toimiala: seudullisen elinkeinopolitiikan ja siihen liittyvän toiminnan edistäminen, kehittäminen ja toteuttaminen Tampereen kaupunkiseudulla

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Omistajakuntien edustajien ja sidosryhmien kanssa vuonna 2016 laaditun seudullisen elinkeino-ohjelman strategiset tavoitteet on jalkautettu tavoitteiksi Tredean toimintasuunnitelmaan ja mittarit on laadittu. Tredean organisaatiossa ja toimintamallissa on toteutettu tarvittavat muutokset.	Toteutustilanne, toimintasuunnitelman arviointi
Toimintaympäristön kehittämisellä vahvistetaan yritysten syntyä, kasvua ja investointeja	Avointen innovaatioympäristöjen kautta syntyneet yritykset, kehitystoimenpiteisiin osallistuneiden yritysten määrä, alueelle sijoittuneet uudet yritykset, potentiaalisien Tampereen seudulle sijoittuvien yritysten edustajien tapaamisten määrä
Tampere Convention Bureau ry:n, Tredea Oy:n matkailupalveluiden ja Tampereen kaupungin tapahtumatoimiston yhdistäminen Tredea Oy:n 100 % omistamaksi Visit Tampere Oy:ksi on toteutettu ja yhdistämisellä tavoitellut synergiahyödyt saavutettu. Yhtiölle on luotu selkeä johtamismalli, strategia ja määritelty mitattavat strategiset tavoitteet ja mittarit. Yhtiön tavoitteena on matkailijoiden määrän kasvattaminen, alueen vetovoimaisuuden kehittäminen sekä alueen tunnettuuden ja näkyvyyden vahvistaminen.	Toteutustilanne, kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden määrän kasvu, näkyvyys eri medioissa
Yhtiö suuntaa kehitystoimintansa eri klustereissa tietotekniikan ja IoT:n tuomien mahdollisuuksien hyödyntämiseen, ja luo aktiivisesti osaltaan Tampereen Smart City -ekosysteemiä mm. resurssiallokoinnein.	Yhtiön toimintamallin uudistuksen toteutustilanne, Smart City -ekosysteemin kehitystilanne

Tampereen Sarka Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2011
- Toimiala: avustavien hyvinvointi- sekä hallinto- ja tukipalveluiden tuottaminen ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistäminen

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Toiminta on kehittynyt ja laajentunut siten, että asiakkaiden määrä kasvaa vähintään 5 prosentilla ja työllistyneiden määrä 5 prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna.	Asiakkaiden määrä, työllistyneiden määrä
Tulos on positiivinen	Toteutunut tulos

Tampereen työvalmennussäätiö Syke

- Perustettu 2011
- Toiminnan tarkoitus: säätiön tarkoituksena on edistää työllistymistä sellaisille henkilöille, jotka ovat vaikeassa työmarkkinatilanteessa tai jotka tarvitsevat erityisiä palveluita sijoittuakseen työmarkkinoille

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017

Kuntouttavan työtoiminnan ja työelämänvalmennuksen asiakasmääriä koskevat tavoitteet on toteutettu. Kuntouttavan työtoiminnan ja työelämänvalmennuksen asiakaspaikkojen määrä kasvaa pajoilla 10 %:lla edelliseen vuoteen verrattuna.

Asiakastytyväisyys on kehittynyt positiivisesti edelliseen vuoteen verrattuna ja on parempi kuin toimijoilla keskimäärin.

Jatkotoimenpiteisiin ml. töihin ja koulutukseen etenevien määrä kasvaa 10 prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna.

Mittari

Tavoitteiden toteutuminen, asiakaspaikkojen määrä

Asiakastytyväisyysmittausten tulokset (Typan toteutettava kysely)

Toteutustilanne

Tredu-Kiinteistöt Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2013
- Toimiala: kiinteistöjen vuokraus ja hallinta

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017

Tredu-Kiinteistöt Oy vuokraa laadukkaita tiloja toisen asteen koulutustoiminnan käyttöön kilpailukyisin hinnoin

Sijoitetun pääoman tuotto on yli 3,5 %

Mittari

Vuokrataso (euro/m²), vuokratason vertailu muihin alan toimijoihin

Sijoitetun pääoman tuotto-% (poistot huomioitu SIPO-laskelmassa)

Tullinkulman Työterveys Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2015
- Toimiala: työterveyshuoltopalvelut

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017

Kaupungin ostamien työterveyspalveluiden painopiste siirtyy ennaltaehkäisevään työterveyshuoltoon siten, että ennaltaehkäisevien työterveyspalveluiden osuus palveluostoista on 50 % ja sairaanhoidollisten palveluiden osuus 50 % vuonna 2017.

Yhtiön asiakastytyväisyys on kehittynyt positiivisesti vuoden 2016 asiakastytyväisyyssuorituksiin verrattuna.

Yhtiön tulos on positiivinen. Yhtiö maksaa omistajilleen osinkoa vähintään 50 % tilikauden tuloksesta (maksetaan keväällä 2018).

Mittari

Toteutustilanne

Asiakastytyväisyysmittausten tulokset

Tilikauden tulos, maksetun osingon määrä

Tuomi Logistiikka Oy

- Omistus 51 %
- Perustettu 2015
- Toimiala: logististen toimintojen (esim. hankintapalvelut, materiaalihuolto ja kuljetustenohjaus) hoitaminen ja siihen liittyvän toiminnan edistäminen, kehittäminen ja toteuttaminen

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Yhteishankintojen taloudellinen tehokkuus kasvaa edelliseen vuoteen verrattuna. Vuoden 2017 aikana kilpailutetut sopimushinnat laskevat 2 prosentilla.	Sopimushintojen hinnan muutos
Yhtiön digitaaliset asiakaspalvelut kehittyvät ja lisääntyvät palvelutarjoomassa.	Toteutustilanne
Yhtiön toiminta on kannattavaa ja pääoman käyttö tehokasta.	Sijoitetun pääoman tuotto-% > 4 ja varaston kierto nopeus > 10

Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2015
- Toimiala: toimia seudullisena vesihuoltolaitoksena osakaskuntiensa alueella

TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2017	Mittari
Keskuspuhdistamon suunnitelmat ovat valmiina ja hankkeen rakentamisen valmistelu on alkanut.	Toteutustilanne
Hankkeen rahoitussuunnitelma on hyväksytty.	Toteutustilanne

TALONRAKENNUSHANKKEIDEN VUOKRAVAIKUTUKSET

VUOSINA 2016-2020 TOTEUTETTAVIEN TALONRAKENNUSHANKKEIDEN VUOKRAVAIKUTUKSET

Hankkeen nimi, kustannukset 1 000 euroa	Arvio käyttöönnotosta	Kustannus arvio	Investoinnin vuokra vaikutus			
			2017	2018	2019	2020
VARHAISKASVATUS JA PERUSOPETUS						
Järvensivun koulun perusparannus						
Tamp. kansainvälisen (Amurin) koulun perusparannus ja laajennus	8-2017	20 000		1 400	1 400	1 400
Tesoman yhtenäiskoulu ja päiväkoti, uudisrakennus ja perusparannus	3-2018/1-2019	28 750			2 314	2 314
Peltolammin koulu, päiväkoti ja nuorisotilat (Lakalaiva-keskus)		12 000				
Pispalan koulun perusparannus	8-2019	6 900				483
Vehmaisten koulu ja päiväkoti	8-2016	14 000	1 274	1 274	1 274	1 274
Lielahden koulun muutostyöt ja nuorisotilat	8-2017	10 000		700	700	700
Lielahden koulun vanhan osan perusparannus	8-2018	4 400			308	308
Saukonpuiston koulu ja päiväkoti		16 000				
Pohjois-Hervannan koulun perusparannus		11 000				
Lamminpään koulun perusparannus		6 000				
Kissanmaan koulun perusparannus		7 000				
Hyhkyn koulun ja Huovarin päiväkodin perusparannus	2020	5 000				350
Olkahisen koulun ja päiväkodin perusparannus	2020	6 500				455
Härmälän koulun perusparannus		8 000				
Koiviston koulun perusparannus		8 000				
Kaukajärven koulun perusparannus		9 000				
Annalan koulun perusparannus		7 000				
Kisapuiston koulun perusparannus		3 000				
Nurmi-Sorilan koulukeskus		43 000				
Harjun koulun puurakennusten perusparannus		1 000				
Etelä-Hervannan koulun perusparannus		12 000				
Liisanpuiston koulun perusparannus		7 000				
Nekalan koulun sisäilmaperusparannus		7 000				
Koulurakennusten pienet hankkeet			210	210	210	210
Multisillan päiväkoti ja koulu		6 200				
Kalevanharjun päiväkodin perusparannus	8-2016	1 500	105	105	105	105
Mustametsän päiväkoti ja neuvola		8 000			728	728
Talvitien päiväkoti ja koulu	8-2017	6 500		592	592	592
Etelä-Hervannan päiväkoti		6 200				
Haukiluoman päiväkoti	1-2019	6 200			564	564
Ojalan päiväkoti ja koulu		6 200				
Isokuusen päiväkoti ja koulu		7 700				
Messukylän päiväkoti (uusi)		6 000				
Santalahden päiväkoti ja koulu		7 200				
Kanjonin päiväkoti ja koulu		4 600				
Irjalan päiväkoti ja koulu -> korotettu 0,3me (tas)	1-2019	7 700			539	539
Lielahden uusi päiväkoti -> korotettu 0,4me		6 000				
Pellervon päiväkoti ja koulu (vrt Irjala)		7 700				
Kaakinmaan päiväkoti ja koulu ja PMO sali		6 000				
Kaarilan päiväkoti		6 500				
Päiväkotien perusparannus			245	245	245	245
Päiväkotien pienet hankkeet			105	105	105	105

Hankkeen nimi, kustannukset 1 000 euroa	Arvio käyttöönnotosta	Kustannus arvio	Investoinnin vuokravaikutus			
			2017	2018	2019	2020
LUKIOKOULUTUS						
Klassillisen lukion muutostyöt 2B-vaihe	7-2016	5 500	385	385	385	385
Tampereen lyseon lukion perusparannus		8 000				
Lukioiden pienet hankkeet			21	21	21	21
KULTTUURI- JA VAPAA-AIKAPALVELUT						
Kulttuuripalvelut						
Metson tilamuutokset ja perusparannus	5-2017	10 700		749	749	749
Tampere-talon tilamuutokset ja laajennus	5-2016/5-2017	18 800		1 448	1 448	1 448
Hervannan toimintakeskuksen E ja K-rakennusten perusparannus		8 500				
Keskustan kulttuuritilat / Vanha kirjastotalo	5-2017/3-2018	2 900		203	203	203
De Gamlas Hem ja Kurila (PMO), perusparannus		5 500				
Kulttuurirakennusten pienet hankkeet			56	56	56	56
Mäntinrannan taidekeskuksen perusparannus 2. vaihe	11-2020	(700)				49
Vapaa-aikapalvelut						
Tesoman jäähalli	6-2017	7 900		719	719	719
Hakametsän jäähallin muutos		10 000				
Tesoman palloiluhalli	6-2016	7 800	710	710	710	710
Kalevan liikuntapuiston huoltorakennus		1 500				
Vuoreksen liikuntapuiston huoltorakennus		1 000				
Tampereen maaumala	5-2018	9 500		865	865	865
Kaupin liikuntapuiston rakennus						
Liikuntapaikkojen perusparannus			182	210	70	70
Tampereen harjoitusjäähallin (Hakametsä 2) perusparannus						
Kaukajärven vapaa-aikatalon perusparannus	5-2017	2650	186	186	186	186
Pyynikin palloiluhallin perusparannus	2019	4500			315	315
Hervannan vapaa-aikakeskuksen perusparannus		7000				
Kaukajärven soutu- ja melontastadion		500				
Hervannan uimahallin ilmanvaihdon ja altaan perusparannus		600			42	42
Vapaa-aikarakennusten pienet hankkeet			49	49	49	49
		116 600				
SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT						
Kissanmaan perhetukikesk. perusparannus ja laajennus	11-2015/1-2017	10 000	910	910	910	910
Hatanpään kantasair. perusparannus 4-5 ja laajennus	1-2017	12 000	840	840	840	840
Hatanpään akuuttisairaala vaihe1	2021	45000				
Hervannan toimintakeskus terveysaseman perusparannus	11-2015/6-2016	4 600	322	322	322	322
Linnainmaan hyvinvointikeskus osa 2	1-2018	1 000		70	70	70
Koukkuniemen kehittäminen		89 000				
Toukola	2018	17 000		1 190	1 190	1 190
Tammisto, RAUSAN perusparannus	2022	5 500				
Männistö, RAUSAN laajennus	2019	11 000				1 001
Hallintorakennuksen perusparannus		4 300				
Havulan perusparannus		10 000				
Iltalan perusparannus		10 000				
Varpulan perusparannus		10 000				
Koukkuniemen muu kehittäminen		492				
Sosiaali- ja terveysrakennusten pienet hankkeet			140	140	140	140

Hankkeen nimi, kustannukset 1 000 euroa	Arvio käyttöön otosta	Kustannus arvio	Investoinnin vuokravaikutus			
			2017	2018	2019	2020
KONSERNIHALLINTO						
Keskusvirastotalon keittiö		2 500				
Muiden rakenn. perusp. ja kiinteistötekn. laitteet			112	112	112	112
Keskusvirastotalon matalan osan julkisivujen perusparannus		400				
Hatanpään kartanon julkisivun perusparannus ja salaojien rakentaminen		1 180				
MUUT KIIINTEISTÖT						
Liikelaistosten ja ulosvuokrattujen kiinteistöjen investoinnit			184	140	140	140
VUOKRAUKSELLA TAI MUULLA RAHOITUSMALLILLA TOTEUTETTAVAT HANKKEET						
Vuorestalo 2. vaihe	8-2019	20 000				1 820
Tesoman hyvinvointikeskus	2018	11 000		1 001	1 001	1 001
Ateriakeskus		15 000				
Pohjolan Kotilinna	5-2016	12 000	1 092	1 092	1 092	1 092
Kanta-Sarvis I	6-2016	16 800	1 529	1 529	1 529	1 529
Ratina, Tullinkulman Työterveys Oy:n tilat	4-2018	7 000		637	637	637
Satamakadun palvelukoti	syksy 2018	9 900			901	901
Linnainmaan hyvinvointikeskus osa 1	15.6.2016	2 300	161	161	161	161
VTS Piikahaka, kevap ryhmäkoti ja tukiasunnot	2018	3 500		319	319	319
Tesoman palvelukoti	2019					
Tammelan stadion		17 000				1 190
TREDU-Kiinteistöt Oy						
Tredu Santalahdentie 10	6-2016/12-2016	23 000	1 380	1 380	1 380	1 380
Tredu Hepolamminkatu, B-rakennuksen IV-perusparannus ja muutostyöt	8-2017	4 000		160	160	
Tredu Autoala		12 000			840	840
Tredu Kankaantaankatu		19 000				1 330
Tredu Lempäälä ja Lempäälän lukion tilat	8-2017	18 400		1 104	1 104	1 104
Tredu Kangasala	8-2018	16 400			1 279	1 279
Tredu Orivesi		0				
Tredu Pirkkala	5-2017	10 000	780	780	780	780
Tredu Hepolamminkatu 10 rakennusten A,C,D,E ja F perusparannus		26 800				

Taulukossa on esitetty määriteltynä vuosina toteutettavien ja toteutettavaksi suunniteltujen tilahankkeiden arvioidut vuokravaikutukset. Kaupungin palveluiden edellyttämiä tilajärjestelyjä toteutetaan kaupungin omina talonrakennusinvestointeina, vuokraamalla tai vaihtoehtoisilla rahoitusmalleilla. Taulukko osoittaa, mitkä ovat tilajärjestelyistä kaupungille syntyvät käyttötalouden kustannusvaikutukset riippumatta hankkeen rahoitusmallista. Taulukossa on tarkasteltu vain tilajärjestelyistä seuraavia välittömiä kustannusvaikutuksia eli tilojen loppukäyttäjille kohdistuvia kokonaisvuokrien kasvua. Tarkastelu ei kata palveluiden sisällön tuottamisesta syntyviä käyttötalouden menoja, kuten tiloihin sijoittuvan toiminnan henkilöstömenoja.

Taulukko on informatiivinen ja esitetyt luvut muuttuvat hankkeiden suunnitelmien ja kustannusarvioiden tarkentuessa sekä sisältöjen muuttuessa. Taulukossa käytetyt hankkeiden kustannusarviot perustuvat monien kohteiden osalta tunnistettujen tarpeiden perusteella laadittuihin tarveselvityksiin. Osasta ei ole vielä lausakunnissa hyväksyttyjä tarveselvityksiä. Parhaiten on voitu arvioida lähimpänä toteutusta olevien kohteiden kustannuksia, koska niistä on olemassa pisimmälle viedyt suunnitelmat. Arviot esitetyistä vuokran kasvuista ovat siis informatiivisia ja suuntaa antavia. Myös valmistumisajankohdat ovat arvioituja.

Osa hankkeista aiheutuu kasvavasta palvelutarpeesta ja siitä seuraavasta palveluverkon laajentumisesta. Näissä kohteissa kysymys on suoraan menojen kasvusta. Moni hanke on kuitenkin osa palveluverkon uudelleenjärjestelyn ja rationalisoinnin aiheuttamaa ketjutusta, jonka seurauksena tiloja saattaa jäädä pois käytöstä ja täten saavutetaan myös säästöjä. Näiden ketjutusten osalta kaupungille syntyvä yhteenlaskettu nettomenojen kasvu voi olla esitettyä kokonaisvuokravaikutusta pienempi.

TÄYDENTÄVIÄ TIETOJA

Kaupunki ja liikelaitokset	TP 2013	TP 2014	TP 2015	TA 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019	TS 2020
Asukasmäärä 31.12.	220 446	223 004	225 118	227 600	230 100	232 600	235 100	237 600
Tuloveroprosentti	19,00	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75
Kiinteistöveroprosentit								
- yleinen	1,05	1,05	1,05	1,05	1,15	1,15	1,15	1,15
- vakituinen asuinrakennus	0,45	0,50	0,50	0,50	0,55	0,55	0,55	0,55
- muut kuin vakituinen asuinrakennus	0,90	0,90	0,90	0,90	1,00	1,00	1,00	1,00
- yleishyödyllinen yhteisö	0,00	0,25	0,25	0,25	0,30	0,30	0,30	0,30
- rakentamaton rakennuspaikka	ei määritetty	3,00	3,00	3,00	4,00	4,00	4,00	4,00
- voimalliset	ei määritetty	ei määritetty	ei määritetty	ei määritetty	1,40	1,40	1,40	1,40
Koiravero, euroa/koira	34	34	34	34	34	34	34	34
Toimintamenot, milj. euroa	-1 452	-1 492	-1 536	-1 536	-1 511	-1 526	-1 549	-1 580
Toimintakate, milj. euroa	-1 085	-1 090	-1 123	-1 133	-1 096	-1 107	-1 124	-1 146
Verotulot, milj. euroa	831	870	887	893	883	904	927	951
Valtionosuudet, milj. euroa	302	300	298	310	288	291	294	297
Vuosikate, milj. euroa	67,1	83,3	63,3	76,2	88,0	100,6	111,5	116,1
Poistot, milj. euroa	-84	-88	-103	-92	-107	-107	-110	-113
Vuosikate, % poistoista	80,2	94,4	61,4	82,5	82,4	94,0	101,4	102,7
Tulos, milj. euroa	0,0	-19,3	-38,4	-16,1	-18,8	-6,4	1,5	3,1
Nettoinvestoinnit, milj. euroa	-142	-214	-213	-232	-205	-173	-162	-160
Investointien tulo-rahoitus, %	-47,3	-38,9	-29,8	-32,8	-43,0	-58,1	-68,9	-72,4
Lainakanta 31.12., milj. euroa	394	375	399	492	577	628	672	715
Lainat, euroa/asukas	1 785	1 680	1 772	2 161	2 506	2 700	2 856	3 009
Toimintamenot, euroa/asukas	6 585	6 692	6 823	6 750	6 567	6 561	6 589	6 650
Verotulot, euroa/asukas	3 772	3 902	3 940	3 922	3 838	3 885	3 943	4 001
Valtionosuudet, euroa/asukas	1 371	1 347	1 326	1 362	1 251	1 251	1 251	1 250
Vuosikate, euroa/asukas	305	373	281	335	383	432	474	489

Kaupunginvaltuustossa 14.11.2016 tehdyt muutokset talousarvioon

Yleiset lähtökohdat

Toimintaympäristö

s. 13 Työ

Tekstilisäys:

Ajantasainen työpaikkojen lukumäärän seuranta saatava mukaan valtuustolle toimitettavaan informaatioon.

Käyttötalousosa ja investoinnit yksiköittäin

Hyvinvoinnin palvelualue

s. 45 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Tekstilisäys:

”toimintamuodoissa” sanan jälkeen pilkku ja lause jatkuu: mikäli pilotista saatavat kokemukset arvioidaan hyviksi varhaiskasvatuksen näkökulmasta.

s. 45 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Tekstilisäys viimeisen kappaleen loppuun:

Talousarviossa varaudutaan päivittämään kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma opetushallituksen hyväksymän uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Päivitetty varhaiskasvatussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2017 alkaen.

s. 50 Lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalvet

Tekstilisäys:

V. 2016 aloittanut lähisuhdeväkivaltatyön pilotti sosiaalipäivystyksessä vakinaistetaan.

s. 50 Lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalvet

Tekstilisäys:

Ravitsemusterapian saatavuuteen kiinnitetään huomiota.

s. 53 Vammaispalvelut

Tekstilisäys otsikon ’Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset’ toisen kappaleen ensimmäisen lauseen jatkoksi:

Tavoitteena on tehostaa asumispalvelujen rakentamista, kehitysvammaisten asumistarvetta vastaavaksi.

s. 53 Vammaispalvelut

Tekstilisäys otsikon ’Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset’ viimeisen kappaleen loppuun:

Vammaisten kuljetuspalveluja kehitetään niin, että toteutuu vammaisille hyvin ja yksilölliset tarpeet huomioivat kuljetuspalvelut.

s. 55 Kotihoito ja asumispalvelut

Tekstilisäys otsikon ’Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset’ loppuun viimeiseksi lauseeksi:

Veteraanien palvelujen toteuttamisessa parannetaan palvelutarpeiden kartoitusta ja suunnittelua yhdessä veteraanien kanssa.

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualue

s. 59 Ammatillinen koulutus

Tekstilisäys:

Valtuusto edellyttää, että selvitetään sen mitkä ovat ammatillisen koulutuksen reformin vaikutukset TREDU:n toimintaedellytykselle. Samalla tullee tutkia ammatillisen koulutuksen toteuttamastapa.

Kaupunkiympäristön palvelualue

s. 66

Tekstilisäys, keskimäinen palsta:

"...keskeinen tehtävä. Rakennusvalvonnan palvelukykyä parannetaan toimintaa tehostamalla ja lisäämällä käytössä olevia asiantuntijoita."

Tampereen Infra Liikelaitos

s. 94

Tekstilisäys toiseksi viimeisen kappaleen loppuun:

Korjaamotoiminnan kehittämistarpeet selvitetään vuoden 2017 aikana.

s. 94

Tekstilisäys viimeisen kappaleen loppuun:

Vuoden 2017 aikana laaditaan investointisuunnitelma vuosille 2018 - 2020 vanhenevan kaluston korvaamiseksi uudet päästönormit huomioiden.

Tampereen Tilakeskus Liikelaitos

s. 99

Tekstilisäys viimeisen kappaleen loppuun:

Pyynikin palloiluhallin peruskorjauksen ja laajentamisen vaihtoehtona selvitetään uuden liikuntahallin rakentamista Santalahden alueelle. Tavoitteena on, että uudessa hallissa olisi kolme täysimittaista harjoittelukenttää.

Lisäksi valtuusto hyväksyi seuraavan toivomusponnen:

Tampereen kaupungin tulee hoitaa tehokkaasti ja joustavasti veteraanien kotiin vietävät palvelut ja käyttää niihin saatavat valtion tukirahat täysimääräisesti.

